

6 Vols 607

Vinco Kudirkos

Raštai

TOMAS V.

MCMIX

VINCHS KUDIRKH

VINCO KUDIRKOS

∴ RAŠTAI ∴

SURINKO IR SPAUDAI PRIRENGĖ

∴ JUOZAS GABRYS ∴

PAVEIKSLUS DARĖ E. LOEVY

∴ VIGNETAS PIEŠĖ A. BRAKS ∴

SPAUDĖ v. MAUDERODĖ, TILŽĖJE
MCMIX.

APYSAKOS

ŽEMĖS DULKĖS :: PAGIEŽA :: JURGIS
DURNELIS :: VAITIEKUS SMAIGAS
ŽVIRBLIAI :: UŽSIMERKUS.

TOMAS V.

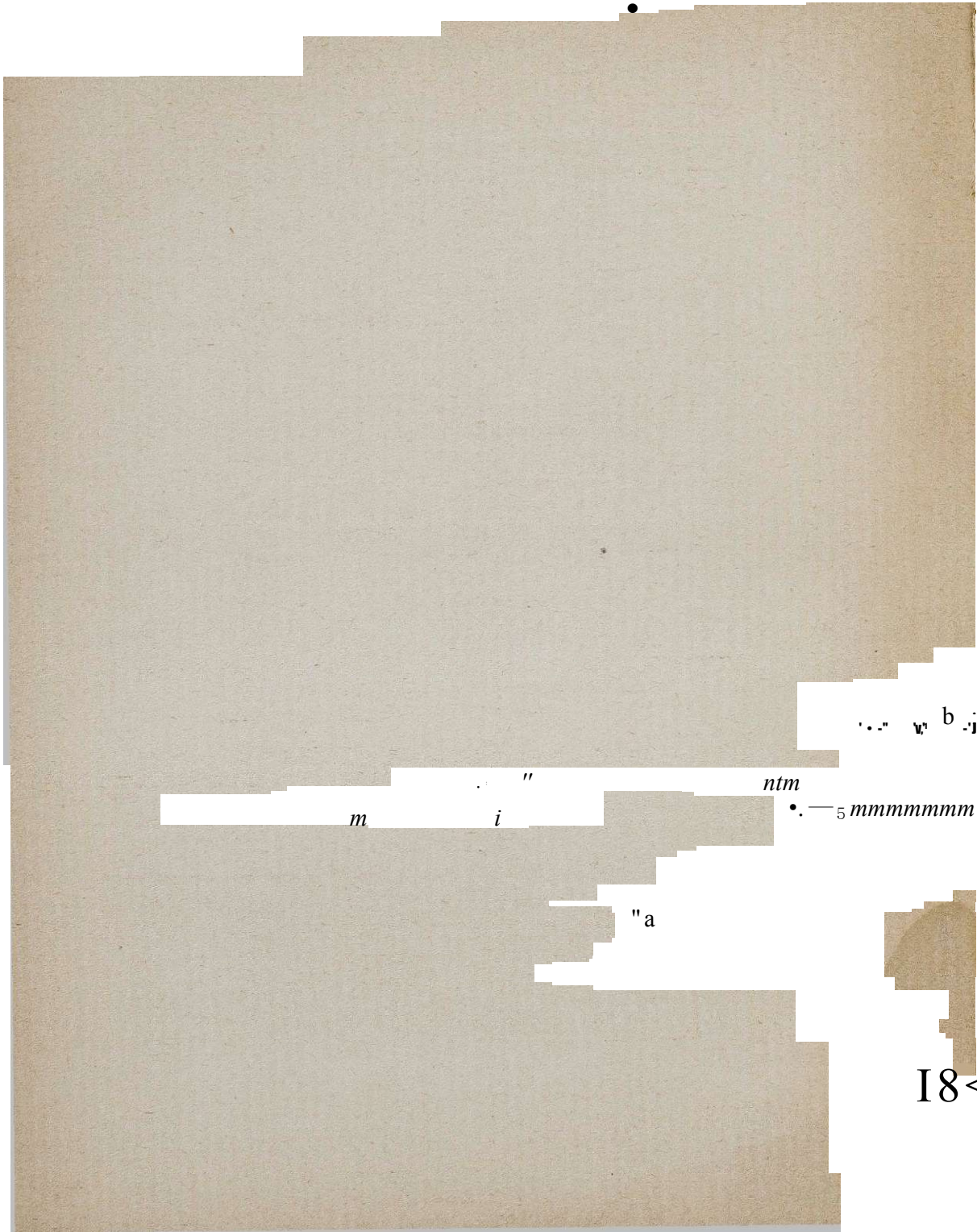

:: :: IŠLEIDO :: ::
TĒVYNĒS MYLĒTOJŪ
: DRAUGYSTĒ Nr. 16 :

ŽEMĚS DULKĚS.

... w b .j

m i "

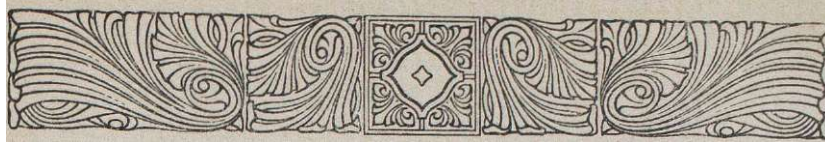
ntm

•. — 5 mmmmmmm

"a

I8<

Iš rūpesčio — džiaugsmas.¹

<i>r ^ m m m - i</i>			
J	i m	1	1"
	<i>m w</i>		
P	W		
'-Hsmmm-'			

areiviškės prabaščius kątik buvo pabaigęs skaitytines mišias, ant kurių mažai susirinko žmonių, nės buvo darbymetis, ir įėjo į zakristiją nusirengti. Tuotarpu ant slenksčio pasirodė Jonas Dičkis.

— Tegul bus pagarbintas Jėzus Kristus — pagarbino' iš lėto.

— Ant amžių? O ką gaspador?

— Tai, aš čia turiu reikalą ir rodos norėjau prašyti kunigėlio.

— Gerai, gerai. Eisime į kleboniją. Pasakysi man linksmą naujieną. Girdėjau kad sūnus sugrįžo iš užrubežio? Senis nuleido akis žemyn ir atsiduso, eidamas taku paskui prabaščių.

— Nesugrįžo sūnus, o tik atvažiavo! — atrėmė.

— Ar tai ne vis tiek? — nusišypsojo kunigas.

— O ne, kas grįžta, tai ant visados, o kas atvažiuoja, tai tik atsilankyti.

— Ar nesilieka sūnus?

— Ne . . . . Dėlto aš atėjau jieškoti rodos ir pagelbos, nės mano galva sena ir sunki. Perkentė ji daug rūpesčių ir Dievo daleidimų, vienok tas paskutinis turbūt sunkiausias, nės aš viens su juo neįstengiu ir nerasiu rodos ant taip didelio vargo! Jau netekau pajiegu . . . .

¹ „Žemės dulkės“ lenkiškai parašė M. Radževyčiutė, sulietuvino V. Kudirka be pirmųjų keturių perskyrimų.

Kunigas nusiminė. Pažinojo savo parapijoms ir daug skundų išklausė, vienok nuo Jono negirdėjo niekad. _ Tur būt didelis rūpestis, jeigu atidarė tokio užsispyrėlio lupas. Tylėdami prisiartino prie klebonijos ir įėjo į prastą išbalintą kambarėlį, pilną kvietkų ir sodauninkiškų prietaisų. Kunigas atsisėdo pats ir šalia savęs pasodino račių.

— Dabar, Jonai, pasakyk viską, viską iš tikros širdies . . . . Išklausysiu, kaip prie išpažinties ir jeigu galėsiu — pagelbėsiu . . . .

Senis, pagal žmonių paprotį, pradėjo pasakojimą iš tolo:

— Davė man Dievas dvyliką vaikų. Nerūgojau aš ant jų, auginau, prižiūrėjau ir kaip įmanydamas maitinau. Penketą išvarė iš namų didelis vargas, nės norint dirbau kiek galėdamas, pritrūko duonos. Dievas mato . . . . nevaliojau! Ketvertą paėmė žemė, penktą svetimi žmonės, ir dabar pats nežinau, ko daugiau gailėtis, ar tų numirusių, ar to, ką pereitą subatą atėjo iš svetimo krašto. Nieks jo nevarė, bet nė sapnuote nesapnavau, kad jį tokiu pamatysiu. Vaikiščias buvo mitras, paklausydavo, ir prie visokio darbo gabus. Visi jį gyrė ir kunigas, ir susiedai, ir ponas iš dvaro, o ir aš pats labai jį mylėjau. Tai-gi tai mano nusidėjimas! Kaip ėmė veržtis į svieta, nelabai nė gyniau. Gaila buvo leisti, gaila buvo laikyti ant nieko angštame butelyje. Atidaviau jį ant Dievo valios ir išvedžiau pas vytininkus. Išėjo nabagėlis truputį verkdamas, bet drąsiai ir su ištikėjimu ir kaip akmenukas, įmestas į vandenį, dingo mums iš akių, o žmonėms iš atminties. Nebuvo jokių žinių, vis nebuvo. Saviškiai sakė: negrįš, turbūt kur nusidangino; ne tokiam vaikėsiui trankytis tarp vokiečių. O mane tos šnektos net troškino, nės buvo teisingos. Ką toks vaikiščias dideliame sviete, tai tik musė! Mano velionė iki paskutinei valandai minėjo jį, karštai meldėsi ir padarė įžadus, o mirdama dar atkartoję: „Tą ketvirtą greit pamatysiu pas dangaus vartus, o Raulo nepamatysiu, jis gyvas ir ateis pas tave, Jonai! O kaip ateis, tai jį gražiai pamylėkite, pasveikinkite vardan mano, bet jau antrą kart neišleiskite nuo

savęs!" Tokią jai Dievas prieš smert suteikė šviesą, bet išpranašavo teisybę. Atvažiavo, kunigėli, jau neišbalęs, nesupykęs, neapdriskęs. Apsidabinęs poniškais rūbais, auksiniais žiedais, pats suaugęs kaip aržuolas, taip grusus, sveikas, kad iš pradžių negalėjau atsižiūrėti. Neilgai džiaugiausi. Veikiai mane suėmė gailestis, kad jis mūsų kalbą taip dako, kad jis dainas ir papročius užmiršo, kad motinos kapo neatlankė, o vis tik pasakojo apie savo garbę ir svetimas šalis. Mano džiaugsmas perėjo j rūpesti, į gėdą, į gruztį. Jau penkios sukako dienos, tokios nelabos dienos! Nė vieną naktį namieje dar negulėjo, nė sykį su broliais neišėjo j lauką, nė vienu mišiu priderančiai neišklausė. Vakaraus rengia gužynes ir girtuokliavimus pas Butkų, vaikus mokina užrubežinių paleistuvysčių, su merginoms negražiai pliauškia, iš senenių tyčiojasi. Iš mūsų darbų juokiasi ir kaimui suka galvą su Amerika, o viskas jam nepatinka, negardu, nuobodu. Per dienas lovoje kirmyja, o paskui valkiojasi visur, neišleisdamas cigaro iš lūpų, o rankų iš kišenių! Tai dar vis nieko. Tuoj pirmą dieną klausau rytmetyje, o jis Andriaus vaikui vokiškai dainuoja. Neiškenčiau: liauk! — sakau. Paklausė, bet sušnairavo ir negražiai nusišypsojo, o man net gerklę užėmė. Nuėjome sykiu į bažnyčią ir, pats save pergalėjęs, sakau jam gražumu: ką tu dabar mislyji veikti, sūneli? Ar prie lauko imsiesi, ar prie amato, o gal kur apygardoje pasijieškosi kokią tarnystę?

O jis, žiūrėdamas j mane, kaip į kokį beprotį, tarė: „Aš, tėtė, turiu ir tarnystę ir amatą! Man jau nieko nereikia. Turiu urliopą — pons Matschke atleido mane ant sąvaitės, o paskui turiu grįžti!" Aš vėl jam: Tai kaip-gi, Raulai? tik tavo namai, tėviškė ir žemė! Turi plotą lauko ir pridera tau čia likti ir dirbti. Gana jau svetimos duonos ir svetimų kampu! O jis pečius sutraukė ir sako: „Lauką aš atiduodu broliams — tegul su juo kankinasi, jeigu jiems smagu. Aš likti nenoriu ir būti muziku jau nepataikysiu." Kunigėli, tada tik supratau, kad tai sugrižo ne mano

vaikas, kad jame tūpi tik biaurus vokietis, net mano širdis nuo jo atsikreipė, ir nežiūrėdamas į jį, per dantis prasukčiau: Tai ko atvažiavai! reikėjo bereikalo nemonyti! O jis toks jau surambėjęs, kad iš tų žodžių nesuprato nė mano skausmo ir juokdamasis atsakė: „Parvažiavau ne tuščias. Parvežiau turtą ir atilsį ant senatvės. Tiktai imk!“ Ištraukia iš ančio storoką pundelį, baisybę pinigų, ir kiša man viską į ranką. Tiktai buvau labai įsigailinęs, tai-gi pasipurčiau, neėmiau ir tariau: Man ne pinigų reikia, o tik sūnaus! Tu už tuos pinigus pirkis lauko, arba nusisamdyk, pastatyk triobas ir apsigyvenk! Tada ir aš pas tave pakajingai tunėsiu iki smert. O apie vokiečius užmiršk, tai griekas! Pasilik, sūneli!

Čia žmogui užsikirto balsas, rodos ašaros jį užbėgo.

— Taip prašiau jo, kunigėli, o jis tik nusijuokė ir pasakė: „Taj, kad tėtė nežinai visos teisybės. Likti negaliu, nės ten Šetinė laukia manęs sužieduotinė, už dviejų mėnesių sutuoktuvės! O gal rodosi, kad su kokia muzike? Oo! su vienturte mano pono — Gryta Matschke! To užsipelniau, teisiai dirbdamas!“ . . . .

— O Jėzau! . . . . Išgirdęs pastirau iš gėdos, gailėsčio, nusiminimo ir piktumo . . . .

— Su vokiete? — klausiu, o visas drebu.

— Mat kad! — atsakė pakajingai.

— Su liutere?

— Mat kad! Tik pas mus ant tikėjimo nieks nežiūri. Vis vien, kur poteriausi, kad tik nepiktadariautumėm.

— Pas mus, tai taspat, ką pas vokiečius, ar supranti, kunigėli? . . . . Jau taip kalba mano tikras vaikas, mano Raulas, dievobaimingai šventam tikėjime išauklėtas, mano namuos užaugęs. O Jėzau, Jėzau! Tai to išmoksta dideliam sviete, tai tiek jis užsidirbo!

Žmogus atsistojo, paerzintas, suimtas skausmu ir įsiutimu, o žodžiai plaukte plaukė. Kepurę metė į žemę ir abiem rankom pešė plaukus, dar labiaus paskutinėmis dienomis pražilusius.

— Ar tai dėlto aš jį auginau, glamonėjau, ar dėlto

meldžiausi už jį per tą laiką? Atsiuntė pagalios vokiečiai mano sūnų ant parodos, kad iš jo išplėšė teisią dūšią, o įdėjo suktumą, arba nieko neįdėjo; ar-gi jis turi dūšią — biauresnis už galviją, ką baubia prie tvarto, už šunį, ką už dešimts mylių atranda savo kiemą. Ką vertas toks žmogus! Duoda man pinigų, piktadėjas, idant savo dūšią parduočiau, giriasi, kad priviliojo vokiečių, iš to didžiuojasi ir prašo palaiminimo — manęs, savo tėvo, Kareiviškės ūkininko. Jis užmiršo, kas tai Kareivis — aš jam dabar primįsiu!

Kunigas, padėjęs ranką ant žmogaus peties, pavartauniai perkirto:

— Jonai Kareivi, jeigu viską sakei savo sūnui įširdęs, kaip man pasakoji, tai netekai vaiko ant visados.

Račius atsipeikėjo, nuleido užsidegusias akis žemyn ir norėjo ką pasakyti, bet kunigas toliaus traukė:

— Nepažįstu tavo sūnaus, vienok iš to, ką užsidirbo, matyt kad vyras diktas ir išmintingas — o ką po dvidešimts metų grįžo atsilankyti, numanu, kad geros širdies ir nors persimainęs ir išdykęs, vienok užlaikė širdyje gerą sėklą. Kaip-gi galima išmintingą ir gerą, lyg kokį gyvulį, barti! Ne jo kaltė, kad atsimainė, būdamas pats, kaip našlaitis, tarp svetimų. Tik įsitėmyk: tur būt tas vokiečių parodė jam savo dūšią ir ištikėjimą, priglaudė ir gerumu įsiveržė į našlaičio širdį. O tu — tėvas — pasielgei su juo biauariaus už vokiečių, ir nedyvai, jeigu dabar tave apleidžia! Užmiršai, kad ir jis Kareivis — užsispirs ir visai svetimu tau taps, o elgdamasis kaip su vaiku ar galvijū, užpykįsi ir jis tyčia padarys savotiškai! Tik vieną galę turėjai jį sulaikyti ir tos netekai! Piktumas, Jonai, blogai rodija, blogai ir daro!

Žmogus labai susigėdinęs tylėjo.

— Dabar jis visai ne jųs, už tai vokiečiai savi, nės geri! Ar ne tiesa — savo valios nepermainė?

— Ne. Poryt ketina išvažiuoti! — tarė susikrimtęs senis. — Jau su manim nekalba širdingai ir namų nežiūri. Tiktai sykį man priminė, idant paimčiau nuo kunigo liu-

dijimą dėl šliubo, o kada atsisakiau, apsisuko ir nuėjo. Gal jis pats ateis! Jokiu būdu negalima jo užlaikyti, nės ir valsčiuje nėra tokios tiesos. Parvažiavo nedorėlis su vokišku pašportu. Rengiasi į kelionę ir pasakoja apie savo vokiečių tik ant piktumo man, o tuotarpu merginas vilioja! Tai-gi atėjau pas kunigėlį prašyti pagalbos, o matau, kad jokios nėra! Jau ištikro jis su dūšia prapuolęs!

— Nešnekėk taip, Jonai, o pasistengk piktą pataisyti. Eik pas jį ir gražumu paprašyk, idant dar truputį užsiliktų, dar truputį. O Dievas tuotarpu gal pats rodą duos ir atvers jį. Atsimink, kad tik tu gali padaryti, idant jis tą svetimą giminę užmirštų, o savąją širdyje atrastų.

Žmogus įstebeilijo į kunigą akis ir klausė lyg evangelijos, o kunigas kantriai jį mokino, aiškino, perkalbino.

Išeidamas iš klebonijos, žmogus buvo jau visai kitoks, išsitiesęs, drąsus, su viltimi akyse. Ėjo kaimolink ir meiliai dairėsi po laukus ir ūkes, rodos norėdamas prakalbėti žemei, kokių būdu vienas jos sūnus galėjo užsimanyti ją mesti . . . . Štai ir kaltininkas pats pasisuko: sėdėjo ant suolo ties Rūpino bakūže ir šnekėjo su šventmeisteriu, kuris viduj drožė šventą paveikslą į koplyčėlę.

Senis nusišypsojo, pamatęs sūnų, draugiškai pasveikino raišį ir atsisėdo šale Raulo.

— Ir aš atnešiau tau, Rupin, darbo, — prabilo. — Štai mano vaikas lyg iš kapo sugrįžo, pridera už tai Dievui auka. Užmaniau pastatyti koplyčėlę ties šaltiniu. Padaryk, Rupin, tik nudailink, o viduryje pastatyk šventą Joną, mūsų žemės apginėją, ir šventą Lauryną. Ar gerai?

— Kur-gi ne! Padarysiu kuodailiausiai. Iki šventam Jonui turėsite, — atrėmė nudžiugęs Rūpinas.

— O aš užmokėsiu! — įsikišo Raulas. — Ir aš Dievui daug kaltas.

— Teisingai pasakei, vaikeli! Pastatysime koplyčėlę pas šaltinį, priešais pilkalnį prie grižkelio. Ten dvaro lauko sklypas guli skyrium. Graži žemė, tik neprieina prie dvaro, o vokiečiai jau dera.

— Tai pirk ją, tėte! — sušuko Raulas. — Ar daug jos?

— Ariamo lauko pusė valako ir didelis pievos plotas prie Kiršniavos. Koks aš būčiau ponas, kaip tiek žemės turėčiau, tiktai aš žiuriu jau kitos, ot už bažnyčios, ant grynų smilčių, kokius keturis mastus! Man pridera tik baigti gyventi, o ne pradėti.

— Et, šneka tėtė! Kaip užsimanysiu, nubėgsiu pas poną ir vokiečius pralensiu! Ką tai man toks menkas niekas? Nupirkęs atiduosiu tėvui — tai tėvas ir turės imti!

Jis juokėsi ir senis nusišypsojo.

— Oi, sūneli! . . . — tarė, meiliai į jį žiūrėdamas. — Nekalbėk tokių žodžių ant juoko. Alkanam per sapną duonos nerodyk, nės pabudęs, dar labiaus badą pajus!

Raului patiko. Širdis smarkiaus suplakė ir jis tiesiog, nesidairydamas, ėjo j užtiestą tinklą.

— Tėtei, rodosi, kad aš juokavoju? Tai pamatysite! Dėlko man anksčiaus nieks to nepriminė?

Kad ir raukotės, o paliksiu jums gražią atminti. Reikia tiktai išrinkti vietą koplyčelei. O stovės ji ant jūsų žemės!

Smagu jam buvo ir gražu, kad tiek įstengia.

— Ne toks aš piktas, kaip tau rodosi, sūneli . . . — švelniai kalbėjo senis. — Ką tik nuo kunigo grįžtu, prašiau tų raštų. Širdis man plyšta iš gailesčio, o ką padarysi! Kas turi būti, to neprasilenksi. Kruvinomis ašaromis tave apverksiu, o jau sulaikyt nesulaikysiu! Išėisi ir akys mano jau tavęs neregės!

— Sugrįšiu vėl! — tarė Raulas, visai apgalėtas.

— Manęs jau nerasi . . . . Laikas mirti, pas velionę pačią eiti. Užtektų man tos laimės, kad nors dar šiek tiek ilgiaus pabūtum!

— Ką daryt? . . . . Kad tėtei pasigerinti, liksiu dar ant vienos sąvaitės.

— Geriausias mano sūneli, dėkui tau! — sušuko Jonas, apkabinęs jo galvą.

— Kad tėtė išsyk būtum taip pasakęs, tai bučiau ne nesiskubinęs. Aš norėčiau tėtei įtikti kiek galėdamas!

Atsisveikino su Rupinu ir nuėjo abudu sykiu, širdingai ir atvirai kalbėdami.

— O kur tas žemės plotas? — linksmi užklausė vaikas. — Parodyk man!

— Tai eiva, jeigu taip nori.

Praėjo kaimą ir vieškeliu nukako iki pilkalniui. Senis, pasukęs ant kairės, parodė:

— Štai tas pūdymas ir ta pieva. Vokiečiai ketina sodinti kopūstus.

— Koki vokiečiai? O kad jie nesulauktų! Ar-gi neturi turtingo sūnaus! Būsi netoli nuo Juodžių. Rožiu-kės staklės girdėt net iš čia!

— Gera ir išmintinga mergina. Grįžkime, vaikeli namon pietuoti!

Raulas sustojęs dar sykį pasidairė po tą žemę, pas-kui siekė po pažaste.

— Ar tas sklypas vertas penkis tūkstančius?

— Vokiečiai, sako, siūlo keturis.

— Tegul siūlo, bet nejsiūlys. Grįžk, tēte, be manęs.

Nusišypsojo nežinia ko ir visai j kairęją pasuko. Ra-čius žiūrėjo dar valandėlę paskui jį, sudėjo rankas ir pradėjo kalbėti poterius. Užbaigęs, dar matė, kaip sūnus akmenimis perėjo upelį ir taikė dvaro link.

— Nupirks, — sušnabzdėjo, ir akys jo prašvito. — Kad Dievas duotų, pirktų, tai jis prigis prie tos žemės, kaip ir męs prigijome. Vai šventos, šventos tos pilkosios žemių dulkės, ką mindžiojame po kojų! . . . Kas nors lašelį prakaito į jas išliejo, tai jau šventu ryšiu susimesgė! Dieve duok, kad pirktų . . .

Atsigėrė vandens iš šaltinio ir pilnas vilties grįžo namon. Visi buvo prie darbo, bet jam darbas nesisekė, nedasilytėjo nė valgio. Neramus ir nekantrus laukė Raulo.

Valandos lėkė, o vaikas negrįžo. Senis tolydžio dairėsi po kelią, priedamas iki kryžiui, jo rankos ir kojos drebėjo. Jau saulė nusileido, visi pargrįžo į butą, o Raulo dar vis nebuvo. Be jo sėdo vakarieniaut, nės buvo pripratę jau, kad tuolaik su draugais droždavo pas

Butkų. Tik štai išgirdo ant tako žingsnius ir švilpavimą. Senis Jonas padėjo šaukštą ir neramus dirstelėjo į duris. Raulas įžengė ir jūdvių akys susidūrė. Mariukė greit atsikėlė, rengdama jam vietą arti bliūdo, Petrienė padėjo tėtį duonos ir šaukštą. Andrius nušluostė broliui suolą. O jis visas smagus prisiartino prie tėvo ir padėjo prieš jį ant stalo raštą.

— Tėvai, — tarė, — ar moki rusiškai skaityti?

Jonas papurtė galvą, bet drebančia ranka paėmė raštą.

— Petrai, tu moki; — kreipėsi Raulas prie jaunesniojo brolio, — perskaityk tėvui!

Atsisėdo pats, įsfrėmė ir išdidžiai žiūrėjo į visus. Petras, paėmęs į nugarbusius pirštus raštą ir suklypdamas tankiajį iš pasistebėjimo ir nepripratimo, peržagariojo:

„Šiuo liudiju, kad pardaviau Jonui Kareiviui 20 margų lauko ir 40 margų pievos, išmatas, vadinamas Bubiais, prie upės Kiršniavos, ant amžinos ir nepaveržiamos savasties, o visus pripuolančius už tai pinigus 5000 rublių nuo jo sūnaus, Raulyno Kareivio, šiandien priėmiau.

Pasirašęs, *Januševski.*”

Visi liovė valgę ir klausė lyg pamokslo, ištiesę kaklus. Nusistebėjimas atėmė žadą ir dairydami tai į Raulą, tai į senį, laukė, ar tai ne sapnas.

— Ar teisybė, ką tas raštas sako? — pirmas užklausė Andrius.

— Ką dar čia neteisybė! — sušuko Raulas juokdamasis. — Tėvas užsimanė žemės, tai dabar turi! Man pinigai, tai kaip pelai. Ponas ištarė tiek, o aš tik už mašnos ir atskaičiau tūkstančius. Taip nusistebėjo, nelyginant jų dabar, ėmė klausinėti, kur, kaip, kas aš per vienas, ar Kareivis pinigus pilkalnyje rado? . . . O kaip mes šnekėjome, tai juokai! Jis rusiškai, aš vokiškai, jis lenkiškai, aš vėl savotiškai. Susipratome, vienok. Linkėjo man, gyrė, prašė pas save, pamylėjo, o paskui davė šitą raštą ir velijo viso labo! O ką, tėvai, nesidžiaugi iš mano dovanos?

Senio rankos ir smakras drebėjo. Paėmęs raštą, lyg šventas liekanas, atsimainiusiu balsu pratarė:

— Sūneli, taip esu nudžiugęs, rodos danguj vietele apturėjęs! Graži žemė, graži ir derlinga! . . . Dieve tau palaimink!

Kitų visų liežuviai taip-gi išsiliuosavo. Ėmė stebėtis, girti, šnekėti visi sykiu. Net vaikai plojo rankomis ir giedojo, net naminiai gyvuliai, pakurstyti riksmis, pakėlė trukšmą. Apkurtęs nuo to Raulas net už galvos nusistvėrė.

Dabar visus apsiaubė geismas apžiūrėti tą brangų daigtą, o moteris kurstė noras pasigirti kaimynkoms. Visi išbėgiojo, pametę valgį, užmiršę apie vakaro triūsą. Senis liko su sūnum du vienu.

— Vienok, Rulai, to rašto neužtenka! — užtėmijo.

— Vai kaip! Užporyt dvarponis važiuoja į Kauną ir tėtėsujuomi! Ten pirkinį patvirtis pagal įstatus, ir įrašys į knygas. Tas dalykas užims beveik nedėlią laiko.

— Aš nevažiuosiu! — atsispyrė persigandęs račius. — Aš tiesų nepažįstu ir nežinau, kaip padaryti. Tai ne man po urėdus tuos landžioti ir jieškinėti! Apgaus mane jeib kas, o kruvinas tavo uždarbis prapuls. Davei man žemę, Dievas tegul tau atlygis, o tiesas tu imk ant savęs! Man smagiau bus gyventi ant Raulo lauko, kaip ant savo, o kaip išvažiuosi, tai nors liks tavo vardas ant rašto ir žmonių atmintyje, aš gi sakysiu: „Tai mano vaiko, aš tiktai uktveriauju pas jį. Paliko man tuos turtus.“

— Galima ir taip, nors perilgai užtruksiu — atsakė Raulas pasimislijęs. — Tik kam dar tėvui rūpestis — turėsiu viską atlikta! Ar neturite namieje rašalo truputį ir šiokią-tokią plunksną?

— Iš ko? O kam mums reikia! Kai siunčiu laišką Pranui, tai kunigas rašo.

— Tai ir aš nubėgsiu pas kunigą. Reikia parašyti į Štetiną, kad dar ilgiaus užtruksiu. Labanakt, tėtuk!

Slapta pasiuntinystė.

yniuodamas ir anaipol nesigailėdamas, kad reiks sugaišinti tiek laiko, išsprūdo ant kelio. Priešais jį aiškioje vasaros prietamsoje sumirgėjo pavidalas skubinančios moteriškės. Iš gražios eisenos ir švaraus apsirėdymo pažino Juodžių Rožiukę ir lengvai ją pasivijo.

— Labas vakaras! — pasveikino.

— Tegul bus pagarbintas! — pataisė jį, neatsižiūrėdama.

— Ant amžių! — atrėmė juokdamasis. — Jūs iš labai dievobaimingų.

— Taip sakau, kaip visi.

— O kur einate?

— Pas Rūpiną.

— Oo, pas jaunikį, vakare, vienų-viena . . . . Liežuvių nesibijote?

— O kas mane apšnekės? Negut jus, nės visi kiti mane pažįsta.

— Ir aš tylėsiu, jeigu duosit pabučiuoti.

— Šnekėkite sau, kiek įmanote. Aš jums bučkių neturiu, o jums nepriderėtų užmiršt savo vokietaitės.

— O kas jums apie mano vokietaitę pasakojo?

— Jūs patys garsinote po visą kaimą, lyg čia būtų, Dievas žįno, kokia garbė!

— Žinoma, garbė.

— Ne kas. Aš gėdyčiausi.

— Ko?

— Dėl vokietaitės sumindžioti Dievą.

— Ką jūs muzikai žinote! juokai tik klausyti!

— O mums baisybė! Gerai sakote. Męs muzikai guodojame ir Dievą, ir tikėjimą, ir kalbą, ir savo būdą, o jūs ką?

— Kalbate kaip iš rašto, o tur būt nė skaityti nemokate?

— Kiek muzikui reikia, moku, o jūs tai tikrai užmiršote poterius; pas prūskunigį su vokietaite turėsite eiti!

— Ko taip rauktis? Dar gal įsimylėsite į vokietį ir reiks nueiti pas prūskunigį.

— Nesulaukimas! — užsirūstino. — Muziko stovis tai ne nusidėjimas, o svetimų dievų man nereikia. Kad aš turėčiau dėl turtų išsižadėti to, kas man šventa, tai nė šuns neatstočiau!

— Ana, kokia rūstaširdė!

— Visai ne, bet mane kibinėjate, tai aš teisybę režiu. Jums rodosi, kad jūs labai išmintingi, nės sukrovėte tūkstančius . . . o man rodosi, kad labai kvaili!

Raulo akyse sužerėjo liepsnos.

— O jūs norite išgirsti niekus! — sušuko.

— Jūs niekus visada šnekate ir darote! — atrėmė drąsiai ir trūktelėjo su paniekinimu pečiais.

— Vai, atsargiausi

— Aš jūs nebijau! . . . Galite gąsdinti savo vokietaitę, o su manim, tai šiukštu! Neturite jokios tiesos ant manęs. Be reikalo man daėdate!

Pametė jį vidur kelio, labai įširdusį, ir įėjo į Rūpino butelį. Ans jau matė ją ištolo ateinant, nės žiūrėjo per langą. Pasveikino, liūdnai nusišypsojęs.

— Dičkių Raulas lydėjo tave! — tarė. — Dar neišvažiavo?

— Dar liko ant mano nelaimės! — suniurnėjo nenoriai.

— Kuo jis tau įsipyko? — paklausė rūpestingai.

— Rožiukė kasdien ateidavo pas jį, kada tik atitrūkdavo nuo namų darbo: virdavo jam, valė butą, skalbė, siuvo, taisė jam drapaną ir marškinius. Ir dabar neilsė-

josi. Užkūrė ugnį, iššlavė vidų, į skrynuteį įdėjo skalbinių pundelį, Triusėsi kaip namie, o raišis žvalgėsi į ją liūdnomis akimis ir karčiai šypsojosi.

— Įk paskutiniųjų sukrimto man visą gyvenimą! — atsakė ant jo klausymo. — Kristupą supaikino suvis. Jau visą savaitę prie darbo neina, pas Butkų su tuo vokie-tuku maukia, gąsdina visą svietą. O ans vėl prie manęs, tartum degutas, prilipo ir praeiti neduoda! Tikra Dievo bausmė toks atšalėlis!

— Vienok, jo gaila. Likęs, daug galėtų padaryti gero.

— Kokio gero? . . . Tupi, vargdienėli, savo urvelyi ir mažai ką žinai, kas dedasi kaime. Padarys jis, padarys! Merginas išmokįs siausti, o vaikus neklausyti. Tik są-vaiteį pabuvo, o Kareiviškės nepažįsi.

— Gali būti! Bet tai tik putos, ką pavasariais ir ty-riausioje upėje iškyla. Apačioj vanduo sveikas ir vėsus, o putos pačios pradingus. Nežinau, kas dedasi butuose, bet žinau, kad po mūsų žemę vaikščioja lyg koks drebė-jimas. Daug yra mūsų — milijonai, bet tik pilkų dulkių, tartum netikusių žolių. Spiečia, kyla, juda; vienok, reikia mums didžiūnų, idant tą žolę apdengtų savo šešėliu! Raulas tiktų. Turi galvą, protą ir geležinę valią! Ne jeib kas dasiektų, ką jis dasiekė, dėlto nėra ką stebėtis, jeigu giriasi. Gal ir aš būčiau taip padaręs, jeigu jaunos mano mislys būtų išsipildžiusios. Laimingas — jis, kaip sakalas, skraido į augštį! . . .

— Ką jis dasiekė? . . . Užmiršo žemę ir dūšią. Kvailą vokietaiteį laimėjo.

— Laimėjo jis įtikėjimą ir paguodoną. Kvailiui ir niekšui vaisbūnas nebūtų pavadęs savo laivų, nebūtų ati-davęs savo dukterį. Gaila Raulo, labai gaila; verks jo varginga mūsų žemelė.

Mergina nutilo. Pastatė jam vakarienę, atsisėdo šalia stalo ir tėmyjosi į kątik pradėtą šventojo paveikslą.

— Ar neturi ką įsakyti man? — užklausė pašnabždoms.

— Turiu! — atsakė, paliovęs valgyti ir dairydamasis neramiai. — Vakar iš Žėveiių atsiuntė didelį laikraščių

pundą. Reikia nunešti į Panenerius to dvaro nuomininkui (arendoriui) Kočiui. Žinai.

— Žinau. Jau ne sykį esu ten buvus!

— Dabar neik pati. Per tankei tave ten mato! Pasiųsk Kristupą!

— Dieve mylėk!

— Kodėl?

— Negalima jo klampinti. Jis juk buvęs kareivis.

— Teisybė. O ar žino jis šį-tą?

— Ne. Kaip buvo įsakyta, aš nė žmogui necyptelėjau.

— Ypatinga tu mergina!

Pažiūrėjo į ją liūdnai ir užsimastęs prašnabždėjo dainelės žodžius:

Vai gieda paukštelė —

Čia tavo mergelė:

Švari, verpėjėlė,

Dainė, audėjėlė.

Rožiukė atsistojo ir atsikreipė į kitą pusę. Jos akyse pasirodė ašaros.

Rūpinas, rodos, jas prijautė: dirstelėjo į langą, už kurio jau buvo užslinkus naktis.

— Ko tu vis taip nesmagioji dėl manęs, Rožiuke? — tarė. — Reikia jau užmiršti apie tai, kas buvo ir nesugrįš. Jau mudviem sutuoktuvinės dainos neuždainuos. Pasi-rūpink apie save — metai lėkte lekia!

— Tegul sau lekia! . . . . Ką jie man! — sumurmėjo.

Lyg negirdėdamas, traukė toliaus:

— Menka mano gyvastis. Norėčiau tik dviejų daigtų sulaukti: kad po mūsų žemę tos slėptinos knygos pasklystų, kaip skrusdės, po visus butus, ir kad tu gautum gerą, kaip iš pieno išplaukusį, vyrą.

Nuleido galvą ir žiūrėdamas žemyn, pamaži užtraukė:

Oi tai kukuoja

Raiba gegutė

Žaliam vyšnių sodelyj.

Oi pasakykie,

Paukštele mano,
Kada baigsiu vargelį . . . .

Mergina užsimetė skepetą ant pečių ir, permainius balsą, paklausė:

— O kur tas pundas?

Sventameistris lyg iš miego pabudo.

— Jau eini? Tegul Dievas tau atlygis! Nešinys kamine po plyta. Tik nenešk pati — pavojingas daigias.

— Rasiu gerą pasiuntinį. Labanakt.

Valandėlei trukus, išlindo iš stubelės. Naktis buvo tamsi ir tyka.

Pas Butkų girdėti buvo smuikuojant ir dainuojant. Raulas su draugais ūžė. Kelios merginos pralenkė Rožiukę, bėgdamos ant tų viliojančių garsų, bet tamsoje jos nepažino ir ji niekeno neužkalbinta, atėjo iki grinčiutei, ką stovėjo ant pat kaimo galo, būdama seniausia, mažiausia, tuščia ir surūkusi.

Kada pasirodė viduj žiburys, mergina jau be paslaptinio pundelio ir be skepetos stovėjo viduryj grinčios, kurios didesnė pusė buvo užimta staklėmis su audžiamu milu. Ant sienų kabėjo šventųjų paveikslai, po balkiais buvo prikaišiota šventintų žolelių ir verbų, kabėjo taipjau-gi verpalų tolkos ir maži rakandai. Kampe stovėjo Rožiukės lova, o ant jos gulėjo balta katė. Ant langelių puodų šukėse augo kvietkos, o pasieniais stovėjo žemi suolai. Kristupo įrankiai buvo išmėtyti ant grindų, o ant stalo buvo padėta jo pypkė ir kareiviška kepurė. Matyt, neseniai ir netoli išėjo.

Rožiukė, nusiėmus margą vilnonę tolką ir pasistačius vos spingsančią blekinę lemputę, atsisėdo prie ratelio ir pradėjo sukti ant šeivos verpalus. Kačiukė priėjus užšoko jai ant kelių; plyšyje atsiliepė svirplys.

Gana ilgai viešėjo tylą, ant galo Rožiukė išgirdo einant keliu ir šnekant. Durys girgžtelėjo, ir į grindą įėjo Kristupas, o paskui jį Raulas. Matyt buvo, kad abudu jau užsilinksminę. Dailydė garsiai keikė, Kareivis tyčiojosi iš merginų. Rožiukė juodu išvydus apkaito, pa-

sislinko už staklių, nesveikino jų ir neliovė dirbus, lyg jų nebūtų buvę. Raulas ją užtėmyjo.

— Ar jau sugrįžote? — nusijuokė. — Mislyjau, kad ilgiaus užtruksite pas Rūpiną!

— Aš jai kada nors iškaršiu kailį už lakstymą pas tą šlubį! — atsiliepė susiraukęs Kristupas.

— O už ką? Tegul tariasi, jeigu mylisi, — tyčiojosi Raulas. — Bent žinos tikrai, kad jos vyro nieks nepavilios. Ir į kariūmenę neis ir pas Butkų nenusivilks!

Mergina tylėjo, tunėdama už staklių.

— Duok ką nors valgyt! — riktelėjo Kristupas.

Atsistojo, atstūmė pečdangtį, įpylė į bliūdelį šutinto pieno, atriekė duonos, paėmė nuo šaukštdėčio du šaukštu, padėjo viską ant stalo prieš juodu ir sugrįžo prie ratelio.

Žibančios Raulo akys, žėrėdamos, lyg užsispyrė persekioti ją. Ji nė nežvilgterėjo ant jo.

Kristupas pradėjo valgyti puskašniais, susiraukęs ir besidairydamas po grinčią.

— Už savaitės važiuoji? — paklausė.

— Tur but; sudaręs raštus apie lauką, galėsiu grįžti į Štetiną.

— Bepig tau! Kitas čia turi supūti . . . .

— Kodėl turi? Lyg žmogus būtų medis, šaknis turėtų? Kiekvienam kelias atviras!

— Ne kiekvienam.

— Gal nė tau?

— Ar tai tau rodosi, kad aš čia savo noru trunyju?

— O kas tave laiko? Magdukė?

— Griebk ją plynė! užkeikė dailydė.

— Na, nešnekėk. Akimis ją ryji. Kad taip man, jau bučiau seniai atlikęs . . . .

— Atliksiu ir aš! pramurmėjo reiškiančiu blogą balsu Kristupas. — Tegul tik nusivalysime rugius!

— Tai ir supūsi!

— Grečiau Švedą supūdysiu!

Rožiukė, pakėlus galvą, su didele ^atyda pažvelgė į savo brolio akis. Ką jis mislyjo apie Švedą?

— Atsiimk tą čerpę iš po nosies! — riktelėjo. — Aš išeinu ant nakties. Įdėk duonos į grebšį!

— { darbą? — paklausė Raulas.

— Beje, bet neužilgio sugrįšiu. Dar pasimatysiva.

— O reikėtų, nės ketinu tėvui nupirkti ir parvežti medžių naujai grinčiai. Gal apsiimtum pastatyti ją.

— Gailu, kodėl ne! Rožė, tu niekur neisi?

— Ketinu. Pėtnyčioj ant atlaidų į Ilgėnus.

— Viena?

— Ne, su Mariuke ir Barbe Šliuguriene.

— Tai tik ir noras minti kojas tokioje kaitroje! Ką tu mislyji? Ar tau Rūpiną Dievas atities? — nusijuokė Raulas.

Nieko neatsakė. Išpildė, ką liepė brolis, mislydama apie ką kitą. Vyrai užsidūmė cigarus ir pasirėmė ant stalo, kalbėjo toliaus apie laimingą Raulo likimą ir visokias kitų kraštų gėrybes. Kareivis pasakojo apie savo sužiedotinę, kaip ji myli jį, glamoni, kaip meiliai žiūri jam į akis, kaip nori jam įtikti, kaip jo ten kasdieną laukia. Gyrėsi tuo, kaip savo tūkstančiais. Kad jis taip-gi ją mylėtų, to iš šnekos nebuvo pažim. Paskui šneka perėjo ant nupirkto lauko; kaip senis juoju gėrisi ir kaip visi stebisi. Poryt Raulas važiuosias su ponu į Kauną.

Kristupas daugiau klausė, kaip šnekėjo.

Ant galo abudu pakilę išėjo. Rožiukė užstūmė duris, užgesino žiburį, ilgai vienok negalėjo užmigti, neramiai klausydama kiekvieno sušnabzdėjimo lauke. Turėjo po savo stogu smarkiai uždraustą daigtą . . . .

Atsikėlė anksti rytą ir niekam nematant nuėjo ant pilkalnio. Piemenukai, gindami kaimenę, sutiko ją begrįžtant.

— Ginkit namon! — pasveikino juos pagal paprotį.

— Dar nepriganėm! — atsakė visi sykiu.

Sugrįžus namon, sėdo prie staklių. Atėjo ^keletas moterų, vienos pasišnekėt, kitos atnešė darbo. Šnekėjo apie Raulą. Kareiviškėje apie jį sukosi visų gyvenimas

ir šnekos. — Pirkimas lauko visai susuko žmonėms galvas. Išaugo, lyg pasakoje.

— Tur būt pasiliks! — kalbėjo moters. — Kas pamestų tiek ir dar tokios žemės. Girdėjau statysias ir triobas.

Paskui užsuko, bėgdama į darbą, Mariuka. Jos akyse nebuvo už švogeri gražesnio, išmintingesnio ir tobulesnio.

— Vakar išleido į Vokietiją du laišku, kad užtruksias ilgiaus. Gal ir iki rudenio, nės senis nori, kad jam ir triobas pastatytų. Jau ir vietą paskyrė. Broliams davė šimtą rublių ant ketvirto arklio, ir Praniui į kariumenę nusiuntė dvidešimts-penkinę.

— O gal ir savo vokietaitę parsigabęs šičion! — užklausė pasityčiodama Rožiukė.

— Bijok Dievo! Tokia didele pania!

— O teka už muziko!

— Kas per muzikas? Toks mokintas, švelnus! Dvare jį sykiu prie stalo sodina, elgiasi lyg su lygum koku. Kiekviena dvarponio duktė tekėtų už jo. Oo!

Žmonelė, mosuodama rankomis, tarškėjo, nės smarkiai skubino.

— Andrius pasiliko^ namieje, nės rytoj vėžis brolių ant geležinkelio į Kauną. Žadėjo jiems iš ten visokių dovanų parvežti. Senis lyg jaunesniu tapo, o vaikai prie jo taip prilipo, lyg būtų visus metus buvęs.

Palengvinus savo širdį, šneki Mariuka nubėgo toliaus, o Rožiukė, švytuodama šaudykle ir neatsitiesdama, audė į kvietkas vilnonį.

Paskui pradėjo dainuoti. Liūdna buvo dainelė, kaip ir jos gyvenimas, vargingas ir visų apleistas. Pro jos langą slinko vežimai su šienų, smagus bernukai, pralenkdamie viens kitą, rėkavo. Matė Šliugurių Joną, kaip nuo augšto vežimo mitrino savo įganytus sarčius ir vis važiavo pirmutinis; matė Švedų Jurgį, ką sykiu su Kristupu grįžo iš kariumenės ir rengėsi pas ją su piršliu; matė Kareivių šyvius ir Petrą, linksmą ir iškaitusį, kaip aušra. Visi važiavo pro Juodžius. Jie neturėjo ką vežti, nės liekanas, ką kaimynai nepaveržė, Kristupas persamdydavo kitiems;

nebuvo nė kur krauti, nės triobos jau buvo suvisu sugriuvusios, neturėjo nė ką šerti kvepiančiu šieniu, nės j pavasarį reikėjo parduoti paskutinę karvę. Merginai pasidarė graudu ir ji pravirko.

Apie piet neišpasakytas karštis sulaikė darbą. Tada Rožiukė išėjo. Ant kelio ir laukuose buvo tuščia.

Ji, nežiūrėdama ant kaitros, ėjo per laukus taku Kiršniavos link. Už upelio žaliavo dvaro ganyklos, apžėlusios krūmais, karklais ir laukinėmis rožėmis.

Mergina, perbridus upelį, įsprūdo į tą tankumyną ir dairėsi, lyg ko jieškodama. Tos pievos išrodė taipogi tuščios ir tik iš tolo buvo girdėti arklių prunkštimas.

Štai išlindo iš krūmų vaikišcias kokios penkiolikos metų, kūdas, tamsaus veido, apdegęs nuo Saulės, basas, su baltais trinyčiais ant pečių ir skylėta skrybėle ant tankių, švelnių plaukų. Veidas jo mažas, kaip kumščia, rausvas, žibantis nuo saulės ir prakaito; žingeidžiai dirstelėjo ant išeinančios merginos, ir prietelingas nusišypsojimas, praskėtęs lūpas, atsispindė net smagiose, protingai žiūrinčiose akutėse.

— A, Rožiukė! — linksmai sušuko.

Dabar ir ji nusijuokė.

— Seniai, Martynuk, jau nebuvai kaime! — pasakė.

— Seniai! Žmogus vis prie darbo — atsakė drąsiai, kaip užaugęs darbininkas. — Aną vakarą užbėgau į butelį paklaustyti, kaip Raulas stebuklus pasakoja. Aš norėčiau eiti su juo, tik tėvas neleidžia.

— Tai ir gerai. Tu ir čia reikalingas!

— Žinoma. Per vasarą dvidešimts rublių uždirbsiu. Jau galiu bernauti.

Prie tų žodžių išsitiesė nusididžiuodamas. Galėjo bernauti, nės jau dvejus metus pats išmito savo duona, negausia, teisybė, bet teisingai uždirbta.

— Ar tau vienam nenuobodu?

— Ne. Tiek arklių, o krūmuose, kur *tik* stosi, tai lizdas. Tu turi ir savo gyvulėlius — štai, pažiūrėk.

Pamaži praskyręs šakutes, parodė merginai lizdą,

sukrautą pažemėje, pilną geltonų snapukų ir mažiųjų paukščiukų. Pataitė nenusigandusi tupėjo nepertoli ir ramiai čiulbėjo.

— Tai tavo? — nusijuokė Rožiukė.

— Mano. Pats pavasaryj radau. Senė mane pažįsta, o dar kaip! Duodu jiems duonos, syki naktį atgyniau nuo pelėdos, o syki nuo biaurybės katino! Tai mano!

Tamsus veidas kaito iš džiaugsmo.

— Jau kad atėjai, Rožiukė, tai atlankyk ir mano namus. Užprašau į svečius! Aš tikras gaspadorius.

Traukė pirmyn, praskirstydamas krūmus. Tarpais stapteldamas rodė jai lizdus.

— Bet šitie ne mano — tai Dievo! — aiškino jis.

Išvedė ant galo ją į pievą, apsuptą iš visų pusių tankum lazdynu. Nepertoli matyt buvo išsisklaidę kaimenė, o ties krūmu stovėjo būda, pastatyta iš kuolelių ir sausų šakų ir uždengta velėnomis. Durys buvo nepri dengtos — atviros ir prieš vėją ir prieš lytį. Viduje paklotas šiaudų kūlys ir koki ten skarmalai, gulėjo į audimą suvyniota duona, puodelis vandeniui, o viršui kabojo prasta balta skripka. Tai buvo Martynuko gyvenimas.

Sustojęs vaikinukas vienu metimu akies apžvelgė arklius, paslinko Rožiukei kelmelį atsisėsti, įlindo į būdą, išnešė jai iš tų duonos riekę ir šukėtą puodelį, pilną aviečių.

— Te, Rožiuk, valgyk! — širdingai meldė, sėsdamas šalia jos ant žemės, laikydamas mažiukėse, bet jau kietose ir juodose rankose ilgą botagą.

Mergina valgė, — o jam lyg kad kas būtų patepęs širdį.

— Aš turiu pas tave, Martynuk, labai svarbų reikalą! — atsišaukė ant galo. Ar tu galėtum su viena nakčia nubėgti į Panendrius ir atgal?

— Galėčiau. Mane nieks nepavys.

— Bet tai didelė paslaptis. Reikia prisiekti, kad niekam nepasakysi!

— Kodėl?

— Nės tai, ką neši, tai toks daigtas, kurio nieks neturi žinoti . . .

Vaikutis žingeidžiai pakėlė akis. Jam su pasitikėjimu, mat, paslaptį paveda — jis net augte augo.

— O kam? — užklausė.

— Tuoju tau pasakysiu. Kaip tik sutems, turėsi nueit ant pilekalnio.

— Kad tę, sako, vaidinasi.

— Tai-gi. Reikia drąsaus! Ten, ant pat kalno, yra išpuvusi liepa. Į skylę įkiši iki alkūnei ranką, rasi popieras.

— O kam pasirodžius?

— Persižegnok. Nieko pikto tau nepadarys. Popieras pasiimsi, įsiikiši į antį, turėsi pristatyti Panendrių Kodui. Ir nieks neturi žinoti, kas tu, iš kur, kur eini ir ką neši . . . .

— O kas ten yra tose popierose? Gal netikri pinigai?

— O, ne! švenčiausi ir geriausi daigtai. Jei tu padarysi ką aš sakau, tai užsipelnysi prieš Dievą ir prieš gerus žmones.

— Tai eisiu ir apsisuksiu! . . . . O kad kas sugautų mane, arba paklaustų, ką nešu?

— Negali niekam pasakyti, nė tų popierių parodyti, nes sunkiai reiktų atsakyti. Jeigu sugautų tave kas iš valdžios, tai popieras įmesk į vandenį, arba sudegink. Ant to turi prisiekti, atsiklaupęs ir pakėlęs ranką į viršų.

— Ar taip, kaip prisiekia kareiviai?

— Taip.

Martynukas valandėlę nutilo, nusigandęs atsakymo. Vienok, pajautimas savo tvirtumo privertė jį neatsižadėti.

— Tai eisiu! — pasakė, visai atsidėjęs.

— Prisiek! Kalbėk paskui mane!

Vaikiščias atsiklaupė — pakėlė ranką ir akis augštin.

— *Prisiekiu, kad popierių neišduosiu, teisybės nepasakysiu, kad mane ir muštų, kad ir kalinyje laikytų! Nesakysiu niekam nė namieje, nė sūde, nė vienam žmogui, nė bažnyčioje kunigui. Pristatysiu jas paskirtoje dienoje kam pasakyta, negut nužūti turėčiau. Kaip mane Dievas girdi, tegul taip mane sūdyja, jeigu aš išduosiu! Amen!*

Pabaigęs vaikiščias atsistojo, visai išbalęs, bet tvirtas

ir rimtas. Lyg būtų per tą valandėlę keleriais metais vyresnis pastojęs. Daugiau jau nieko neklausinėjo, bet kalbėjo, kaip padarysiąs.

— Kaip tik sutems, eisiu, o iš ryto sugrįšiu ir užbėgsiu pas tave apipasakoti. Tikėk man tikrai, aš taip suksiuosi, kad nieks geriau už mane negalės padaryti. Reikia apsisukti, kad arkliai žardyje nekęstų bado. Ponas supyktų ir nutrauktų algą. Na, tiek to! Tai jau mano darbas!

Drąsiai pakratė savo garbinius ir, ištiesęs botagą, pokštelėjo.

— Padėk tau Dieve! Martynuk, žinok, kad ant tavo galvos rymo viso kaimo ramybė. Jeigu pabūgtum ir pasakytum . . . .

— Tik aš prisiekiau! — atkirto užgautas vaikinas.

— Ačiū tau. Iš tavęs ne bile vyras!

Dar sykį jam perpasakojus, ką ir kaip turi daryti, atsisveikino ir atsišalino.

Palydėjęs ją iki upeliui, sugrįžo, drūčiai užsimislyjęs. Pavakare parginė kaimenę į dvarą. Buvo lyg sukrypęs ir šlubavo.

— O kas tai? Naktyj neganysi! — užklausė jį dvaro užveizdas.

— Ponuli . . . . mane visą skauda ir koją suka. Eisiu ant nakties namon!

Pamatęs jį šlubuojantį ir nuvargusį jo veidą, paleido. Išėjęs už vartų, Martynukas išsitiesė ir kaip kiškis, pasi-leido žinomais laukais, palikęs šalyje kaimą ir kelius.

Pilkalnis stovėjo vienas sau; apaugęs tankiais krūmais, apvainikuotas medžiais, juodai ir baisiai atsimušdamas tamsiose nakties padangėse. Vaikištį perėmė šiurpuliai. Vaikščiojo po svieta apie tą senovės pilį visokios pasakos ir apsakos, kurias grinčiose patylomis, slapčia, vakarais apsakinedavo. Martynukas dabar visas jas atsiminė. Žegnojosi ir braukė rankove nuo kaktos šaltą prakaitą, bet ėjo. Nuo krūmų į pakalnę buvo nusidriekęs juodas šešėlis, ir girdėt buvo

tylumoje lyg šnabždėjimai, lyg kvatojimas. Vaikiščias, užsiėmęs ausis ir užsimerkęs, pradėjo veržtis per tankumyną, kruvindamas j stagarus savo veidą ir draskydamas drabužį. Užlipti buvo statū, ar du sykiu nusirito žemyn, bet nuo to neatgriso, tik įsierzino, iš skaudėjimo užmiršo baimę ir nesustodamas veržėsi tolyn. Ant galo pasiekė viršų. Tenais buvo nedidelė lyguma, apsupta aplinkui skardais. Ant krantų augo medžiai, o ties viduriu dar pažymu buvo užgriuvęs šulinys. Martynukas sustojo, nušluostė nuo veido kraują ir prakaitą ir valandėle klausėsi. Visur tyku, tik medžiai ošia. Tada jau, kassyk drąsesnis, pradėjo dairytis, patėmyjo liepą storoko liemens ir pradėjo rankomis, uosle, akimis jieškoti tos skylės. Įsliuogęs, kaip katinas, pasikabino, užtiko skylę, įkišo ranką, ištraukė brangų pundelį ir nušoko.

Greitai kvėpuodamas, valandėlę ilsėjosi, paskui, paslėpęs radinį ant krūtinės po trinyčiais ir marškiniais, susiveržė diržą ir tekinas, tartum risdamasis, nusileido į pakalnę. Tada tik apsižvalgė, dar apkurtęs nuo smarkaus nusiritimo. Iki Panendrių buvo apie tris mylios. Pasi-leido bėgti, žinodamas, kaip trumpos Gegužio naktys. Bėgo, glausdams prie krūtinės savo naštą. Jo akys, apsipratusios su patamsėmis, matė aiškiai ir toli. Bėgo kaip kulka, žemyn palinkęs, švaistydams į augšti basas kojas, peršokdamas, kaip kurtas, per tvoras, grovius, ežias.

Apsuko Kareiviškę, įstojo į vieškelį ir čia jau nieku netrukdomas pasileido dar sparčiau. Tiktai, lyg šešėliai, pašaliais mirgėjo telegrafo stulpai, medžiai, krūmai.

Sutiko du vežimu, grįžtančiu iš miestelio; visi žingeidžiai žiūrėjo ant jo atsigrižę; stuktelėjo kelis pėščius, pagarbinant nieko neatsakė. Atbėgo iki grįžkeliui, kur šunkelis ėjo skersai vieškelį. Riogsojo ten svetainė ir šalia jos buvo šulinys. Pailsęs Martynukas, vos atgaudamas kvapą, su išdžiūvusia burna, pripuolė prie šulinio ir godžiai ėmė gerti iš lovio vandenį. Tuo tarpu atsidarė svetainės durys, kasžinkas išėjo, staptelėjo, pasidairė, pažiūrėjo į jį ir priėjo artyn.

— *Kto tam?* — garsiai užklausė.

Vaikišcias, kaip laukinis žvėris, šoko į šalį, nieko neatsakęs. Kurs klausė pagriebė jį už rankos.

Martynuko blusos apmirė. Užtėmyjo ant kepurės žvaigždę. Tai buvo policijantas.

— *Kto ty?*

— Nesuprantu! — atkirto, vyniodamasis, kaip žaltys, iš spaudžiančios rankos.

— Kas tu? — paklausė policijantas lietuviškai.

— Aš iš čia. Arklio jieškau. Pabėgo iš kaimenės!
— murmėjo vaikišcias, besikėsindamas ištrūkti.

— Kaip tavo vardas?

Neprisirengęs ant to klausymo, išsykio neatsakė.

— Jonas! — atsiliepė ant galo.

— Meluoj! Ei, duokite žiburį! eikite šią!

Ant riksmo išbėgo kas-žin kas iš svetainės, pasirodė liktarna. Tris vyrai apstojo vaikiščią.

— Nepažįstu! — atsakė policijantui šinkorius, prikišęs liktarną prie vaikiščio akių.

— Martynukas paliovė besitašęs. Pamažėli atsisagstė trinityčius.

— O tu, vagie, valkijoje. Uždaryt į užkaborį, dieną apjieškosime, na eik!

Bet tuotarpu vaikišcias, kaip bematai, šoko į šalį, išsinėrė iš trinityčių, davė gerą šuolį nuo sieksnio ir dingo už grovio rugiuose. Tartum griežlė, įlindo į varpų jūres ir prapuolė tose prigimtose savo jūrėse. Iš pradžių slinko, kaip žaltys, nuolatai priguldamas prie žemės, tai vėl susirietęs dvilinkas, kad nepasirodyt iš rugių, bėgo vingiais, nepalikdamas pėdsako. Paskui, niekur nieko negirdėdamas, įsidrąsino, iškišo galvą iš rugių ir apsidairė, kur jis atsidūrė. Pažino apygardę ir linksmi šyptelėjo. Priešais jį juodavo giraitė — tai jau Panendriai. Pasivėlino, nės jau rytuose dangus raudonavo, bet gerai apsisuko. Į kelią išeiti jau nedrįso, per vartus į dvarą neėjo. Iš užkluonės pažiūrėjo į kiemą. Vis tolyn švito. Palaukus išėjo iš namų žmogus ir artinosi prie kluono. Martynu-

kas pamažėli švilpterėjo. Žmogus apsidairė, pamatė jį ir tuojau prisiartino.

— Jūs Kotis? — paklausė vaikišcias, kaip iš paslaptų.

— Tai tekit!

Išėmė iš ančio popieras ir padavė jam per tvorą. Daugiau nieko nešnekėjo ir pasirodžius vyrams ant kiemo, vaikišcias jau buvo toli.

Ir vėl bėgo tekinas, sudraskytuose marškiniuose, pajudavęs, purvinas, surėžytas. Į kelią ne ėjo o pasiekęs Kareiviškę, jau nestengė nusivilkti j dvarą. Perbrido per upelį, įlindo į krūmus, parvirto ir užmigo.

Pabudo jau apypiete ir valandą nežinojo, kas su juo dedasi. Pajutęs badą ir troškimą, atsipeikėjo; matė, kad bloga, ir reik rodos jieškoti. Išsimaudė, pats išsiskalbė marškinius, susagstė juos dagiais, išdžiovino ant saulės, apsivilko ir nubėgo į dvarą.

Pono namieje nebuvo, akamonas tiktai priderančiai išplūdo jį, užsuko ausį ir liepė varyti į naktigonę arklius. Apsiėjo be didesnės baudos. Martynukas buvo jau visai nusiraminęs. Tiktai atimti trinyčiai jam kvaršino galvą, nės ką pasakys namieje? Bet nutarė nubėgti iš ryto pas Rožiukę, ji duos jam rodą; o tuo tarpu pavalgė, išginė kaimenę, atsigulė būdoje ir atsimindamas tos nakties prietikius, šypsojosi džiaugsmingai. Paskui, užsitaisęs skripką, čirškino iki pačiam rytui. Tuo tarpu nesirūpino visai, kas gal išeiti toliaus iš tos jo kelionės. Pasisekė ir gana.

Gailinosi tiktai, kad turėjo tylėti. Kaip jis mielai pasigirtų, kaip pasijuoktų iš policijanto, jis toks mažas iš tokio milžino su žvaigžde ant kepurės. Apsiaubtas tomis ramiomis svajonėmis, užmigo.

Pabudino jį nemielaširdingas stuktelėjimas į šoną. Straktelėjo ant kojų.

Sale jo stovėjo du iš valsčiaus urėdininkai su blekėniis ant krūtinių ir su lazdomis rankose. Senis Bardyla ir Švėdų Jurgis.

— Kelk, parše! — suriko garsiai senis.

— O ko? — vaikišcias drebėjo.

— J raštinyčią liepia tave kuogreičiausiai pristatyti. Ką tu padarei?

— O, Jėzau! Aš nieko, aš ganau arklius! Negaliu eiti į raštinyčią. Aš tarnauju! — mikčiojo.

— Ką tę tavo tarnystė. Pirmesnis urėdas! Ir mums smagiaus būtų baigti vežti šieną, ne kaip tave vadžioti tris verstus! Na, eime!

Nuvedė jį. Kaip kokį suimtinį. Jis jau nesipriešino savo valdžiai. Žengė pirma jų, nuleidęs galvą, smarkiai pabūgęs ir tiktai graudingai meldė, kad tėvui nieko nesakytų.

— Raštinyčia buvo kaiminystėje, Visbariuos. Vaikinas dar niekad nebuvo tę buvęs, ir juo artyn, juo labiau emė jį baimė. Varytojai vertė skubintis, o jis vos vilko skaudamas savo kojas, nuolatai klupdamas ir susitraukdamas, lyg jausdamas smūgius ant savo pečių.

Ant galo, atėjo į vietą, {vedė jį į vidų, kur būdavo sūdas ir valsčiaus susirinkimai.

Už stalo sėdėjo vaitas, lovininkai ir šaltyšius, o tarp jų smarkiai įpykęs policijantas.

Jis, toks mažiukas ir menkutis, stovėjo prieš juos, nieko iš pradžių nematydamas, tik apdriskusius savo trinyčius, padėtus ant stalo. ^ Jautėsi dingusiu.

Prasidėjo tardymas. Žmonės tylėjo, policijantas klausinėjo, raštininkas viską užrašinėjo.

— Tavo šitie trinyčiai?

Martynukas jau norėjo pameluoti, bet dar gerai pakėlė akis ir pamatė tarp sūdžių senį Švedą, kuris, žiūrėdamas į jį, linktelėjo galva.

— Mano! — atsakė tykiai.

— Aa, tavo! O tu pats kur šiąnakt lakstei?

Martynukas vėl pasižiūrėjo į Švedą, bet senis jau sėdėjo nesijudindamas, užsikreipęs į kitą pusę.

— Aš jį ieškojau arklio! — atkirto vaikišcias.

— O kam melavai savo vardą?

— Sarčio jį ieškojau . . . .

— Sakyk teisybę! — Ar siuntė kas tave?

— Nieks nesiantė. Arklys prapuolė iš ganyklos.
— Nemeluok, bus niekai! Kur lakstei?
— Blesio jieškojau. Jis pirktas, tai kaimenės nesilaiko.
— Meluoja! Aš sakau, kad meluoja! Šaltyšiau, liepk Jkirsti jam rykščių!

Žmonės dirstelėjo viens į kitą, patylomis šnekėjo ir linksėjo galvomis. Ant galo, vaitas atsiliepė:

— Jeigu tikrai sakote, kad meluoja, tai rykštės nieko nekenks. Šaukly, įkirsk jam penkioliką, o tu, Jurgi, palaikyk!

Išpildytojas nuosprendžių, sargas prie valsčiaus, augštas ir plačių pečių vyras, prisiartino prie savo aukos. Martynukas sukando dantis, nors visas drebėjo. Pagurdė jį ant žemės ir prasidėjo skaudus darbas. Nežinia, ar Šauklys lengvai mušė, ar vaikiščias taip pakantrus buvo. Nė necyptelėjo. Atskaitė penkiolika.

— Na, dabar sakyk! Siuntė tave kas? Ar nešei kur ką?

— Blėso sarčio jieškojau! — atsakė užsispyręs.

— Na, palauk šią! Dar ne viskas! Aš jums sakau, vyrai, jeigu jūs neprisūdysite jam dar kitą tiek, tai aš jus apskūsiu augščiaus, kad jūs jį ginatė susižinoję!

— Ką mes turime ginti! — sušuko pabūgęs vaitas.
— Sakote kaltas, tegul kenčia. Mes nieko nežinome . . . . jis mums ne giminė, kad mes turėtumėm jo gailėtis.

— Tai duok, kad pons policijantas sako . . . . kita tiek! — patvirtino Švedas vardan lovininkų.

Vėl paguldė, vėl mušė, iškilmingai skaitant smugius, ir vėl vaikiščias tylėjo.

Atsistojo paraudęs, akys prisriuvo pilnos ašarų, vienok neverkė.

— Dar kitą tiek gausi nuo tėvo, kad už tave užmokės didelę korą! — rėkė įsiutęs policijantas.

— Pasakyk teisybę, jeigu kaltas! — atsiliepė iš lėto ir švelniai Švedas. — Gal būt ką pavogei ir užslėpei! Dar tu vaikas ir galėjai paklysti.

Martynukas, paminėjęs tėvą, net pažaliavo, bet dabar pavadintas vaiku, išdidžiai pakėlė galvą.

— Blėso sarčio jieškojau! — vis savo tvirtino. —

Skubinau, ponas policijantas mane sulaikė, norėjo uždaryti, tai pabėgau.

— O blesį radai? — paklausė patyčiodamas urėdninkas.

— Radau ir supančiojau. Parodysiu jį ponui, jeigu netikite.

— Velnio vaikas!

Policijantas, baisiai įniršęs, atsistojo ir pagrūmojo kumščia.

— Palauk — dar aš tau duosiu!

— O gal ir teisybę sako! — atsiliepė pamislyjęs vaitas. — Ką jis ten nešios. Tai žinoma, kad dvare prie arklių stovi. Už vagystę nieks nė neskundė. Ar tai jam! Ot, nusigando ir tiek! Vienog, už pasipriešinimą valdžiai nuo koros neišsisuks. Reikia uždaryt jį ant duonos ir vandens. Tegul ir kitą sykį paminės!

— Teisinga! — patvirtino sūdzios.

Vaikiščias pradėjo verkti:

— Aš tarnauju. Kas arklius ganys! Ponas nutrauks man algą!

Vienog, nieks jo neklausė. Gaikščiojantį iš verksmo paėmė Šauklys už rankos ir išvedė. Atidarė ant kiemo tuščią tvartelį šalia raštininko meitėlo, įstūmė jį ten, užrakino duris ir nieko nepasakęs, nuėjo prie kito darbo.

Tvartelyje be grindų ir lango, užverstam visokiais raštininkienės rakandais, liko didžiavysis vienas sau, atsėdo ant žemės ir gailiai verkė.

Dabar jau po visko! dasižinos ponas, arba užrašys korą, arba paims kitą piemenį. Tėvui taip-gi papasakos viską susiedai, o namon nė nepasirodysi. Vienmečiai juoksis ir tyčiosis iš jo.

Verkė Martynukas, kol išteko ašarų ir spėkų. Paskui, suvargęs, sumuštas, alkanas, užmigo, lyg pailsęs gyvulėlis, susirietęs į kamuolį ant šiaudų saujos.

Šauklys jį išbudino, atidarydams duris. Davė jam duonos ir vandens, įmetė taip-gi tuos nelaimingus, sudriuskusius trinyčius. Vaikiščias pradėjo jam rankas bučiuoti.

— Brangiausias mano dėdudėli! paleisk mane prie arklių. Cia prapultis man!

— Seredoje paleisiu.

— Seredoje! O, Jėzau! Na, tai net už penkių dienų!

— Na, o ką? Taip prisūdyta. Gana jau aimanuoti, o kad nebūtų nuobodu, tai te šiaudų. Nupink man skrybėlę!

— Nupisiu, kad tik tėvas nedasižinotų!

— Oo, dar iš vakaro buvo.

— Ar labai barėsi?

— Žinai kad! Norėjo čion ateiti, tik neleidau.

— Oi, varge tu mano, varge! Kur aš pasidėsiu?

Šauklis nusišypsojo ir išėjo.

Martynukui, uždarytam tamsumoje, neišpasakytai buvo nesmagu. Pripratęs prie plačių laukų ir neaprubežiuotos laisvės, negalėjo kęsti nė angštumo, nė patamsių. Vieton atilsio, pynė be nuovokos pynę, ir jautėsi beesąs pailsusiu ir sergančiu. Vieton žmonių balsų, girdėjo tiktai meitėlio kriuksėjimą iš kairės pusės, o iš dešinės veršio bliovimą. Oro taip-gi buvo permažai. Prieidamas prie sienos, žiūrėjo laukan per plyšį arba, prispaudęs prie plyšio lūpas, kaip girtuoklis, siurbė gaivinantį vėjo pūtimą. Bet baisiausiai buvo pamislyti, kas bus išsiliuosavus iš čia. Jau net miegas atstojo iš nuobodumo ir nerimasčio. Pabaigė Šaukliui pynę ir vaikštinėjo nuo vienos sienos iki kitai, lyg laukinis žvėris klėtkoje. Ant galo vieną vakarą Šauklis atidarė jam duris.

— Na, jau savo atsėdėjai! Gali eiti namon!

Vaikiščias išlėkė ant kiemo, lyg pasiutęs, vienok, jau už vartų, ant kelio, staptelėjo, nežinodamas, ką daryti toliaus.

— Martynuk! — kas-žin kas iš šalies pamaži šuktelėjo.

Apsidairė. Tai buvo Rožiukė, kuri čia jo laukė.

— Vargdienėli, nepyk ant manęs! — tarė matomai susigailinus. — Per mane tiek kentei. Jeigu bučiau žinojus, kad tau taip nepasiseks, tai pati bučiau ėjus! . . . .

Vaikiščias atkakliai pakėlė galvą.

Tai šneka! Ar tai tau, moteriškei, kištis į tokius dalykus? Man, vyrui, tai kas kits. Sakai — nepasisekė!

Kaip-gi? Ar kas nuo manęs atėmė? Oo! padaviau kam reik. O bet neišpliauškiau. Kaip kitą syk siysi, tai dar geriaus apsisuksiu, jau mokėsiu! Kitą syk jau mane j duobę nejtupdys! Taip ji man įsipyko, kad negaliu nė pasakyti!

Pasipurtė, lyg šuva po maudynei, ir ėjo sykiu su jaja Kareiviškės link.

— Tarnystę tai jau tikrai prapuldyčiau, vienog bjauriausiai tai su tėvu! Vai, duos jis man! Dar iš mūsų giminės nieks kalinyje netupėjo. Padariau visiems gėdą! Oi, bus man!

— Eisiu su tavim pas tėvą, nės aš kalta!

— Et, nenoriu, kad mane užstotum, iškęsiu! Ir už trinyčius barsis ir už skrybėlę!

Liūdnai pasuko galva.

— Ne. Trinyčius pasiuvau tau naujus. Te, o skrybėlę taip-gi turiu namieje! Nesibijok!

Padavė jam suvyniotą apdangalą, o jis nudžiugęs greit apsilviko. Paskui iš užkikliko išėmė dar kas-žin ką ir įdavė jam.

— Tai užmokestis už tavo vargą! — pasakė pamaži.
— Te, pasidėk, tai brangus daigtas!

Martynukas pažiūrėjo ir net apkaito iš džiaugsmo.

— Maldaknygė! O, Jėzau! ar ištikrųjų ji bus mano?

— Tavo, tavo. Užsipelnei.

— Vajė! Tokia stora ir kraštai auksuoti ir net su dviem paveikslėliais! Tai tokias turi tiktai senesniejie ūkininkai. Kur tu ją pirkai?

— Gavau tyčia tau, iš labai toli.

— Tikrai man?

— Tikrai. Pasakė: duok Martynukui už drąsumą ir užlaikymą prisiegos! Visos Kareiviškės ramumas gulėjo ant tavo galvos, o tu atlaikei!

— Oo! Aš žinau, kas tai prisiega! Padėkavok tiems už knygą ir pasakyk, kad ne sykį dar ir ne du patarnausiu aš jiems! Kad tik tėvas neišvytų iš namų!

— Ne, ne!

- O Raulas ar jau išvažiavo? ar nežinai?
 — Dar negrįžo iš Kauno. Dabar jūs turtingi.
 — Žinau. Žemės gabalą pirko. Bet man tai vistiek, kad tik tarnystę turėčiau. Ar šaip, ar taip, vis reiks į kariumenę eiti!
 — Prisiartino prie kaimo, jau sutemus, ir tuojau sutiko senį Švedą. Važiavo su tuščiomis statinėmis nuo alaus. Pažino juodu ir sustojo.
 — Jau atsėdėjai? — užklausė, ištraukęs iš dantų pypkę.
 — Kaip apsudyjote, tai taip ir kentėjau! — atsakė užgautas vaikiščias.
 — Kitą kart tai dar sunkiaus tave apsūdys. Pasijusi bebūnąs pavieto kalinyje.
 — Oo, išgrauš! daugiau nesustversite!
 Na, na, įsitėmyk!
 Senis pavarė arklius ir, jau važiuodamas, tarė Rožiukei:
 — Šįmet grybai bus brangus. Girinaičiuos sargai nedaleidžia rinkti!
 Vežimas nusirito, garsiai barškėdams ir pašokdamas.
 — Ką jis apie grybus nusakė? Nė šis, nė tas! — užtėmyjo Martynukas.
 — Turėjo manęs nepažinti, — atsakė rimtai Rožiukė.
 Nuo kryžiaus pasuko ant Dičkių. Vaikiščias pametė visą drąsą, dairėsi, lyg norėdams pabėgti. Mergina ėjo priešakyje ir pirmutinė peržengė slenkstį. Visi, apsėdę didelį stalą, vakarieniavo. Nuo garsios šnekos užė, kaip avilyje. Tuoju patėmyjo, kad apsiriko: Raulas jau buvo sugrįžęs. Sėdėjo po tėvo dešinei, greta su Mariuka. Šviesi, trumpai apkirpta galva, barzda, poniškas drabužis skyrė jį iš tarpo visos šeimynos. Rožiukė mielai butų šokus atgal, tik jau buvo pervėlu.
 — Tegul bus pagarbintas!
 — Ar Rožiukė, ar čia šešėlis! — suriko Mariuka.
 — Tai netikėtas atsilankymas! — pridūrė Andrius, meiliai nusišypsojęs.
 — Eik pas mus valgyt! — tarė senis Jonas.

Raulas, prisitaikydamos svietiškų papročių, atsikėlė iš vietos.

— Sėskit, meldžiamos! — paprašė.

— Ana ve! — užpyko Mariuka. — Lyg kokiai karalienei dar vietą pavedi. Išsiteks šalia manęs!

— Ačiu! — tarė mergina. Atleiskite, kad užtrukdžiau jums vakarienę. Su gaspadorium noriu pašnekėti.

— Tai sakyk, vaikeli!

— Nepykite, kad jus pavadysiu j priemenę!

— Oo, net tokios paslaptys! — nusijuokė Mariuka.

Senis atsistojo ir nuėjo paskui ją į tamsią priemenę.

— O kas tę stovi lauke? — užklausė.

— Tai aš, tėte, Martynukas!

— A, tu, iš kalinio! Tavo broliai nė to vardo nepažinojo, o tu man gėdą ir paniekinimą ant mano namų užtraukei! Kareivis vagis, valkata, nenaudėlis! Eik šią! Valsčiuje tave plakė rykštėmis, dabar paragausi tėvo diržo! Eik šią artyn, ar girdi?

Jam besegant diržą, pripuolė prie senio mergina, pagriebė jį už rankos ir pasilenkus į ausį, pašnabždomis greitai pasakė keletą žodžių . . . Račius klausė, nekrutėdams, ir tylėjo, jo rankos paleido diržo galą. Nieko neištarė. Tik žingtelėjęs prie Martynuko, padėjo ant susivėlusios galvos nusidirbusią ranką, paskui žemai pasilenkė ir tą galvą pabučiavo.

Vaikišcias apkabino jo kelius ir verkė iš džiaugsmo. Tėvas jį prikėlė ir, vis glostydamas, įsivedė į vidų.

— Mariuk! — tarė: — vaikišcias sugrįžo iš vargo

Duok jam valgyti, o paskui kitus drabužius ir marškinius.

— Ne iš vargo, tik iš kalinio! — žebtelėjo įpykęs Andrius.

— Pasakiau iš vargo, tai ir gana! Kad aš jo nebaudžiu, tai jums šiukštu!

Visi nutilo, tik Raulas linksmai atsiliepė:

— Tėvas į senatvę atsileido. Kada męs buvome maži, tai kitaip valdė. Dėkavok Dievui, Martynai, kad tada dar lopšyje viešpatavai.

Kitoki laikai, kitoks valdymas! — trumpai pasakė Jonas ir vėl atsisėdo ant suolo.

— Sėsk ir tu, Rožiuk! — atkartoto matomai sušvelnėjusiu balsu.

— Dėkui, — pavalgius. Likite sveiki!

— Dievaž neleisiu! — sušuko Raulas, pašokęs iš vietos ir užstodamas kelią.

— Bėgi, rodos atėjus pas nedraugus! O Mariukai tame viduje smagu! — pridūrė linksmi Andrius.

— Reta viešnia, tai užlaikysime, kad ir su prievarta! — įtaikė Petras.

Visi ją apstojo nuo slenksčio.

— Et, tai jaunikis ją taip baugina! — pajuokavojo sesuo.

Ėmė visi juoktis.

— Tik nesuvalgys tavęs!

— Kas tokią gražią merginą valgytų. Tik pasižiūrėti ir apsilaižyti! — atrėmė Raulas.

Pagalios Rožiukė pasiliko. Pasodino ją prie stalo. Senis Jonas pats padėjo duoną ir bliūdą.

— O Kristupas namieje? — užklausė.

— Darbe.

— Iš ko jis dabar toks paniuręs?

— Nelinksma būti be lauko, arklio ir duonos.

— Ir be Magdutės! — įspraudė Mariuka.

— Et, būta čia vargo! — atsiliepė Andrius. — Rudenyje nusiųs piršlį, tai ją ir atiduos! Nedidelis daigtas!

— Neduos! — sušnabždėjo Rožiukė. — Jau Šliugurys sutarė. Garsiai apie tai šneka.

— Šį rudenį bus daug vestuvių! — pradėjo Petrienė. — Barzdyla ima kriaučiuotę, o Juozų jaunesnėji eina už Visbaruko. Tai dvi, o našlys Bukutis ketina vesti antrą pačią, tai trys. Šliuguriuose bus taip-gi smarki svotba, Švėdas-gi iškels kokias dvi.

— Kaip tai dvi? —

— Tai, nu-gi Magdukai ir Jurgiui — Senis Rožiukė jau laiko už marčią, o Jurgis vakar po jos langu tai visą

vakarą . . . . Štai, kaip merginos veidas mainosi. Tikrai jau judu susitarę!

Rožiukė, patekus į visų žingeidžių akių ugnį, apkaito, bet akių nenuleido.

— Liežuviai tik! — atrėmė, truktelėjus pečiais. — Jurgi siuntė motina, su reikalu, paklaust apie darbą. Paskui pirko sau juostą ir valandėlę pašnekėjo, lukuriodams Kristupo. Švedas prie tokio vargo nelįs.

— Bet žiūri ant tavo pasielgimo ir darbo! tarė Jonas.

— Ir skaistumo! — pridūrė Raulas.

— Skaistesnių už mane pilna Kareiviškė! — atrėžė šaltai.

Pavalgė vakarienę. Mariuka pakilo pirmutinė mazgoti, paskui ją sukilo kiti ir, sukalbėję maldą, visi išvien padėkavojo seniui. Prisiartino prie jo ir Martynukas, kuris prie vyresniųjų tylėdavo, ir pabučiavo jam ranką.

— Tėte! — tarė; — jau eisiu prie arklių; na, o kad mane už tą vargą pavarys?

— Gražiai permaldauk, o jeigu ir tai negelbės, grįžk drąsiai namon. Nebausiu ir duonos nesigailėsiu.

— Beje! — užsirūstino Raulas. — Ką jis ten po svetimus kampus turi būti pastumdėliu! Ar męs neturtingesni už poną? Gana jau vargo — dabar ponausite!

— Tarnauti ne gėda! — užkirto senis; — o duona, juo sunkiaus uždirbta, juo gardesnė! Davė Dievas turtus, garbė Jam už tai; vienok, dirbti reikia iki smert. Nė dvaras be mūs, nė męs be dvaro tuotarpu neapsieisime. Tegul vaikiščias tarnauja sau, kaip ikšiol, o męs, nors per tave galėsime dabar išgyventi be skolos, vienok, užkvietus dvarui ant rugpjūtės, eisime visi, kaip visada.

— Žinoma! — patvirtino vienu balsu Petras su Andriumi.

— O aš nepajudinčiau nė vieno piršto. Ar tai baudžiava! Jeigu kaimas neduotų tiems pono laukams nė prakaito, tai dvaras būtų mūs — jis dingtų.

— Neduok Dieve pralobti iš svetimos naudos!

— Plačiam sviete taip dabar einasi: svietas ilgai pri-

klausė ponams, o dabar laikas, idant priklausytų žmonėms. Amerikoje valdo visi žmonės.

— Nežinau, kaip Amerikoje. Pas mus dvaras buvo nuo amžių; ponai, kaip ir mės, užaugo ant savo žemės. Kiekvienam ta žemė brangi, kaip motina — ir mums, ir jiems. Ir jie dabar vienokį vargą su mumis kenčia ir toje pat bažnyčioje Dievui rūpesčius aukauja. Ne mės juos prapuldytume!

— Patarnausime, kaip visada, nės mus niekad nenukriaudė! — pritardami tėvui, kalbėjo vyresniejie sūnus.

Rožiukė pradėjo sveikintis, seniui Jonui pabučiavo į ranką, kitiems linkterėjo galva. Raulas paėmė kepurę.

— Palydėsiu truputį, tarė, — nės pakeliui turiu už-eiti į Šliugurius.

— Nieko neatsakė ir, pas slenkstį pagarbinus dar, išėjo.

— Ar greit grįžtate į Vokietiją? — paklausė eidama.

— Dar užtruksiu! - atrėmė. — Raštai su žeme jau sutaisyti, tik tėvas prašė nupirkti dar medžius trioboms ir pristatyti į vietą. Reikia seniui nusilenkti, kad perdaug neaimanuotų! Nuobodu čia, bet ką padarysi.

— Be darbo visada nuobodu.

— Stebiuosi, kodėl grįžote čion iš miesto.

— Ko čia stebėtis? Grįžau į savo stubelę, kaip pas motiną, pas savo žmones, kaip pas gimines. Svetima šalis buvo man sunki, kaip kapo akmuo . . . . Mužikiškas mano būdas — ne toks kaip jūsų!

— Mat jus širdis traukė. Palikote mieliausiąjį. Kad aš pamesčiau savo merginą, tai taip-gi grįžčiau.

— Meilė visokia būna.

— Jūsų meilė gera! Iš akių matyt, kad mokate mylėti.

Tamsoje sužibėjo jo akys. Ji tai užtėmyjo ir sparčiau eiti pradėjo.

— Gala jūs, kad tokiam Švedų Jurgiui tekšite!

— Dėlko? Jis geras kaimiškis, kaip ir aš, darbininkas ir gražiai elgiasi.

— Patinka jums?

— Kodėl ne patiks? Mane guodoja ir niekad nuo

jo neišgirdau nepriderančio žodžio. Štai, jau reikia užsukti į Šliugurius, likite sveiki!

— Nėr"ko skubintis. Jurgis gali stovinėti po jūsų langų, pas Rūpiną galite lankytis vakarais, tai ir aš galiu palydėti jus iki namų.

-- Eikite savo kelių, o aš savo. Man tokios draugystės nereikia. Eikite Magduakai viliones pasakoti!

— O kad aš jus noru. Neliks žymės, kad pabučiuosite.

— Neturite nė gėdos taip pliaukšti, jau susižiedavę.

— Dievas augštai, o ponas toli! — atrėmė juokdamasis.

— Jums taip rodosi, o man kitaip. Eikite sau!

— Eisiu, savo padaręs.

Mergina ištikrųjų persigando jo drąsumo ir baisių akių. Beveik jau tekina bėgo, bet ir jis nesiliko. Perėjo visą kaimą ir artinosi prie jos stubelės. Staptelėjo ties varteliais atsikvėpti.

— Atsitraukite! — sušuko rūsčiai.

Jisai, vieton atsakymo, apkabino ją ir pasilenkė prie veido. Pakėlus tada ranką, smagiai suteikė jam per ausį.

— Šalin, pas vokietaitę, netikėli, pas miesto mergas! — sušuko kurčiu nuo piktumo ir pailsimo balsu.

Susibloškė išsyk, bet užsispyręs, jos nepaleido. J vieną geležinį delną suėmė jos abi ranki ir kaip replėmis suspaudė. Dabar buvo ant jo malonės. Užkreipė veidą, vienok, jis bučiavo ją j kaklą, į plaukus, neišduodams balso.

— Leiskite! — suriko, stengdamasi ištrūkti.

— Nesialsink bereikalo! — tarė. — Reikėjo gerumu pabučiuoti. Muši, tai-gi aš per nevalią pabučiuosiu!

— Jūs be jokios gėdos!

— Tegul sau ir be gėdos. Niekas man niekad taip nepatiko, kaip tu. Ko bijaisi, nenuskriausiu, o turiu pabučiuoti.

— Aš jūs nebijau, tiktai nekenčiu. Leiskite!

— Kodėl nekenti?

— Dėlto, kad jūs niekai. Biauriuosi jumis kaip kirmėle.

Jo petys atsileido ir delnas atliuosavo jos rankas.

Paleista, šoko j grinčiukę ir užsidarė. O jis, lyg apkvaitęs, ir sugėdintas, pastovėjo valandėlę, paskui grįžo j kaimą, nešvilpaudamas jau, kaip kitąsyk. Pats nežinojo, dėlko jam pasidarė gėda, ir su tuo apgalėjimu Rožiukės niekam nesigyrė.

Martynukas tuotarpu nubėgo pas save. Išsiilgo savo arklių, skripkos, būdelės. Dar iš vakaro pasirodė ponui ir, nusižeminęs, pabučiavo jam ranką. Ponas išspradžių rėkė, sakė nubausiąs, pagalios, vienok, paplakšnojo jo petį ir maloningai paleido. Švintant, jau vaikiščias, pliauškindamas botagu, linksmi išginė kaimenę į tas pat ganyklas.

Būdelė buvo tuščia. Kas-žin kas paėmė jo duoną, šiaudus permirkino lytus, puodelis prapuolė, o sumirkus skripka plyšo ir nustojo klausius.

Susikrimtęs, vaikiščias nuėjo atlankyti savo paukštelių, bet rado tik tuščią lizdelį. Išlėkė jau augintiniai, o gal juos katinas suėdė, nės nė patytės aplinkui nebuvo matyt. Martynukas paėmė tą mažutėlį namelį, sukrautą iš plunksnų, apžiūrėjo ir susigraudino. Taip juos augino ir prižiūrėjo, o jie nė nepačiulbėjo jam, atsisveikindami!

Kaip žemaitis pamaži išsinarsto iš vokiškojo kailio.

ijo rugpiūtė. Vieną dieną išspietė ant dvaro laukų visa Kareiviškė, nės tai buvo užburta diena, kurioje nevalia dirbti pas save namieje, o iš vakaro pats ponas perėjo per kaimą, kviesdamas j talką. Suėjo beveik visi, nuo turtingiausio iki vargingiausio, nuo seno iki jauno. Dičkių liko namieje tik vienas Jonas su vaikais. Sunūs su pačiomis išėjo dar prieš švintant, pakeliui suvadinę kaimynus ir gimines. Buvo, rodos, atlaidai ta rugpiūtė dvare. Vyras apsivilko baltais, kaip sniegas, marškiniais, merginos apsisegė gražiausiais andarokais, lyg pasirengę į gužynę, o galvas apsikaišė rūtomis. Net Kristupas atėjo su dalgiu, o Rožiukė apleido stakles.

Sustojo kirtikai, lyg gerviniai, į ilgą glitą; paskui juos traukė merginos, saujomis rinkdamos auksines varpas ir rišdamos j pėdus, o prie galo seniai ir vaikiščiai statė rikes išilgai apnuogintų lysių, iš to lauko ėjo dūgimas, tartum iš spiečiaus. Rugių bambliai traška, dalgiai skamba, brandžios varpos ošia. Kartais dalgiai sustodavo blisgėdami prieš saulę, o visus tuos atgarsius užošdavo sutartinė daina, kurios antrą posmelį tuojau pagriebdavo moteriškosios, o seniai storu balsu taikėsi pritarti. Rodosi, tą lauką aptūpė peteliškės, — taip jis mainėsi visas,

ŽEMĖS DULKĖS

taip krutėjo, lyg gyvas. Kiršniava toje vietoje skyrė dvaro lauką nuo to sklypo, kurį pirkė Raulas. Keturi nauji kapčiai buvo matyti iš tolo, o ant kalnelio žlagsojo suversti medžiai. Raulas vaikščiojo ten kasdien, prižiūrėdamas darbą, pristatymą medžių ir akmenų pamatams. Jau sukako mėnesis, o dar jis viešėjosi.

Iš Štettino viens po kito ėjo laišškai, šaukdami atgal; atrašydavo, išteisindamas savo susivėlinimą naminiiais reikalais, tęsė iš savaitės į savaitę. Turėjo dabar darbą. Tas žemės gabalas, už kruviną, per dvyliką metų uždirbtą, skatiką nupirktas tėvui, pasidarė jam brangus kas-žin kas jį traukte traukė kas rytą ant to kalnelio už šaltinio, ten mėgo būti per dienų dienas. Darbas vilkosi, pamaži apsiaubdamas jo mislis ir norus.

Prie rankų darbo nesiėmė, vienok, mėgdavo žiūrėtis į jį. Smagu jam buvo, kada lauką padalino į tris dalis ir vieną iš jų broliai su kaimynais išarė rugiams; rūpėjo jam kiekvienas parvežtas iš girios medis, o sykj užsiminė da-gi tėvui apie mėsą, kurį priderėjo iš kas-žin kur pargabenti, ir kalbino pirkti ant žiemos po dvejetą arklių ir karvių.

Nuo kalnelio jis matė visą turtą: pievą, paskirtą želdinimui, lygias naujai suardytas žemės lyses, ganyklas, kur ganėsi brolių galvijai. Toliaus, seną pilkalnį, o po dešinei vieškelį ir arčiausią Juodžių daržą, kur nuo ryto iki vakaro buvo girdėt tarškant Rožiukės stakles ir iš kur kas rytą sunkiais žingsniais atgoglundavo pas jį paniurėlis Kristupas tašyti medžių. Rytais kilo nuo Kiršniavos, kaip dūmai, baltas garas, paskui per ilgą dieną svilino kaitra ir vėl vakare kilo ūkas, o suarta dirva leido drėgną, šviežią kvapsnį.

Užeina, būdavo, pas jį iš kaimo ūkininkai, stebėdamiesi, girdami tą žemę, o jis linksmai šypsosi. Atlankė jį kartą net ponas ir šnekučiavo ilgą valandą, o sykj vakare atėjo su seniu Jonu klebonas apžiūrėti pirkinį ir ap rinkti vietą koplyčėlei.

Trise susėdo ant aptašyto medžio.

— Džiaugiasi ta žemė, džiaugiasi! — kalbėjo račius,

o jo veidas, visada rimtai užsidūmojęs, dabar reiškė lyg kūdikio džiaugsmą. — Džiaugiasi, nės nežeis jos samdininkas, nesiurbs jos, kaip dielė, nuomininkas. Pažiūrės ją pats savininkas. Gėrėsis jaja ir mylės, kaip motiną!

— Nės tai ir yra motina, — pridūrė kunigas. — Matote, kaip ji vaikus, kol maži, maitina duona, apdengia linais, idant paskui užaugę taptų jos priegloba ir garbe. Už jųsų Raulą ji nesigėdįs.

O Raulas tylėjo, nės jam gėda buvo prieštarauti. Vakare grįžo, ramiai užsimastęs. Būdavo, net ir Štetiną užmiršta, taip jam tas kaimas tapo savuoju, žmonės pažįstamais, taip prie tų takelių ir daržų priprato. Sugrįžo jam gryna savoji kalba, — rodosi, niekad kitokios nė nevartojo; tankiai stodavo prie jaunimo ir su kitais išvien dainuodavo žmonių dainas.

Pas Butkų pirmas būdavo prie šokių, o namieje susipažino su visais vargais ir rūpesčiais, susibendravo su vaikais, naminiais gyvuliais, net su padarais.

Tą dieną, kada kirto dvaro rugius, nuo kalnelio matė juos visus, kaip ant delno. Pažino iš veido kirtikus, moteriškes, girdėjo dainos žodžius:

Nepapustęs dalgelio,
Nepapiausi šienelio!
Valiok, mano dalgeli, valio, valio! . . . . ir tt.

Pamaži pradėjo leistis upės link. Perbrido per ją ir atėjęs ant lauko, prisiartino prie dirbančių.

— Padėk Dieve! — pasveikino.

— Galėtum ir tu man padėti, štai nuo mosavimo ir dainavimo uždusau! — nusijuokė Šlugurys.

Nusijuokė visi kirtikai.

— Jis mums kojas nukapotų! Tikrai, kaip gyvas, dar rankoje dalgio nelaikė.

— Laikyt laikiau, jau bus kokia dvylika metų. Andrius gali pasakyti. Jis mane mokino.

— Turėjai kada užmiršti! — atrėmė brolis, sustojęs ir ketindamas pasipustyti dalgį.

— Na-gi duok! Pabandysiu — nusijuokė, prieidamas.

Visi žingeidžiai sužiuro jį,

Paėmė dalį, užsimojo, švystelėjo sykį ir antrą.

— Bejuok, tikras kirtikas! — išgirdo giriant. — Tiktai greit pails, — nepratęs!

— Palaukite, paskui pasakysite, — atrėmė užgautas.

Nusimetė trinyčius ir stojo vienmarškinis, kaip kiti. Tik jo marškiniai buvo baltesni ir ant kaklo grožėjo raikštis su auksine sagute, blisgančia ant saulės. Stoją į glitą ir kirto, neapsileisdamas. Nuoalsa buvo matyt tik iš veido apkaitimo ir gyslų pritvinkimo ant kaklo ir smilkinių.

— Visur tu vyras! — tarė Andrius lukterėjęs; — bet gana garbės. Leisk mane.

— Tegul! Dar noras neperėjo. Tu imkis griebti, o Mariuka tegul pasilsės.

Andrius paklausė, o Mariuka, gavus pasilsėti, nubėgo pas rėkaujantį ant lysės savo Rauluką.

Darbas ėjo sparčiai. Atjojo pats ponas, nusėdo nuo arklio ir pėsčias apėjo visus dirbančius, girdamas ir juokavodamas.

— Ir Kristupas čia ir garsi mūsų audėja! Mano rugiai apturėjo didelę garbę. Tokia diena verta pamylėjimo!

— Visi męs čia! — atrėmė Šliugurys. — Kad Rūpinas turėtų kojas, tai ir jis būtų metęs savo apaštalakus ir bėgęs su mumis, nės kaime dabar, rodos, maras perėjo.

Ponas sustojo ties Raulu ir žiūrėjo, netikėdamas savo akims.

— Ką? Ir mano pirkikas čia? Tai jau dyvai ant dyvų. Tai jūs, Kareivi, ir kirsti mokate?

— Ką pamatysiu, tai ir moku.

— Tai jus dvigubai guodoju, kad pasisekime nenupuikote!

Nuėjo toliaus prie moteriškių ir juokavojo.

— Stenkitės, merginos! Turite kaime tokį vaikina, tai reikia prieš jį ir pasidabinti.

Visada linksmoji Magduka atsitiesė:

— Pasistengtume, tamista, kad būtų nauda. Tik tas vaikinai j mus nežiūri. Turi jis jau savo merginą mieste, gal nē negražesnę už mus, tik visą iš aukso ir dar vokietaitę!

— Mat, kaip meluoja! — užgynė Raulas. — Dar nē vienos iš jų nepaleidau, neprisižiūrėjęs.

— Kas iš to tavo žiūrėjimo. Kad duotum ant užsaky, tai^ būtų bent-gi vyras!

— Žinoma, duosiu, tik ne su visomis, o su viena. Kareiviškėje ir be manęs yra vyrų. Štai netoli nuo tavęs Jonas, Petras, Kristupas!

— Tai būta! — atrėmė, niekčiuodama.

Juodis, paskui kurį griebė, atsigrėžė ir pratarė pirmąjį tą dieną žodį:

— Dirbk, nestovinėjus!

— Tu manęs neragink! — užpyko. — Pats velkasi paskui kitus, lyg sapnuodamas, o dar čia prikaišios! Rožiuk, griebk sau paskui jį, aš pasijieškosiu linksmesnės draugystės.

Rožiukei išpuolė griebti šalia Raulo. Jis nē nedarė jį ir su Švedžiute kirto tolyn.

Nuo anojo vakaro nešnekėjo juodu viens su kitu, o susitikus iš netyčių, jis tik nusiimdavo skrybėlę ir nē nesveikindavo. Tarp jų tyliai grūdėjo piktumas ir neapykanta.

Mergina, atsiminus aną priverstą pabučiavimą, kaito iš gėdos ir rūstumo; jis atleido jai smūgį per ausį, bet neužmiršo prikišimo jam niekšystės ir ištvirkimo.

Kirtikai, išbaigę pradalgės, įsmeigė į žemę dalgiakočius ir ilsėjosi valandėlę. Šliugurys tuoj pradėjo dainuoti ir Raulas su kitais prisidėjo:

Jodams per svieta, klausiu vieversėlio:

Kur žadėtoji jauno bernuželio?

Duok pajusti širdžiai tąjį takelį,

Kurs vestų stačiai į lemtą butelį!

Joju pro daržą: daržas neravėtas;

Ziurau pro langą: staklės nepradėtos.

Ir čiulba paukštelė:
Ne tavo mergelė, —
Švari, verpėjelė,
Dainė, audėjelė!

(Versta iš lenkiško.)

Baigiantis paskutiniems žodžiams, suskambėjo dalgiai išvien, lygiai, paskui sykiu švystelėjo ties žeme blisgančiomis ašmenimis. Kaitra buvo neišpasakyta. Moters atnešė iš upelio vandens ir dalino jį broliams ir vyrams. Seniai dairėsi į dangų ir tarė, vakare būsianti audra. Tas dalykas spyrė skubintis.

Raulas, nors apsiliejo prakaitu ir gerklė išdžiūvo, dalgio nepaleido. Pabudo jame kaimo berno puikumas, noras pasigirti prieš moteriškąsias vieku ir miklumu. Netyčia griebikės susimaišė ir Rožiukė stojo paskui jį. Jos nereikėjo raginti, buvo sparti ir nepaalsinama, vienok, jis pradėjo mosuoti iš viso vieko ir mergina nespėjo. Rodosi, suprato jo norą, skubino karščiuodama, vienok, pusiau pradalgės sustojo. Nenorėjo jam nieko sakyti, tai-gi išbalus nuo perilsimo, su skaudančiu nuo pasilenkimo sprandu, drebančiomis rankomis sunkiai rišo pėdus.

Draugės pradėjo iš jos juoktis:

— Sarmata! paskui vokietį nespėji.

— Rankutės staklėse išbalo ir veidelis, lyg panaitės. Stenkis, stenkis, vokietaitė toli!

— O gal paprašys tavęs rūtos iš vainiko!

Už merginą užstojo Švedų Jurgis, vaikas sunykęs, menkas ir lėtas.

— Gėda būtų Kareiviškei, kad tokią darbininkę vokiečiui atiduotų.

Merginos pradėjo kuždėti ir juoktis, o Raulas drąsiai pakėlė galvą.

— Ar tai vokietis, jeigu užsimanys, prašys jūsų daleidimo?

Užbaigė pradalgę, įsmeigė į žemę dalgį, atsigręžė ir pradėjo raišioti pėdus.

— E! kur jūs? — riktelėjo kirtikams. — Kol jūs pa-
baigsite, tai aš atliksiu už save ir už merginą!

— Aa, lengvai užaugai, o mus ėdė darbas ir vargas!
— atsiliepė Kristupas.

Raulas šaižiai nusijuokė.

— Lengvai augau! tarė, mesdamas pėdą, lyg plunksną.
— Augino mane tokios audros, ką su prievarta traukia į
prapultį, glostė mane per pečius smaluoti viržiai, lygino
man rankas slidžios virvės, kuriomis net į padanges ėjo
kelias! Iš tokio auginimo tu būtum negrižęs, o ligų ir
vargų, ką mane graužė, tai nė sapnuote nesapnuosi....

Rožiukė dirstelėjo į jį.

Pajautimas savo pajiegy ir vertės, atminimas tų kovų
ir pergalėjimų padabino net jos akyse. Suprato Rūpino
gailėstį, kad jį ta žemė palydės ir ant visada . . . .

Sustojo visos moteriškes su rugių saujomis rankose
ir žiūrėjo į jį, jaunesnės pasigėrėdamos ir pasistebėdamos,
o vyresnės pasigailėdamos vaikino. Jis, nusiėmęs kepurę
ir šluostydamas prakaitą, sakė toliaus:

— Jums rodosi, kad jūsų darbas sunkus, kad jūs
triūsas brangus! Tai tik juokai dirbti prie tos saulės, ką
vos tik šildo, tyram, sveikam lauke! Nematei, Kristupai,
karštų, kaip pragaras, garinių katilų nasrų, kur kaitra svi-
lina odą, o prakaitas lyg užviręs garuoja! Negulėjai pri-
kirmijusioje voloje, o tik baltam patale, paklotame savo
namuose sesers rankomis, nekrito nuo tavęs drapanos,
niekad neskaltos ir nelopytos, nesityčiojo iš tavęs sve-
timi, nės aplink save turėjai tėvą ir savuosius.

— Vienok, tau to besikankinimo nēr ką gailėtis, o
męs ką?

— Nėra ką gailėtis, nės nevalgiau, o mislyjau, nės
nemiegojau, o mokinausi, nės buvau taip užsikirtęs ir už-
sispyręs eiti augštin, kad nė ant pusės sprindžio neatsi-
traukiau, nė valandėlės neabejojau, nė vienos blogos mislies
neprisileidau. Ar jums rodosi, kad aš ir čia ant vienos
lysios sudilinčiau amžių, kaip jūs?

— O ką padarytum? — užklausė vienas senis.

Raulas plačiai mostelėjo ranka į tolį.

— Kaip platus tie laukai, viską paimčiau kaimui nuo pono!

— Jei bent su prievarta! — nusijuokė Šliugurys.

— Prievarta kvailai kovoja, o išmintingi galva! Aš taip padaryčiau, kad ne ponas mums mokėtų už prakaitą, o męs ponui už žemę. Butų tada ir kur dirbti ir iš ko kiaurus metus misti.

— Ar samdyti? — įspraudė senas ūkininkas.

— Tai-gi samdyti! — patvirtino Raulas.

— Daug pinigų reikia!

— Ir jų daug yra.

— Vai, reikia čia galvos toms visoms rankoms surėdyti!

— Vienok, išmintingai jis kalba. ^Vai, išmintingai!

Užėmė juos ta mislis drūčiai. Žmonelių akys, godesnės žemių, nekaip aukso, pažvelgė laukų link. Per minią perėjo lyg drebulys.

— Ar nenorite gerti? — atsiliepė netikėtai Rožiukė.

Paleido ant jos akis, nusistebėjęs iš to draugiško pasiūlymo.

Laikė rankose ąsotį ir gražiai žiūrėjo.

— Ačiu! atrėmė tyliaus, kad tik ji viena girdėjo; — gana jau pavaišinate mane skaudžiais žodžiais. Turbūt ir jų są vanduo, kaip iš jūrių, kartus ir sūrus!

Mergina apkaito iš nesmagumo, pastatė indelį ir vėl pasilenkė griebti. Tada įsai pajuto, kad ją nužemina žmonių akyse. Pasilenkė, paėmė ir pradėjo godžiai gerti.

— Dėkui! — tarė, gražindamas ąsotį.

— Už kartų vandenį neverta! — sumurmėjo.

Dirstelėjo viens į kitą ir, turbūt tą pat atsiminę, vienu žygiu apkaito.

— Paalsinau jus šiandien, jau daugiau nealsysiu! — tarė.

— Patys paskui ir padėjote! — atrėmė, rišdama paskutinį pėdą.

Kirtikai pavijo Raulą ir sustojo. Buvo jau laikas pietuoti, vienok, vieton pasidrūtinti ir pasilsėti, suėję j krūvą,

tarėsi, rodydami rankomis ir akimis dvaro laukus. Raulas metė jiems smagią, aiškia mislį, kuri gal nevienoje galvoje dūksėjo kada nors miglota, nerasdama išreiškimo ir žodžio. Dabar apsiaubė juos, lyg raganavimas, dilgino, lyg stiprus gėralas.

Atbėgo iš dvaro užveizda, ragindamas ant pavaišinimo. Ėjo iš lengvo, be dainų ir juokų, skubiai pavalgė ir vėl grįžo į lauką, kur jie galėjo liuosiaus pasikalbėti, meiliaus j tą žemę žiūrėti. Raulas nėjo j dvarą, o tik pas Martynuką, kuris iš ganyklos atbėgo pas savo žmones ir bandė kirsti. Vyresnysis brolis žiūrėjo ir davinėjo rodąs. Paėmė nuo lysios miegantį Mariukos vaiką atsargiai ant rankų ir pamaži supo.

Tarpu javų stovėdamas ir prastu liežuvio kalbėdamas, tas vyras, gražus ir poniškai apsidengęs, basas pajuodęs vaikišcias su škaplieriais ant menkai apdengtos trinityčiais krūtinės, ir tas kūdikis su storais lininiais marškinaičiais ir raudonu ant galvos čepčiuku, gamino keistą paveikslėlį, pilną priešenybių. Nieks, matydamas juos, nebūtų pasakęs, kad ta pati grinčia juos gimdė ir užaugino. Mariuka, pamačius juos ištolo, suplojo rankomis ir atbėgo kvėpuodama, tai rėkdama, tai besijuokdama.

— O Jėzau!... dar išmesti mano paukštelį! — šaukė.

— Ar aš taip silpnas, ar gremėzdas? Miega, kaip lopšyje, tik nuo musių raukosi. Pametei jį ant lysės, tai paėmiau.

— Bus iš tavęs geras tėvas. Su vaikas apsieini, kaip geriausia nešiotė. Tik alkanas! Jeigu nori, tai parbėgsiu ir atnešiu šalto pieno. Ir taip duodi man šiandien dykauti.

— Pavalgysiu vakare, dabar prie dalgio!

Atidavė jai vaiką ir dirstelėjo į darbininkes.

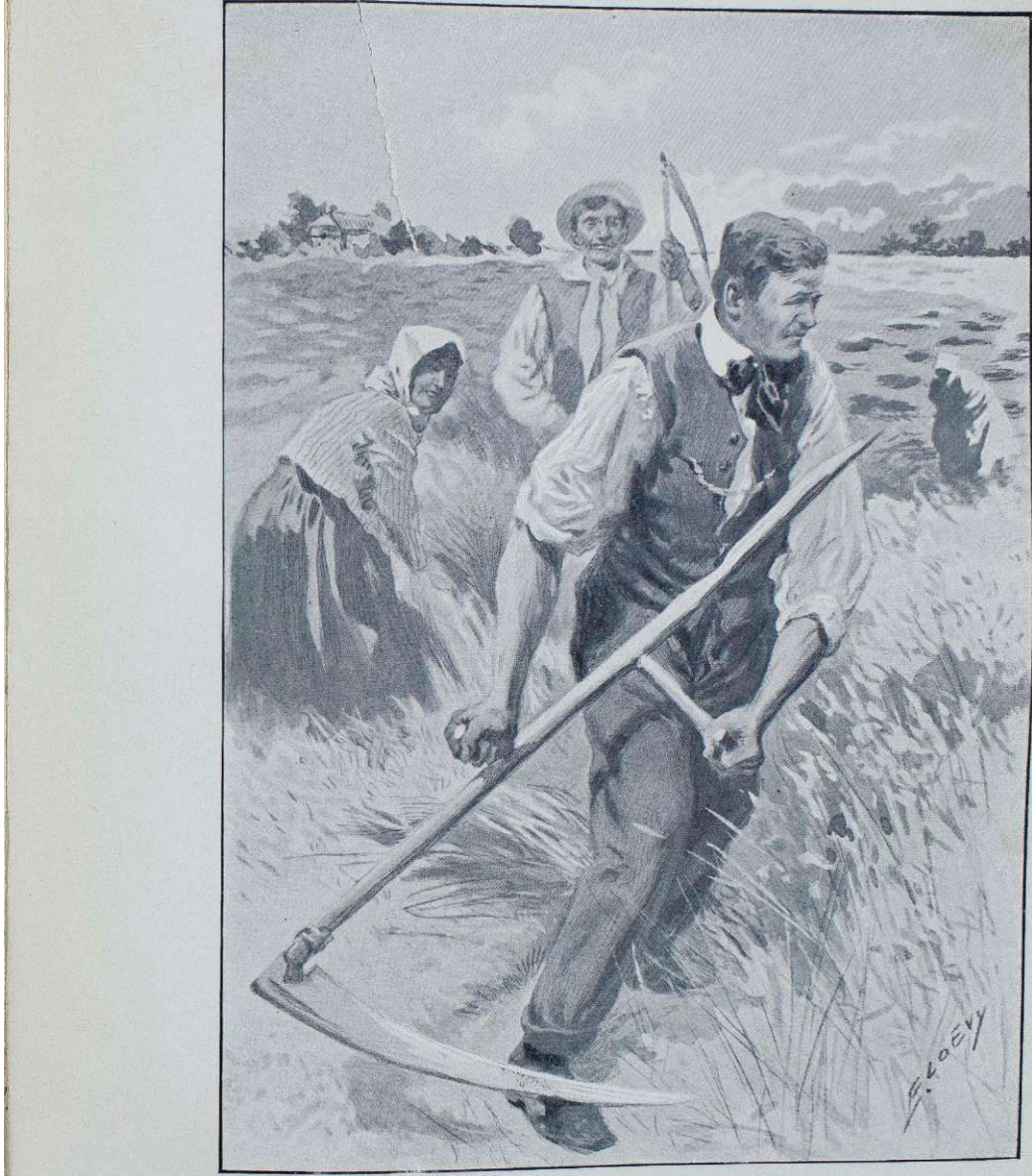
— Bijot jau, Rožiukė, vokiško darbo! — sušuko.

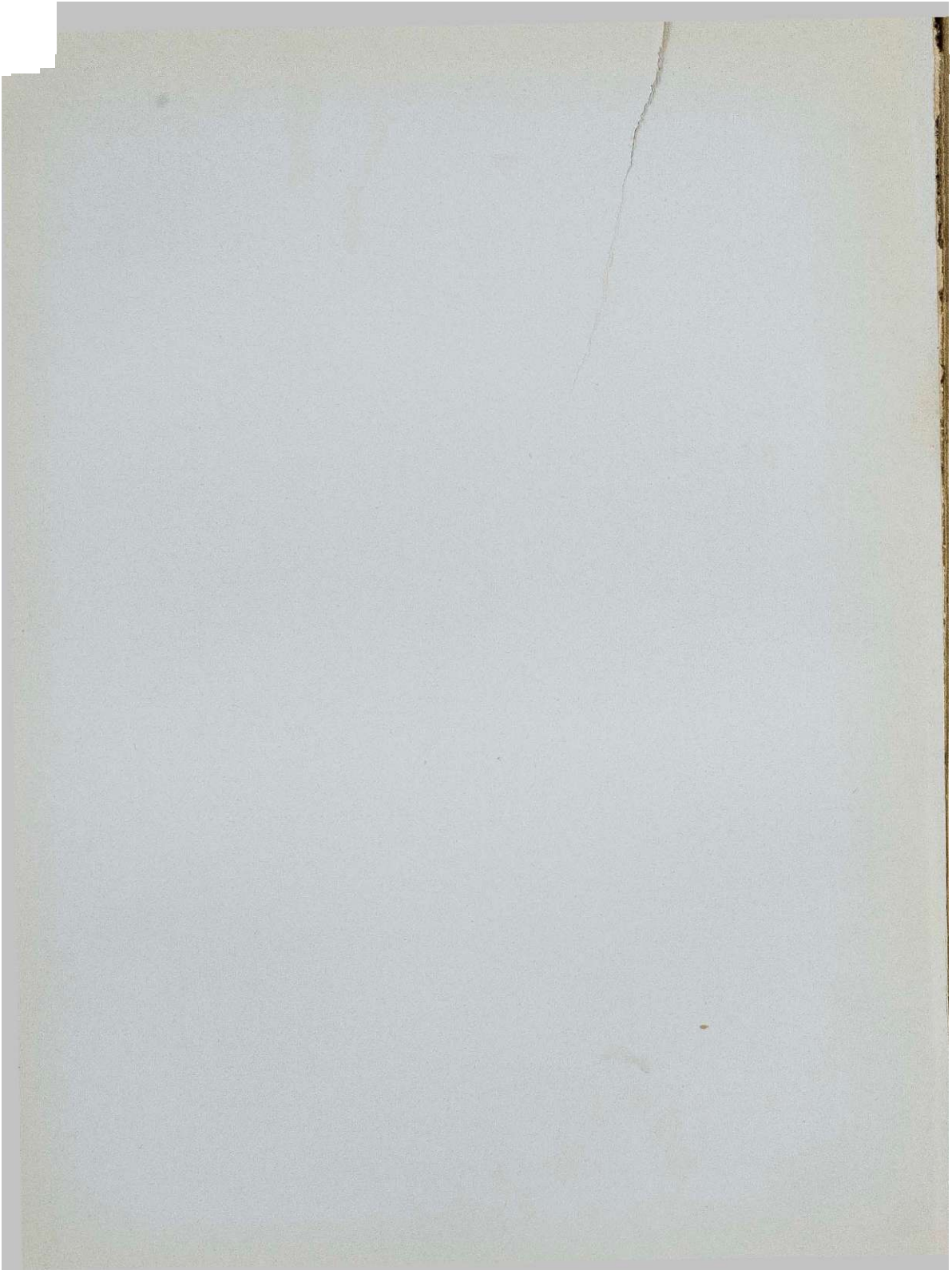
— Ne. Išgalėsite jį, išgalėsiu ir aš! — atsakė, stodama už jo.

— Iki vakarui nieks neišgalės! — įbruko Kristupas.

— Audra skubina, už valandos bus čia.

— Dar greičiaus. Skubinkime statyti rikes.

Pirmiausiai šoko prie darbo pats Raulus, o paskui jį kiti.

Valandai trukus, pakilo sausas, troškus vėjas, nešdamas smiltis nuo vieškelio. Kregždės šmėkščiojo viršun galvų, iš užgirio pasirodė, lyg kokia baisi galva, pilkas debesys. Audra jau, kaip paukštis, lėkė skubindama, jau matyt buvo ne tik galva, bet visas kūnas, lyg siaubūno, kuris, gavęs galingus sparnus, sudriskusius, lyg šikšnosparnio, apsiaubė jais dangų iš vieno galo iki kito. Vėjas pavirto į vėsulą, lenkė medžius, sujudino tykias javų lyses, lyg jūres, į Vilnelės ir vilnis.

Darbininkai sustojo. Vėjas plakė jiems krūtines, draskė apdangalus, mėtė kepures, taršė plaukus. Moteriškės pirmiausiai šoko namon, klykdamos spengiančiu balsu, iš baimės, kad nesudarkytų savo apdarų. Vyrai, juokavodami iš to nusigandimo, paėmę trinyčius ir dalgius ant pečių, apleido taip trukšmingą dar ką tik lauką. Visi ėjo upelio link, kuris nekuriuose vietose vos matomai sunkėsi per baltus žvirgždus. Pradėjo lynoti ir toli sugriovė. Tada visi pradėjo bėgti, pralenkdami viens kitą, juokdamiesi, vaikinai vijosi merginas, vyresnėsės moters žegnojosi, ūkininkai neramiai dairėsi į dangų.

— Saugok Dieve nuo nelaimės! — šnabždėjo.

Jbėgo į kaimą ir pradėjo skirstytis po butus. Tuo tarpu sugriovė antrą ir trečią kart jau arčiau ir ėmė lyt. Bet jau visi beveik buvo po stogu.

— Diškių senis Jonas žiūrėjo ne audros, o tik į savo Raulą, kuris įbėgo su broliais iš lauko, išsirėdęs, su dalgiu rankoje, sušilęs, pailsęs.

— O-gi tu, sūneli, kur buvai? — paklausė.

— Kirtau už Andrių! — atrėmė, besišypsodamas ir rodydamas baltus dantis.

— Kirto kone nuo pačio ryto! — patvirtino Andrius.

— O dar kaip! Už du! Rodos, nuo mažens nieko daugiau nedirbo! — pridūrė Petras pasididžiuodamas.

Račius suėmė jo galvą ir prispaudė prie krutinės.

— Tai tu visur toks vyras! — džiaugsmingai nusijuokė.

Žaibas švystelėjo į butą, užgaudamas akis.

— Moters, darykite duris ir kaminą! — nktelejo Andrius.

Bute buvo beveik visai tamsu, uždegė vaškinę žvakę, Mariuka užbėrė ant ugnies šventintų žolių saują. Vaikai pradėjo verkti, o vyresniejie garsiai poteriauti.

Jų grinda jau tiek metų išstovėjo, ar gi jau šiandien turėtų būti jai paskutinė diena?

Vėl sužaibavo taip baisiai, kad net visi kruptelejo, ir beveik sykiu trenkė perkūnas, lyg visą svieta skaldydamas j trupinius.

Moters vos ne parvirto ant žemės, Raulas prišoko prie lango. Valandėlę jam rodėsi, kad nieko neatsitiko, bet ūmai šoko prie durų.

— Švedų kluonas dega! — suriko, išbėgdamas laukan.

Jau ir kaime kilo trukšmas. Švedai gyveno pačiam kaimo viduryje, vietoje, tirščiausiai apstatytoje triobomis. Kluonas, dengtas šiaudais, užplieskė lyg sakuota balana ir degė lyjant, rodos iš dangaus ne vandenių lijo, o tik ugniniu lytumi. Iš visur bėgo žmonės ant gaisro, aimanuodami ir draskydami plaukus. Tuoj subėgo visas kaimas, apstojo ugnį, kuri pripuolus prie šieno, siuto, nešiodama j visas puses liepsnojančius pluoštus.

Gelbėti nieks nemislyjo ir nepradėjo, nės pagal būdą, nepriderėjo gesinti dangaus ugnį. Štai Raulas, skirdamas moterų ir vaikų minią, pribėgo prie ugnies.

— Vandens! — suriko: — kirvį! Laužykite tvoras! Ant stogo!

— Dievo daleidimas! Tegul dingsta! — atsiliepė iš minios.

— Tu pats dingk su savo kvaila pasaka! — riktelėjo jaunužis.

Kreipėsi prie sesers, kuri, stovėdama ant buto slenksčio ir spausdama prie krutinės mažiausiąjį vaiką, iš persigandimo neteko žado.

— Barbe! ar tu lauki, kol tavo vaikai iškeps, o tu, svoger, kol tavo sąsparas ugnis suės!_____Kirvį!

Vyresnysis Švedas, patrauktas balso drąsumu, išnešė

iš grindos kirvį. Raulas ištraukė jį iš rankų, prilindo prie degančios sienos ir ėmė kirsti tvorą.

Jurgi šian! Greičiausiai!

Švedas prišoko, pradėjo versti kuolus, plėšti kartis. Durnai ėdė jiems akis ir troškino. Jurgis turėjo atitraukti, negalėdamas iškęsti karščio. Raulas sukinėjosi, tartum nelabasis.

Išvertęs tvorą, šoko prie arčiausiai stovinčių tvartų, kurių link vėjas nešė liepsną ir kibirkštis. Metė kirvį, pagriebė šakę, kaip katė užlipęs ant stogo, pradėjo "plėšti kulaičius" mesti žemyn.

— Žmonės! vandens! — riktelėjo, užkimęs, pusiau uždusęs. — Kad čia ugnis užsiims, pusė kaimo nuplėškės. Ar nematote? Vėjas eina ant Šliugurių, ir ant kriaučiaus, ir ant Bakučio! Gelbėkite, kol galima! Duokite viedrą, ir tegul pas mane kas skubina! Reikia nuplėšti visą stogą!

Pirmiausias paklausė jo Martynukas ir pirmą viedrą išpylė ant sienos taip augštai, kiek įstengė.

Paskui jį sujudėjo kiti, pakurstyti jo drąsumu. Keletas jaunųjų stengėsi šokti prie Raulo ant stogo, bet apimti kaitra, apsiaubti dūmais, turėjo likti, ir tik iš apačios ir iš kraštų draskė stogą.

Jis išgalėjo. Padavė jam ant smaigo drėgnas palas, šlapias šluotas.

Būdamas ant pačio kraigo, galėdamas šimtą kart nukristi, užsikabinęs kas-žin kaip už sparo ir lotų, per žingsnį nuo degančio kluono, jisai beveik liepsnojo ir apsiaubtas dūmais, triūsė, lyg nelabasis. Marškiniai, plaukai buvo apsvilę, burna užkepęs, o balsas nebuvo jau panašus į žmogišką, bet nuolat buvo girdėt:

— Viedrus per ranką! Stokite į eilę nuo pat šulinio, o kiti meskite ant kluono žemes! Greičiausiai! Jonai, pririšk prie viedro virvę ir mesk man! Vandens reikia, vandens, vandens!

Ant galo, neteko balso, galva apsisuko, akys aptemo, užspringo dūmais.

— Nulipkite, neištrivosite! — pradėjo jį šaukti.

— Nulipk, nulipk! — šaukė broliai ir tėvas.

Bet tai dar labiau padilgino jo drąsą. Pagriebė ore užmestą virvę, užtraukė viedrą vandens ir įsiūbavęs užliejo ant stogo. Rankomis graibstė kibirkštis ir degančius kulelius, kojomis spardė nuodėgulus, užsikirto, kaip buvo papratęs pavojinguose savo darbuose. Bet jau padėjo jam šimtas rankų ir ugnis, šimtąkart nuvyta nuo tvartų, susimetė ant kluono, rydama jį iki galui, iki pat žemei. Ir lytus pasididino, šnypšdamas ir švilpdamas, užliedamas liepsną, į kurią krito dabar saujos žemių, purvų, akmenų. Jau dabar kas tik gyvas, iki mažam vaikui, gelbėjo, kiek įmanydami. Aimanavimas persimainė į šūkavimus pergalėjimo ir palengvėjimo.

Tada Raulas pradėjo lipti nuo stogo, tik užsikabino už sienos ir nukrito. Turbūt valandėlę buvo apalpęs, nės neatsiminė, koku būdu atsirado pas šulinį ir kaip jam davė gerti. Kada atsipeikėjo, tai tik rūko degėšiai, juoda pelenu krūva, iš kurios kyšojo storesnėsės apdegusių rastų liekanos.

— O ką? Mūsų viršus! — sušuko, atsistodamas.

— Tavo, tavo! Savo oda išgelbėjai kaimą! — pradėjo šaukti iš visų pusių.

— Ne oda, tik šeriais! — atrėmė, čiupinėdamas galvą ir burną.

Net antakiai ir skruostai buvo apsvilę, o pečiai ir rankos apdege. Juokėsi, vienog, niekčiodamas.

— Iki svodbai išgis. Tai nieko. Vienok, degėsius, švogę, prižiūrėk, nės jie pikti ir priešginiai. Iki trijų dienų neužgesisite.

Priėjęs prie ugnivietės, žiūrėjo į ją pergalėtojo akimis.

— Tu bjauryste! — sušuko. — Norėjai atimti nuo žmonių jų pastogę ir darbą. Kad tu nesulauktum! Pusk dabar vandenį!

Apstojo jį kaimynai, spausdami ranką ir dėkavodami. Pakilo į didybę senis Jonas ir meilingomis akimis sekiojo paskui savo didžiavyrį. Šliugurys ir Bakutis vaišino jį taboka, linkėjo džiaugsmo, o Švedų Jurgis, rodydamas Raulą savo vienmečiams, garsai kalbėjo:

— Stebėjotės jūs, kaip jis sviete galėjo pasiekti tokią garbę ir turtus tikrai rankomis ir galva. Tai kaip! Galėjome visi dingti ugnyje, o jis vienas sulaikė. Tai-gi, vyrai, reikia jį paimti ant pečių ir nunešti pas Butkų! . . . .
— Na, vyručiai!

Pagriebė Raulą nuo žemės ir kaip stovėjo, pajuodęs nuo durnų, su sudraskytais marškiniais, nešė per kaimą tarp juoksmų ir klyksmų. Minia traukė paskui juos, net Švedai, užmiršę pragaištį, net suniurę Kristupas. Lytus buvo beapstojęs ir tik durnų stulpas žymino priepuolio vietą.

Pasodino Raulą ant stalo, o Jurgis sušuko:

— Nesykį tu mus mylėjai. Dabar mėš tave pamylėsime. Gerk tiek, kad nė atminties netektum. Nebijok! Parnešime tave namon, dainuodami, kaip iš sutuoktuvių.

— Dėkui, vyručiai, tik, kol dar nenustojau atminties, pasakysiu jums du daigtu. Pirmiausiai, gėda Kareiviškei, kad nė vienuose namuose nėra nė statinės su vandeniu, nė priko draskyti degėsiams, o paskui pasakysiu, kad kitur už mažus pinigus žmonės prikala prie sienos ugnia-skardę¹ ir miega sau ramiai.

— Tikrai, tikrai! tikrai reikia, idant sutiktų visas kaimas! — prisidėjo seniai. — O kaime kas galva, tai protas. Taip ir laukiame, it žuvėdra lytaus!

— O tai Kareiviškei antra gėda! — pasakė Raulas stačiai.

Švedas padavė jam stiklą su putuojančiu alum.

— Gerk!

— Už jūs sveikatą! Kad jokių nelabų priepuolių daugiau nebūtų! tikrai į niekeno daugiau rankas negersiu, kaip į Martynuko. Jis vaikins pirmutinis šoko man į pagelbą. Duokite šią ant stalo!

— Teisybė! Martynai, šią!

Bet Martynuko čia nebuvo. Vaikiniai nubėgo jo jieškoti ir po gerai valandai atvedė.

Ėjo atspiromis, užsigėdinęs, nusigandęs ir neramus.

¹ Itraukia į ugniapinigus ir prikala ženklą.

— Eik šią, greičiau! Negausi rykščių, nè j tvartą neuždarys! — šaukė brolis linksmai.

— Aš žinau, — atrėmė vaikiščias. — Tik arkliai pasiliko vieni, dar j įvavus sueis!

— Tai nieko! Kas bus, tai bus! Tau ne arkliaganu būti, o kuo geresniu. Te, gerk, o melsk Dievo, kad tave tėvas j svietą su manim leistų, nės tu man tikras brolis savo krauju ir drąsa.

Martynukas, pagirtas, apkaito, išgėrė, tik ilgiaus nenorėjo likti, ir nors jo neleido, jis tik išsisuko iš minios, lyg žaltys, ir nubėgo pas arklius. Norėjo dar jį vyti, bet senis Jonas nedavė.

— Tegul myli tarnystę, mylės ji žmonės! — tarė senis.

Pradėjo tada visi linksmintis, vaišintis, ūžti. Pagal pirmutinį užmanymą, nugirdė Raulą taip, kad jį paėmė bernukai ant pečių ir nunešė namon labai vėlai.

Ant rytojaus, prasiblaivęs, nuėjo Raulas į Švedus. Ugniavietė dar rūko, o ūkininkai gailinosi, kad iš kvepiančio šieno teliko tik pelenai, ir neturėjo už ką pasistatyti trobų. Sesuo, verkdamą, apipasakojo jam viską, nės vyrų, nenorėdami žiūrėti į degėsius, nuėjo su dalgiais į darbą. Valandėlę su jaja pakalbėjęs, Raulas siekė į kišenių ir padavė moteriškei šimtinę:

— Te! — tarė; — augome sykiu, tai . . . . neapleisiu ir nelaimėje. Nedėkavok, Barbuke: kas aš būčiau per brolis, kad galėdamas, o negelbėčiau jus! . . . .

Pabučiavo ją ir atsitolino, lydimas palaiminimais.

Apypiete atbėgo pas jį Švedai į Bubių, kur tėmyjosi į Kristupo darbą. Išbučiavo, kaip geradėją.

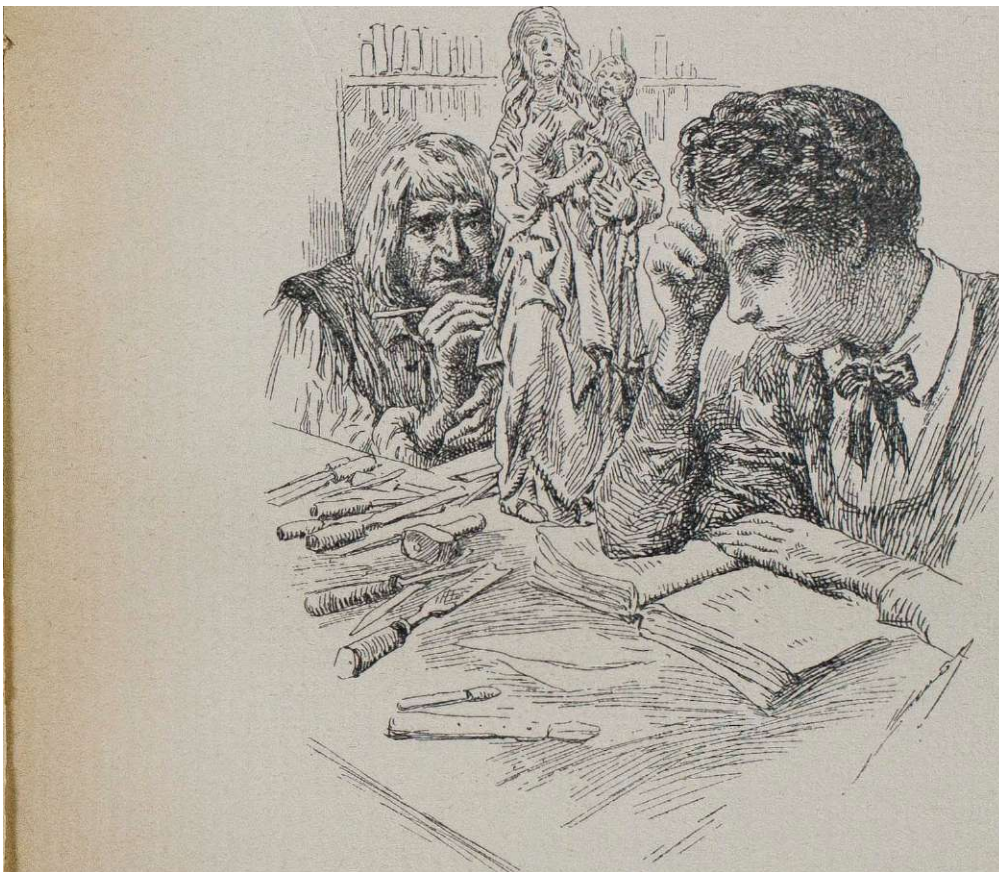
— Dabar gali mus siuntinėti, kaip bernus! ar vežti, ar arti, ar tašyti! — šaukė nudžiugęs švogeris.

Vakare jau visas kaimas apie tai žinojo. Patyrė taip-gi ir Rūpinas nuo Rožiukės, ir iškilmingai nusišypsojo.

— Ar aš nesakiau, kad jo išdykavimas — tai tik putos ant pavasario vandens, o apačioje dvasia, kaip tyras šaltinis? Ar aš nesakiau, kad jeigu jis mus apleistų, tai kaimas daug netektų? Tu klausei, ką jis parnešė. Daug,

DBDŪSŪDgDBDŪgūūgūŪB ŽEMĖS DULKĖS BūDBŪŪBŪDgDOBŪŪBŪSDŪ

vai daug! Jis vienas savyje nešioja tą viską, ką rašo tos knygos, kurias, gyvasti statydami, stengiamės išplatinti tarp žmonių. Jis yra daug matęs, turi protą ir jaunas, guvias mintis, kurios gema kiekvieno mūsų galvoje, bet

tuojau pradingsta, užslėgtos kasdieniniais rūpesčiais ir tamsumu. Pas jį išaugo jos ir išsiplėtojo, ir nelemta bus toji diena, kada jis vėl jas išsigabės į Vokietiją!

Rožiukė užsimąščius tylėjo valandėlę.

— Tik galėtų tėvas sulaikyti! — tarė ant galo.

— Ne! Jis ne vaikas, o vyras! Nesulaikys jo, ne, negut ta žemė prakalbės j jį, arba tos pilkos žemių dul-
kės iš po kojų. Negut stebuklingi vandens, negut auksi-
niai laukai! O daugiau niekas, niekas, nės jis ten viską
turi! Geros jis širdies ir moka mylėti, bet mūsų žemė,
kaip elgeta, garsiai nesiskundžia, tai-gi reikia ją labai nu-
mylėti, idant išgirsti šnabždėjimą, numanyti jos vargą . . . .

Pagal paprotį, užsimiršo kalbą su kaimo mergina.
Garsiai svajojo.

Rožiukė, pasirėmus ant alkūnės, klausė. Išmoko jau
suprasti jį, išsilavino tame rimtame protavime.

Pradėjo temti. Per atidarytą langelį plaukė į luošio
butelį tolymi dainų balsai ir garsai iš kaimo.

Rūpinas nutilo ir, valandėlę trukęs, kitokiu jau balsu
atsiliepė:

— Ar seniai buvai Ugėnuose?

— Neseniai. Kasmet nueinu.

— Ar vis ten gražu?

— Gražu ir linksma. Atnaujinta bažnyčia ir pa-
veikslas šviečia tarp baltų sienų.

— Nueidavau ir aš kitąsyk. Dubisa pakalnėje teka,
o nuo kalno šimtai upelių į ją bėga. Stebuklingame šal-
tinyje vanduo, lyg ašara, tyras, ir Kristus žiūri į jį nuo
altoriaus. Kas to vandens išgeria, užmiršta skausmus.

— Parnešiu to vandens, kad antrą kart nueisiu!

— Parnešk, o tuotarpu uždainuok man kėnors. Sunku
dainuoti vis vienam.

Rožiukės nereikėjo versti ir ji metė vakaro vėjams
liūdną dainelę:

O dainos, dainelės,
Jūs mane tik vienos
Galit nuraminti
Ir pasaldint dienas . . . .

Lauke sušnabždėjo ir langelyje pasirodė šešėlis.

Rūpinas pakėlė akis, mergina greit pertraukė dainą.

— Tegul bus pagarbintas! — išgirdo Raulo balsą.

— Ant amžių! — atsakė šventameistris.

— Einu keliu, o čia pas tave dainuoja! Beturis viešnią.

— Tai-gi Rožiukę.

— Tai-gi pažįstu balsą ir miniau, kad bus ne kas kita. Tiktai tu, Rupin, aplėpausis. Kad pas mane ateitų temstant mergina, sėdėčiau arčiaus prie jos!

— Mat, pas tave ateitų iš meilės, o pas mane iš gailėsčio. Ji žino, kad jos nepabaidysiu, kaip paukštelio, ką ties langu čiulba. Eik į vidų!

— Nepritinka, nės tas tavo paukštelis nustojo čiulbėjęs, o man įėjus visai nulėks. Nenoriu judviejų gaišinti, o aš savo reikalą su dviem žodžiais atliksiu. Tėvas klausia apie koplyčėlę, ar jau prirengta?

— Jau beveik. Jeik, pažiūrėk savo globėjo.

Raulas ant galo paklausė.

Rūpinas uždegė žiburį ir, paėmęs nuo stalo medinį paveikslėlį, prinešė prie šviesos. Dailiai buvo išdrožinėtas.

Kareivis, pasilenkęs tēmyjosi ir su atyda žiūrėjo.

— Ką mano šventasis laiko rankose? — užklausė.

— O-gi laužą.

— Na, o kam?

— Nės jis buvo ant uždegto laužo paguldytas ir taip už tikėjimą gyvastį padėjo. Taip su juo, kaip karaliai su karūna, nuėjo į dangų ir taip jį rodo ant visų paveikslų.

Raulas išsyk tapo pavartaunu.

— Turėjo stiprią dvasią, jeigu jos ta ugnis nesudegino.

— Stiprią! — praskambėjo, lyg aidas, iš Rūpino lūpų.

— Dievo duotos tik dvi galybės, kuriomis žmogus pergali ir viduj kančių didžiausius daigtus. Viena galybė — tai šventas tikėjimas, kurs sugretina jį su palaimintaisiais, o antra galybė — tas žemės numylėjimas, kuris stato jį į senų tėvūnų, šios žemės valdytojų, eilę. Nuo pat svieta pradžios žmonės už tuodu brangumynu kentėdavo ir mirdavo ir ne už ką kitą, nes nėra kito tokio daigto, kurs

apveiktų pačios mirties baisumą. O toks išmintingas Dievo davadas, jog toji kova už tuodu daigtu neliovus siunčia ir neliaus smarkavus iki svieto galui, nės joje auga didžiavyriai, o juo ta meile sunkesnes jiems užduoda žaizdas, tuo ji meilesnė, brangesnė ir garbingesnė!

Raulas, pasilenkęs ant stalo, neatitraukdamas akių nuo kankintinio, klausė.

Rožiukė užtėmyjo, kaip jo veidas, linksmas ir besišypsantis, apsiniaukė, o guvios akys, rodos, įdubo gilyn ir užsimasčiusios žiūrėjo j vidų dvasios, nematydamos, kas dedasi ant žemės.

— Tikėjimas, tai tartum tėvas, ką veda ir mokina, o žemė, kaip motina, myli ir glamoni, nors tankiai verkia! — atsiliepė ji tyliai ir nedrąsiai.

Raulas atsipeikėjo. Padėjo paveikslėlį ant stalo ir papurtė galvą.

— Mažai žmonių ant svieto taip protauja, kaip tu, Rūpinai! Dvyliką metų su viršum perleidau, bekeliuodamas po svieta, o taip kalbant negirdėjau.

— Mat, su tokiais skausmais nieks nesigiria, o kada turi juos išstarti, eina į bažnyčią. Taip tylus ir šventi tie skausmai, o garbingi! Vienok, jie gyvi ir sujudina žmogaus vidų. Jeigu Dievas savo rūstybėje lieptų toms pajiegoms pamesti mūsų dvasią, tai neliktų jau žmonių, o tik vieni galvijai.

— Daug atmainų čia pasidarė. Kitąsyk nieks taip nemislyjo, ir man neteko tokių dalykų girdėti.

— Kaip-gi? Ar mės ne žmonės? — jautriai atkirto Rūpinas. — Ar mės ne tėvūnai tos žemės, kuri tiek kartų mūsų tėvų krūtinėmis ir krauju buvo apginta nuo Kryževivių? Ar mės neužpelnėme tą tėvūnystę ir už kraują, ir už ašaras, *Jr* už prakaitą? ar mės ne bajorai, ar ne karžygiai? Žemė, jei ji neaplaistyta krauju, kaulais neišklotą — augina tik aitrias metėles, o mūsųškė gamina mums girias, javus ir liną. Tu neskaitei knygų, kuriose

surašyti mūsų diplomai ir bajorženkliai nuo amžių, nesu-
skaitei visų akmenų mūsų pamatuose! O stiprus jie,
jeigu mus sulaikė ant vietos, nors svietas tiek sykių dre-
bėjo. Knygose surašyta visa istorija, ir gėda būtų, kad
neprirašytų mūsų prie tėvūnystės tos žemės, kad mes
užmirštumėm savo tėvus, jų kovas ir garbę. Ne dėl to
mus pagimdė ir išauklėjo motina, idant ją ant senatvės pa-
liktumėme svetimiams, o patys atsitrauktumėme šalin!

Ir vėl, apsiaubtas savo svajonėmis, luošis kalbėjo ne
su Raulu, o tik lyg su kokia dvasia — kankintoja ir ne-
tikėle. Rodosi, išaugo ir vieton luošo kūno igijo milžino
ūgį ir sparnus ant pečių. Akys degė, lūpos drebėjo, o
sudžiūvusios rankos tiesėsi prie lango, už kurio klausė
jo ta žemė, kur buvo matyti ant tamsaus nakties dangaus
pilkalnis — tas senovinis tėvūnystės ženklas . . . .

Raului subėgo j smilkinius kraujas, krūtinėje jautė
neišreiškiamą skausmą ir drebėjimą, lyg dideliame varpe,
tik du kartu per visą gyvastį atsiliepiantčiame, būtų su-
plesdenus užklydusi ir baili paukštelė. O Rūpinas, pailsęs,
pradėjo kosėti — ir vėl traukė:

— O štai, už kaimo Kiršniava sravena. Plaukė ir
tada, kada mūsų tėvų galvos po krikšto vandenimi linko.
Kad ta upė prakalbėtų, tai liudytų, jog tas baltas tikėjimo
rūbas, kurį mums, tamsiems stabmeldžiams, anuosmet
suteikė, pasiliko mūsų dvasiose tokiu pat, nesuterštu, ne-
sudraskytu. Dėvime jį garbingai, didžiuodamiesi, nės ir
už jį jau kentėjome. Toks turtas, kurį žmogus gyvastimi
dangstė ir už jokias pagundas neatidavė, yra mums lyg
tas šv. Lauryno laužas, lyg tas medis, prie kurio šv. Se-
bastijonas, mūsų kaimo užtarytojas, numirė. Męs su savo
tikėjimu, nors menki, kaip skrusdės, nors nematomi, kaip
pilkos dulkės, eisime į dangų prie tų šventųjų draugijos!

Raulas klausė tylėdamas. Dar klausė, kada pailsęs
šventameistris pabaigė ir padėjo galvą ant sukabintų rankų.

Toje-pat valandoje už lango išgirdo dainuojant. Dai-
navo kunigo broliavaikis, jaunas mokintinis, parvažiavęs

ant vasaros, eidamas vienas sau iš dvaro, kur praleis-
davo vakarus.

Lietuvninkais męs esam gimę,
Lietuvninkais męs turim but!
Tą garbę gavome užgimę,
Tą ir neturim leist pražūt . . . .

Raulas krūptelėjo, vienog nieko neįstengė pasakyti.
Nė užginti negalėjo, nė patvirtinti nediršo.

Žvilgterėjo ant Rūpino ir neatsisveikinęs išėjo. Ro-
žiukę užmiršo visai.

Ir tą naktį sugrįžo namon vos tik švintant, bet jo ne-
regėjo nė merginos, nė karčiama.

Nežinia, kur vaikštinėjo . . . .

Baisus pilkalis.

Vieną nedėdienį, po visam, šventino Kareivių koplyčelę. Iš vakaro pastatė ją ties šaltiniu, ant rubežiaus naujojo jų lauko. Buvo matyti iš tolo, nės tokia naujutėlė, balta, augšta. Po stiklu pastatė taip-gi šventųjų užtarytojų paveikslus su vaiskiai nudažytais rūbais. Visi gėrėjosi Rūpino darbu. Jis pats negalėjo ateiti. Sulaužytoms jo kojoms buvo per tolus kelias, o nuo žmonių susirinkimų su droviu nedrąsumu šalinosi, rodos, nenorėdams žėisti svetimų akių, rodydams luošas savo kojas. Nedėlioje atsivilkė, vienok, į bažnyčią, o kada po mišių klebonas, vienoje kamžoje eidamas paskui vaikiščią su kryžium ir vargamistrą su švėstu vandenim, išėjo iš bažnyčios su žmonėmis, kurie tuojau jį apsiaubė ir sykiu traukė kaimo link, šventameistris prisiglaudė prie sienos ir tik liūdnei šypsodamos, palydėjo minią akimis, pritardamas patylomis jos giesmei.

Jau buvo išėję už šventoriaus. Tada atsiskyrė nuo minios Raulas, apsidairė ir grįžo atgal.

— O tu, Rūpinai, ne su mumis? — šušuko.

— Su jumis, bet tik dvasia. Nežiūrėk manęs, brolaus. Mano kibyklos nenuneš manęs taip toli!

— Kaip-gi be tavęs čia apsieisime? Niekados! Kad nenuneš tavęs lazdos, tai aš nunešiu. Nė nesiginčyk, tik eik!

Aplėbė jį ranka ir vedė pamaži, atsargiai, aplenkdamas akmenis ir duobes, prilaikydamas žengiant j pakalnę.

— Su manim nebijok nieko! — sakė jam, juokdamasis.

— Koks tu geras, Raulai. Atsiminei mane!

— Tai ne aš, — turiu pasakyti teisybę, — tai Rōžiukė. Ji pirmiausia apsidairė ir sako: „džiaugtūsi Rūpinas, matydamas, kaip jo darbą šventina kunigas, o žmonės gėrisi!“ Tai-gi aš ir sugrįžau pas tave.

— Dievas judviem teatlygina! ^

Pasivijo pamaži einančią minią, o juos pamatęs, bvedų Jurgis tuojau paėmė luošį už kitos rankos, kiti-gi visi prasiskyrė, leisdami juos net prie kunigo. Tad ėjo ir Rūpinas su nepridengta galva, kurios plaukus, nežiūrint jaunų metų, kur-ne-kur jau pasidabruotus, mylavo laukų vėjas, o ypač auksino saulelė. Ėjo, liūdnei susigraudinęs, su ašarotomis akimis.

Klebonas perskaitė pas šaltinį malda, peržegnojo kryžiumi visą tą lauką ir pašventino vandeniū. Paskui palaimino ir koplyčėlę, o ant galo, pabaigęs lotyniškas maldas, užtraukė lietuviškai: „Po Tavo apgynimu . . .“ Tad visi suklaupė ant žemės, nulenkė galvas, lyg javų lysia, ir iš šimto krūtinių lėkė malda, verkė, skundėsi mėlynam dangui. Rūpinas sykiu su kitais pasilenkė ir, spausdamas sudžiūvusias rankas prie įdubusios krūtinės, taip-gi žeminosi ir meldė, nors neturėjo nė lauko, nė šeimos, nė turtų, nors jau seniai sau pačiam nieko nemaldavo

Paskui visi sukilo, o kunigas, atidavęs kamžą ir stulą tarnui, įsimaišė tarp kitų, šnekučiuodamas apie visokius dalykus ir vargus. Grįžo į kaimą, ir dar ant grįžkelio Jonas Kareivis nužemintai pakvietė kunigą pas save į namus, kur, iš priežasties pašventinimo lauko, rengė vaišes. Iš tolo Petras su Andriūm ir moters laukė nekantriai atsakymo, o kad klebonas susitikdamas linktelėjo galvą, visi jie nudžiugo ir išdido.

Rūpinas, paskui kunigą eidamas, kreipėsi jau savo butelio link, bet Raulas jo neleido ir su prievarta nusivedė į tėvo namus.

— Tik jau meldžiamas! — Užeisi ir mūsų duonos nepaniekysi.

— Kam manęs tarp svečių reikia? Nesmagu bus jums žiūrėti į mane, — linksmumą sugadysiu!

— Mums garbę padarysi. Tik kvailys per kūno luošumą nepatėmyja dvasios. Nežinau, kaip kitiems, o man tai esi tarp svečių pirmutinis!

Ir senis Jonas, pamatęs luošį, išėjo jo susitikti ir, nusiėmęs kepurę, pats įvedė į vidų, o sūnus pasodino jį kerčioje, rodydams tuo paguodone.

Viduje ir ant kiemo buvo pilna svečių. Seniai po stogu, dumdami pypkes, pavartauniai šnekučiavo, o jaunimas ant kiemo yvairius lošius lošė.

Kalba nukrypo ant pasakojimų, kur gąsdina, kur vaidinasi, kaskart vis baisesnių ir baisesnių.

— Pasakojo man, Dieve duok dangų, velionis tėvas, — tarė Butkus; -- kaip sykį, ardamas ties pilkalniu, išarė senovės pentiną ir parnešė namon. Tą pačią naktį atėjo pas jį per uždarytas duris baisia didelis kareivis, visas apsitaisęs geležimis, ir sako: „Atiduok, ką paėmei. Aš sauguju savo apsiginklavimą, idant, mus išbudinus, galėčiau stoti į glitą, o tu mane apvogei! Atiduok tuojau, nedovanosiu!" Tada tėvas tuojau anksti rytą nunešė pentiną ten, kur rado, ir užpirko mišias. Paskui jau jo niekas netramdė.

Raulas, sėdėdamas pašalyje ir dumdamas cigarą, niekčiuodamas šypsojosi.

— Niekniekius tauzyjate! — sušuko. — Nėra nė baidyklių, nė dvasių! Kas jau numirė, tai jau guli ir svietas jam nerūpi! Tai tik sapnai, arba karštligė, arba girtuoklystė!

— Šnekėk sau sveiks! — užpyko Bakutis; — o tu pats neitum ant pilkalnio trečią dieną jaunojo, pusiau-naktyje . . . .

— Kodėl neičiau?

— Ir tau sprandą nusuktų, kaip ana Greičių šiaučiui.

— Lyg tai teisybė?

— Tai mat, bene jau taip seniai tai buvo! Mano dėdė pats savo akimis regėjo!

— Tai-gi kaip buvo?

— Tegul pats dėdė papasakos, jeigu mums netiki.

Vaikinas šoko į butą ir atsivedė senį Bakutį.

— Papasakok, dėdė, Raului, ką anuomet Greičius ant pilkalnio blogo nukentė.

— O ką? nusuko jam sprandą taip, kad posmertį į kulnis sau žiūrėjo!

— Dėdė juokavoji! — perkirto įsiklausęs Raulas, vaišindamas ūkininką cigaru.

— Kaip-gi aš juokausiu! Juk ir liudininkų dar daug ant svieto. Greičius buvo šiaučium ir mėgdavo užsitraukti. Paskui pasirodė, kad ir kontrabandą nešdavo. Tik to niekas ant jo negalėjo pažinti. Kareiviškėje, būdavo, sėdi visą mėnesį, kol visus apauna. Taip buvo ir tą rudenį. Atėjo su padargais ir apsigyveno pas mane. Viduje, žinoma, rudens metą, moters, susirinkusios verpti, pasakojo visokias pabūklas. Sykį ėmė šnekėti apie pilkalnį. Yra, sako, ant pat viršaus šulinys, ir jeigu kas trečią jaunojo vidurnaktyje nueis ten vienas ir ištars tris kartus: „esu!“ — tai šulinys pats atsidarys, pasirodys aukso kopėčios ir dvi senos raganos nuves drąsuolį po žeme . . . .

— Kad nors gražios merginos! - pajuokavojo Raulas.

— Tik palauk! Ant paties dugno yra iš aukso ir brangių akmenų rūmas, o ten karalaitė. Sako, atsirado sykį toks drąsuolis, ką viską išpildė ir stojo prieš karalaitę, Buvo labai graži ir, meiliai žiūrėdama į vaikina, sako: „Pasigailėk manęs, nuimk prakeikimą, o aš atiduosiu tau pati save, ir tuos turtus, ir didelę karalystę!“ — O ką turiu daryti? — klausia vaikiną. — „Turi prie manęs pabučiuoti visas mano tetas.“ Ant tų žodžių pradėjo lįsti iš visų kampų angys, šimtakojai, vorai, rupūžės, šikšnosparniai, dielės, baisus vabalai. Vaikiną bėgt, o karalaitė verkt, neleidžia jo ir meldžia taip, kad ant galo, pergalejęs pats save, sutiko. Pabučiavo visas iš eilės, — o tik pabučiuos katrą, tai biauri uoda nusimauja ir pasidaro senukė. Jau

Dievas iš teisingosios pusės mažą neužaugą, o iš neteisingosios didžiausią milžiną, uždarė juos po tuo kalnu ir įsakė grumtis, o ant žemės tuotarpu lyg aptilo ir laukia kitos galybės. Neužauga įsitaisė sau priekalą ir tolydžio kala ant jo kardą; ką nukala, tai duoda milžinui išbandyti, o milžinas vis nulaužia. Nuo amžių nepasibaigia tas nenuilstantis darbas, ir neliauja neužauga, nė milžinas. Vienog, ateis valanda, kada tas mažutėlis kalvis nukals stipresnį kardą už milžino galybę, ir tada viskas atsimainys ant žemės ir kurs buvo prispaustas ir mažas, tas paims pasaulę į savo valdžią!

— Ar ir mės paimsime? — užklausė Švedų Jurgis.

— Ir mės, nės mės, galbūt, esame to neužaugos vaikų-vaikai! — patvirtino, švelniai nusišypojęs, Rūpinas.

— Kur-gi ne! valdysime kranklius ant kartuvių, arba kirmėles kapuose! — atsiliepė pasityčiodamas suniuręs Kristupas.

— Gėdintumeis taip kalbėti! — persergėjo jį Rožiukė. Dėbtelėjo ant jos iš paniūrų.

— O tu man su gėda per akis nebrauk, paikše! — sumurmėjo.

— Tu tai labai išmintingas! — sušuko Magdukė.

— Nuo tavęs smegenų nepirkau!

— O tau rodosi, kad parduočiau? Juk nežinotum, ką su jais veikti.

— Kad ateis laikas, tai parodysiu!

— Geriaus imkite derėti bučkius, o ne protą — nusijuokė Raulas.

— Aš neduosiu, nės jau visus nupirkau, — užgynė juokais Šliugurys.

Pradėjo ginčytis, juokauti, vaikytis, kiti taip-gi sujudo ir išsiblaivė.

Tuotarpu sugirgždėjo vartai ir pasirodė ant kiemo retas svečias, senis Švedas. Buvo mažo ugio, bet gysiuotas, su plačiais, galingais pečiais ir išgeltęs ant veido.

Dėvėjo visada senovišką sermėgą, ant krutinės turėjo užsikabinęs daug škaplierių ir kukinį ražančių. Buvo plikas, apsiskutęs ir per tai panėšėjo į bažnyčios tarną. Išveizda, vienok, melavo, nės Švedas ir bažnyčioje ir namieje būdavo retai kada. Ukę pavadė dviem savo sunam, o pats važnyčiojo. Turėjo du arkliu ir kripes, aplinkui gerai pažįstamas. Važinėjo parvežti alaus ir degtinės Butkui, geležies ir druskos dvarui, samdėsi į pristatytojus smulkių siuntinių; beveik kiaurus metus sėdėdavo ant vežimo, nesibijodamas nė tolio, nė žiemos, nė nakties . . . . Nešnekus, niekad nesijuokdavo, bet ūmai perimdavo viską, atlikdavo, o visi laikė jį už tokį teisų, kad įduodavo jam didelius pinigus, siuntinėdavo jį su visokiais reikalais. Kaime jį didelėj garbėje laikė; tai-gi, kaip tik jšnetyčių pasirodė ant Kareivių kiemo, šeimininkas su sūnumis išėjo pasitikti, ir nors nebuvo jiems giminė, vienok, sveikinosi, kaip su ponu. Jis mielai įėjo į vidų pasišnekėti, o eidamas pro darželio tvorą, pamatė Rūpiną ir pasveikino. Daugiaus nieko nesakė ir toliaus atsakinėjo Kareiviams ant klausymų, kur važinėjo, bet švantameistris tuojau atsi-stojo, pakilo ir Rožiukė.

— Reikia eiti! — pasakė patylomis.

— Eiva! — atrėmė taippat.

Padavė jam lazdas ir pasinaudoję, kad jaunimas apstojų Giedraitį, abudu išsprūdo ant kelio.

— Pasilik, Rožiukė! rengiasi šokti! — kalbėjo Rūpinas.

— Ar tai man šokiai rūpi? Ne dėlto mane apšvietė, idant į kitas bučiau panaši . . . .

— Apšviečiau tave, bet ne dėl to, idant nueitum ant niekų. Šventas tarnavimas turi savo tiesas, o jauni metai savo. Laikas tekėti.

— Butelyje stovi mano staklės. Ne nuo šokių mane paims, tik nuo darbo. Nemėgstu siausti.

— Švedas neduos tavęs niekam, augina tik sūnui!

— Ne Švedo, tik mano valia bus! — atrėmė stačiai.

DDSDŪBDŪEDOSŪDBOOBODS ŽEMĖS DULKĖS

— Norėčiau, dar gyvendamas ant sviesto, pamatyti
tave laimingą ir ramią! J tavo vyro namus nuvilktų
mane lazdos, o suraminčiau ir akis ir dvasią . . . .

Norint šypsojos, vienok, jo balse skambėjo gailestis.

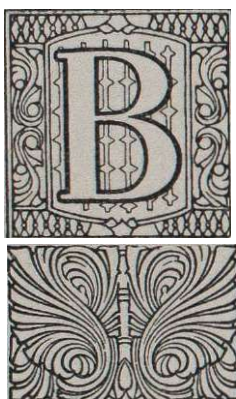
— Kam čia minėti myrį? dar ne laikas jums mirti!

— Giltinė j dantis nežiūri! — atrėmė ramiai.

Jiems išėjus, sugriežė Kareiviuose smuikas ir sušuko
linksmi balsai. Dabar tik ištikrųjų pradėjo linksmintis,
o linksrnjsis ilgai — be jų . . . .

Žygis nakčia.

ubiuose jau užbaigė rentinius.

Viena vakarą grįžo nuo darbo į kaimą Raulas su Kristupu, nešdamasi ant pečių kirvį. Nekantriai žiūrėdamas ant darbo lėtumo, pradėjo imtis prie pagelbos Juodžiui ir mokinosi, neva juokavodamas, tašyti. Senis tėvas ateidavo tankiai ir, girdamas jį, rodydavo yvairius tašymo būdus.

Laiškai iš Štetino ėjo vis tankiaus ir neatleisdami šaukė jį atgal.

Jau du mėnesiu sukako, jau pasibaigė rugpiūtė, o jį laikė Kareiviškėje tie pradėti namai ir duotas tėvui prižadėjimas. Tai-gi ant to susitrukdyimo skundėsi dabar Kristupui.

— Gausiu, gausiu nuo p. Matschke's, — sakė, neramiai trindamas plaukus. — Paleido ant savaitės, dviejų, o aš mėnesius gaišuoju.

— Prisiponausi dar ik soties!

— Teisybė, bet ir sužiedotinė išsiilgo manęs!

— Ir tu tiki į moteriškės būdą? Suramįs ją bile koks vyburys! . . . .

— Tu visas lygini su Magduke.

— Visos jos tokios L

— Ar siūsi piršlį į Švedus?

— Siūsiu.

— O Šliugurys?

— Švedas turi ją duoti man.

— Ar taip ją labai myli?

— Noriu turėti. Tyčiojosi ji iš manęs gana, atlygsiu jai už viską!

— Ypatingas tavo būdas! Tik jos nemuši, kada bus pačia.

Kristupas neatsakė nieko, vienok, buvo matyt, kad tūni piktos mislys po kita užsikirtusia kaukole.

Buvo vėlus ir gražus vakaras. Už pilkalmio liko tik atmintis saulės keliuose raudonuose brūkšniuose. Raulas pasidairė po blaivų dangų.

— Ryt bus giedra diena. Anksti išlindo mėnulis. Kad ir mažas, o toks aiškus! — užtėmyjo.

— Jau turime trijų vakarų jauną! — atrėmė Juodis. Prisiartino prie jo grinčios.

— Ar užėisi? — pasiūlė.

— Mielai.

}ėjo į tuščią vidų.

— Ar Rožiukės nėra? — užklausė Raulas, dairydamsis po kampus.

— Nėra! — sumurmėjo Kristupas. — Nunešė i miestelį verpalus dažyti. Tuoju sugrįž.

Atsisėdo. Balta merginos katė atėjo pas Kareivį ir susirangė ant jo kelių. Juodis^ sukišo pirštus į plaukus ir pasirėmęs žiūrėjo į žemę, Šnekučiavo valandėlę apie šį, apie tą. Raulas matomai laukė sugrįžtant Rožiukės, vienok, visai sutemo, o jos dar nebuvo. Ant galo pakilo ir atsisveikino.

— Vėlinasi tavo sesuo! — užtėmyjo už durų.

— Plynia jos negrėbs! — gal ir miestelyje apsinakvoti.

Raulas dirstelėjo toli į kelią — buvo tuščias. Pamaži nuėjo namų link, paisydamas, kur šiandien pasilinksms. Mėnulis stovėjo priešais labai aiškus.

— Trečioji jauno naktis, bails naktis! — pamislyjo nusišypsojęs.

Išsiėmė laikrodėlį — rodė pusiau dešimtą. Už dviejų valandų galima ant pilkalmio pamatyti stebuklus, o bent-gi

parodyti žmonėms, prisilaikantiems prietarų, į kokius niekus tiki. Labai užsimanė ten sužygiuoti.

Užėjo namon, pasiėmė savo revolverį ir, atsisakęs nuo vakarienės, nuėjo pas Butkų.

Svetainėje snaudė kampe keletas nepažįstamų pakeleivingų. Šinkorius šnekėjo su žmonėmis apie bylas. Nebuvo, vienok, nė vieno draugo pasilinksminti.

Raulas liepė duot alaus ir su mylėtojais bylų pradėjo ilgą šneką apie visokius ginčius. Tokiu budu perėjo valanda. Vėl dirstelėjo ant laikrodėlio. Nedaug truko iki vidurnakčiui. Pakilo, užmokėjo už alų ir išėjo.

Išpradžių švilpavo patylomis, nežiūrėdamas kelio ir eidamas lysėmis ir vagomis tiesiog ant baisaus pilkalnio šešėlio, paskui nutilo ir sumažino žingsnius.

Nors buvo drąsus, vienok tas šiaučiaus lavonas su nusuktu sprandu maišė jo mislis ir nesitraukė nuo jo, lyg slogutis. Žinoma, kad jį užmušė, bet kas?

Sustojo griovyje, galbūt toje pat vietoje, kur Bakutis rado Greičių. Nepasijutęs krūptelėjo. Buvo, vienok, tai žmogus, kuris nuo pusiaukelio negrižta — traukė toliaus, vis grioviu, jieškodamas patakiui sužėlusiam tankumyne aikštės ir takelio.

Buvo visai tylu. Štai išgirdo Raulas augščiau savęs žmonių balsus. Staptelėjo ir, pakėlęs akis, klausė. Šnekėjo ant pilkalnio, tikrai keletas žmonių, suvisai ramiai ir, stebėtinas dalykas, — vienas balsas priminė jam Rožiukę.

— Po plynių! — pamislyjo; — prie dvasių reikia eiti tiesiog, prie žmonių selinti. Pabandysime tiems šikšnosparniams žvilgterti į akis.

Jau dabar nemislyjo apie užmuštą šiaučių, nė apie pasakas, jau nenorėjo rodyti savo drąsos, o tik buvo sumagintas, žingeidus, troško išaiškinti paslaptį.

Prigulė prie žemės, pamažėli ir atsargiai pradėjo kabintis ant stataus kalno, saugodamasis, kad nepajudintų šakutės, kad nepakeltų mažiausio trukšmo. Slinko, lyg laukinė katė prie užtėmyto paukščio. Vis aiškiaus girdėjo šnektą, o bent-gi skambėjimą vieno balso, jam ne-

pažįstamo. Pagalios prislinko prie amžino aržuolo, stovinčio ant lygumėlės krašto. Tada, iškišęs atsargiai iš užkelmės galvą, žiūrėjo ir neišpasakytai stebėjosi.

Priešais save matė keturis žmones — tris vyrus ir vieną moteriškę.

Raulas vertė akis vis labyn, klausė, sulaikydamas kvapą.

Vienas vyriškis sėdėjo, o kiti stovėjo. Jis lyg davinėjo įsakymus, o tie, su atkreiptais į aržuolą pečiais, taip kad Raulas matė gerai tikrai sėdintįjį, klausė. Buvo jau žmogus senyvas, su sermėga ir ilgais čebatais. Išrodė lyg kokis šlektpalaikis.

— Jaunystė turi geras savo įpatybes, turi ir paklydimus, — išgirdo, pasislėpęs, tolesnę kalbos tąsą: — drąsą ir pasišventimą. Tik drąsa esti tankiai padūkimu, o pasišventimas tankiai auka be vaisių. Taip sakydamas, neprikišu tau, jaunasis Kareivi, o tik persergiu. Išrodai man vaiku, gal esi už mus senus geresnis, laimingesnis! Įsakaiu Švedui ir Rupinui, kad man duotų žmogų — išrinko tave. Didė tau-garbė, didis atsakymas. Ar supranti mane aiškiai?

Raului pasirodė, kad žmogus į jį žiūri ir jo klausia; nejučiomis dirgtelėjo, tik štai vienas klausytojas atsikreipė ir mėnesienoje žengė kelis žingsnius. Buvo tai smulkus, juodbruvas dvaro arklininkas, jaunasis jo brolis — Martynukas. Prisiartino prie senio, pabučiavo į ranką, o paskui, tartum kareivis, išsitiesė.

— Suprantu! — atrėmė stačiai. — Nesibijokite mano ūgio ir metų. Tris kartus bebandomas bėgiojau pas jus su tomis popieromis. Pirmą kart mažai ką numaniau ir ėjau lyg apičiupoms. Už tai mane sugavo ir bandė! Bet kitą kart jau permaniau, žinojau, ką nešas ir, kaip nuo oro, neliko nuo manęs pėdsako, o jau trečią kart tai visai supratau dalyką ir nuo to laiko atsidėjęs esu už tai ne tik kaili, bet ir galvą padėti. Pamatysite!

— Saugok, Dieve, nuo tokios nelaimės! Galva tavo reikalinga žemei ir turi saugoti ją. „Būkite gudrus, kaip žalčiai“ — sako raštas. Aš tau atkartuju tai ir neliausiu kartojęs. Klaupk dabar!

Martynukas atsiklaupė, o senis atsistojo, iškeltą jo ranką padėjo ant senų knygų ir liepė sekti:

— Aš, Martynas Kareivis, turėdamas liudininkus — Dievą ir visus čia esančius, — prisiekiu, ^ kad visa dūšia, mislim ir pajiegomis įstojau į tarnystę Žemaičių skaplieriaus, prižadau visą save pavesti tam dalykui per visą gyvastį, savo vyresniųjų klausyti, savo brolius gelbėti, prieš svetimus žmones tylėti. Jeigu aš prasikreipčiau ir išduočiau, nubausk mane, Dieve, nubauskite mane žmonės, kurie girdite tuos žodžius! Amen!

— Amen! — iškilmingai atkartėjo trys balsai.

Senis prikėlė vaikiščią nuo žemės, užmovė ant kaklo raudonus škaplierius ir pabučiavo, kaip brolių. Kiti padarė tąpat. Tada Raulas pamatė ir pažino.

Pažino senį Švedą ir Rožiukę.

— Ką liepsite daryti? — paklausė Martynukas iškilmingu balsu, stebėtina išrodančiu, sulyginant su vaikiška jo žmogyste.

— Turi klausyti šitos merginos, išmintingos ir geros. Turi būti tolesne kilpa to retežio, labai ilgo, kurio galo ir pradžios aš pats nežinau. Dieve tau padėk, jaunas Kareivi! Galbūt, sulaukęs mano metų, pamatysi geresnes dienas. Tuo tarpu dirbk, kaip skrusdė, protauk kaip erelis, o kaip žaltys būk gudrus . . . . Gali eiti!

— Eime! — sukuždėjo Martynukas Rožiukei . . . .

Ji kreipėsi prie Švedo.

— Rūpinas liepė man pasiteiranti apie naują siuntinį, ar mums nėra nieko?

— Yra pilnas maišas laikraščių. Pakišau jį po akmenu ties Raulo koplyčele, pakelėje — nuo žemių. Ar rasi?

— Rasiu. Rūpinas liepė taip-gi įduoti jums pinigų, ką per tą laiką surinko. Atsiuntė man, nes pavakare buvo pas jį du valdininkai, neva drožinių pažiūrėti. Jsakė jus persergėti . . . .

— Gerai. Tai-gi pas jį neisiu, o ryto anksti vėl važiuoju — tuščiomis! J aną kraštą!

Parodė ranka į vakarus.

— Ar greit sugrįšite?

— Tik ant Šidlavos atlaidų.

— Dieve palaimink ir laikyk sveikus! Tegul bus pagarbintas!

— Ant amžių. Amen.

Mergina su Martynuku palenkė galvas ir pradėjo leistis kita puse pilkaltinio.

Pakilo ir nepažįstamasis.

— Laikas ir man! — tarė. — Senoms kojoms ilgas kelias.

— Pavėžjsiu! — pasisiūlė Švedas.

— Ar kad pamatyty kas mudu drauge? Ar atsime-
nate, kaip jus užpernai "paėmė j kalėjimą ir manęs klausė,
ar pažįstu Švedą ir ar mudu suteikiava? Pažįstu, sakau,
o ką su suteikimu, tai kaip aš, bajoras, galiu suteikti su
tamsum, kvailu muziku? Taip pasakiau tada, o ką pa-
mislyty dabar, jeigu aš su tuo pat Švedu važiuočiau nak-
tyje drauge? Paleido mane, taip pasiteisinus.

— Klystate tamista! — atsiliepė kaimietis. — Paleido
dėlto, kad mane kvošiant, ant to pat klausymo atsakiau:
visai nesuteikiu, nes ponas tai pirmiausias mano priešas
ir pagal gimimą ir pagal kalbą, o dvaro užvis neužkenčiu
ir aplenkiu jį ištolo, kaip širšių lizdą!

Bajorėlis gardžiai nusijuokė.

— Atseinyjai man su priedu, Švedai!

— Dėlto, kad taip nemislyjau, tai ^ pasakiau . . . .
Laikas ir ponui keliauti, laikas ir man. Šidlavoje pasima-
tysime. Dar turiu vieną reikalą. Davė man už dyką iš
anos pusės studentai tūkstantį knygučių, idant jas tarp
žmonių išdalinčiau. Liko dar dvidešimtis ir tas jau čia
paliksiu.

Siekė į antį ir ištraukė ploną knygutę su geltonais
apdarais. Bajoras paėmė vieną, o kitas sugražino atgal.

— Sėkite, Švedai, geras tai grūdas ir tegul jums
Dievas padeda! Likite sveiki!

Spustelėjo viens kitam ranką.

Nepažįstamasis išnyko toje vietoje, kur nuėjo Ro-
žiukė. Švedas praėjo pro šalį užsislėpusio Raulo. Matyt,
pažinojo ten kiekvieną krūmą, šaknį, šaką, nės leidosi greit
ir patylomis, paskui dar valandėlę buvo girdėt atsitolinan-
tiejie žingsniai; ant galo, viskas nutilo, dingo, išsiskirstė,
o Raulo galvoje liko įspauda, lyg klejojant ligoje.

Pradėjo ir jis leistis nuo kalno, taip užsimastęs, jog
neužtėmyjo, kaip ištolo dar vienas žmogus, ^ prigulęs prie
žemės, šliuožė kaimo link; nebuvo tai nė Švedas, nė tas

Piršlybos.

(mm>

asibaigė rugpiūtė, užbaigtos buvo ir triobos Bubiuose. Dirbo ten talka. Raulas nesigailėjo nė pinigų, nė vaišinimo, pats švintant stodamas prie darbo, sparčiai skubino, padėjo jam kaimynai ir giminės. Matyt jau buvo baltas kaminas, žibėjo auksinis stogas, augo, kaip ant mielių, kluonas ir tvartai.

Triobos buvo rūpestingai ir dailiai įstatytos, užnešė ant užrubežio tvarkos ir valumo. Kas jas pamatė, džiaugėsi ir stebėjosi, o pats Raulas žiūrėjo ant jų su didžiu smagumu ir pasididžiavimu.

Ateidavo pirmutinis išryto, o grįždavo atgal paskutinis, žvaigždėms jau žibant. Neišpasakytai buvo jam mielos tos naujos sąsparos, tas žemės plotas, prirengtas pirmam naujo savininko pasėliui. O tuo tarpu slinko nejučiomis dienos, savaitės; net persigando vieną vakarą, tikrai suskaitęs laiką, praleistą tarp savųjų. Turėjo būti to atsilankymo tik savaitė, o pavirto į keturis mėnesius ir tik trijų dienų nepriteko iki Šidlavos atleidų, Švenčiausios Motinos Užgimimo.

Laiškai nuo Matschke's pradėjo eiti retyn, turbūt baisiai užpykę ant pabėgėlio, nenorėjo daugiau atsiliepti. Teisybė, jis buvo pabėgėlis, parduotojas ir nedėkingas

Nors jo nieks nematė ir nebaudė, vienok, apkaito iš gėdos ir, nuleidęs galvą, ėjo lyg prasikaltėlis, prisiekdamas

išvažiuoti būtinai ateinančią pėtnyčią, pergalėti giminių žodžius ir ašaras.

Ką-tik įstojęs į vieškelį, išgirdo vežimo dardėjimą ir arklių prunkštimą; atsigrįžo.

Tą vakarą buvo šviesu, tai-gi iš tolo pažino senio Švedo šyvį su sarčiu ir ėmė eiti lėtyn.

Neužilgo vežimas pavijo jį, o Švedas, sėdėdamas ant sukrautų statinių ir pundų, pasisveikino Dievo vardu.

— Dėduks turite geras akis, kad pažinote mane! — tarė jaunužis, nusiimdamas kepurę.

— Ir pažinau ir atsiminiau, nors tave mažai mačiau! — ištarė senis, leisdamas arklius žingine.

— Ačiu už atmintį!

— Ar tau rodos, kad dėl tų pinigų, ką davei mano vaikams padegėliams? Tai mat, kad ne. Įsitėmyjau tave už tavo protą ir išmintį! — traukė Švedas toliaus, užkabinęs vadžias už lušnies ir traukdamas iš kišenius pypkę. — Kiti parneša visokias paleistuvystes ir siautimus iš svetimų šalių, o tu parnešei teisų skatiką ir mokslą. Ta tavo triobelė bus geru pamokslu ir pavyzdžiu!

Parodė ranka triobų link.

Raului pasidarė nesmagu, taip giriamam, prisipažinti, kad neužilgo išvažiuos, tai-gi permaintydams kalbą užklausė:

— Ar namieje dabar užtruksite?

— Užtruksiu, nės netoli atlaidai, tai eisiu į Šidlavą su įžadais.

Raulas dirstelėjo į vežimą ir pamislyjo, koki ten įžadai po alaus statinėmis ir druskos maišais . . . .

— Dieve padėk! — tarė iš tikros širdies.

— Dėkui! — atrėmė senis.

Meilingai linkterėjo galvą ir, užkirtęs arklius, nudardėjo.

Raulas nulydėjo jį akimis ir matė, kad vieton pas Butkų, užsuko į savo kiemą, norėdamas palikti ten sunkiausią krovinį.

Švedai žinojo savo tėvo būdą, visi jo klausė, niekad nieko netirdami. Jsiritus vežimui į kiemą, išėjo abudu

sunūs, pabučiavo tėvui į ranką, užkėlė vartus. Senis jiems nieko nesakė, nės tuotaru kalbėjo ražančių.

Arkliai patys, niekeno nevaromi, nuėjo j pašiurę ir sustojo.

— Tėvai, ar iškinkyti? — užklausė vyresnysis.

Senis pakratė galvą. Nelipo iš vežimo ir tik ranka parodė jiems grinčios duris. Juodu suprato ir atsitraukė.

Gana ilgai trukus, senis pasirodė ant slenksčio. Visi sukilo nuo^suolų ir laukė prisakymų. Atsistojo ir nuolat besiaučias Šliuguryš, ką su Magduke kuždėjo kampe, atsistojo Barbora, kuri pas pečių žindė kūdikį.

Švedas ką-tik pabaigė ražančių ir, pabučiavęs kryželį, užsikabino ant kaklo. Tada atsiliepė:

— Jurgi, paimsi mano vežimą ir pristatysi krovinį Butkui ir į dvarą. Pasakyk, kad aš nuvargęs iš kelio ir rytoj ateisiu pasisakyt.

Vaikinas tuojau išėjo, o senis atsisėdo kerčioje, parėmė galvą ir sėdėjo užsimastęs. Mažulis anūkas, ketverių metų, prisiglaudė prie jo kelių ir trynėsi į juos, kaip jaunas kačiukas, laukdamas paglostymo, arba lauktuvių. Švedas atėmė rankas nuo veido ir dirstelėjo po kojomis. Jo veidas, nepažinęs, kas tai yra nusišypsoti, menką valandėlę prašvito džiaugsmu ir pasilenkė prie vaiko, bet su sykiu pergalėjo save ir jau vėl rūstus išėmė iš ančio paauksuotą pyragaitį ir padavė vaikui.

— Barbora! tarė marčiai. — Atsiimk vaiką!

Vienok, vaikas, išsigandęs rūsčių tėvuko akių, pats nubėgo pas motiną ir atidavė jai gardumynus, nedrįsdamas jų paragauti.

— O man, tėtuk, jokių gražumynų neparvežei? — užklausė Magdukė, prisimeilindama.

— Ne! — atsakė trumpai.

— Ar valgysi vakarienės, tėte? — įspraudė vyresnysis sunus.

— Valgysiu, jeigu ką turite be mėsos.

— Visada jums pagaminta, tik nežinome, kada grį-

šite, o žinome, kad su uždaru nevalgotė! tarė Barbora, paduodama jam nedarytos košės.

Senis meilingai linkterėjo galvą ir pradėjo valgyti. Visi ėmė šnekėti, o jis nesikišo nė į šnektą ir nė ant vieno nežiūrėjo. Girdėt buvo Magdukės ir Šliugurio juokai, patėmyjimai apie jaunojo Švedo ukę, pasakojimai jo pačios, vaikų čiulbėjimas — senis rodos negirdėjo. Pavalgęs išsitiesė ant suolo ir lyg užsnūdo.

Pagalios pakilo Šliugurys ir atsisveikinęs išėjo, o neužilgo paskui jį išsprūdo Magdukė ir prapuolė, išėjus neva tik ant valandėlės pas kaimynką su koku ten reikalu. Barbora ėmėsi migdyti vaikus ir kalbėti su jais poterius, Juozas drožė pačiai šautuvą.

-- Jurgis ilgai negrižta! užtėmyjo, kreipdamasis prie tėvo. Senis pasirėmė ant alkūnės.

— Ateina kas! — tarė, žiūrėdamas ant durų.

— Kas-gi taip susivėlintų?

— Išeik, pažiūrėk!

Juozas pakilo, bet vos prisiartino prie durų, jos atsidarė ir per slenkstį peržengė juodas, augštas vyras su kareivio kepure.

— Tegul bus pagarbintas! — atsiliepė suniuręs Kristupo Juodžio balsas.

— Ant amžių! — atsakė jaunasis Švedas. — Nepažinau tavęs su ta kepure. Pasirodė, kad karė pas mus!

— Išgirdau, kad tavo tėvas namieje, o kad jį sunku kada užtikti, atėjau nors ir naktį, turėdamas pas jį reikalą.

Senis Švedas atsikėlė nuo suolo.

— Eik šią arčiau ir sakyk! — tarė.

Juodis nuėjo tolyn nuo slenkščio, palenkė galvą šeimninkei ir, mankydamas rankose kepurę, prisiartino prie stalo.

— Turiu pas jus, gaspador, reikalą, prašymą — atsiliepė nedrašum balsu.

— Sakyk! — atkartėjo Švedas.

— Patiko man jūsų mergina, duokite man ją!

Sustojo, tikėdamas sulauksiąs kokią nors atsakymą,

bet senis tylėjo. Juozas įlindo į kampa, o žingeidi Barbė, sulaikydama kvapą, klausė jstebeilyjus akis į šešiuro veidą.

— Žinote, esu neturtingas, bet pajiegos ir sveikatos Dievas man nepavydėjo. Kirviu uždirbsiu per metus šimtą rublių, turiu grindą ir daržą, jūsų vienturtė vargo nematys pas mane, nės aš nė girtuoklis, nė paleistuvis — gali liudyti visas kaimas. Tai-gi su teisum maldavimu atėjau pas jus.

Pasilenkė prie senio kelių, paskui nusilenkė prieš Barborą ir Juozą. Švedas išsitiesė ir, sukryžiuvojęs ant krūtinės rankas, dirstelėjo jam smarkiai į akis.

— O ar žino mergina tavo norą? — paklausė.

— Pagal paprotį, atėjau pirmiaus pas tėvą.

— Tai nepataikei, nės aš tau jos neduosiu!

— Neduosite? Ar kitam prižadėjote?

— Tu pirmutinis peršiesi.

— O gal pasakysite, kad ant manęs ką išrasite?

— Pasakysiu! Dėl dviejų priežasčių turiu tau atsakyti. Viena, mergina išlepinta, išdykus, mėgsta pasiausti, o tu pavydus ir keršus, tai ją užbaustum, o ne pataisytum, ir antra, kad tu man išrodai netikras, negrynas, neužtikiamas nė mislyse, nė darbuose . . . .

Juodis pabalo ir drebančios lūpos baisiai pamėlynavo.

— Užgaunate mane! — sumurmėjo per dantis.

— Neužgaunu, tik sakau teisybę, kaip pats norėjai. Galėčiau būti tavo tėvu, tai-gi turiu tiesą pasakyti, ką mislyju. Davė tau Dievas kietą būdą, kaip geležį, o ant jo priaugo jau tiek rudžių, kad ta geležis neteko jokios vertės. O tos rūdys — tai tavo pavydas geresniems ir turtingesniems, tai tavo atšalimas ant kaimynų reikalų ir vargų, tavo apsileidimas ir nepritaikumas! Ne tavo vargas mane baugina, tik toks būdas, nebijau žento neturtingo, bet bijau žento išdaviko, o tau aš netikiu! Tai taip aš sakau.

Juodis drebėjo visas, persimainęs ir baisus iš pasiutimo ir gėdos. Akys jo žibėjo lyg vilko, o sukąsti dantys griežė. Valandėlę buvo girdėt tik tas griežimas ir šniokštavimas, pagalios atsiliėpė baisum užkimusiu balsu:

— Aš toks, koks turiu buti! Neturtingam lieka du keliu: pastipti arba pagesti! ar tai paskutinis jūsų žodis ant mano maldavimo?

— Nestimpa, kas turi dūšią, nė nepagenda, kas jaučia krutinę širdį! Toks mano paskutinis žodis. Tu gyvas tik piktumu ir pagieža. Atsimink, kad tai peilis aštrus ir su nuodais! Užmuš tą, į ką bus atkreiptas, bet ir tave nuodais įgriebs! Tai-gi atsipeikėk, kol jį nusi-stversi . . . .

— Aš žinau, kad manęs bijotės, dėlto-gi neišleiskite manęs atsakę!

Švedas pakilo nuo suolo ir akys jo įstabiai sušvito. Per atsegtus drabužius matyt buvo ant krūtinės pundelis raudonų škaplierių.

— Bijausi, Juodi, Dievo, o ne pikto žmogaus. Ne-grąsink man ir traukis, nės dabar žinau, kad tu parsida-vėlis, o mano namuose tokiems vietos nėra! — tarė rūs-čiai ir pavartauniai, rodydamas jam ranka duris.

Kristupas klupdamas išėjo.

Grinčioje nutilo, kaip ant kapinių. Senis vis stovėjo vienoj vietoj, įstebeilyjęs akis į tamsų priemenės gilumą, kur anas išnyko. Rodos, kovojo su kokia baisia mislim, su koku nelabą reiškiančiu užmanymu. Ant galo, pa-kėlė ranką prie kaktos ir persižegnojo. Tuo tarpu su-barškėjo ant kiemo ir po valandėlei pasirodė Jurgis, ra-mus, be rūpesčio.

— Atlikau ir arklius jau iškinkiau. Ar liepsi, tėte, joti į naktigonę?

— Ne. Pastatyk tvarte ir užpilk avižų. Aš pats naktį pagirdysiu. Dabar laikas atsilsėti! Ušsikiškite duris. Aš kluone atsigulsiu.

Išėjo ir jau į grinčią negrįžo.

Pasilikusieji dar ilgai nemigo. Sugrįžo Magdukė ir keturiose su pasibaisėjimu kalbėjo apie Juodį.

— Paleis mus su dūmais! — aimanavo Juozas.

— Jis gal į šulinį nuodų įleisti, — kuždėjo drebė-dama Barbora.

— Tai latras! — murmėjo Jurgis. — Reikia rytoj apskusti jį valsčiuje už grąšinimą ir gana! Kaip tas žmogžudis išdrįso keršyti!

Mergina buvo ramiausia.

— Et, sukate sau tiktai galvas su tomis šnekomis. Aš pasakysiu jam rytoj vieną žodį, ir bus atlikta! — juokėsi niekčiuodama.

— Tik tu su tuo biaurybe nesusidėk, dar nelaimę užtrauksi, — prakalbėjo Juozas.

— Aa, aš jo nebijau. Išjuoksiu, ir tiek! O ką garbė, tai garbė, kad net tokiam užmušėjui užsukau galvą!

— Man Rožiukės gaila! — sušnabždėjo nedrąsiai Jurgis.

— Dėl viso ko reikia saugoti kluoną! — nusprendė neramiai vyresnysis brolis. Pagalios sugulė, kas valandą busdami ir klausydami. Vidurnaktyje nugąsdino juos girgždėjimas kluono durų. Išbėgo su lazdomis laukan. Vienok, nebuvo vagies, tiktai tėvas, grįžtantis ant atilsio. Ką ikšiol veikė, negalėjo atminti, o klausti nediršo.

Ant rytojaus Raulas jau gerą valandą dirbo vienas, laukdamas Kristupo ir stebėdamasis jam pasivėlinus. Ant galo, nežinodams, kas galėjo atsitikti, nuėjo į kraštinę grinčią, iš kur kasdien buvo girdėti staklių tarškėjimas.

Priėjo prie lango ir dirstelėjo į vidų. Rožiukė buvo viena, pasilenkus prie darbo. Išrodė jam labai sunykusi ir išbalusi. Persigando, išnetyčių užkalbinta.

— Ar Kristupo nėra namie? — užklausė nusistebėjęs.

— Nėra.

— Kur jis?

— Išėjo iš vakaro į darbą Ramuniškėn.

— Ar ant ilgai?

— Nesakė.

— O kad jis sprandą nususuktų!

Rožiukė tylėjo, neatitraukdama nuo darbo akių.

— Pasitikėjau ant jo, ir niekeno nekviečiau prie darbo. Dėl jo dabar turi nueit ant niekų visa diena.

— Mažai jau teliko darbo, tai dėl vienos dienos tiek daug, — užtėmyjo.

— Atsidėjau užbaigti iki seredai, ketverge pašventinti, o pėtnyčioje išvažiuoti. Viena diena tai daug. Grindys neįdėtos ir durys dar nepritaikytos.

— Ar tai taip greit važiuojate?

— Jau rodos ir labai laikas. Keturi mėnesiai praslino man čia besitrąnkant. Jau nuo darbo net drapanos sudrisko ir skalbiniai suplyšo. Jau manęs nieks nepažis mieste, pamatęs tokį nuskurėlį!

— Tai Mariukė jus negerai apžiūri.

— Nenoriu nieką apsunkinti!

Atsisėdo ant suolo po langų ir žiūrėjo į ją.

— Baisi iš jus darbininkė. Net gražu žiūrėti, kaip jus šaudyklė klauso.

— Įpratau, kasdien tąpat bedirbdama.

— Ar jums nenuobodu vienai grinčioje?

— Pripratus.

— Vienok, jums neina į sveikatą. Kitos merginos raudonos, kaip putinai, o jus išbalus. Kad turėčiau ant jus valią, tai neduočiau taip vargintis ir per greit nustoti skaistumo!

Mergina dirstelėjo į jį ir, sutikus jo akis ant savęs, greit nuleido galvą. Pasidarė jai šilta, atsiminus tuos išveržtus bučkius, karštus, kad rodos ir dabar dar degino jai lūpas ir kaklą. Valandėlę tylėjo, galbūt, abu apie tą pat mislydami.

— Vakar sutikau senį Švedą! — atsiliepė Raulas, su atyda į ją tėmydamasis.

— Turbūt, rengiasi ant atlaidų į Sidlavą — tarė ramiai.

— Gudragalvė! — pamislyjo Raulas; — bet tuojau ją sugausiu!

— Ar su knygomis? — tarė balsu.

Mergina išlengvo krūptelėjo ir jos staklės nutilo. Nutrūko siūlas, tai-gi jį surišo ir tuo tarpu vėl atsipeikėjo.

— Nežinau, — atrėmė, truktelėjus pečiais.

Raulas nusijuokė.

— Ei, Rožiukė, nepritinka jums meluoti! Jums rodosi, kad, atvažiavęs iš Vokietijos, nežinau, ką reiškia tie raudoni škaplieriai, ką iš po kikliko kyšo?

Mergina, nesijausdama, siekė prie krutinės ir užkišo ženklą gilyn, paskui bailias ir nusistebėjusias akis įstebeilyjo j kalbantj.

— Ar jums rodosi, kad nežinau, kokios dvasios nukaneveikė tą girtuoklį šiaučių ir kas ten vaidinasi ant pilkaltinio antrąją jauno naktį? . . . . Drąsuoliams nepridera siūlyti pasakų, nės jos jų nenubaidys, o tik pakurstys žingeidumą. O ką, dabar jūs išsigandote?

Rožiukė nuleido rankas ant kelių, nusigandus, nedrąši.

— Dėl šventojo Dievo, tylėkite! — sušnabždėjo, visa drebėdama.

— Kad būčiau netylėjęs, seniai jau būtų po jūsų visų buvę! Bet aš esu matęs savo gyvastyje daug paslapčių ir niekad neišdaviau. Pasakiau dabar, idant manęs nelaikytumėte už paikšą ir nemeluotumėte be reikalo, o prie visko, idant elgtumėtės atsargiaus.

Mergina pakilo ir priėjo prie lango. Neramiai dirstelėjo į lauką ir ant kelio.

— Nėra nieko! — tarė Raulas. — Jūs vienos tik su manim, kaip aną vakarą, kada jus bučiavau, o jūs man suteikėte per veidą. Atsimenate? Galėčiau dabar atkeršyti.

— Galėtumėte! — atrėmė per dantis, raukdama antakius. — Ta paslaptis yra man šventesnė už pačią save. Žinau tikrai, kad jūs ne niekšas ir kad pagirti savo drąsa, neišduosite šito dalyko, kuriam esate svetimi ir atšalę, o už kurį gali atsakyti žmonių gyvastis . . . .

— Neišduosiu jus ir nusiduosiu nieko nežinąs. Atsimenate, kaip teškėte tada man stačiai į akis, kad aš niekam neišlaikiau ištikėjimo. Persiliudykite, kad mane nuskriaudėte.

— Aš jus seniai rengiausi permaldauti! — sukuždėjo nedrąšiai. — Nepykite! Pasakiau neatsargiai, iš piktumo.

Ištiesė jam ranką ir pažiūrėjo taip geromis akimis, kad Raulo širdis tuojau pritvino krauju.

— Rožiukė! — tarė, — kad tu žinotum, kokia tu meili!
' — Nepritinka jums taip kalbėti! — priminė, atsi-
traukdama.

— Aš žinau, bet jei norėtum eiti su manim, tai,
dievaži, aną mesčiau ir sutrempčiau! . . . .

Tie žodžiai išsprūdo jam nenoroms, netikėtai.

Mergina atsitraukė dar toliaus ir pakratė galvą.

— Juokiatės, žinodami, kad aš savųjį nemesčiau! —
tarė ramiai.

Nuo kelio išgirdo storą balsą.

— Žiūrėkite, ponai! Darbo dieną nuo ryto meilinas!

Raulas atsikreipė — tai Kristupas.

— O kur tu ikiol buvai? Sesuo sakė, kad tu nu-
ėjai į Ramuniškę į darbą.

— Ką ji, kvailė, gali žinoti! J jokią Ramuniškę ne-
vaikščiojau, tik tavo kluone nakvojau ir pamigau.

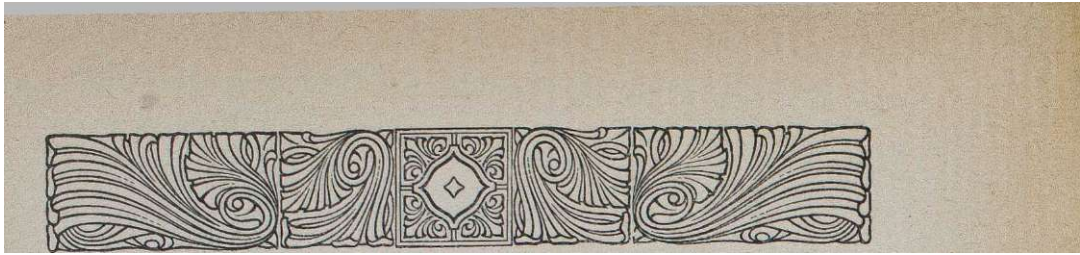
— Meluoji, aš buvau kluone, o tavęs nemačiau! —
atrėmė Raulas, atsikėlęs ir išeidamas pas jį.

— Kaip žiūrėjai, taip matei! — sumurmėjo Kristupas.

Nuėjo abudu ir girdėti buvo neužilgo jų kirviai prie
darbo, o Rožiukės staklės . . . . Pasilenkus ant audimo,
taikė dryžius, mainė gijas, taisė . . . . kartkarčiais dirstel-
davo per langelį į lauką ir liūdnai nyniavo.

Kas-žin koki sunkumą jautė širdyje . . . .

Baisi naujiena.

Dičkų nė vienas nėjo į atlaidus, nės senis Jonas susirgo ir jau trys dienos, kaip nekėlė iš lovos, sunkiai stenėdams.

Kaip tik Raulas stačiai paskyrė išvažiavimą ant pėtnyčios, tai tuojau senio kojos susmuko ir ant rytojaus nekėlė.

Visi vaikščiojo bute nesavi, darbas nesisekė, šneka nesidavė, moters kampuose susmuko, vyrai tunėjo suniurę, susmukę.

Raulas pargabeno pelčerį, norėjo parvežti daktarą, labai nusiminė.

Bet senis neapsiėmė nieko, tik laikė jį prie savęs, nedavė atsitraukti.

— Prieš smertį noriu atsižiūrėti į tave! — sakė. — Tu mane įdėsi į grabą ir į duobę įleisi. Nereikia man nė vaistų, nė daktaro, tik tave matyti iki myrio valandai.

Toki žodžiai kėlė bute aimanavimą, o Raulas nusiminęs griebėsi už galvos, nežinodamas, nė ką daryti, nė ką sakyti, nė ką manyti.

Atlaidų diena atsižymėjo ant jų visų liūdnumu ir geduliais — nė nejautė, kaip perėjo.

Tik vakare įlėkė kas-žin kas į kiemą ir nesisveikinant įsprudo į vidų. O tai Švedų Barbora apsiašarojus, su kudikiu prie krūtų, visa susitaršius.

— O Jėzau, Marija! — rėkė gaikščiodama.

Visi šoko prie jos.

— Kas pasidarė? Ar gyvulys pastipo? Ar vaikas apsirgo?

Bet ji uždususi, graibydamasi rakandų, nieko daugiau neįstengė ištarti.

— O Jėzau, Marija! o Jėzau, Marija!

— Liaukis, Barbute! — riktelėjo Raulas. — Šnekėk kaip reikia, negąsdink be reikalo sergančio tėvo!

Barbora pripuolė prie tėvo.

— Tėveli, gelbėk! Mūsų senį suėmė! — vos išmikčiojo.

— Kaip tai suėmė?

— Suėmė! Žandarai, policija, į sūdą — į kalinį!

— Stebuklingoji Motina! Už ką? Kur?

— Aš nežinau. Juozas parbėgo su ta žinia, paėmė berną ir išlėkė — gelbėti. O Jėzau! O Jėzau!

Vienas tik Raulas viską turbūt suprato, nės toliaus neklausydamas, pagriebė kepurę ir greitai išbėgo. Kaime kasžin kas darėsi. Rinkosi žmonės, šnabždėjo, dairėsi pabūgę.

Jis, visus pralenkdamas, pribėgo prie Juodžių butelio.

— Rožiukė! — riktelėjo per langą.

Nieks neatsakė. Pastovėjo valandėlę ir vėl, greitai apsisukęs, nuėjo pas Rūpiną. Butelyje buvo šviesu. Smarkiai įbėgo į vidų.

— Ar čia Rožiukė? — paklausė pridusęs.

— Aš čia! — atsiliepė merginos balsas, labai persimainęs.

— Na, tai dėkui Dievui! — tarė, lengviaus kvėpuodamas.

Tik dabar pasidairė po butelį ir pasisveikino su Rūpinu.

— Kas dar ten kampe sėdi? užklausė.

— Savas! — tarė šventameistris, — Martynukas.

— Ar žinote, kad Švedą suėmė? — klausė tyliaus.

— Žinome! — atrėmė karčiai Rūpinas.

— Kaip ten buvo? Žinote? Ar rado ką priėjo? — tyrinėjo su atyda ir neramumu. —

— Matomai, kas nors išdavė Ties Sidlava važiavo iš girios, kaip jį užklupo. Turėjo pilną vežimą. Atėmė viską!

— O jūs trijų — ar nė vieno neužkabino?

— Dar ne: tai tik pradžia.

— Kas išdavė? Tą biaurybę ant ugnies deginti, už
kojų pakarti . . . .

— Neaplenks jo atmonyjimas! — iškilmingai ištare
Rūpinas. — Išduos dešimtį, šimtą, liks dar tūkstančiai
pagiežai . . . .

— Kas jis? Ar niekeno neturite nužiurėję?

— Ikšiol ne! Dar tik vakar vakare atsitiko. Rožiukė
ką tik mums pasakė. Martynukas ant nakties eis toliaus.

— O jūs laikykitės atsargiai!

— Dėkui tau už rūpestingumą! Męs tai nieko, Švedo
nieks neužvaduos, o jis jau dingo!

— Išsisuks!

— Jau ne! Trečią kart ji sugriebė. Jau mūsų akys
daugiau jo nematys. O męs dabar, kaip kaimenė be
vado, išsiskirstysime į visas puses!

— Tai šnekate! — įspraudė Raulas; — ant vieno
žmogaus visas dalykas nesiremia.

— Greičiaus ant vieno, ne kaip ant tūkstančio. Vie-
nas didelis akmuo, padėtas po pamatiniu, ilgiaus laikys
triobą, ne kaip šimtas smulkių akmenukų, kad ir prie jų
duotum geriausią cementą . . . .

Ištaręs tuos žodžius, nutilo. Tylą pertraukė Martynukas:

— Jau eisiu, — tarė. — Likitės sveiki, o jeigu pasi-
vėlinčiau, tai į mano vietą nusiųskite ką pas arklius!

— Dieve palaimink! — atsisveikino su juo.

Sustojo ant slenksčio ir tarė Rožiukei:

— Jeigu lytų, tai paimkite iš budelės mano skripką.

— Paimsiu, grįždama.

Vaikiščias išnyko, o jie dar valandėlę sėdėjo, labai
nuliūdę, nusiminę.

— Ar neturi pas save ko paslėpti? — paklausė Rau-
las Rūpino.

— Jau paėmė Rožiukė.

— Atiduokite geriaus man, — kreipėsi prie merginos.

— Bereikalo. Jau man ne pirmiena.

Dirstelėjo per langą, o pasikišus po skepetą nedidelį pundelį, linktelėjo galva luošiu ir išėjo.

Raulas išsiskubino paskui ją.

— Kaip išgirdau apie Švedą, tai man jūs labai parupote. Saugok jus, Dieve, nuo kokio pikto! — kalbėjo, eidamas greta.

— Tai ką? — atrėmė su kartumu, niekad prieš tai neužtėmyt. — Man ir taip gyvenimas nemiela! O didžiausia baimė ir graužulys, jeigu mane paliktų.

— Visai jus nesuprantu!

— Dėlto, kad nežinote, ką aš žinau, ir jūsų kraujas nestingsta iš nusiminimo, kaip mano.

— Kas jums? Tik Švedas nebuvo jūsų tėvas, tik su juo viskas neprapuls! Ypatinga esate mergina! Jums priderėtų mylėti ir linksmintis, o ne paslapties dalykais užsiimti!

— Meilei ir pasilinksminimui yra gana be manęs. Aš niekam nereikalinga, nės nė linksma, nė meili.

— Liautumėtės! Tas atsitikimas jus sukrimto. Tai, dar viskas nutils. Bus, kaip buvo!

— Jau nebus! — atsiduso gaudžiai.

— O aš visada jums į pagelbą! Ką turite užslėpti, atiduokite. Neduosiu vienai klaidžioti naktimis. Dabar gal seka, o ant manęs nieks nieko nepamislys, nes aš papratęs valkiotis visokiame laike.

Įėjo į Rožiukės butelį. Neuždegus žiburio, pradėjo trūstis, jis stovėjo pas slenkstį.

— Ar vėl rengiatės eiti? — sušuko, kada vėl atsi-stojo prieš jį.

— Eisiu!

— Ne! liksite! — tarė stačiai. — Eisiu aš pats, o jūs pasilsėsite. Duokite, ką turite!

Išveržė iš jos rankų pundelį.

— Ir vaikiščio skripką paimsiu, o šitą taip užslėpsiu, kad nė šuo nesuvuos. Galite nurimti.

— Ačiu jums už tai.

— Ar Kristupo nėra?

— Nėra! — atrėmė, lyg persigandus, ir dairydamasi aplinkui.

— Ką čia sėdėsite vienu viena, eiva pas mus. Tėvas serga, bet su Mariuke bus jums smagiaus.

— Dėkui! Papratus viena. Koks jūs geras!

— Tai, didelis daigtas! Kad žinotumėte, kaip aš neramus bėgau čia iš namų! Labai man jūs gaila, Rožiukė!

Mergina nieko neatsakė ir atsitraukė gilyn. Jam rodėsi, kad ją užrūstino, tai-gi pasakęs tik „labanakt“, išėjo, nenorėdamas erzinti.

Sugrįžus jam, namie dar šnekėjo apie Švedą. Ištikro su juo buvo blogai.

Trečią kart tas pats. Pirmą kart užsimokėjo, antrą kart atsėdėjo kalėjime: dabar jį tikrai išgabęs. Visas kaimas buvo sujudęs, įniršęs, visi keikė parsidavėlio dūšią ir gyvastį.

Parsidavėlis turėjo čia būti, tik kas?

Senis Jonas jau nestenėjo, tik išsižiūrėjęs į lubas, mįslyjo, nieko nesakydamas. Prašvito jo akys, išvydusios Raulą, sunkiai atsikreipė ir paėmęs jo ranką, pasakė tylomis:

— Sūneli! Kada tu man apreiškei savo išvažiavimą, tai man rodėsi, kad vaikas tėvui negali jau didesnio rūpesčio užduoti, kaip tu man uždavei. O dabar rodosi, kad tave nuskraudžiau. Kokį turi skausmą turėti tas tėvas, kurio sūnų šėtonas prigundė išduoti. Koks skausmas! o Jėzau!

— Mielas tėveli! nebausk manęs tokiais žodžiais!

— Ne, sūneli, ne! Jau aš tau nesipriešysiu, jeigu kas kitas paskirta, užlaikyti tave neišdrįsiu! Mano skausmas teisingas ir bergždžias, sulyginus su anuo. Pamokino mane Dievas! ....

Mažai kas miegojo kaime tą naktį. Išryto, nežinia iš kur, pasklydo po kaimą dar neaiškus, nedrąsus šnibždejimas:

— Juodis apskundė Švedą!

Vos tiktai išgirdo Dičkiai, užvirė kaip puode. Mariuke išspradžių nunyko, paskui dejuodama, rėkdama, gaikščiodama nubėgo pas Rožiukę.

Raulas nedrįso eiti. Sėdėjo susikūprinęs, tylėjo ir žiūrėjo į žemę.

— Ar-gi gali būti? — paklausė apkvaitęs Jonas, atsisėdęs ant lovos ir žiūrėdamas į sūnus.

Nieks nepatvirtino.

— Liežuvis ringuoja, kaip gyvatė, ir nekaltą įkanda! — tarė Petras.[^]

— Eisiu į Švedus išklausti teisybės! — pridūrė Andrius.

— Raulai, tu daug svieto matęs! ar tai gali būti? — tyrinėjo senis neatleisdamas.

— Negaliu sakyti nieko, kol pirštu nepačiupinėsiu žaisdos! Tai pikčiausia už visas piktybes!

Andrius sugrįžo. Buvo suniuręs ir su žinia nesiskubino.

— Ar teisybė, ką šneka? — klausė Jonas.

— Teisybė! Štai sugrįžo Juozas iš miestelio. Matė, tyrinėjant ir rašant protokolą, Kristupą tarp policijos. Jis apskundė.

— Tegul bus paniekintas iki paskutinei savo valandai! ir tas tegul bus paniekintas, kas jį Dievo vardu pasveikįs! — sušuko senis ne savo balsu ir tartum negyvas puolė ant patalo.

Raulą perėjo šiurpuliai. Pabėgo iš buto nuo tų baisių žodžių, nuo keiksmų,- kuriais drabstė broliai....

Vienok, kaime ir mažas ir didelis turėjo tą pat ant lūpų, o akyse nenumaldomą, tylų žemaitišką užsikirtimą.

Garsiai nešnekėjo nieks, bet kuždėjimuose buvo žymu giežimas, jie kvėpavo padūkimu.

Šveduose buvo prisikimšę ant kiemo ir bute.

Juozas užkimęs, drebėdamas iš piktumo ir įniršimo, pasakojo, kaip viskas dėjosi, sugaunant ir sekant, Jurgis verkė, kaip mažas vaikas.

— Kad jis nesulauktų po mūsų žemę vaikščioti ir iš jos duoną valgyti! Kad jis nesulauktų nueiti į bažnyčią ir išgirsti nuo žmogaus žodį! Tegul užspringsta tais pi-

nigais, ką gaus! Tegul pasikaria ant nešventintų kapinių, kur užkasa su piktligėmis ir nusižudėlius! — baisiai pagiežavo Juozas.

— Neišdrįs jis čia sugrįžti! — sakė visi.

— Ir tėtukas negrįš! — dejavo Jurgis. — Rytoj jį, kaip kokį vagį ar galvažudį, išvarys į Kauną.

Raulas ir iš čia išbėgo ir nesijausdamas užsuko pas Rūpiną. Ką jis jam pasakys?

Luošis sėdėjo prie savo stalo, droždamas šventąjį. Buvo išbalęs, kaip popiera, drebėjo lūpos, o ant išdžiūvusių, užsiėmusių darbu, rankų krito iš akių retos, didelės, kaip žirniai, ašaros. Jis nešluostė jų, nesigėdijo, neslėpė, nors girdėjo girgždėjimą durų ir pažino svečią.

— Rupin! . . . . ar tu laukei tokios piktybės?

Šventameistris pradėjo darbą ir, pagal savo paprotį, ištiesęs ant stalo rankas, padėjo ant jų pailsusią galvą.

— Ar galima kuo tikėti ant svieto, ką daryti, ką mylėti! — kalbėjo toliaus užsirūstinęs Kareivis, — jeigu žmonės ėdasi, kaip šunes, parduoda, kaip vergai! Kur tas numylėjimas žemės, tas tikėjimas, ką tu anąsyk taip gerėjaisi? Jis svetimam krašte nebuvo — tame butelyje užaugo, ta žemė jį išmaitino — o koks jis! Mane pirštais rodėte, sūdyjote, vadindami atskalūnu, vokiečiu! Kas jis — tas jūsų žmogus — tas jūsų brolis?

— Jis galvažudis ir pats pražus! — išlėto, iškilmingai ištarė Rūpinas.

Ašaros nudžiūvo, balsas sukietėjo.

— Jį išraus, kaip kūkalį, ir sudegīs paveisdan kitiems. Aš tik vienas už jį paverksiu ir ta motina — žemė pajus savo viduriuose skausmą, pražuvus sūnui, susinaikinus pajiegai, užgesus vilčiai . . . . Jis pražus perniek, prakeiktas, jis supus apspjaudytas — o pražudys jį ta pati galybė, kurią paniekino, ta pati meilė ir tikėjimas, kurių išsižadėjo. Jos gyvuoja per kovą ir ašaras, ir gyvuos, bet neduok Dieve mums nė vienam būti toje kovoje raugalais, tų ašarų priežastimi! Toks jis — tas persidavėlis!

— O ar žinai, dėlko jis skundė? Dėlto, kad Švedas nedavė jam dukters.

— Dėlto, kad Dievas leido. — pataisė Rūpinas rimtai. — Visokiomis — Jis didis — bjaurybėmis pripildė pasaulę, išbarstė édančias dulkes, paliko ant takų dygias usnis, paslėpė po akmenimis piktas kirmėles, uždarė kartumais gėralus. O viską — Jis geras — taip padarė, idant męs, trokšdami dangaus, vis butume Jo išsiilgę ir tarp žemės vargų ir skausmų tikėtumės ten augštai užmokesčio ir atilsio. Taip — Jis yra išmintingas! . . . . O tas jūdošius tai užmiršo — dėlto-gi aš verkiu už jį, nės iš varguolių, iš patremtų — nēr už jį vargingesnio, nėra sunkiaus patremto!

— Rupin, tu turbūt šventas, kad tu viską matai kitaip, ne kaip žmonės. Tu tur būt su Dievu kalbi!

— Aš ne šventas ir ne kitaip matau. Tik aš visada vienų-vienas! Su kuo kalbėsiu, jeigu ne su Dievu, kuris tik vienas man pasiliko — už viską, kuo jūs džiaugiatės!

Raulas nediršo daugiau atsiliepti, apimtas guodone ir garbe, o luošis vėl ėmė darbą į rankas ir jau paprastu balsu paklausė:

— Ar matei paskui Rožiukę?

— Ne. Nepridera, pasirodant svetimam, didinti jos liūdnumą!

— Gerai padarei. Pažeistas žvėris ir nelaimingas žmogus turi vienokį būdą: įlįsti tik į juodą duobę, į tolymą pūstynę — pasislėpti ir kentėti!

— Jis čia tur būt negriš?

— Neišdrįs, man rodosi.

— O jeigu išdrįstų?

— Apsaugok, Dieve, jį nuo tokios dalies!

— Žmonės užmirš — ant galo jo bijos.

— Tai tu mūsų žmonių nepažįsti. Ne, neužmiršta jie ir, sykį įgriebti, baimės nepažįsta!

— Ar išdavė ir daugiau ką?

— Ne!

— O ar Martynukas sugrižo?

— Sugrįžo! Jau dabar visam krašte išilgai ir skersai žino, kad trūko viena retežio kilpa, plieninė, išbandyta ugnim ir vandeniui, ir su mumis visi gailauja! . . .

Užsišnekėjo ilgai ir jau buvo sutemę, kaip Raulas, neramus tėvo dėlei, grįžo namon. Kaime buvo tylu. Negirdėt buvo smuiko pas Butkų, kaip visada vakare, nė dainų, nė juokų. Rodos, užstojo gedulių dienos . . .

Užsukdamas į vieškelį, pamatė Raulas baidyklą ir atitraukęs atgal, persižegnojo.

Jam pasirodė, kad priešais jį praėjo Kristupas. Patamsėse nenorėjo tikėti savo akims, bet ir persitikrinti nediršo, apimtas pasibjaurėjimo ir baisumo. Ar-gi tai jis? Negalimas daigtas!

Pasirodė jam tik kas akyse, nės galvą turėjo pilną Juodžio. Galėjo koks paleistinis užsidėti kareivio kepurę, kitokios neturėdamas, daugelis vyrų galėjo turėti Kristupo ūgį ir sunkią eiseną nusidirbusio darbininko. Jis nedirš grįžti, bent-gi taip greit.

Prakeiktasis.

mmm

usirietus, kaip pažeistas žvėris, kaip sumindžiota kirmėlaitė, tūnojo Rožiukė ant suolo pas pečių, tamsiausiam kampe. Per visą dieną nieko nevalgė, nė nečiuptelėjo darbo, dabar nedegė žiburio, neketino ilsėtis. Jau ašarų jai pritrūko, neteko pajiegtų verkti, jau ir nusiminimas atšipo ir jausmas apleido. Išskyrus Mariuką, nieks jos neatlankė, nieks nekeikė, nepiktžodžiavo, bet ji suprato tą nepaprastą tylą kaime, ji pažinojo savo žmonių būdą! . . . . Ta tylą ištrėmė ją iš draugijos, jos butelį iš kaimo, ta tylą buvo nenumaldomas, atmoningas, neatleidžiantis nuosprendis.

Umai priemenės durys sugirgždėjo. Tai tur būt Raulas ateina, kuriam anąkart išmetinėjo neištikėjimą? . . . . Ateis ir jis atmoningas, ir paklaus, kokį ištikimumą užlaikė tas tikras jos brolis, parsiдавėlis? Atsidarė durys. Neatsiliepė ir nesijudino. Kas-žin-kas įbraukė šipuluką, uždegė žiburį, ir štai Rožiukė išvydo . . . . Kristupą.

Jis pats, su kareivio kepure ir mandiera, kuna buvo apsivilkęs ant atlaidų, susiraukęs, truputį susikūprinęs, dilbsėdamas, lyg vilkas, išpaniurų.

Pamatė ją, dar nespėjusią atsipeikėti ir riktelti.

— Tai tu čia! — sumurmėjo; — ko sėdi, akis išvertus? Greičiaus duok valgyti ir degtinės parnešk!

Ji nesijudino. Susirangius ant suolo, pajuodo per tą dieną, žiūrėjo ant jo nekrutėdama, vis baisiaus. Kilsnojo jos šnervės, kraujas mušė j smilkinius. Jį taip-gi erzino jos toksai tylėjimas, pykino matomas pasipriešinimas. Prisiartino, sugniaužęs kumščias.

— Ar pasijudysi, ar ne? Girdėjai? Noriu valgyti ir degtinės! Ant tų pėdų!

Ant galo ji atsikėlė, visa baisiau drebėdama.

— Ko tu čia?! — sušuko. — Šitą grinčią statė geriems žmonėms, o ne latrams ir parsidavėliams! Eik sau, iš kur parėjai! . . . Duonos čia tau nėra! Traukis šalin!

Tada Kristupas pakėlė kumščias ir pradėjo ją mušti, viena ranka nustvėręs už plaukų. Krito ant jos smūgiai ir saldoto keiksmi, valkiojo ją už kasų po aslą, spardė kojomis, pats taip įdūkęs ir įpykęs, kad lūpos apsiputojo, akys krauju pasriuvo.

Mergina nė nemyktelejo. Išpradžių gynėsi, užsidengdama rankomis, tąsydamasi; paskui, netekus pajiegų ir žado, susmuko ant žemės. Būtų ją užmušęs, nės dar gulinčią ir apalpusią mušė, draskydamas jos drabužius, tąsydamas už plaukų, o ji, neturėdama jau užsikirtimo pajiegos, tiktai gaudžiai dejavo, vos atgaudama kvapą, pusgyvė.

Toje valandoje Kristupas pajuto, kad jį kas nustvėrė už sprando ir nutraukė nuo aukos.

— Tu užmušėjau! saldote! — suriko, užkimęs iš piktumo, Raulas. — Paleisk jos plaukus, nės tuo tave sutrinu, kaip kirmėlę! Kokią tu turi tiesą kankinti silpną moteriškę? . . . Traukis šalin!

— Tu pats traukis! Užmušu ją, jeigu noriu! O kas tau galvoj? Ji turi manęs klausyti, o kad nenori, tai kiekvieną sykį jai taip bus! Biaurybė! Dar ji čia man šnekės! Užmušiu iki smert ir išmetu už tvoros, kaip šunį! O tu eik sau, kol dar sveikas!

Raulas paleido jį iš geležinių rankų, prišoko prie stinės su vandeniu ir, prisisėmęs rieškučias, išliejo ant merginos. Jau liovėsi dejavus. Gulėjo tartum negyva,

su kruvinomis lūpomis, sudraskytais marškiniais, pridengta tankiais, suveltais plaukais.

Raulas paėmė ją ant rankų, paguldė ant lovos ir, nežiūrėdamas ant Kristupo, pradėjo ją gaivinti, kaip mokėjo, apliedamas vandeniu, trindamas rankas.

Juodis išsitiesė ant suolo, neliaudamas, keikti. Gašdino visą svieta. Buvo girtas ir įniršęs. Pagalios Rožiukė atidarė akis ir apsidairė aplinkui. Išspradžių dar negalėjo atsipeikėti, bet neužilgo sugrįžo atmintis, ir skausmas, ir gailestis, ir rustumas. Pažiūrėjo ant Raulo su neišpasakytu dėkingumu ir drauge su nusiminimu, paskui ant Kristupo, kuris daužėsi, kaip prakeiktasis. Vos-ne vos atsikėlė.

— Ar perėjo silpnumas? — užklausė rūpestingai Raulas.

— Jau! Dieve, jums atlygink!

— Nepastipai? — riktelejo Kristupas. — Pasimokinai, kad prieš mane burnos neatidarytum, o tik klausytum mano prisakymų! Aš tave, nenaudėle, išmokysiu tvarkos! Aš tave taip pačiupinėsiu, kad tu mano šešėlio bijosi! Nesivalkiosi naktimis ir su vagimis nesipriešysi vyriausybei! Švedo viešpatavimas pasibaigė, ir tavo valia .... Dabar namieje bus mano valia .... ir ant viso .... aš ponas! .... Dar, padėkavok savo vyburiui, kad apgynė, o paskui duok man valgyti, nurėdyk ir paklok gerai lovą. Aš dabar ponas ir visi turi manęs klausyti, o kad ne, tai eis paskui Švedą .... Ar girdi, Raulai, pasakyk jiems tai!

Rožiukė, svyruodama, priėjo prie savo skyrinios, atsidarė, surinko pundelį marškinių ir drabužių, susivyniojo į skudurą, užsimetė skepetą ir kreipėsi durų link.

Kristupas atsistojo ir prišoko prie jos.

— Kur? Neisi niekur!

Norėjo pastverti ją už rankos, bet plati Raulo krūtinė stojo tarpe ju.

— Nebandyk! — tarė Raulas trumpai, bet tokiu balsu, nuo kurio kraujas gyslose stingo.

Rožiukė, stovėdama už tos gyvos tvirtynės, galėjo atsiliepti:

— Eisiu pas žmones! — tarė. — Čia dabar ne mano grinčia, kur mane kankina, kaip žvėrį, čia dabar nė ne mano brolio grinčia, o tik niekšo ir parsidavėlio . . . . Aš čia daugiau negrišiu, kur per vieną dieną pažinau visas gėdas ir skausmus, kur sulaukiau išbaurinimo ir užpuolimo . . . . Tegul tave tos tėvų sienos prakeiks, tuo, ką čia tau palieku — užspringk, nės nevertas esi nė gero mirimo — tu, parsidavėli!

Kurčiai riktėlėjęs, Juodis šoko prie jos, bet ant vietos sulaikė jį Raulo rankos. Pradėjo tąsytis.

— Leisk! — suriko Kristupas.

Raulas atsitraukė.

— Paleidžiu tave! — tarė; — vienok, išeidamas pasakysiu tau paskutinį žodį, kokį išgirsi čia nuo žmonių. Gero velyjantis žodis, taigi neužmiršk . . . . Tai-gi dabar turi nedūkti ir krauti ant sąžinės sunkesnius nusidėjimus, o tik trauktis iš čia. Eiti už kalnų ir girių, už žemių ir vandenių — kaip Kainas ėjo. Jeigu Dievas, kad atlyginti tavo kaltes, norėtų priimti visą tavo prakaitą, ir ašaras, ir kraują, tai juos atiduok, — nės esi piktadėjas, kaipo Kainas, kaipo brolžudis ir nusidėjęs Jūdošius. Jeigu atsiverstum ir paklausytum mano žodžio, aš duosiu tau pagelbą. Neužmiršk mano žodžių!

Apsisuko ir, neatsisveikinęs su juo, išėjo.

Rožiukė girdėjo jį iš priemenės, ir su sykiu pajuto jos lūpas ant savo rankos ir kurčią kuždėjimą.

— Koks jūs geras, Rulai.

Susigėdo nuo pabučiavimo.

— Ką čia! — tarė. — Ar labai jus nuskriaudė?

— Širdį labiau skauda_____Dievas jus tur būt atsiuntė.

— Grįžau nuo Rūpino. Pasirodė man . . . . Kristupas, ne Kristupas. Netikėjau savo akimis, norėjau persiliudyti, tai, pasimislyjęs, priėjau prie jūsų lango. Dar, Dievui dėkui, į gerą laiką! Būtų užmušęs! Eiva pas mus. Ten jau nebus pavojaus.

Dėkui! Ryt eisiu į dvarą! Seniai jau mane kalbina. Darbą nunešiau prieš atlaidus, lyg prijausdama. Dabar jau grindoje nieko neturiu, tik gėdą, ką eis paskui mane . . . .

Rožiukė graudžiai apsiverkė, o jis prisiartino prie jos ir nejučiomis, be sąmonės, apsiaubtas gailėsčiu ir jausmingumu, apsikabino ją per pusę.

— Nedalinga mano kvietkelė! — sušnabždėjo, glaudamas ją prie savęs.

Negalėdama apmalšinti gaikščiojimo, nesipriešino jo glamonėjimui. Jautėsi taip nelaiminga ir taip apleista!

— Ko aš grįžau į to netikėlio grinčią ir dar jį permeldžiau, kad pasiliktų! — skundėsi. — Man rodėsi, kad jis čia pasidarys švelnesnis, nurims, kaipo tėvas bus! O į ką jis pavirto? Gerus žmones Švedus pridengė geduliais, mums padarė gėdą ir prapultį!

— Neverk, Rožiukė, tu nekalta. Tave kiekvienas paguodos ir pasigailės. Jo daugiau nematysi! Palinksmis tave Dievas už tai gera dalimi! Neverk, vargdienėle!

Raulas vis artyn glaudė ją prie savęs ir ant galo taip pasilenkė, kad jo lūpos pasiekė jos kaktą.

Ji, apsiaubta vien tik savo rūpesčių, davėsi bučiuoti, o jo kraujas pradėjo žaisti ir širdis smarkiai plakti.

Jau buvo patvoryje Diškių sodo, kaip jis ją apkabino ir karštai suspaudė, bučiuodamas veidą ir lūpas. Tada ji atsipeikėjo ir labai persigando.

— Raulai! — pradėjo maldauti, — tai nepritinka! leiskite! turite savo merginą! Tai nusižengimas!

— Ką aš darysiu, jus taip numylėjęs, kad negaliu susilaikyti, taip prie jūsų širdis traukia! Eikite už manęs, o aną pamesiu. Prisiekiu!

— Nekalbėkite niekų! Susipraskite! Negaliu būti pati tokio pono, aš — kvaila kaimietė! Negaliu eiti už jūsų! Leiskite!

— Jeigu mane nors šiek-tiek mylėtum, tai eitum, tik tu turbūt kitą myli!

— Kad ir norėčiau mylėti jus labiau už savo žemę

ir dangų . . . . nemokėsiu. Palikite mane! Žmonės pamatys ir sugadys man garbę. O tik ji teliko man, varguolei!

Jis susigėdo ir nužemintas atsitraukė, o ji, lyg persiprašydama, pažiūrėjo jam į akis ir pirma įėjo į grinčią. Jis valandėlę luktelėjo, idant savo sujudimą apmalšintų. Virė jo krūtinėje didelis noras prie tos merginos, vienok, nė ant mislies neatėjo dėl jos čia pasilikti. Vežtusi ją drauge, vežtusi per prievartą, bet likti, palaidoti puikų likimą — ne, to nepadarys!

Sugrįžęs į grinčią, jau atsipeikėjo, sergėjo savo akis ir žodžius, ramiai priminė Mariukai, kad duotų vakarienės. Senis Jonas jau atsigabeno Rožiukę ant suolo, ir pasisodinęs šalia savęs, glostė kaip savo vaiką.

— Ir vargšę merginą papenėkite, — tarė; — tegul nors valgiu pasistiprina, nės visai apsilupus! Jūs, moters, negraudinkite jos savo verksmu. Tegul atsigauna, tegul susiramina!

Mariuka pastatė ant stalo vieną garuojantį bliūdą ir padėjo du šaukštu.

— Sėskite ir valgykite! — pavadino švogerį ir seserį.

Perskirti stalu, valgė išvien, semdami iš blūdo kopūstus ir dalindamiesi duonos riekute. Jonas tyčia pradėjo šnekėti apie ką kitą ir neužilgo, rodėsi, sugrįžo ramumas. Paskui paguldė Rožiukę seklyčioje, ir grinčioje aptilo. Tik Raulas savo kamaraitėje negalėjo ilgai užmigti, susierzinęs, neramus, su galva, pilna visokių užmanymų . . . .

Ant rytojaus po pusryčių Rožiukė, nežiūrėdama maldavimų ir priešinimusi, nežiūrėdama nė vyrų prikalbėjimo, nė moterų verksmo, išsirengė į dvarą. Pabučiavo seniui ranką, pasibučiavo su seserim ir jau norėjo tik eiti, štai Raulas atsistojo ir sulaukė ją pas slenkstį.

— Taip nebus! — tarė: — neisite, lyg elgeta, pėsčia, o nuvažiuosite, kaip ūkininko duktė ir sesuo. Petras paėmė j žagrę brolio arklius, bet tvartelyje stovi timsros kumelės, ką nupirkau tėvui prie ūkės. Nuvežčiau aš pats, tik žmonės galėtų paleisti kokias skriaudžiančias kalbas,

tai Andrius jus pristatys priderančiai iki pat dvaro vartų. Taip bus geriau ir gražiau.

Rožiukė pažiūrėjo į jį dėkingai, o Andrius, pripratęs klausyti turtingo brolio, kaip tėvo, jau rengė vežimėlį.

Nuvažiavo Rožiukė našlaitė, augštai ant vežimo, su dvejetų penėtų žemaičių veislės arklių, išlydėta visos šeimos net už vartų, palaiminta Jono.

Vežimėlis šokinėjo, o Raulo kumelės linksmai prunkštė, ji ilgai žiūrėjo atsigrįžus ir iki pat grįžkelei dar matė Raulą, stovintį ties vartais ir lydintį ją įsimylėjusiomis akimis, o vėjas sklaidė ant jo galvos plaukus, ataugusius per vasarą taip, kaip nešioja prasti žmonės. Kaip tik grįžkelė pridengė tą vaikina, Rožiukei pasidarė taip ilgu ir sunku, lyg būtų giminę palaidojus, ir verkė patylomis visą kelią, negirdėdama švogerio šnekos.

Po valandos sugrįžo Andrius ir papasakojo, kad ponai priėmė merginą su džiaugsmu, pristatydami prie panaičių, kad jai ten bus gerai ir ramu. Visi nudžiugo, Raulas tik tylėjo, visai nesavas, nuvedė į tvartą savo kumeles, o paskui sėdėjo, lyg miegūstas, nė prie darbo, nė prie paprasto siautimo su vaikais nesiimdamas. Tik tada prasišlaivė, kaip senis Jonas pradėjo kalbėti apie persikraustymą į naujus namus, užimtas tuo dalyku, pilnas džiaugsmo.

Jau buvo pabaigtas jo numylėtinio butas, ryt ketino šventinti. Raulas jau kalbėjo su ponu ir išliuosavo Martynuką, pristatydamas jį prie seno tėvo į pagelbą ukėje.

Jau ir valsčiuje pasirašė, atiduodamas savo dalį broliams, jau pirko visokių rakandų ir ūkės įrankių, ir karvę su pusmečiu veršiu, ir keletą kiaulių, ir tris avis.

Buvo pilna visko, o ant durų Rūpinas išdrožė nukryžiuotąjį ir visą paauksavo. Tai-gi kalbėjo apie tą persikraustymą užporyt, apie neužbaigtą pasėlį, ir apie pašarą gyvuliams ant žiemos.

Su sykiu garsiai atsidarė durys ir šnekos nutilo, kaip aguonas sėjant.

Jėjo Kristupas.

— Atėjau atsiimti merginos! — sumurmėjo, nepasi-sveikinęs.

Nieks neatsiliepė, nė j jį nepažiūrėjo, tik senis Jonas turėjo, nors trumpai ir nenoroms, atsakyti:

— Dvare tarnauja!

— Parsivarysiu aš ją tuojau su lazda! Nuo Raulo man taip-gi priguli pinigų už darbą . . . .

— Kiek? — paklausė Raulas.

— Tris rubliai!

Raulas, tylėdamas, išėmė pinigus ir padėjo ties juo ant stalo.

Kristupas juos pasiėmė, apžvelgė, lyg laukdamas išmetinėjimų ir koliojimo, norėjo bartis, bet nieks neatsiliepė. Net karštoji Mariuka, nors ir labai norėjo, necyp-telėjo nė žodžio, jausdama ant savęs rūsčias vyro ir še-šiūro akis.

— Likite sveiki! — atsisveikino Juodis, išeidamas.

Nieks jam „su Dievu“ neatsakė.

Prasidėjo tada baisus jo likimas, kurį pranašavo Rū-pinas, neišgirdo jis žmogaus balso. Giminės, pažįstami, moters, maži vaikai - visi, rodos susitarę — sutikdami jį aplenkia, rodos jo nė nebūtų, be žodžio, be pasisveiki-nimo, be Dievo vardo.

Jeigu į ką atsiliepė, gavo trumpą atsakymą; jeigu į kurį pažiūrėjo, sutiko šaltas, rūsčias akis.

Maži vaikai, ištolo jį pamatę, šaukė pasibaisėdami:

— Juodis pasidavėlis! . . . .

Per visą dieną valkiojosi po kaimą drąsiai, jieškoda-mas ką užkabinti — vakare parsivilko į tuščią butą, ir paėmęs kirvį, sukapojo Rožiukės stakles, o baltą jos katę paspyrė koja ir išmetė laukan.

Butas buvo nešluotas, pečius šaltas, tamsu visuose kampuose. Be merginos neteko butas dūšios.

Kristupas neilgai rimo. Kas-žin kas krimto jo širdį.

Nuėjo pas Butkų ir atsisėdęs tarp ūkininkų, pareika-lavo degtinės.

— Nėra degtinės! — atrėmė šinkorius: — rengėsi parvežti Švedas, naL . . . dabar neturiu arklių.

— Dabar jųšų Švedas nešios pančius ir vaikščios pėsčias, kol nepastips! — drąsiai riktelėjo juodis.

Nieks nepasipriešino, nė nepritarė. Visoje karčiamoje pasidarė tylu, lyg kape, žmonės pradėjo vienas paskui kitą skirstytis, greit baigdami alų ir pypkes.

Pasiliko jis vienas, nes ir Butkus įlindo į kamaraitę.

Pasėdėjo valandą ir išėjo nesavas, lyg išsigandęs, netekęs dėlei to, lyg smerčio, tylėjimo visos savo drąsos ir atsvaros . . . .

Ant rytojaus nuėjo į dvarą parsivesti Rožiukės, bet, nesutikęs niekur merginos, pasisakė ponui, {vedė jį į raštinyčią, kur ponas kas-žin ką rašė ir paklausė šaltai, ne kaipo kokio pažjstamo, o tik kaipo svetimo:

— Ko atėjai?

— Atėjau sesers, vakar pabėgo . . . . Neleisiu jos tarnauti ir noriu vestis . . . .

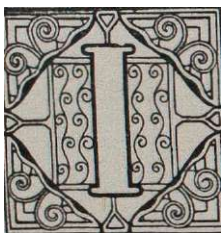
— Ar apie Rožiukę šneki? Ji serga, buvo daktaras ir atrado, kad ji labai sumušta. Ar nežinai, kas taip padarė, nės aš turiu šitą dalyką paduoti į sūdą? . . . . Vistiek dabar jos vestis negali, nes guli labai bloga!

Kristupas nusiminė, matydamas poną taip šaltai ir stačiai kalbant.

Sumurmėjo ir išėjo, labiaus nusiminęs. Parėmė butelio duris kuoleliu ir ant rytojaus jau kaime jo nebuvo. Išėjo aplinkiniuose dvaruose darbo jieškoti.

Švedo įpėdinis.

Š Raulo kamino pakilo pirmutiniai dūmai, pilki, lėkdami tiesiog į giedras padanges.

Iš tolo pamatė juos šventameistris Rūpinas, beeidamas ant lazdų, pamaži, į tą šalį.

Sunki buvo jam kelionė ir turbūt turėjo labai svarbų reikalą, jeigu atsidėjo taip save varginti.

Atlankė savo koplyčelę, pasilsėjo vandėlę pas šaltinį ir vilkosi toliaus, apsiliejęs prakaitu.

{ palivarkėlį vedė naujai išrėžtas kelias. Buvo jau aptverta, apkasta ir geri vartai, ką saugojo kiemą ir vietą, paskirtą sodui.

Kiemas buvo tuščias, tik buto pasienyje ant saulės tupėjo balta Rožiukės katė, kurią, alkaną ir vos nepavirtusią į laukinę, Raulas pagavo ir prisipratino. Rūpinas, įėjęs į namus, pasveikino senį Joną, kuris triūsėsi po baltą kambarėlį, linksmas ir šypsodamasis, rodos visa dešimčia metų jaunesnis tapęs.

— Rūpinai! Tai dar džiaugsis mano vaikas iš tokio svečio! Sėskis, meldžiamas!

— Palaimink, Dieve, tuos namus!

— Atlygink, Dieve, už gerą žodį. Kad tik Raulas liktų, butų laimė!

— Kaip-gi! Nesilieka?

— Ne! Vos išprašiau iki poryt. Jau nė nepritinka daugiau kvaršinti ir laikyti! Turbūt, tokia Dievo valia. Ar aš žinau? O aš vis lyg prijaučiu, kad neveltui meldžiausi. Gali Dievas kokį stebuklą parodyti.... Vakar kaimynai, susirinkę pas jį, visi maldavo, idant vardan jų pakalbėtų su ponu apie tą samdymą dvaro laukų. Jisai jiems padavė tą mislį, tai dabar jiems ir parūpo.

Be jo čia nieks nepadarys, nės ir su ponu reikia sutarti, ir lauką padalinti, ir pinigų aprokuoti, surinkti, ir dar daug viso ko. Tik jo galva gali apimti. Maldavo jo, kaip kokio geradėjo, o jaunesniejie rėkė, kad jo su prievarta neišleis.

— O ką jis? — žingeidžiai paklausė Rūpinas.

— Matyt buvo, kad atsakyti sunku, kad pats apsi-prato, kad pats be prisivertimo negalės išvažiuoti! Ką tu! turiu, sako, važiuoti ir gana. Ant galo, net ašaros jo akyse pasirodė, kaip jam ėmė dėkavoti, velyti ir gailėtis. O ką, reikia!

Nuleido senis galvą ir apsiniaukė.

— Kur jis dabar? — klausė Rūpinas.

— Rugius sėja.

— Ar pats?

— Pats. Aš pradėjau išryto, o jis tik pamatė ir sako: duok man, tėte, užbaigti. Rišdami kitamet, atsimįsite mane, kad aš jums tą pirmą duoną pasėjau! Rodos, kad aš ne visada jį atmenu!

— Eisiu pas jį, turiu reikalą.

— Lukterk, pavadįsiu!

— Ne, ne! Eisiu pats pamatyti jį prie darbo.

— Nuėjo sykiu. Netoli tysojo lygios šviežios lysės — ant kraštinės balsganavo maišas su grūdais, o toliaus Martynukas, švilpaudamas, akėjo.

Sėjikas ėjo jų link vaga, berdamas priešais save sėklų saujas, įsižiūrėjęs į tą lytų gražių byrančių grūdų.

— Padėk Dieve! — sušuko Rūpinas.

— Dėkui, dėkui! — atsakė, pakeldamas galvą.

Prašvito jo akys ir veidas, išvydus šventameistrį.

— Ar tai reikėjo tau taip kankintis? Reikėjo tik pasakyti, o būčiau parsivežęs. Taip toliėjai, vargdienėli!

— Neseniai sugrižau iš miestelio ir tiesiog ateinu.

— Teisybė. Užėjau vakar pas tave ir radau duris uždarytas. Tai miestelyje buvai?

— Švedą kalinyje atlankiau.

— Ar įleido?

— [leido, nės jį rotoj į Kauną veža, iškur jau negriš, tai-gi leido jį su savaisiais atsisveikinti. Buvo sunus su vaikais — buvau ir aš.

— Ką jis?

— Kaip visada, ramus. Turi ko tavęs prašyti!

— Manęs? Jis?

— Nedaug ką. Norėtų prieš išvežant su tavim pasimatyti . . . .

— Tai važiuok, sūneli! — sušuko senis Jonas.

— Važiuok! tik skubink! — pridūrė Rūpinas, pažiūrėjęs į saulę. — Raitas į valandą nujosi ir dar spėsi.

— O kas aš jam? Vos pažįstamas!

— Tai ką? — atsiliepė Jonas. — Gana, kad šaukiasi, tai nėra ką ilgai mislyti, reikia klausyti!

— Taip ir padarysiu! Tik jokio reikalo Švedas negali turėti.

Nusijuosė žiurstą su sėklomis, apsilviko juodais, pasigavo iš ganyklos kumelę ir nusivedė namon.

Grįždami atgal, tėvas su Rupinu matė, kaip vienoje akimirkoje pasibalnojo, užsisėdo ir išjojo risčia.

Saulė dar buvo augštai, o jis kumelės nesigailėjo; į valandą buvo miestelyje, užjojo į karčiamą, apžiūrėjo timsrąją ir nuėjo kalinio link.

Jau buvo per vėlu, tai jo nenorėjo leisti, bet įkišęs sargui į delną, pergalėjo nenorą.

Įvedė jį į namus — kitąsyk buvo klioštorius, — atidarė vieną kambarėlį, ant kurio durų per kalkes dar buvo matyt lotyniškas parašas.

— Greit atlikite! po pusės valandos ateisiu jus išleisti! — tarė sargas, įleisdamas jį į vidų ir vėl užkišdamas duris.

Raulas, perėjęs iš saulės šviesos į tamsų butą, nieko nematė ir stovėjo ant vietos.

Suimtojo akys, pripratusios jau prie tos tamsumos, pažino jį, nespėjusį dar prašnekėti.

— Jau netikėjau tave pamatyti, jaunas Kareivi! — išgirdo rimtą Švedo balsą.

— O kaip-gi! . . . . Vos išgirdęs jūsų valią, negaišavau nė valandėlės.

— Man rodėsi, kad jau tavęs tarp savųjų nė nėra . . .

— Užporyt išvažiuoju!

— O aš rytoj išvažiuosiu. Bet tu jaunas ir gali sugrįžti, o aš senas ir jau negrįšiu. Toks tarp mudviejų skirtumas. Tu iš geros valios išvažiuoji, nes jaunas, o aš priverstas, nes senas! . . . .

— Nesuprantu!

— Sakau taip. Ir kregždė gyvena ant mūsų žemės, ir zuikis, ir jautis, ir kormis. Bet kregždė kas rudenį išlekia, o zuikis, jieškodamas maisto, maino vietas ir apibėga dešimtis mylių. Jautis-gi iš vagos neišeina nė žingsnio, o kormis, išimtas iš žemės stimpa! Jaunas, kaip kregždė lakūnė, kaip lengvakojis zuikis, — tik sparnų galais, tik kojų galais laipsto žemę. O senas, kaip jautis, nukaršo ant vagos, kaip kormis įsikasė į žemę. Ar supranti dabar?

— Suprantu!

Švedas prisiartino prie jo.

Raulo akys priprato prie tamsumos ir matė jau išdžiūvusį, kauluotą senio veidą.

Kalėjimas sulenkė jį ir suvargino, tik akys liko tos pačios, gyvos, greitos, perimančios rimtumu.

— Kareivi! — tarė lūkterėjęs. — Mažai teturiu laiko kalbėti, o turiu daug pasakyti. Ar tai teisybė, kad tu palieki savo žemę? Ar-gi teisybė, kad tu kregžde, kuri prieš negerą laiką pameta lizdą, kad tu zuikis, kuris gyvena ten, kur maistą randa? Kareiviu vadiniesi, o tai reiškia Žalnierių! Ar-gi tu pasamdytas Žalnierius, ne toks, kaip tas pirmasis jūsų tėvas buvo, ką užsipelnė tą didį

vardą — ant savo žemės! Kaip-gi gali važiuoti?... Mačiau stovintį ugnyje, tai neesi bailus; mačiau, kad sutinki su Rupinu, tai turi gerą brolių; mačiau, kaip žemę pirkai ir triobas pastatei, tai esi turtingas; mačiau, kaip myli tėvą, tai turi gerą širdį! Dėlko-gi tu išvažiuoji ir kojieškai, tos mūsų žemės kareivi?

— Esu surištas žodžiu ir pareiga ten! — atsakė Raulas ramiai.

— Užgimęs, pirmiausiai prisiekei žemei, kuoiškilmingiausiai .... O ji dabar tavęs šaukiasi. Ar-gi jos nepaklausysi?

— Kaip-gi ji mane šaukia?

— Šaukia nuo tos dienos, kada manęs neteks!

— Jūs! Ką jūs turite ant mislies?

— Karėje, kritus vienam kareiviui, kitas jo vietą užima. Taip ir čia. Kareivuku buvau per visą gyvastį! Dabar sukribau veidu ant žemės, kaip užmuštieji sukrimba. Kareivi, ne kas kitas, o tik tu mano vietą užstosi!

— Aš, aš? — išvogliojo Raulas, visai apkvaitęs. — Dėlko aš?

— Dėlto, kad tu diktas ir stiprus, kad išmintingas ir geras. Ar išsigandai šito kalėjimo, šitos valdžios duotos sermėgos? Ar tu bailus?

— Bailus, aš? — atkirto tiesdamasis Raulas.

— Tai ką? .... Gal tik už pinigus temoki tarnauti?

— Ne, bet aš jums sakiau, kad ten liko mano pareigos, daviau žodį. Kaip-gi galiu būti suviliotoju?

— Galima būti ir užmušėju! .... Ko taip žiūri? Paklausk: kunigas tik tegirdėjo nuo manęs — o tau pasakysiu! .... Pasakojo tau žmonės apie aną šiaučių, kurį rado šalia mūsų pilkaltio? Pasakojo, o tu naktį norėjai anas dvasias pamatyti, ką jį užmušė. Esi drąsus. Radai ten žmones — žinau viską — ir niekam nė žodžio nesakei. O ar tu žinai, kad tarp tų žmonių buvo tas užmušėjas?

Raulas pasibaisėdamas prastraukė nepasijutęs atgal.

Senelis ištiesė priešais savo rankas ir, nuleidęs balsą, užbaigė.

— Tai šitos rankos jam sprandą nusuko . . . . kad tylėtų!

Užstojo iškilminga tyla, taip kad girdėt buvo plakant jaunojo širdį; o senis sunkiai kvėpavo.

Paskui senis kalbėjo toliaus:

— Paėmiau kraują ant savo sąžinės ir sąprotavau: jeigu tas reikalas kaltas — Dievas jį išnaikys, jeigu aš kaltas — išnaikys mane, ir laukiau. Štai Dievas parodė ženklą. Reikalas liko reikalu ir gyvuoja, o man atėjo atkentėjimo diena. Aš tos dienos vis laukiau, ir tylėdamas einu! Nuo mūsų laukų ir žmonių, nuo tikrų sūnų ir jų vaikų, nuo visoks gyvasties darbo, nuo tų takų, kuriuos išmindžiojau. Žinau, kad jų daugiau neregėsiu, žinau, kad greit mirsiu, kaip kurmis, išimtas iš žemės, ir kad ant kapo negausiu nė saujos tos savo žemės! Už tą kraują — už tą kraują! Po tiek metų. Bet tas reikalas Dievo akyse už viską šventesnis!

Vėl nutilo, sunkiai dūsuodamas.

— Kraują paėmiau ant sąžinės ir nuo to laiko niekad nepaglamonėjau kūdikio, nepažinau, kas tai linksmintis, juoktis; kankinau savo kūną, kaip koks budelis, o dabar einu ant smert! Taip gyvenau ir dirbau! Taip ir tu mokėsi!

— Iš kur tai žinote? Aš tų jūsų takų nepažįstu, o aš pats svetimas!

— Iš kur žinau? Iš tavo akių, teisingų, iš galingos tavo krūtinės, iš drąsios tavo kalbos. Tai toki buvo senovės Kareiviai ir vaikščiojo siaurais ir kietais takais, kur pelnydavo gražų vardą ir amžiną atmintį, o mokėdavo, kaip pridera — krauju! Ar tau gaila kraujo? ar tau baisu, Kareivi?

— Švedai, o ką aš pasakysiu, čia likęs, savo žodžiui ir garbei?

— O ką pasakysi, nuėjęs ten mirusiems tėvams?

Vėl abudu nutilo. Išgirdo ką einant, o paskui raktą griežiant.

Iėjo sargas.

— Jau laikas. Išeikite! — tarė Raului.

Jis buvo lyg pasigėręs ir apkvaitęs. Stovėjo ant vietos. Sargas paėmė jį už rankos ir išvedė per duris. Durys užsidarė.

Lyg sapne išėjo Raulas oran irėjo, nežinodamas, nė kur, nė ko, vis tiesiog, net už miestelio, į tylūs laukus, į ramią naktį!

Labai anksti išvedė Švedą iš kalinio ir pavedė sergėti keturiems kareiviams, ką jį turėjo varyti į Kauną.

Ant to paskutinio atsisveikinimo susirinko daug svieto iš Kareiviškės. Sūnus su vaikais, giminės ir pažįstami.

Jis, ramybės pilnas, netardamas nė žodžio, linkerėjimu galvos, arba spustelėjimu rankos atsisveikino su jais ir vis žiūrėjo tolyn per galvas, už minios, už kelio.

Staiga jo veidas prašvito. Per gatvę, prisigrūdusią svieto, veržėsi Raulas, augštesnis už visus, ir artinosi prie jo.

Ką nešė širdyje ir ant lūpų, sutikimą, ar atsisakymą?

Jau Švedas to neišgirdo, nės dar vaikinai nespėjo persiveržti, o jau davė ženklą eiti. Tada senis ūmai siekė į savo sermėgos antį, ištraukė kas-žin-ką ir, iškėlęs ranką ir tverdamas kryžių, metė iš saujos į minią, toli. Žengė skubiai, pamatęs, kad pataikė.

Ant galvos, ant pečių, ant rankų apibiro Raului, kaip peteliškės, visoki škaplieriai ir kukinis ražančius, o tarp jų škaplierių buvo vieni, kaip kraujas raudoni, iškirpti širdies pavidale, ir tie nukrito jam ant krūtinės ir užsikorė ant drapanų . . . . O jis sustojo, ūmai išbalęs.

Pasidarė stebėtinai dalykas.

Pulkelis Kareiviškės žmonių ir jaunieji Švedai atraukė akis nuo kalinio, kuris tolinosi, nutilo verksmas ir rugojimas, žiūrėjo į Raulą, neištarė nė žodžio ir ūmai, vienu sykiu, pastumti vienos mislies, pakėlė rankas prie kepurių ir atidengė galvas.

O Švedas jau užėjo ant tilto, augštai ant Kiršniavos iškelto, ir atsisuko.

Ir taip ištolo, paskutinį kartą susitiko akys to, ką atsitolino, ir to, ką liko, ir prisiekė sau kas-žin-ką, — be žodžių.

Ant Raulo veido subėgo kraujas ir jam rodėsi, kad jo viduryje, tame varpe, kuris per visą gyvastį nedaug sykių atsiliepia, jau ne mažas paukštelis suplesdeno, o tik sujudėjo jame širdis ir daužė į varį galingai, o balsas draskė krūtinę, sujudino dūšią, pergalėdamas viską kitą!

Užsakai

eišpasakytai aiškiai ir linksmi švietė saulė vieną Spalių mėnesio nedėdienj, ramindama jaunos ir senus, o ypač mažus vaikus ir žvirblius pastogėse.

Kareiviškės bažnyčioje skambino ant sumos, o varpų balsas gaudė plačiai, net iki Panendrių, iki Zeveliškų, iki Visbarų, garsiai ir trukšmingai šaukdamas parapijonus. Skambino, išmeldęs zakristijono, Dičkių Martynukas, apkaitęs nuo šalčio ir džiaugsmo. įsisiūbavęs varpas kilsčiojo jį su virve augštyn, vėl atleisdamas žemyn, ir vaikiščiui rodėsi, kad jis yra kas-žin-kas, kad visas svietas žino, jog tai jisai taip dailiai skambina.

Takai, vieškeliai, dvarkelis apspito žmonėmis, lyg musėmis. Margavo moterų andarokai ir skepetos, vyrų skrandos ir sermėgos, arkliai yvairaus plauko, o judėjimas ir šinteriopi balsai ir arklių prunkštimas ir vežimų dundėjimas artinosi ant to varpo, lyg kariūmenė, prie paparčio ant trimito balso.

Martynukas vis skambino, nors bažnyčia buvo prisigrūdusi, nors ant kiemo buvo pilna žmonių, nors ir ponas atvažiavo iš dvaro, nors atsiliepė vargonai, o tie šinteriopi balsai, susilieję į vieną, užgriovė giesmę:

Pulkim ant kelių . . . .

Prasidėjo mišios.

Žmonės, rodos, išvers bažnyčios sienas. Moters arčiau prie altoriaus, vyrai giliaus. Ant suolų susėdo vyresnieji, aplinkiniai bajorai, ponpalaikiai iš dvaro. Prysakyje sėdėjo pats ponas, ponia ir panaitės. Martynukas liovė skambinęs ir paskiausias, tik per savo laibumą, įsispraudė į vidų. Atsistojo prieš patį poną, lyg nenorėdamas pasigirti.

Teisybė, turėjo naujus čebatus ir baltą skrandutę ir, vieton sudraskytos skrybėlės, naują šliką su žibančiu snapu. Išrodė tokiu, kuo buvo: ūkininko sūnum ir daktu vaikinu.

Kepurę pasidėjo priešais save ant žemės, iš kišenius išsitraukė knygas. Tikrai tikėjo, kad ponas jas mato, skaito ir stebisi, iš kur jo buvęsis arklininkas turi tokį gražų, paausuotą, storą „*Aukso Altorių*“. O ne tik ponas, bet ir ponia ir akamonas, ir vaitas stebisi ir suka galvą, kokiū būdu Martynukas įgijo tokį dalyką.

Teisingai stebisi, nes nieks taip sunkiai neuždirbo knygų, kaip jis!

Bet tai žinojo tik jis vienas ir keletas žmonių, o visi pavydėjo.

Vaikiščias tiesėsi ir ant pirštų stiebėsi, ir nors akių nepakėlė ir anų tikimų žvalgymų nematė, vienog, kaito nupuikęs.

Netoli jo meldėsi Rūpinas.

Šale paparčio, kur visada jo vieta būdavo, žmonės prasiskyrė, o jo nebuvo nė matyt, nės kryžium gulėjo, ištiesęs nusidirbusias savo rankas ir kaktą pasidėjęs ant žemės. Ir lazdos jo gulėjo šalia.

Girdėt buvo varpeliai, linko galvos, lyg javų laukas, vargonai rimtai užė. Pagalios pasibaigė mišios ir poteriai. Kunigas, užėjęs į pamokslinyčią, perskaitė evangeliją.

Visi nutilo, prasidėjo pamokslas.

Paskui tie, ką buvo iš Visbarų, Panendrių, Zeveliškių, pradėjo skirstytis, bučiuodami ties durimis Nukryžiovotojo kojas.

Iš Kareiviškių nieks nepasijudino.

Turbūt, dar laukė ko nors nuo altoriaus.

Kunigui pabaigus pamokslą, sujudėjo visi, perėjo šnabždėjimas, rodos vėjas papūtė, ties pono suolu pasidarė laisva vieta, ant kurios stovėjo tiktai dveja, o žmonės žiūrėjo ant jųdviejų, ir žiūrėjo saulė išaugštai per langą, leisdama ant galvų spindulių saują.

Juodu stovėjo greta.

Vyras augštas ir tiesus, apsilkęs sermėga, suveržta plačia šikšna, atsegta ties krūtine.

Iš po jos matyt buvo lypkė (bruslotas) ir apikaklė storų lininių marškinių.

Ant krūtinės turėjo keletą škaplierių, o tarp jų vienus raudonus, kaip kraują, širdies pavidale . . . .

Tamsioje, nusidirbusioje rankoje laikė kailinę kepurę.

Šviesus jo plaukai, trumpai nukirpti, išrodė aukiuose saulės spinduliuose kaip nunokę kviečiai, pailgas, guvus ir protingas veidas buvo apdegęs. Puošė jį trumpai apkirpti ūsai ir šypsojimas, o aiškino žymios akys, linksmos ir protingos.

Moteriškė buvo laiba, jauna. Tamsų jos veidą nudarė kraujas, apkaitimo kraujas, bežiūrint tokiai žmonių daugybei.

Užsiklėtus buvo šviesia skepetaite, veidą nuleidus taip, kad jis mažai ką tebuvo matyt. Drapanas turėjo paprastas, kaip žmonių, o rankose ražančių ir knygas, tokias kaip Martynuko.

Da-gi ponai iš dvaro žiūrėjo j tą porą ir kuždėjo tarp savęs.

Kunigas atsikosėjo ir ant visos bažnyčios pradėjo skaityti iš kitų knygų labai garsiai:

— Įstoja į šventą moterystę darbštus Raulynas Kareivis, jaunikis, su Juodžių Rozalija, mergele — abudu katalikai iš šitos parapijos: — užsakymas pirmas.

Lyg varpų jūrės, sujudėjo galvos ir atsikreipė į tą dvejetą, o tas jaunas žmogus dar labiaus išsitiesė ir aiškiaus nusišypsojo ir prisiartino prie apkaitusios merginos ir greta suklaupė, pakeldami akis prie altoriaus.

Žmonės pradėjo skirstytis ir lauke spiesti, lyg bičių avilys, o juodu vis meldėsi. Pagalios, kada sunkiai pasikėlė nuo žemės Rūpinas, atsistojo ir juodu, ir trise išėjo iš bažnyčios.

Apsupo juodu iš visų pusių. Seniausi ūkininkai spraudėsi prie jaunikio rankos, linkėdami ir velydami viso labo, o moters veržėsi merginą beglobodamos ir bebučiuodamos.

Paskui prasiskyrė prieinant ponui, kurs taip-gi padavė ranką vaikinui ir pabučiavo j galvą.

— Tik užkviesi mane ant svodbos, Kareivi! — sakė linksmai.

— Iš tikros širdies meldžiame j svečius! — atsakė jaunikis, lenkdamas su paguodone galvą, o Rožiukė, raudona lyg vyšnia, dėkavojo poniai ir panaitėms už linkėjimus ir širdį.

Priešais bažnyčią buvo pilna, kaip per atlaidus.

Iš pradžių lyg drovėjosi ponų, bet jiems nuvažiavus, Jonas Šliuguryš, atsistojęs priešais jaunosius ir išmetęs augštyn kepurę, pasirėmė ir užvedė linksmą dainą:

Vai tu, apvynėli, žalias pūronėli,
Kol vienas buvai, vaidužių nedarei.
O kaip tu prilygai grynuosius mieželius,
Tu, apvynėli, vaidužių padarei! . . . .

Visi juokėsi, mielai pritardami dainai ir nustvėrę jauniki, prisivertę vedė į karčiamą. Bet jis nėjo.

— Ne šiandien! — atsakė stačiai. — Butkaus alus pasenęs ir nusistelbęs. Gersime ir linksmįsimės, kaip jis pargabęs šviežio!

Ir pasiliko. Minia dar valandą jį lydėjo, o paskui pamaži išsisklaidė.

Ant sukietėjusio nuo šalčio kelio, tarp laukų, apklotų šarma, liko trise.

Luošis ėjo viduryje, o jaunos, stiprios rankos prilaikė siustoję duobės buteliu ir pažiūrėjo j juodu nedrąsiai.

— Ar neužeisite? — paprašė.

— Jeigu pavelysi, kodėl ne!

įėjo į vienintelį, vargingą ir šaltą kambarėlį.

Bestovint jiemdviem, nušvitusiem ir linksmiem, Rūpinas švelnias savo akis sulaikė ant judviejų ir nusišypsojęs tarė:

— Koki judu gražus! Rodosi, kad su judviem įėjo į mano grinčią aukso vasara ir užšvito. Kuo-gi aš judu priimsiu, mano mieli!

— Savo žodžiu, kaip visada mokinai, raminai, linksmintai! — atsiliepė jaunas vaikinai, apkabindamas jį ir bučiuodamas.

— Taip tau rodosi, broli, senas draugai! Tai tau kalbėjo tavo dūšia, o ne aš. Aš tik laukų žiogelis. Džiaugiesi, jį girdėdamas, bet ne iš menkos jo giesmės, o tik iš tų gražių laukų, kur jis atsiliepia. Taip aš šiandien džiaugiausi, girdėdamas judviejų užsakus, rodos, kunigas kalbėjo ne apie judviejų širdžių susituokimą, o tik buvo kviesliu nuo žemės ir kvietė žmones ant jos su tavimi svodbos....

— Kitąsyk tai man kitaip rodėsi! — atsakė šypsodamasis Raulas, žiūrėdamas į Rožiukę. — Mačiau savo grinčią, o ten šeimyninkę lyg iš dainos:

Švari, audėjėlė,
Dainė, verpėjėlė . .

— O tu, Rožiukė, ar pamislyjai kada apie savo šeimyninką? — juokavo.

— Pamislyjau, kaip jis šiandien ruošis į sunkią, tolimą kelionę . . . .

— O važiuosiu! Kaip tik sutems, užeisiu pas tave, Rupin, paimsiu pundelį ir iškeliausiu ant visos nakties. Dievas duos, po dešimts dienų grįšiu. Kad tik greičiaus sulaukus tos gobtuvų dienos!

Užsimąstė ir apsiniaukė valandėlę.

— Vargas tiems, kurie nė grindos, nė savųjų veido per visą gyvastį nepamatys ir kurių nieks gražiai nepaminės — nepasigailės! . . . .

— Ar apie Kristupą mislyji? — ištyko užklausė Rūpinas.

— Tai-gi apie jį!

— Ar jį kur matei? — klausė šventameistris.

— Andai mačiau. Vidurnaktyje pabaladojo į mano kamaraitę, kur viens miegu, ir pasakė savo vardą. . . . Išėjau. Lauke užė vėjas ir lytus, toks oras, kad vilkai ir nusižudėliai tegali valkiotis . . . . Tamsoje tai nė nemačiau jo gerai, ir kad būtų nepasisakęs vardo, tai nė balso nebučiau pažinęs. Priminė, kad aš žadėjęs pagelbą — ir dėlto atėjęs. Norėjo važiuoti į užmarį.

— Ir išvažiavo?

— Išvažiavo . . . . Atidaviau jam liekanas mano voikiškos odos, kapitono Lorenso pasą, pinigų ant kelio ir laišką pas pažįstamus. ^

— Gerai padarei. Čia jam ne gyvenimas.

— Ir dar vieną mano laišką paėmė, o jame vokie-taitės žiedą. Parašiau senam vaisbūnui, permaldaudamas ir melddamas, kad negaliu išturėti žodžio, nės mane motina neleidžia! Taip pasakiau ir tikiu — nepamelavau!

— Ne! tai tikra teisybė!

— Taip man rodėsi. Išėjo Kristupas. Dabar tur būti toli! Dievo rankose jo kelias, Dievo rankose jo sugrįžimas!

Atsikreipė į merginą. Tylios ašaros ritosi per jos veidą, o lūpos drebėjo.

— Ko rūpiniesi, mano kvietkelė? — tarė. — Tas butelis, iš kurio tave paimu, po mano priegloba ir triusu lauks jo. Kad ir po dvidešimts metų sugrįš, ras jį išbal-tintą, apžiūrėtą, kaip pirma buvo. Dievas duos — sugrįš!

— Sugrįš, kaip atsėdėjęs — kalinys. Gal ir jo kojos pažįs kada nors mūsų takelius. Dievo valia taip stebuklinga! — tarė iškilmingai Rūpinas. — Luoši kūnai jam tarnauja ir luošas dūšias tankiai išmokina sau tar-

nauti! Neverk, geroji mergelė, tik melskis ir lauk, pasitikėjus ant Dievo!

' Paėmė jos ranką ir, nusišypsojęs aiškiaus už saulę, o liūdniaus už visus gailesčius, sakė toliaus:

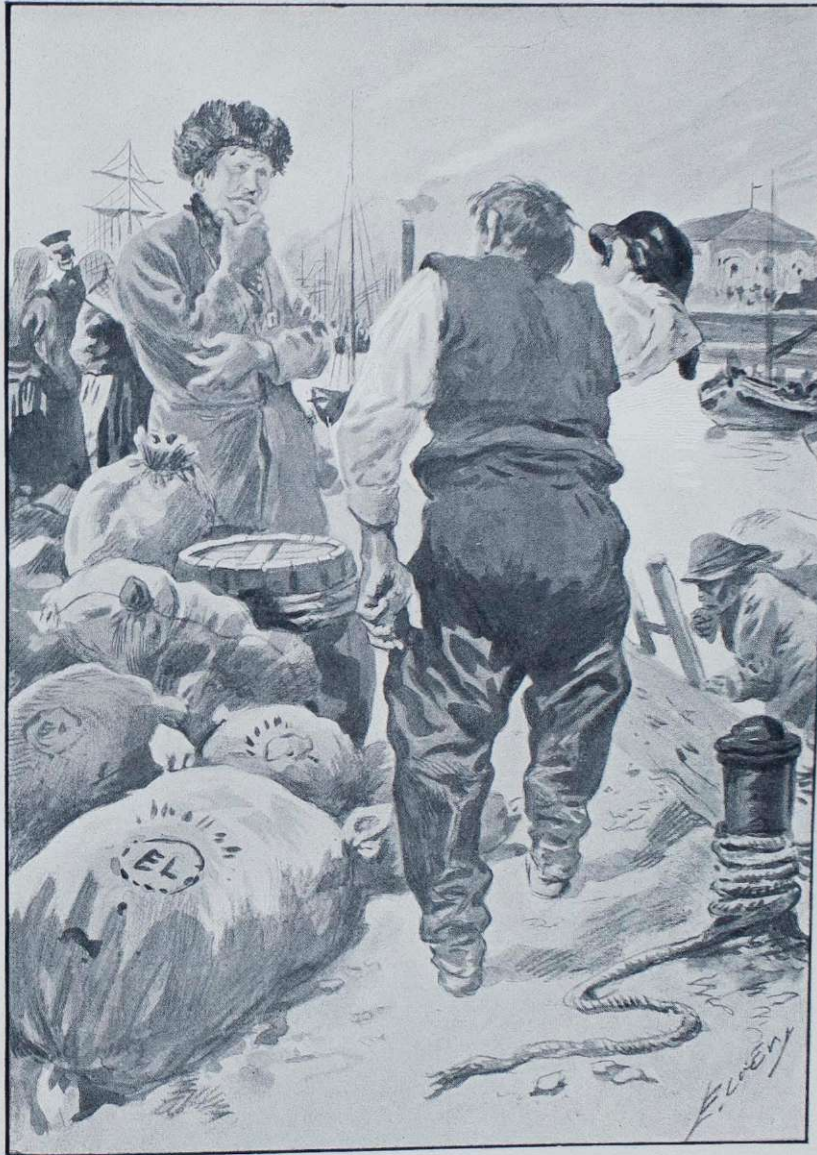
— Neverk nė savo išrinktojo, išeinant jam į tolymą ir sunkią kelionę . . . . O kad ir prisieitų atsisveikinti su juo, kaip su Švedu, neverk! Mūsų keliai, kaip skruzdžių takai, ką vieškelio link bėga, ką neturi nė galo, nė pradžios. Mums metai, kaip vabalams valanda, o darbai mūsų, kaip šapai, kuriuos paukštelis neša į lizdą ir krauja, o mėš patys, kaip tos pilkos dulkės po kojų . . . . Iš tų takelių, ir šapų, ir dulkių svietai auga — o ką mėš prieš svietą, o svietas prieš dangų? Ne verkti reikia, o laukti

Taip apsisiaubė tomis mintimis, kad nė nejautė ant savo rankos merginos lūpų, o paskui jauno kareivio.

Taip jam be žodžių, iš gilumos širdies sudėjo garbę ir paguodoną, padėkavojo — ji už šviesą, kurią joje uždegė, jis už stebuklingą gėralą, kurį tiek kartų toj grinčelėje gėrė ir gerdams atgavo sveikatą ir pajiegas . . . .

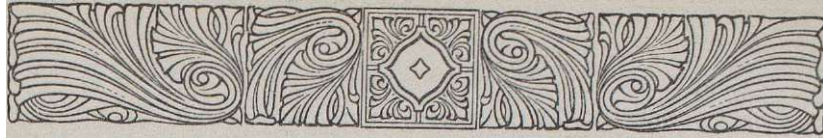
Jis to nejautė, nės toje valandoje nejautė nė žemės, nė kūno, nė savo skausmų . . . .

SM^h . i' v: ' . :0000_0000/0

Nesuprantu!

b m

uo audrų pasišiaušė mėlynos jūrės, o rudens vėjai jas plakė.

Apsiniaukęs dangus leido ant jų šaltį ir nesmagumą, ant viršūnių bangų buvo baltos putas, lyg negerą lemiantis sniegas.

Klaipėdoje krovė paskutinius prieš žiemą laivus, skubino, idant suspėtų prie maloningesnių krantų, į šiltesnę prieplauką.

Žmonių ant kranto buvo kaip skruzdynas, spietė ant prietilčių, kyšančių toli į jūrės, oras pilnas garsų nuo baladojimo leidžiamų medžių, švilpimo garo, varpelių, griežimo vindų, šūkavimų ir prisakymų.

Netoli nuo javų krovyklos krovė kelis garlaivius. Jų raudonos apačios skendo vis gilyn, šonai, pridengiantieji sparnus, ištolo rodė vardus. Du buvo Anglų, vienas Vokiečių.

Šimtai, tūkstančiai, maišų nyko ant jų išsipūtusių dugnų. Žinūnai, žiūrėdami į juos, sakė, kad jie ryto švintant išbėgsią iš Klaipėdos.

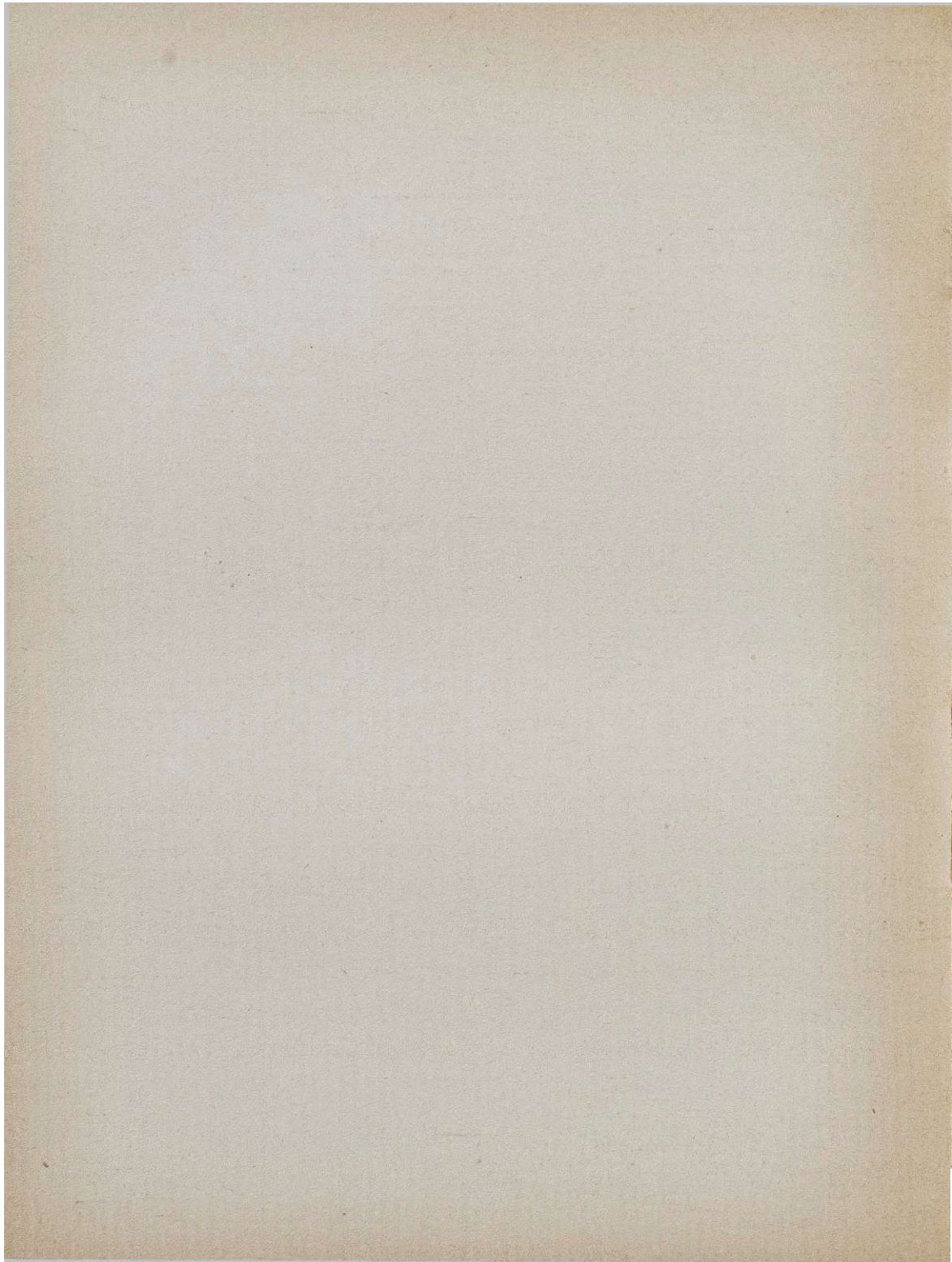
Ant prietilčio priešais juos stovėjo jaunas žmogus ir žiūrėjo į darbą. Buvo apsiavęs vyžomis, užjuostos turėjo užsikišęs botagą, antgalvos smailią, kailiu pamuštą, senovės kepurę.

Matyt nesiskubino. Rankas susikišęs į rankoves stovėjo jau dvi valandi ant vėjo ir šalčio, stumdomas, koliojamas.

Neatsiliepė, tiktai, pagal savo tautos būdą, užsikirtęs stovėjo ant aprinktos sykių vietos, įsižiūrėjęs buvo į jūrės įsiklausęs į tuos sumišusius prieplaukos balsus, rodėsi jo

PAGIEŽA.

Pagieža,¹

rnssm

Vieškelio likimas.

Liūdna nulūžusios plunksnos dalis! Kitąkart buvai pirmjausiaja mechanizme, galėjai pajudinti, paveizdan, gaiduką ir sudardyti gyvastį, arba, turint spynoje, atidaryti ir uždaryti, kada tik norint: mokslinyčias, bažnyčias, knygynus, kalėjimus . . . Štai — vienas drėgmės lašelis, — ir niekniekis rūdis ima pjautis į tavo kūną vis stangiaus ir giliaus, o valandoje, kada sapnuoji apie savo galybę, — triukšt! ir pavirtai į niekus.

Liūdna valdininko dalis, netekus vietos! Bet liūdniausia tau, vieškeli, besitęsiančiam nuo Kauno iki Rygai!

Ar pameni, senuti, anas gadynes, kada keldavai tūkstančius krautų vežimų? Pameni, koks tikras būdavai sambendris Rygos priepilaukai, kokias puikias dovanas siuntinėdavai į užmarės? . . . Pameni, kaip už tavo sermėgių-vientaučių prakaitą ir trūšą imdavai iš svetimų kraštų niekniekius papuošimui rūmų? . . . Vai, sunkiai nusidėjai! Žvilgtelk į tavo žvyrinės sąžinės gilumą, susiduok į akmeninę savo krūtinę, o susiprasi, dėlko palydėjai savo vertę, — tai gi nerūgok, nekeik! Tylėk ir krutėk. Nulūžusi plunksna kartais gali būti stumele ir pridengti vargšės našlės skarmalus nuo naktinių plėšikų; valdininkas,

¹ Lenkiškai parašyta Brolio, sulietuvinta V. Kudirkos.

Baudžiauninkai ir kunigas.

Ant rytojaus, nedėlios dieną, mažas susikūprinęs senukas stovėjo prieš kleboniją, pasirėmęs ant lazdos.

Štai ir pats klebonas.

— Dėlko neini j vidų, Vinciai? kas girdėti?

Senukas atsižvelgė ir atsiduso.

— Liūdnos naujienos! Juo tolyn, juo biauryn; kol dar gyveno — Dieve duok dangų — akamonienė, tai ir šaip ir taip atsitikdavo: būdavo, kartais ir permaldaus už kokį; o dabar nieko nebus, visus užkaneveiks.

— Ar vėl kas atsitiko?

— Jonienė miršta. Buvo vakar baudžiauvoje, piauja ant dirvono, o čia žemvuogės . . . . moteriškai pasinorėjo ir nuskyne porą. Bet nelaimės būta — užtėmyjo! Kaip riktels: o tu, kirmėle! tai tau laiką trukdyti, vuogų tau! Ir sukulė, kaip nesutvėrimą. Vakare ir Jonas gavo Toki namai buvo geri; nuskriaudė, nuplėšė . . . . ir į kapus suvarys . . . .

Klebonas atsiduso.

— Po mišių važiuosiu; reikia išspaviedoti žmoną.

— Ką reikia, tai reikia . . . . Nemažai žmogus nusidedi per tą Erođą.¹ Štai ir aš pats kartais poteriauju ir pamislyju: atleisk, Pone Dieve, vienok, kad jį pašauktum, nieko nekenktų . . . .

Klebonas pertraukė.

— Ne mūsų dalykas sūdyti; galime melsti Dievą apie atgrįžimą Dievop nusidėjėlių, o piktžodžiauti nepridera. Kristus už mus nusidėjusius daugiau kentėjo.

— Šventa teisybė! . . . . O nuo pono nėra žinios?

Kunigas apsiniaukė.

— Et, pienburnis! . . . . kol jam Dabravyčius siunčia pinigus, tai tupės užrubežyje; rašiau, — atsakė, kad kišuosi ne į savo dalykus. Žinoma, pienburnis . . . .

Žmogus nuleido galvą.

¹ Nožmus žydų karalius.

Tą dieną ant pamokslo klebonas buvo ne kaip paprastai kitais sykais. Kalbant apie mažutėlius, apie nukriaustus, jo balsas drebėjo iš susigraudinimo; o kaip ėmė sakyti apie kietą sąžinę, apie šio gyvenimo baudą ir amžinąją, kiekvienas žodis lyg perkūnas, krito. Jaunos šlėkteliutės iš apygardos garsiai verkė, o Dabravyčius mušėsi į krūtinę, kad net aidas ėjo per bažnyčią; bet kančiaus iš užjuosčio neištraukė.

Keleiviai.

Buvo jau pavasaris. Iš gilios Lietuvos koja už kojos vilkosi į Rygą keturiosdešimtys vežimų su sėmenimis. Pirmame, kurį lengvai traukė geras arklys, sėdėjo tylus, nesijudinas, didelis žmogus, Motiejus Keršis; kitame jo bernas Vincukas.

Šalia trečio, į kurį buvo užkinkyta liesa kumelpaikė, ėjo kūdas, augštas senukas, Anupras Minkelis. Pailgas veidas, malonios akys ir balti, kaip pienas, plaukai traukė prie jo kiekvieno praeinančio akis; o kad senelis, nusiimdamas kepurę, pavartaunai sveikindavo Kristaus vardu, puikiausias didžiūnas, tuščiausias vėjavaikis, lenkdamį galvas, atsakydavo: „ant amžių amžinųjų — amen“ ir žingeidžiai atsižiūrėdavo atgal.

Ant ketvirto vežimo žemas, jaunas žmogus, juodai ir tankiai apžėlęs; iš akių buvo matyti nepaprastas stangumas, o platus pečiai ir didelės raumenuotos rankos liudyjo, kad nulauš pasagą, kaip balaną. Taip ir buvo tikrai . . . . Tai Mikas Daugelis.

Ant penkto važiavo Jurgis Vislavas; krutus, gerutis, nė valandėlės negalėjo ramiai pasėdėti, nuolat ginčyjosi, pliaunyjo, ir tiktai tada nesišaipė iš kito, kada giedojo.

Arkliai pailsę, eidami per visą naktį, vilkosi pamaži, keleiviai tylėjo arba snaudė. Štai Vislavas pratrynė akis ir sušuko:

— Tamista, Anuprai, laikas būtų ir užgiedoti, užtekės tuoj saulė . . . .

— Miegojote visi, nenorėjau budinti — atrėmė senukas, paskui persižegnojo ir užvedė:

„Kada aušra šviesi teka“.

Pavartauna, skambi gaida pakilo į dangų. Vienas latvys, pravažiuodamas tuotarpu, nusistebėjęs sulaukė arklį, nės jam rodėsi, kad balsas plaukia ne nuo žemės į debesius, tik iš debesių ant žemės; čia Daugelis, nušokęs nuo vežimo, kaip riktels:

„Šaukia gaivalas kiekvienas“.

Latvys sudrebėjo.

— Atleisk, Viešpatie! — pamislyjo: — tai rėkia, lyg bulius pavasaryje . . . .

Tuoj ir kiti nušoko nuo vežimų ir prisidėjo prie pirmųjų: maldinga giesmė pripildė visą apielinkę. Latvys tik tada pasijudino, kaip paskutiniai žodžiai nutilo.

— Tai dar giesmininkai, — sušnabždėjo: — kaip gyvas niekad to negirdėjau.

Latvys neklydo. Damėnų parapijos klebonas, iš kur buvo keleiviai, nuo trisdešimts metų, važinėdamas po kaimus, rinko vaikus su geru balsu, o kaip atrado, mokino juos skaityti ir giedoti; tai-gi į Damėnų bažnyčią atvažiuodavo net ponai iš kitų parapijų paklaustyti „brostvininkų“ giedojimo. Visas surinkimas buvo geras, bet tokių balsų, kaip Minkelio ir Daugelio, tai jau visame sviete nerastum. Teisybė, Anupras jau buvo pasenėjęs, jau ne tas, ką kitąsyk, bet ir šiandien nė viens iš jaunųjų su juo nesusilygino.

Tarp važiuojančių į Rygą buvo dvyliką gerų giesmininkų, kiti taip-gi nedarkė — ne dyvai, kad latvys taip nusistebėjo.

Giesmei pasibaigus, Vincukas, atsigręžęs į Minkelį, tare:

— Aš paėjėsiu, o tamista sėsk ant mano vežimo: tokiam arkliui ir dar plentu, tai ką jam! . . . .

Ištikro, Keršio arkliai iš visos eilios buvo geriausi.
Senukui atsisėdus, vaikinai traukė:

— Pernai buvau Paliepių parapijoje; ten ne taip, kaip pas mus! Kas jau aš per giesmininkas! . . . . O ten, pasitaikius šermenims, visi stebėjosi, kad giedu, kaip vargamistra.

Senis tylėjo.

— Ar žinai, tamista, giedant psalmes, atsitiko viena, ką prasideda nuo: „Apgynėjau vargstančių, Dieve maloningas“; noriu pradėti, o senas brostvininkas sako: negiedok šitos psalmės, nepritinka. Klausiu, dėlko nepritinka? Tada jis ėmė aiškinti, būk tą psalmę pats Šventasis Tėvas užgynęs. Ar teisybė?

— Jeigu Šventasis Tėvas būtų užgynęs, tai ir kantičkose netalpintų; tai jau neteisybė! O kad netinka giedoti jeib kam, tai tiesa.

— O dėlko netinka?

— Mat, Dovydas, kada tapo nuskriaustas Sauliaus, neįstengdamas prieš jį kitokiu būdu, po tris kartus užgiedojo šitą psalmę. Tada Dievas tarė: „Dovyde, nubausiu Saulių, kaip užsipelnęs yra, bet niekad nešauk mano keršto, nes jeigu Saulius neturėtų tiek kalčių, kiek yra žvaigždžių ant dangaus, mano rūstybę pakreipčiau ant tavęs.“

Senukas nutilo, o Vislavas, atsikreipdamas į vaikiną, tarė juokingai:

— Tai, jeigu nepaikini merginų, nieko neapgavai, kas nedėlią eini į bažnyčią, o į karčiamą retai ir be blogos mislies, tai kaip tau gaspadorius surėš viržiu, užgiedok: „Apgynėjau vargstančių“, tada jis taps bernu, o tu gaspadorium, ir galėsi jį pliekti vytiniu, kiek tik telpa.

Daugelis rūsčiai sumurmėjo:

— Tamista, nesijuok iš tokių daigtų! Vincukas supranta, kad tamista tyčiojiesi, o koks paikius galėtų užgiedoti, — ir dingti.

Minkelis atsišaukė taip-gi:

— Jurgi, su Dievu juokų nėra . . . . tai ne brolis.

Vislavas, jau nejuokaudamas, tarė:

— Tik aš be jokios piktos mislies zaunyjau; Vincukas pats moka skaityti ir supranta, ką reiškia tokia psalmė: jeigu šventam ir karaliui Dievas užgynė giedoti, tai kas-gi iš mūsų nusidėjusių išdrįstų . . .

Pavasario saulė, kildama ant dangaus skliauto, kaltinio vis labiau; sušilę arkliai vos vilkosi; tai-gi keleiviai pradžiugo, pamatę ištolo Kančėnų miestelį: kaitrą perleis pasiganydami, o pavakare trauks toliaus.

mmm

Keleiviai ir akamonas.

Sustojo, iškinkė arklius, pririšo prie vežimų ir, išsitraukę kelionės maistą, nuėjo į karčiamą pasidrūtinti. Vos susėdo, Keršis, papsėdamas prie lango pypkę, atkreipė galvą ir tarė:

— Anuprai, tavo arklys pasileido ir bėga už kelio į želmenis.

Senukas atsistojo, bet kol pasikėlė iš užstalės, kol perbėgo kelią, arklys jau pripuolė prie rugių. Nelaimė davė tuotarpu Dabnavyčiui joti: sustojo, luktelėjo, kol arklys nenukando želmens, paskui su gyvulišku kantantumu stvėrė jį už apinasrio ir nuvedė į dvarą.

Karčiamoje visi subrusdėjo. Keršio bernukas, ką pagriebė kepurę, norėdamas bėgti į pagelbą seniui sugauti arklį, stovėjo išsižiojęs iš nusigandimo. Rodėsi, kad arklį tiesiog pastvėrė vagis, bet paaškinus arendoriui, kad tai jų akamonas — aprimo truputį. Nelaukdamas nieko, Keršis su Anupru nuėjo į dvarą.

— Kaip jau žmogų pradės persekioti nelaimė, — teigė Daugelis, atsikreipęs į susiedus: — tai jau pradės; tai kad ir su Anupru: vasarą ledai išmušė javus, žiemą sudegė klėtis, o čia vėl bėda: arendorius sako, kad jų akamonas ne kas per žmogus, gal dar ir pusrublį išlupti.

— Tai, jau tuoj pusrublį! — atsišaukė Vislavas, o Badmarių Keičius pridūrė:

— Pusrublis — tai skatikas! . . . . Anupras per visą kelią kas-žin ar išleis pusrublį, o gal ir ne . . . .

Tuotarpu Keršis su Anupru, artindamiesi prie dvaro, šnekučiavo:

— Ėjau su tamista, — tarė pirmasis: — nės jeigu piktas žmogus, tai dar gali išplūsti; man vis tiek, patylėsiu ir gana . . . . o kad būt ėjęs Vislavas, kaip ketino, neužtylėtų, ir būtų pikčiaus . . . .

— Plūdimą žmogus gali nukęsti, — pasakė tyliai Anupras: kad tik nenuplėštų . . . . Ir taip jau visaip mažiau — ir samda neužmokėta, ir druskos nė žiupsnio, ir dūšpinigių (pagalvės) truputis dar pasiliko . . . .

— Su arenda mažas daigtas. Sako, neva ponas pasakęs vaitui, kad palauktų iki rudeniui . . . . Štai ir pupžydis po šonu.

— Pas mus po tų ledų per visą žiemą pupžydis; tiesa, nēr ką ant Dievo rūgoti, gavau šiek-tiek rugių iš dvaro ir tamista paskolinai puse statinės: kaip nors žmogus išgrusdės, bet, rudenyje, kaip atiduosi — vėl nieko

— Ko čia skubinti! — sumurmėjo Keršis: — ir ponas palauks, ir aš palauksiu, o paskui, pamaži atsigriebsi.

Taip šnekučiuodami, įėjo į dvaro kiemą, nusiėmė kepure ir laukė. Praslinko pusė valandos. Dabravčius sėdėjo už stalo ir nematė jų. Vos juos užtėmyjo, veidas išreiškė laukinį, gyvulišką džiaugsmą: pašoko, išbėgo ir pagal savo būdą, tigro akis įstebeilyjo į žmonių akis. Keršis sudrebėjo, kaip avis prieš vilką, ir klaidžias akis nuleido žemyn. Minkelis nubalo, bet nenustojo ramybės, prisiartino ir pradėjo pasakoti, kaip viskas atsitiko.

— Meluojate, *chamai!* — riktelėjo Dabravčius: — o iš kur jus?

— Iš Damėnų parapijos.

— O kam priklausote?

— Ponui Jelenskiui, — tarė linguodami.

— Hm . . . . — sugriežė ir vienoje akimirkoje tapo baisum.

Minkelis, žiūrėdamas į baisų veidą, pradėjo mislyje kabėti: „Po Tavo apgynimu“ . . . .

Priežastis Dabravyčiaus piktumo buvo labai aiški: turėjo prieš akis du smagius vyrus, nepažeistus, neapdriskusius, nedrebančius . . . . matė šviežieną, turėjo ją savo naguose . . . . galėjo išmušti kančiumi, kiek tik nori, nuplėsti, kiek gali; štai — vienas žodis: „Jelenskiui“ — ir viltis žuvo. Daug apie jį girdėjo! Buvo tai kietas *chlopornanas*,¹ išmislyjo chlopams mokslinyčias, išrinkto žmogaus sudą ir plynia žino ką . . . . Nuskriausk tokio pasiutėlio žmones, tai kol gyvas minėsi.

Tigras stoja prieš silpnus veršius, galanda iltis, suka vuodega . . . . bet štai iš užkrūtnio kyšt didelė tauro galva ir padūkęs žvėris turi trauktis.

— Šalin! — suriko Dabravyčius: — šalin, la trai! Po svetimus javus ganyti! . . . .

Šoko nuo prieangės, sėdo ant arklio ir išlėkė į lauką. Koks ten nususęs bernukas pasakė nusiminusiems žmonėms, kad ponas užveizdas sugryš negu tik vakare.

Dabar tik suprato, kad čia dalykas nelengvas; nuleido galvas ir vienplaukiai stovėjo, lyg užkeikti. Štai atsidarė durys ir po priežiūra susikuprinusios senukės išbėgo ant prieangės du vaikiščiai. Sustojo ir didelėmis akimis tėmyjosi į pakeleivingus; tie taip-gi pakėlė akis; kelios minutės perėjo bežiūrint, paskui Jackus tarė:

— Tėtė išjojo, ar turite reikalą?

Anupras išguldė visą dalyką pavartaunai, lyg kalbėdamas su seniausiu.

— Tavo arklys tvarte! . . . . Ignotai, eik šian! . . . .

Bernukas atbėgo.

—• Tuojau atiduok arklį šitam žmogui! — užcypė plonu savo balseliu, o didelės akys sužėrėjo, kaip dangus ant požaro.

— Negali! — sušuko vyresnysis, blisgėdamas juodais briliantais: — tėtė pyks.

¹ Taip baudžiatvė laikuose vadindavo tuos dvarininkus, kurie žmoniškai apsieidavo su valstiečiais.

— Tvertas, ponaičiai, užrakintas ir raktą turi ponas,
— paaiškino Ignotas.

— Skubinkis greitai pas tėtę! — varė Jackus, bet vyresnysis pagriebė jį už rankos ir, traukdamas į kambarį, šaukė:

— Tėtė neduoda tau su *chlopais*¹ šnekėti, nės tu mažas ir nieko dar nesupranti; tiktai aš galiu.

Jackus purtėsi, šaukė Ignotą, kol nešiotė nepaėmė jo ant rankų ir neįnešė jį kambarį.

— Dievo galybė! — sušnabždėjo susiedui Anupras: — iš kur jis gavo tokį išmintingą vaiką? ....

Tuoju atbėgo Ignotas, liepė atsitraukti ir nesirodyti iki vakarui, nės kaip dažinos ponas, kad su vaikais šnekėjo, dar bus piktesnis.

Atsiduso ir nuliūdę nuėjo.

Kada keleiviai dasižinojo apie viską, čia ir ten girdėti buvo piktžodžiavimai: galėtum jau kinkyti ir važiuoti, o čia lauk! kad jis prasmegtų! ....

Mikelis malšino susiedus.

— O ką? — niršo tūlas: — gal jam sveikatos nuo Dievo prašyti? keturiasdešimtis vežimų turi stovėti ant kelio, o tamista dar šneki ....

— Kristus sako ....

— Ką čia Kristus sako! — riktelėjo Vislavas: — Kristus sėmenų į Rygą nevažiojo, samdos nemokėjo ....

— Mulki! — suskambėjo Daugelio balsas: — už pažeidimą Dievo majestoto kaip aš tau žiebsiu, tai kaulų nesurinksi!

— O rungas kam? — sumurmėjo nubartasis, bet tiktai dėlto, kad netylėti, ir prasitraukė.

Laikas, lyg tyčia, slinko pamaži.

Vislavas dar iš pradžių juokėsi, nuduodamas neva ramybę, bet ir tas ant galo užsidūmojo: jau kas-žin kur butum, o čia stovėk ir lauk, dar nežinia kol ...

¹ muzikais.

Kaip tik saulė pradėjo leistis žemyn, Daugelis truktelėjo Anuprą už rankovės:

— Eiva, bro!au!

Keršis prieštaravo.

— Buvau sykį, eisiu ir antrą; tamista nekantrus, drėbsi kokį neatsargų žodį — ir dar labiau pagadysi.

Daugelis sumurmėjo atžagaruodams, bet pasiliko.

Ir vėl susiedai stovėjo prieš prieangę, nusiėmę kepures. Jau gerai sutemus, pargrįžo Dabravyčius. Išėjęs, parodė dideles, baltas iltis ir suriko:

— Ko jūs naktimis valkiojate! Ar vogti, latrai, norite? . . . . Ateikite ryt anksti ir atsineškite tris rublius, suprantate?!

Minkeliui net akys aptemo.

— Daug-galis pone, namieje badas ir vargas; už keturiasdešimts mylių vos septynis gausiu . . . . — atmink, daug-galis pone, Dievą.

— Lauk, vagie! . . . . Ignotai, paleisk šunis . . . . o žiūrėk, kad tie latrai neišvestų arklio . . . . Tris rublius! — tarė ir užtrenkė duris.

— Bėgkite! — šeptelėjo vaikas, prabėgdamas pro juos: — sykį vieną elgetą šunes į smertį užpjovė.

Keleiviai skubiai prasišalino.

Dabravyčius sėdo prie vakarienės ir liepė pašaukti vaikus.

Bučiaavo juos, juokėsi, pasakojo kur buvo, ką veikė; tigro nagai prapuolė visai.

— Tėte! — tarė pavartaunai Jackus: — ar atidavei keleiviui arklį?

Dabravyčius mažumą susiraukė:

— O iš kur tu, Jackuti, žinai apie arklį? —

— Išėjome ant prieangės, o žmonės stovi — ar atidavei arklį?

— Šiandien vėlu, atiduosiu rytoj anksti. Naktįje nevažiuos, o arkliui tvarte dar geriau.

Vaikiščias aptilo.

Vidurnaktyje, kada Dabravyčius ilsėjosi miegu nekal-
tųjų ir nusidirbusiųjų, kas-žin kas truktelėjo jį už rankos.
Pašoko, pratrėnė akis: pas lovą stovėjo Jackus.

— Kas tai, Jackuti? . . . .

— Tėte! — šeptelėjo vaikiukas: — mama prašė, kad
tuojau atiduotum arklį.

— Kokia mama? ką tu šneki?

— Mama . . . . mūsų mama! Atėjo baltai apsirėdžius
ir liepė, kad tuojau atiduotum arklį, nės Ponas Dievas
barasi.

Dabravyčiui net šiurpuliai perėjo per kuną. Ištikro
jam pasirodė, kad kas tamsiame kambaryje mirga. Pas-
tvėrė Jackų ir sušuko: „Ignotai!“ . . . .

įbėgo su praplėštomis iš miego akimis bernukas.

— Uždegk žiburį ir apsirengk!

Vaikinui uždegus žvakę, Dabravyčius nutildė sūnų ir
paguldė jį.

Bernukas, jau apsirėdęs, stovėjo pas slenkstį.

— Hm . . . . atiduoti arklį, — pamislyjo — užveizdas:
— o tris rubliai? Vaikas . . . . žinoma, vaikas *chamai*
įbaugino jį, tai ir klejoja. Eik gult! — pasakė bernui ir
užgesino žvakę.

Tuomet, kada keleiviai dasižinojo apie išeigą rupesnių
kaimynų, pakilo ginčas ir trukšmas. Artymesniejie no-
rėjo laukti, už tai tolymesniejie bambėjo: kaip kas pasi-
klos, taip ir išmiegos; kas paleido arklį, tegul sėdi ir
laukia, o męs važiuosime. Bernukai, negalintiejie pridėti
savo balsą, slankiojo kaip užduoti, o nekurie net verkė:
sėdėti, naikinti pašarą ir valgį, o dar gali pasivėlinti su
pristatymu! Paskui ir vaisbūnas gal ką atmušti — pra-
pultis! Namieje, tai dar, o čia tarp svetimų . . . . Dau-
gumas pradėjo kinkyti.

Tuoj Daugelis šoko ant vežimo ir sušuko:

— Kas nori važiuoti, tegul važiuoja, o neloja!

aš lauksiu kad ir tris dienas. Tik nedrįstu prie Minkelio,
o iškoločiau, kaip nesutvėrimus. Ar neaptemė jūsų protas?
Kaip? ir tu, Antanai (čia pamojo ant vieno) ar atmeni,

kaip pažeidei proventinį raštininką! Kad ne Minkelis, tai makaulę tau būtų nuskutę, šiandien butum klausęs veršio odos . . . o jis permaldavo ir raštininką, ir poną. O tu, Vaitiekau, kaip kluonas su javais sudegė, kas kalėdojo po susiedus? Kas padėjo statytis ir gavo medžių iš dvaro?

O Danielius . . . net gėda! Ar atmeni, kaip Minkelis rado tavo sūnų klėtyje? kitas būtų sumušęs ir tiek . . . o jis dar pamokino ir padarė teisiu žmogumi.

— Tai ką čia! — pertraukė Minkelis: — Danieliaus sunus buvo išdykęs vaikas, įlindo į klėtį ne javų, tik obuoliuotai, kvailumas ir daugiau nieko.

— Žinoma, kvailumas, — patvirtino keletas balsų, o Danielius užpykęs sušuko:

— Tamista, Mikai, teisus žmogus ir gini Minkelį; tai vis gerai, bet vadinti vaikiščią už siautimą vagim, darkyti teisius žmones, tai gėda!

Daugelis neliovė.

— Aš nedarkau, nės visi žino, kaip buvo; vienok, kad tada būtų pataikęs ne ant Minkelio, o ant ko kito, tai būtų pagadinęs savo garbę ant visos gyvasties; aš tik sakau, kaip yra — tai ot kas! . . .

— Jau ką teisybė, tai teisybė! — suriko kaimynai, o Danielius pridūrė:

— Aš nemislyjau palikti Anuprą, o zaunyjau dėlto, kad piktumas ėmė: koks ten žmogžudys laiko ant kelio per dieną ir naktį keturiasdešimts vežimų, o čia jis neduos žmogui nė keikti.

— O tu, brolau, — atsiliepė Vislavas: — daryk, kaip aš darau . . . keikiu tylomis, o užklausus Anuprui: ką šnabždi? poterius — sakau.

— Kitąkart būtų leidęsi juokais iš tų poterių, vienok, dabar ne galvoj buvo juokai! Su sunkia širdžia vieni slankiojo nuo vežimo prie vežimo, o kiti prigulė; apie važiavimą nieks jau nemislyjo.

Keršis atsigulė ant vežimo, užsižiūrėjo augštin, atsiminė močiutės pasaką, kad kartais atsidaro dangus, o tada žmogus mato ir Dievo majestotą ir Motiną švenčiau-

sią ir visus šventus — tai, kad taip dabar! Ne! kaip to galima geisti? Dangus atsidaro tik žmonėms nepaprastiems, tokiems ot, kaip Minkelis. Paskui dirstelėjo j žvaigždes ir pamislyjo: tai ir grįžratis, ir sietynas ir šienpiuviai — viskas, kaip pas mus; žiūrint j dangų, rodosi, kad visai iš namu neišvažiavai. Kada mislis jo užklydo apie namus, negalėjo užmigti; atsisėdo, išsitraukė pypkę — dirstelėjo:

Minkelis klūpo šalia vežimo, meldžiasi, šluostosi ašaras ir žliugsi, lyg vaikas. Keršiui net pikta pasidarė. Pašoko nuo vežimo.

— Brolau, užmokėsime pusiau. Dievas man kitu kuo atlygis.

— Dėkui, kaimynai! gėda man buvo prašyti — turiu tik du rubliu; jeigu išteksti, duok dar vieną: atiduosiu su Dievo pagelba.

Keršis įbruko jam pusantro.

— Te ir nešnekėk; tai gėda net! Išsyk nieko nesakei —

Prieš saulėtekį Keršis su Minkeliu vėl stovėjo prieš priėngę. Dabravvyčius, kaip geras ūkininkas, keldavo anksti; neilgai laukė.

— Turite tris rublius? — paklausė, išeidamas.

Anupras drebančiomis rankomis išėmė pinigus, prisartino prie priėngės ir padavė.

— Ignotai! — riktelėjo Dabravvyčius: — te raktą! atiduok jiems arklį!

Minkelis palenkė galvą ir tarė:

— Tegul daug-galinčiam ponui Dievas atleis ir nepaskaitys mano ašarų ant sūdo . . . .

Tie žodžiai išbudino tigrą. Užveizdas pasiuto; užmiršo Jelenski, visa svieta; su riksmu šoko ant žmogaus.

Kančius dukart sušvilpė ore ir krito sykį ant sprando, kitąsyk ant žilos galvos. Keršis, stovėdamas užpakalyje kaimyno, aptirpo. Toje-pat valandoje Jackutis, vienmarškinis, išbėgo ant priėngės ir uždejavo:

— Tète! . . . .

(Jžveizdas staiga atsikreipė. Vaikutis, įstebeilyjęs akis į senelį, stovėjo sustingęs ir kvėpuodamas gaudė orą. Dabravvyčius pakreipė akis į žmogų, norėdamas jį nuvyti — ir nusiminė: tas žiurėjo į jo sūnų sopulingai, stampančiai ir lyg tąsomas kvėpavo; nuo galvos, prakirstos kančiumi, sunkėsi kraujas, raudonino žilus plaukus ir varvėjo per veidą. Užveizdas pagriebė vaiką į glėbį ir įbėgo į kambarį.

Keršto giesmė.

Keršis neišdrįso žvilgtelti ant paniekinto kaimo patriarkos, tik nuleidęs akis į žemę, sušnabždėjo: eiva!

Minkelis, nieko negalvodamas, nusvyrino. Skaudėjimo nejautė: užimas, aptemimas akių — nė vienos mislies. Sukandę dantis, paėmė arklį ir atsitolino.

Kada senelis su sukruvinta galva pasirodė tarp keleivių, rūstybės ir apmaudo riksmas ištrūko iš keturių dešimčių krūtinių.

Daugelis pradėjo blaškytis tarp vežimų, lyg vilkas duobėje, o pasidarė tokiu baisiu, kad ne tik žmonės, bet ir arkliai traukėsi nuo jo.

— Keršis kvailys! — murmėjo, lyg meška: — kad aš būčiau buvęs . . . .

Pašėrė skubiai arklį ir pradėjo kinkytis; vienas atnešė senukui vandens apsimazgoti.

Visame keleivių surinkime pasidarė tyla, kalbėjo pašnabždoms, net vaikščiojo atsargiaus; ant galo, išvažiavo ant vieškelio.

— Ką? . . . . tai ir važiuosime, — tarė Keršis persižegnojęs.

— Nevažiuosime! — sumurmėjo, lyg iš po žemes atsistojęs priešais Daugelis: — taip likti negali.

Minkelis prie jo:

— Tamista Mykol! — sušnabždėjo: — atsipeikek; ką čia padarysi? . . . .

— Ką padarysi! kad būtų tai pasidarę pas mus, būčiau užmušęs tą žvėrį iki smert.... o paskui, tegul būna Dievo valia ir pono Jelensio malonė, bet ir čia negali dovanoti .... Girdėjai tamista, ką apie jį sako? Sodomą ir Gomorą! Giedokime „Apgynėjau vargstančių, Dieve maloningas“!

Kaimynai grįžo atgalios.

— Brolau! — tarė Minkelis: ar tu žinai, ką šneki?

— Žinau! Ne už save giedosiu, nė už tamistą, tik už skriaudą, šaukiančią atmonyjimo, o jeigu bijotės Dievo rūstybės, giedokite už mane: kad su juo sykiu ir mane perkūnas užmuštų — negali taip palikti ....

— Dievas be mūsų žino, kas kam priguli, — malšino Minkelis.

— Ką tai žino .... tegul girdi! ant svieto yra mažai tokių žmogžudžių; tegul pirmiausiai ant jo atkreips akis ką? giedate?

Vislavas, išlindęs iš kuopos, tarė:

— Kas bus, tai bus_____aš prie tamistos prisidėsiu

Tuo tarpu keleliu iš kaimo įsuko į vieškelį vežimas; ant jo sėdėjo kūdas, susikūprinęs senukas ir gulėjo pušinis grabas. Keleiviai nusiėmė kepures ir pradėjo šnabždėti: „Aniuolas Dievo“.

Vincukas, žingeidus vaikas, kreipdamasis prie senuko, paklausė:

— O kas pasimirė?

Žmogus pakėlė galvą, pažvelgė klaidžiomis akimis ir drebančiomis lūpomis pašnabždoms pasakė:

— Marti, sūneli, marti .... Akamonas užmušė, tai ir lydžiu.

— Kaip-gi tai užmušė? — sušuko keliolika balsų.

Senis sustabdė kumelę, apsidairė aplink ir tarė:

— Ne pirma tai piktadėjystė ir ne paskutinė. Akėdama apsirgo lauke ir atsisėdo truputį .... mušė, mušė, vos gyvą parvežėme namuosna. Turėjau du sūnu, vienas liko, o ir tas vos ne vos tik pasivelka, o turtų nieko neliko .... Jeigu už keleto metų čia važiuosite, — baigė,

varydamas kumelę, — atsiminkite: mūsų kaimuose neišgirsite žmogaus balso, vilkai staugs . . . .

Žmonelės sudusgė, lyg bitės, o Daugelis sumurmėjo:
— Anuprai! ką ant to pasakysi?

Minkelis nuleido galvą ir nesijudino, lyg akmeninis stulpas; visų akys buvo pakreiptos į jį.

— Tai Dievo pirštas! — pasakė "senelis tyliai, išsimdamas iš kišeniaus kantičkas: — ne už save, bet už skriaudimą žmonių, — giedokime.

— Giedokime! — tarė brostvininkai, išbalę, ir nuėjo su Minkeliu priešais vežimų virtinę. Sustojo, persižegnojo, ėmė pamaži eiti, o paskui juos ritosi vežimai.

Anupras drebančiu, tylum balsu užvedė:

„Apgynėjau vargstančių, Dieve maloningas,
„Išklausyk balsą mano ir maldas gailingas!
„Jau nemeldžiu, tik šaukiu . . . .

— užrėkė Daugelis, o tuojau Vislavas:

. . . . „nustojęs ramybės . . . .
„Dėlei priešo žabangų ir jojo drąsybės!"

— šaukė jau visas surinkimas.

Anupro balsas, kaip visada, išpradžių tylus, lyg sapelka,¹ darėsi vis garsesniu ir skambėjo per visų balsus. Kiti balsai susiliejo į vieną ir, lyg griausmas, sujudino orą; o tokio giedojimo, nuo pat svieto pradžios, Kančenuose negirdėjo. Žmonės ant laukų nusiiminėjo kepures ir suklaupė, o tie keleiviai, ką prie giesmės neprisidėjo, iš baimės ir graudumo verkė, lyg maži vaikai.

Dabravvyčius sėdėjo su vaikais ant prieangės ir norėdamas nužadinti Jackutį, pramanė įvairius lošius — dovanai! Vaikiščias šypsojosi skausmingai ir kas-syk lyg nusimindamas. Tuo tarpu, rodosi iš uždebesių, dalėkė tylus giesmės balsas_____Vaikiščias pavirto į girdėjimą.

— Ko taip klausai? — paklausė užveizdas.

— Kas-žin kas gieda gražiai ir liūdnai . . . .

— Nieks negieda; tik tau rodosi.

¹ Medėjo ragutis.

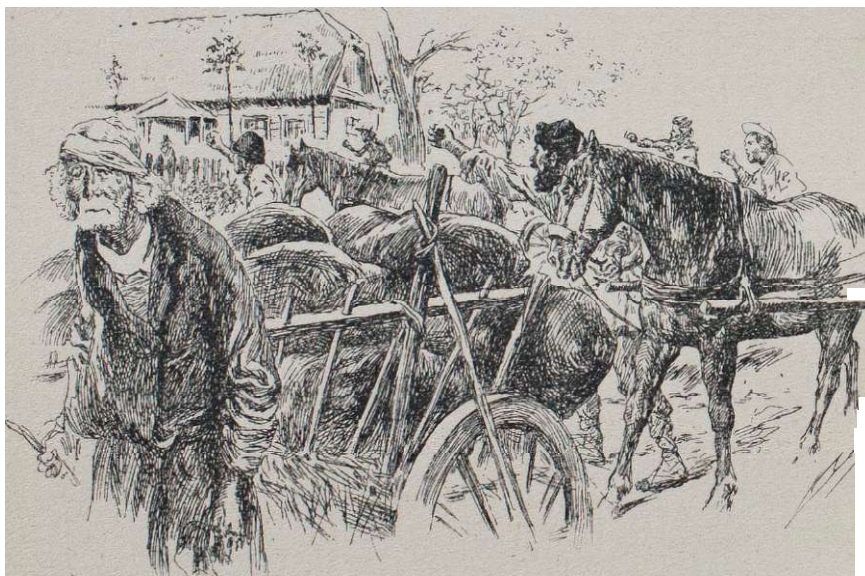
Toje akimirkoje rūsti giesmė pripildė visą apielinkę; šermeniška jos gaida veržėsi į visus užkampėlius: keikė, piktžodžiavo, skundėsi . . . .

Dabravyčius nubalo.

— Kas tai? psalmė . . . . ar tai būtų ta baisi psalmė!

Ir atsiminė, kaip senoji močiutė pasakojo apie vieną kunigą, kuris, pažeistas tėvūno, užgiedojo nedėlioje prieš altorių, vieton „Dievas mūsų gelbėtojas ir tvirtybė“: „Apgynėjau vargstančių“, o tėvūnas, lyg perkūno užgautas, krito bažnyčioje. Bet tai buvo kunigas, o menkas klopas¹ išdrįstų gundyti Dievą? Tai negalimas daigtas!

Dovanai save ramino, nės tame tarpe išgirdo:

Namuos paleistuvystė, o-gi ulyčiomis
„Ein tresai, aplaistyti žmonių ašaromis.“

¹ Mužikas, valstietis.

Jo veidas pajuodo ir susisuko. Senukę nešiotę pakratė lyg drugys ir ji puolė ant kelių. Jackus apsidairė stebėdamasis ir pajuto, kad dedasi kas nepaprasto.

Giesmininkai prisiartino prie dvarelio.

„Dieve, kad piktadėją piktyris nelenktų!
„Kad persiskyrus žemė jį gyvą uždengtų,“

— Įpuolė į vaikiščio ausį.

— Kas tai? — paklausė senukės: — ką turi žemė uždengti?

— Prakeikia, ponaičiuk! — sudejavo senė: — mus prakeikia . . . .

Vaikiščias išpūtė akis ir vėl klausė. Tam surinkime labiausiai jį užėmė vienas balsas — toksai skambus, pilnas dejavimo, gailesties, virpėjimo.

— Tėte! — sušuko ūmai: — tą skambų balsą Dievas, turbūt, girdi?

Dabrvyčius žiūrėjo pastirusiomis akimis ir, nesupratęs sūnaus klausymo, lingavo galva.

Bažnytėlėje, ar per atsitikimą, ar iš baimės, pradėjo skambinti.

Giedantieji, lyg griausmas, šaukė:

„Išklausyk — turiu viltį, kad mane apgisi,
„Ir žmones nedoruosius galybe sutrįsi.“

Dabrvyčius sudrebėjo ir įbėgo į vidų.

Jackus tuojau, pamatęs pryšakyje giesmininkų senelį su žilais plaukais, pašoko, iškėlė prieš jį rankas, plačiai atidarė lūpas ir puolė, lyg nukirsta varpa. Jonukas ir senukė garsiai apsiverkė.

Užveizdas išbėgo, išsigandęs, — pagriebė vaiką ir besiblokšdamas, nunešė jį į lovą. Gaivino, o prakeiksmo balsas plėšė jam galvą. Vaikiščias vos atsipeikėjo ir tarė:

— Dar gieda

— Šunų balsai dangaus nesiekia, — tildė jį tėvas kymiu, pertrauktu murmėjimu: — užmigtum, tie kvailiai tave išgąsdino.

Vaikiščias gaudė ausimis atsitolinančius garsus, kol nepailso ir neužmigo. Baisi giesmė išsiskirstė . . . . Ne! — užveizdas girdėjo jos aidą kiekviename kambario kampe — Šoko, išbėgo laukan — čia tylu . . . . Ne! — aiškiai ošė medžių šakose. Sėdo ant arklio ir išlėkė j lauką — čia jau nieko nėra . . . . Ne! — liko ant viršaus želmanų, kas valandėlę kyla ir šnabžda:

„Kad persiskyrus žemė jį gyvą uždengtų . . . .“

Naktyje Jackus pradėjo klejoti.

— Tėte! — šnabždėjo: — mama paims mane pas save, sakė, kad paims . . . . Pas ją taip gražu! taip daug gėlelių! ir palakstyti gali . . . . o kad ir užmini ant gėlelės, tai ji vėl atgyja . . . . ten nieks neverkia: Dievas neduoda niekeno skriausti . . . . Tėte, ar žinai, kas buvo tas senukas? — tai aniuolas. Mama sakė, kad Dievas kaip kada pats ateina ant žemės, o kaip kada atsiunčia aniuolą; mačiau, kaip jis ėjo keliu, užaugo sparnai ir nulėkė augštin į dangų; turbūt, skūsis Dievui . . . .

Dabravyčius dejavo ir drebėjo,
į rytą vaikiščias aptilo.

Užveizdas primerkė akis ir, rodos, mato priešais senelį, kursai jį griebia ir traukia į duobę . . . . Mėtosi, daužosi . . . . štai Jackutis, sėdėdamas ant debesėlio, sušuko: tėte!

Dabravyčius sudejavo ir pabudo; vaikiščias su klaidžiomis akimis, susirietęs ant lovos, šnabždėjo:

— Tėte! nešiotė sakė, kada žmogus serga, tai smertis stovi prie jo pakojuje, o kada turi mirti, tai pagalvyje. Prie manęs, tėte, smertis stovi pagalvyje — baltas, gražus, kaip aniuolas. Už tavęs, tėte, ir-gi stovi smertis — juodas, baisus . . . . Tėte, bėgk! . . . .

Vaikutis sudejavo ir virto: Dabravyčius pašoko, pribėgo prie jo ir suriko.

Jackutis jau buvo negyvas.

mszm

Akamono galas.

Ant vaiko šermenų užveizdas vaikščiojo kaip be dvasios, o varpui užgaudus — pabalo. Išgirdo aiškiai, kaip jis, lyg pamėgždžiodamas, nyniuoja:

„Kad persiskyrus žemė jį gyvą uždengtų . . . .“

Sugrįžo namon nebylus; padavė jam valgyti; nieko nedumodamas, prisitartino prie stalo; tuo tarpu sugirgždėjo grindys — sudrebėjo ir šoko šalin . . . . gal žemė griūva? . . . . Atsisėdo, užsižiūrėjo į langą: šaka sudavė į langą — krūptelėjo. Jam pasirodė, kad tai baisi smertis barškina juodais savo pirštais. Pajuto, kad jį lyg kas smaugia, išbėgo ant prieangės atsikvėpti — priešais stovi žilas senelis: išbalęs, nesijudinas, įstebeilyjęs į Jį akis. Ne! — tai tik rodosi! Pratrėnė akis . . . . Štai krūme paukštelis sučiulbėjo:

„Kad persiskyrus žemė jį gyvą uždengtų . . . .“

Varpelis, vieton vakarinių maldų, užgaudė:

— Taip, taip, taip . . . . kad žemė uždengtų . . . .

— Ar aš iš proto einu, ar kas po plynių? — atėjo jam į galvą.

Nubėgo pas šioželką,¹ pasilenkė, norėdamas sušlapinti galvą — ir sustiro: vandenyje, lyg zerkole, pamatė sutaršytus savo plaukus ir čia-pat monyjančiam atsimušime liepos šakų ką juodą ir piktą, ženklinančią giltinę. Baisingai sukikeno ir griuvo veidu į šioželką.

Pas kleboną atbėgo Ignotas.

— Kunigėli, per visą naktį nežinojome, kur dingo mūsų ponas . . . . o čia Onuka rado jį pas šioželką: guli ant kranto, o galva vandenyje — turbūt, šėtonai įtraukė —

Kunigas pakratė galvą, puolė ant kelių ir tyliai prakalbėjo:

„Prieš Tave, Viešpatie, mūsų kaltes dedame.“

Damėnų žmonės grįžo namuosna. Anksti rytą visi snaudė. Arkliai vilkosi pamaži; štai kas-žin kas suriko:

¹ Prūdą, tvenkenį.

V. KUDIRKOS¹: RAŠTAI SOOSOOSDDBnOBDDSOD

— Dėl Dievo, sustabdyk arklį!

Keršis krūptelėjo, pratrėnė akis, apsidarė: iš Kančėnų dvaro vartų išsivertė vežimas, o ant jo juodas grabas . . . .

— Ką čia tamistos lydite? — paklausė, nusiimdamas kepurę.

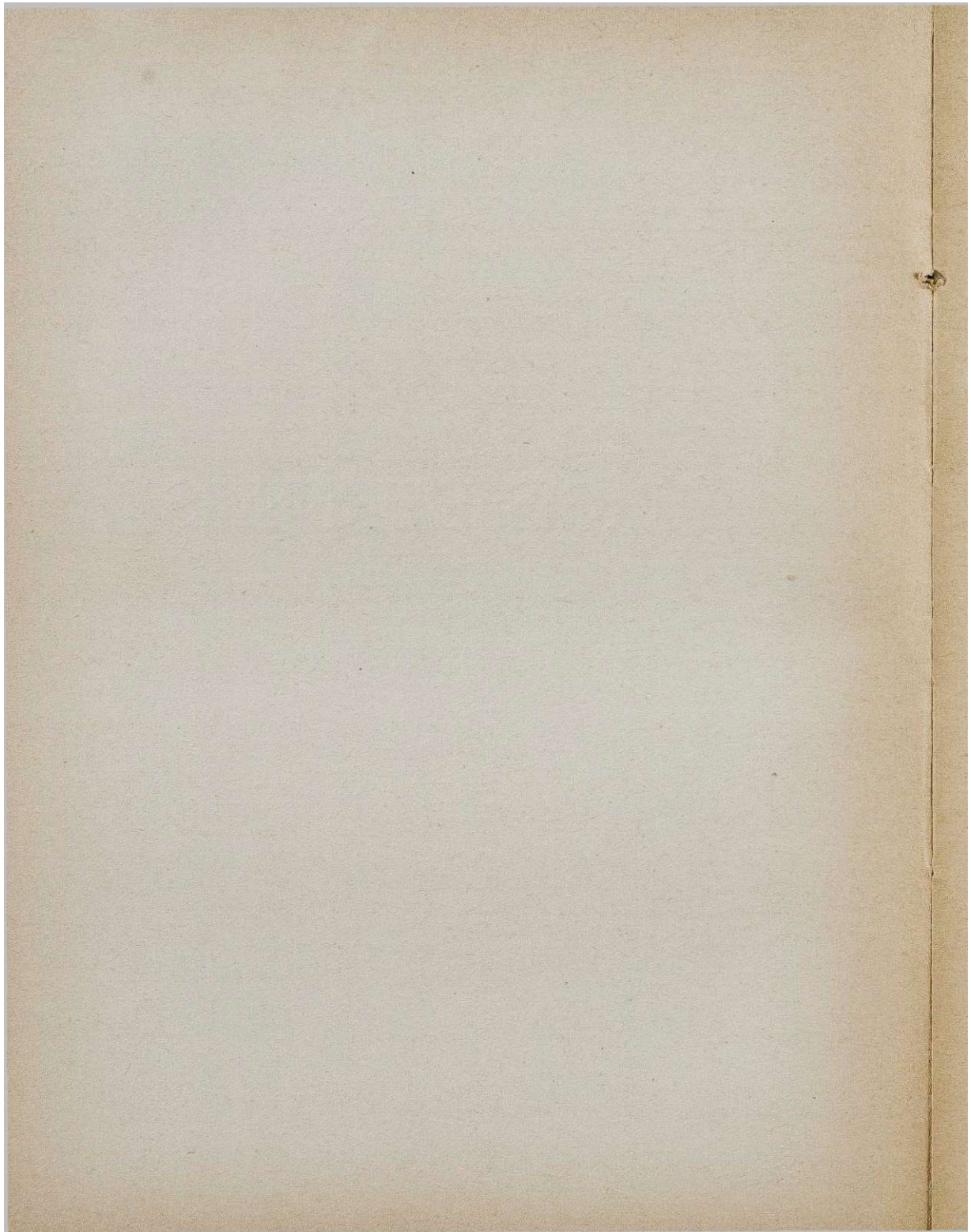
— Mūsų akamonas, — tarė bernukas . . . .

Dirstelėjo į Keršį ir, persigandęs, atsitolino . . . ,

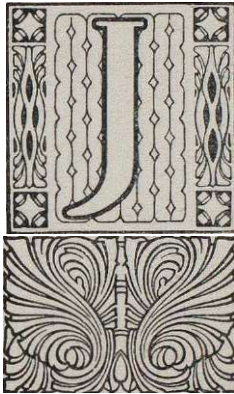

JURGIS DURNELIS.

Motiejus Piktas ir jo vaikai.¹

m^m

Jei kas, pradėjęs nuo tos vietos, kur Nemunas stveria Viliją į platų, bet lėkštą glėbį, pereitų tą puikų klonį, kur anuosmet žydėjo tulpės, o šiandien auga daugybė velnerėžų, ir nežiūrint į patogias lietuvaites, ką nešant vandenį, breda per purvyną didelėmis raudonomis kojomis, — eitų vis prieš sriovę gimdytojos mūsų upelių, tai išvystų didelį Snaudžių kaimą.

Kraštinis butas sykiu su klėtim, tvartais ir kluonu, — tai Piktų. Triobos pusėtinios ir kad tik vėjas nebūtų keliose vietose supašiojęs stogo, tai galėtų likti paveikslingomis.

Butas, kaip paprastai pas gerą gaspadorių, sudėtas iš didelės grinčios, ruimingos priemenios ir kamaros. Prie kamaros glaudžiasi, kaip prie motinos, maža kamaraitė, vadinama šonine; visame kaime nėra tokios.

Dabartinių gaspadorių tėvuką — Vaitiekų — dvare vadindavo Kreiviu, o kaime Seniu Vaitiekum — kitokios pravardės neturėjo.

Buvo tai geras žmogus ir meilus susiedystėje, bet gramosdas: apleido triobas, pagadino lauką ir maž nepraleido visų namų.

¹ Šitą veikalą lenkiškai parašė Brolis, sulietuvino V. Kudirka.

Vaitiekaus sūnus — Motiejus, dar būdamas vaiku, pramintas tapo Piktu; ilgainiui tas praminimas pasiliko pravarde ir perėjo ant vaikų.

Motiejus Piktas buvo gaspadorium, kokių mažai. Per savo gyvenimą geresnes triobas perstatė, į vietą senų pastatė naujas, užsiaugino tokius gyvulius, kokių dar nieks kaime nebuvo matęs; dėlto dvarponis aprinko jį vaitu. Teko tada visiems: kol gerai — tai gerai, bet tegul tik ar tvora keno sulūžus, ar stogas apdraskytas — tai išplūs kaip nesutvėrimą . . . . Tai-gi bijojosi jo, kaip velnio.

Būdamas valdininku, nekartą mylėdavo savo namuose ne tiek strielčių, kliučvaitį ir valsčiaus raštininką, bet net prabaščių, o kelis syk ir patį dvarponį; tai-gi statant butą, atidalino siena pusę kamarios ir, ant pasistebėjimo viso kaimo, įtaisė ponišką kambarį, t. y, tokį, kur nebuvo nė trupučio dūmų, nės jį šildė pečiaus šonas iš kamarios. O kaip Piktas išklojo sienas popieromis, kurias gavo dvare, kaip pastatė naują baltą lovą su patalais, žalią stalelį, dvi nupirkta nuo strielčiaus mėlynas kedes, ir raudoną kamadą su geltonais paukščiais ant kampų — besistebėjimui nebuvo galo.

Kamara, tokiapat, kaip ir visos kaime, paskirta buvo sudėjimui ant žiemos morkų, grūčkų, bulvių ir l.l. Taipogi čia stovėjo dvejios garnos ir didelė piesta su pakabintu ant miklios karties dideliu piestu. Tuo piestu taip-gi anąkart ne mažai stebėjosi visas kaimas, nės su tos prietaisos pagelba vienas bernukas galėjo nuogrūsti tiek grūdų, kiek keturi vyrai paprastais piestais. Visi stebėjosi, bet, kad tai buvo susiedo Pikto išmislas, nieks nenorėjo įsitaisyti. O ir turėjo teisybę: koks ten Piktas nori būti išmintingesnių už tėvus ir tėvukus! Pats prabaščius ant pamokslo sako, idant užlaikyti išmintingus ir doringus tėvukų pobūdžius — tai gi jo ir klausė.

Motiejus Piktas, mirdamas, paliko du sūnų ir vieną dukterį.

Vyresnysis — Grigas — ketino tapti milžinu, vienok, neįstengė; padarė, kiek galėjo: užaugino sau plačius pečius,

dideles rankas ir kojas. . . . liemuo, vienok, apleistas, nespėjo paskui kitas kūno dalis, susilenkė, iškrypo. Moters rodyjo jam užleisti kaltūną — nieko nepadare. Senis Motiejus prieš smertį apgobė¹ jį su naumiesninko Laumaičio dukterim.

Kitas sūnus — Jurgis — užaugo taip, kaip reikia, ir prie darbo buvo pirmas; už tai niekad nesijuokė, nemokėjo pašnekėti su žmogum — sumurmės, kaip meška, ir tiek . . . .

Tai dar nieko! Tegul sau tylėtų, bet jis buvo lyg nepilno proto — jeib vaikas galėjo jį apgauti. Būdavo, ateis pas jį bernukas su skylėtais čebatais ir pasakys:

— Jurgi! mestyn² čebatais!

— Et! — atsakys ir užsikreips.

Bernukas kaip ims prašyti ir skųstis, būk neturys už ką naujų nusipirkti, tai ir prikalbys: Jurgis ima nuo jo skylėtus čebatus ir atiduoda savo sveikus.

O kiek prisiskolyjo nuo jo žydelkos iš miestelio ir liuosininkai ir neatiduoda — nė neužsimena.

Kartais, būdavo, marti Grigienė pradeda rūgoti:

— Kam tu, Jurgi, kruviną skatiką dalini valkatoms?

Nė klausyti nenori! Arba atsakydavo: „o iš kur jie ims?“ — ir išeidavo iš grinčios.

Dar to negana: kada važiuodavo į miestą, tai vaikai iš viso kaimo bėgdavo paskui jį, šaukdami: „Dėduli! parvešk kringelių!“³ Na tegul jau kam! Vienok pagaila jų — parveža: apdalina visus, net juokai, — rodos, ištikro jų dėdė. O šokinėjant vaikams su kringeliais, nesijuokia, tik linksmi žiūri į juos ir murma: „Mažiuliai durneliai.“

Jauniausia tarp Motiejaus Pikto vaikų — Katriuka — praminta buvo *kuodu*, nės jos plaukai buvo suširpę, lyg šieno pundas ant vėjo — augo be motinos, tai kas galėjo prižiūrėti. O nė šio nė to mergina: lėta, darbininkė ir ne bjauri; tiktai baili ir mėgo tylėti, kaip Jurgis.

¹ Apženijs. ² Mainykim. ³ Baronkų, piragaičių.

Visi sakydavo, kad Motiejui vaikai nenusidavė — nėr ko ir norėti! Buvo rūstus: gero žodžio niekam nepasakė, su vaikais elgėsi lyg su šuniukais — tai dar gerai, kad jų sunkiaus nepažeidė!

Kad ne Grigienė, tai nežinia, kas su jais dabar būtų. Apsukri tai moteriškė!

Valdo visus namus. Ar visiems patinka, sunku atminti; vienok du jos pačios vaikiščių, Vincukas ir Justinukas, žibančiomis savo akutėmis tvirtino, kad dėl jų gali ir taip būti.

Grigienė.

ieną nedėlios rytą rudens miglos, pakilusios iš upės, apsupo visą kaimą ir, susimaišę su dūmais, lendančiais per visus plyšius iš vidurio dūminių grinčių, pagamino purvinai pilką debesį, kuris užgulė kšiemus, kluonienas, žardžius ir dirvas. Žmonės tose miglose išrodė labai keistai: tai turėjo pavidalus gražius ir milžiniškus, tai bjaurius ir iškrypusius.

Tokioje dienoje, pakol neišsidegs malkos, veržiantiesi iš pečiaus į grinčių dūmai nesilaiko vieno sluogsnio ir per skylę sienoje arba lubose neišlekia į palėpes ir toliausį svieta, tik pripildo grinčių nuo viršaus iki apačiai — ėda akis ir dusina gerkles.

Grigas Piktas atsigulė ant suolo ir galvą pakišo po skrandą; vaikai sutūpė prie atidarytų durų ir laukė, ar greit užsidegs aiškiaus pundeliai šakų, o tuosyk ant vienos mislies bėgo jiems seilės — motina išstėps skauradą taukais, pridės tešlos ir įstatys į pečių: taukai ant žerinių anglių suspurgės taip smagiai . . . . smagiai . . . . Paskui motina nusišypsos ir pasakys: „pirmą blyną tam, kurs anksti kelia“ — ir duos po blyną, riebę, kad net per barzdą varvės. Vaikai prarijo seiles.

Atėjo ant galo taip ilgai laukiama valanda. Įkaitę dūmai, lyg apverstas šioželkos paviršius, vilniavo pamaži palubėse ir išlėto lėkė ant augšto.

Vaikai susėdo ant priepečkio. Grigas iškišo galvą iš po skrandos ir atsikvėpė. Grigienė čia statė skauradą į pečių, čia ją tepė taukais, o tarpais taisė sau ant galvos skepetą, barė vaikus ir maišė mente tešlą.

— Tai, ką beguli, ateitum arčiau, — tarė i patį.

Grigas atsikėlė nuo suolo, susilenkęs pusiau, perėjo per grinčią ir atsisėdo ant kėdutės ties pryžada.

— Pašnekėtum šiandien su šaltyšium apie tas popieras.

— Tai ir pašnekėsiu.

— Tik ne taip, kad tik vaptelt: užprašyk jį j karčiamą, aš jį patrauksiu — tai neva tarp susiedų — ir pasišnekėsime.

Grigas nuleido galvą ir ėmė mislyti.

Neužilgo tarė:

— Kad tik žmonės nešnekėtų, kad Jurgis nuskriaustas . . . .

— Ką čia žmonės! Kaip bus mūs — tai bus mūs.

— Tai gi matai! — sakė vėl Grigas: — Jurgis niekad neapsigobs:¹ kad būtų tėvas gyvas, tai apgobtu jį ir gana; pats neprisirengs. O ant galo, kas už jo ir eitų: ar šiaip, ar taip, vis jo dalis liks mūsų vaikams.

— Neapsigobs! — perkirto supykus gaspadinė: — iškur tu žinai? Gaspadinaitė gal ir neis, o kokia liuosininkė tai pati prisikabys: kaip padarysime — tai jau bus.

— O gal jie dar ir nesutikti?

— Kur tau nesutiks! Šnekėjau ketverge: Jurgi, — sakau, — dėlko neapsigobi?

— O jis ką?

— „Kam man to“ — sako: — marškinius man išskalbs ir Katriuka ir tamista.“ Teisybė, — sakau, — tik kas-žin, ar nebūtų geriaus . . . .

— O jis ką?

— „Et, — sako, — kas už manęs eis.“ Sakau tada: ar neužrašytum Jurguti, savo lauko mūsų vaikams? „Kam čia rašinėti? — sako: — ir taip jų bus.“ Jau ką taip,

¹ Neapsives, nesiženys.

tai taip sakau — vienok, motinai butų lyg ramiau ir tikriaus . . . .

— O jis ką?

— Jeigu tamista taip nori, — sako, — tai pažiūrėsiu . . . . tik Katriukos nenuskriauskite.

— O tu ką?

— Kur gi ją skriausime! — sakau! — ji tokia sesuo Grigo, kaip ir tavo; jeigu pasitaikytų geras žmogus, tai ir karvę duosime ir avį, o gal išteksime ir kumeluką. Gėda būtų išleisti iš mūsų namų jeib kaip.

Priemenioje sugirgždėjo durys: Grigienė nutilo. Tuoju įėjo Jurgis su Katriuka. Atsistojo pas pečių, palaikė rankas prieš liepsną, atsitraukė ir atsisėdo ant suolo. Katriuka trepsėjo pas pečių.

Grigienė paklausė:

— Ar šalta?

— Nuo tų miglų net šiaušulys ima, — atsakė mergina.

— Kas tai taip ilgai šerėte galvijus? Tur būt, nebuvo pritaisyto kratinio?

— Nebuvo: Jurgis vėlai grįžo iš girios, o aš maliau miltus ant blynų; taip ir liko.

— Sėskite prie stalo — užkąskite, tai ir apšilsite.

Besakant tai, Grigienė įdėjo į puodelį taukų ir pastatė ant anglių; taukams sutirpus, nunešė ant stalo bliūdą su blynais ir puodelį su taukais. Vaikai šoko prie valgio pirmieji, o paskui juos ėjo vyresnieji.

Alina.

ms5m>

uktė šaltyšiaus Vargelio, Alina, buvo vienturtė; tai gi gražiai buvo užauginta ir daili, lyg stirna.

Vaikinai lipo prie jos, „kaip žydų dūšios prie žibančios žvakės;“ dėlto mislyjo apie save, kad ji yra verčiausia ne tik Snaudžiuose, bet ir visoje parapijoje, o gal ir visoje apygardoje. Turėjo teisybę. Žiemą, būdavo, šaltyšius užkinkys drigantą į rogutes, pririš prie dyselio varpelį, pasodys pačią ir dukterį ant maišo, prikimšto šienų, o pats pryšakyje ant lentutės švilptels . . . . Varpelis užgaudžia, arklys sužvengia ir eina, kaip vėjas: tik galai raudonų skepetų švilpia ore.

Vaikinai, sustoję, linguoja, jaukiasi iš džiaugsmo ir mislyja: va kaip pas mus!

Ant galo, šaltyšiuotė iš visų pusių buvo tokia, kokių mažai. Išėjus į rugiapjūtę, kad užgiedos, tai net po visą lauką atbalsis skamba; prie darbo pjautuvas jos žvilgėjo, o kaip vakare, grįždama namon, apskriti, kresna, šokinėjo nuo kupsto ant kupsto, taj net visas kūnas drebėjo — taip buvo sveika ir graži. Žodžiu, mergina ir grovui į porą tiktų.

Nors iš ryto buvo tankios ir šaltos miglos, saulei užtekėjus, darėsi vis šiltyn. Kaimo merginos išsirengė į bažnyčią vasarinėse drapanose. Einant keliu, Vargelių Alina

čiauškęjo, lyg šarka ant tvoros — susiedkos jai antrino. Greta jų ilgu rėdu ėjo vaikinai ir kada nekada primetė aštrų žodėlį.

Ištolo, viens sau, nuleidęs galvą ir krypuodamas iš vienos pusės į kitą, ėjo Jurgis. Žiūrint j lėtą žingsnį, rodėsi, kad sunkus lietuvis nespėja su kitais eiti; vienok, buvo tai tik nuovilius ir su kiekvienu žingsniu jis vis labiau artinosi prie kuopos. Juk, visas kaimas žinojo, kad Jurgis, ar einant ar dirbant, ką tik pajuda, o vienok, visus aplenkia. Kas jį pamatytų, kaip sau vienas su dalgiu ant lankos išlėto kruta, pasakytų, kad tai yra menkiausias šienpjūvys; vienok, nebuvo vyro, kuris išdrįstų stoti su juo lenktyn: kelis-syk mostels ir jau prispiria smarkiausiai, ir taip varo, kad retai kuris ištesa, tai išpila septyni prakaitai ir daugiausiai bandytis nenori, kad ir paltį lašinių kas pažadėtų. Taigi nors Jurgį vadindavo *durneliu* ir juokėsi iš jo *užkietėjimo*, gilumoje dvasios jo bijojo. Būdavo, kad tarp vaikinų būrio užkabintas pažeistingais juokais, eina sau tykai, vos bejudant, tarytum, eina žubris¹ tarp kaimenės vilkų — viens mostelėjimas ragų — ir kuris nors išlėks į orą. Bet žubris to nedarė, nės . . . nės buvo durnelis. Taip tai kūno pajiegos klauso doros pajiegu.

Kvatojančių merginų kaspilai šnabždėjo prie kiekvieno pasijudavimo, ir visi sykiu gamino visaip margas pynes. Jurgis užsižiūrėjo į merginas ir sulaukė akis ant Alinos: jos kaspilai buvo yvairiausi ir žingsniai smagiausi. Susilygino su visais ir netikėtai, atkreipęs galvą į šaltyšiuotę, tarė:

— Daili iš tamistos mergina!

Ant taip netikėtų žodžių Vargeliutė nežinojo, ką atsakyti; vienok, tuoj atsikvošė ir atrėmė:

— O ar girdėjai, Jurgi, kaip sakydavo gudas, ką grabes kasė dvare: „Ne šun dešra.“

¹ Tauras, laukinis bulius; taurai tėra užsilikę vien Lietuvoj, Baltavežės giriose (Gard. gub.)

Šaltyšius.

veika, kum!

— Ant sveikatos, kurna!

Toki šauksmai syks nuo sykio lakiojo iš besimylinčių susiedkų lūpų Varpelienės ir Piktienės. Ant stalo stovėjo didelė alaus bonia, o šalia gulėjo: krūva blynų, pora dešrų ir du dideliu ragaišiu. Kada moters, begerdamos, bučiavosi ir apkalbinėjo susiedkas, Grigas su šaltyšium, pasilenkę ant stalo, pusiaugarsiu pavartaunai kalbėjo. Pertraukdami šnektą, riaukė iš stiklų alų, prie to Piktas kas-syk dadėdavo:

— Gerkie-gi, kūmai, į dugną!

O pasirodžius dugnui, vėl pildė.

Štai šaltyšius atsitiesė, pridėjo prie kaktos pirštą, pamislyjo ir su iškilme tarė:

— Na, tai jau pažiūrėsime!

Sargi Grigienė, lyg laukdama tos valandos, pakilo ir pusiaubalsiu įspraudė:

— Pasirūpink jau, kūmai, kiek galėdamas, o ką jau reiks — tai bus . . . . kaip Dievas prisakė . . . .

— A, kuma! — atitarė šaltyšius pavartaunai: — be to negali. Juk, neveltai sako priežodis: „Kas tepa, tas važiuoja“ . . . . tai jau toki laikai atėjo. Neapsieisi čia nė be vaito, nė be raštininko, o gal prireiks ir toliaus kur pasiekti . . . .

— Tai daryk, kūmai, kaip tau rodos . . . .

Tiems bešnekant, Piktas išvarvino iš bonios paskutinius lašus alaus, stuktelėjo į stalą indu ir sušuko:

— Leiba!

Kada šinkorius atbėgo, jis tylėdamas parodė anam bonią. Vikrus šinkorius nė neklausė: kiek? — nės žinojo, su kuo turi reikalą. Piktas tai ne koks ten badgalys, kuriam reikia mieruoti pusgorčiais; tokiems gaspadoriams nēr kitokios mieros, kaip tik gorčius — ir dar diktas, nuo penkių kvortų, varšavinis.

Ant rytojaus, pusryčiaujant, atsidarė Piktų durys ir ant slenksčio pasirodė šaltyšius.

— Tegul bus pagarbintas: — tarė, nusiimdamas kepurę.

— Ant amžių amžinųjų . . . .

— Sotink, Dieve!

— Prašome.

Pasakė „dėkui“ ir atsisėdo ant suolo.

— Ko-gi, tamista, sėdi gale stalo? — tarė pasikeldama Piktienė: — net koku! Meldžiamas, j kerčią!

— Vis tiek, valgyt nenoriu, o pašnekėti galiu ir čia sėdėdamas, — atsakė šaltyšius, išsitraukdamas pypkę ir mašną su tabaku.

— O ką dabar veikiate? Ar daug iškulėte? — paklausė, kišdamas cibuką j tiesųjį lūpų kampa.

— Kulėme pamaži, prastume Grigas, nės tuotaru įsidėjo į burną pusėtiną kąsnį duonos, ' .

— Vileikų kulia, kaip gal: ir gaigyste, ir per visą dieną.

— Girdėjome, — tarė Grigienė: — Dievas žino, ko taip skubina . . . .

— Mat, sako, sūnų norį ženyti — ketina siųsti piršlį. Per adventus pamergaus, o jeigu kaip, tai po švenčių bus veselyja.

— Katruka užspringo, apkaito lyg vyčnia ir nuleido akis. Grigienė sužnabždėjo: — pavydi kas? — o Jurgis skersai dirstelėjo į seserį.

— O pas ką siųs? — paklausė gospadinė, atsikreipdama į šaltyšius.

— Et! seniai mislyja pas būrus: pas Šileiką, arba pas Merkulį . . . . o sūnus nenorėtų. Sako: ir aš pats kelią rasiu. Senis neva pasakęs, kad neįeisias daugiau niekur — nežinia dar, kaip bus.

— Girdėjau, — pridūrė Grigienė lyg nenorams: — kad pirmiausiai lieps užsukti pas tamistą.

— Kaip užsuks, taip ir atsisuks! — pasakė šaltyšius, valydamas cibuką.

— Tai-gi kad — Dieve tu mano! — kiekvienas badgalys kabinasi augštyr, lyg vėžys ant velėnos, — pridūrė Grigienė.

Ant taip pažeistingų žodžių Katriuka krūptelėjo, rodos jai būtų įlindus į pažastę varlė; o šaltyšius, išvalęs cibuką, tarė:

— Negalima pasakyti, kad tai būtų badgalys; męs neniekiname: šiandien aš šaltyšium, ryt jis . . . . bet mūsų Alina dar per jauna, paspės. Kol dar prie tėvų — žinia; o kaip bus ištekėjus, nieks nežino . . . . O kad Vileikai nori geros *koligacijos*, tai nēr kuo stebėtis.

Pasakęs tai, kur galėjo įspriausti taip išmintingą žodį, girdėtą dvare, šaltyšius patraukė dūmus taip smarkiai, kad net pypkėje suspirgėjo.

Grigai su pagerbimu pažiūrėjo į išmintingą susiedą; Katriukos veidas prašvito ir net ji plaukus pasitaisė. Tik vieno Jurgio nieks[^] nelietė.

Visi nutilo. Šaltyšius kelis-syk atsikrunkštė, lyg norėdamas ką pasakyti, bet dukart užbaigė valymu cibuko. Ant galo, įsukdamas jį į pypkę, lyg visai atšalusiai, pratarė:

— Girdėjau, būk Jurgis norįs užrašyti savo lauką jų są vaikams.

— Tai jau kad žmonėms viskas ir rupi! — atsakė nedrąsiai Grigienė: — tai dar nieko, nės ir nėra ką skubinti.

— Už kiek pirkau, už tiek ir parduodu, — tarė šaltyšius pavartaunai. — Tai nebūtų nė dyvų, jeigu dėdė užrašytų brolio vaikams: jiems kur būtų lengviau — ar tai

liosus traukiant, ar kitur. Ne visiems taip pasiseka, kaip ana Jurgiui, ištraukti paskutini numerį.

Dėdė, rodos, negirdėjo visos šnektos, užsigulęs rijo vieną šaukštą kukulių po kito. Šaltyšius vėl išsiėmė cibuką ir giliai įtraukęs kvapą, pūstelėjo iš viso vieko, net jo veidas pamėlynavo; cibukas spirgėjo, cypė, kaip či-gono ašis.

— Aš iš tikro, — atsišaukė, įsukdamas cibuką: — mislyjau sau: jeigu teisybė, ką žmonės pasakoja, tai kaipo susiedas, be jokio kašto, padarysiu davadus ir pečėtį prispausiu . . . . Vaitas taip-pat prispaus. Jeigu tik Jurgis nori, tai tamista be reikalo vilkiniesi; diena mūsų — amžis mūsų; kaip bus kitas šaltyšius, kitas vaitas — tai ne taip lengva. Ot ir dabar važiuoju į kanceliariją; pasakyčiau raštininkui, vaitui — ir gana.

— Nežinia, — tarė nusiminus Grigienė: — tai jau nuo Jurgio priguli — kaip jis? . . . .

— O ką jis! — atrėmė šaltyšius: — ką žmogus syki pasakė, tai pasakė. Ar tai naujiena! Ar mėš Jurgio nepažįstame! Tai ne toks žmogus, kad ant vėjų šnekėtų.

Grigas nerimdamas atsikrunkštė, pasijudino ant suolo, nežinodamas, ką su savim daryti. Jurgis pakėlė galvą, sumurmėjo ir vėl pasilenkė prie šaukšto.

— Eikite, vaikai! — tarė šaltyšius, atsistodamas nuo suolo: — padėkavokite, icliai, dėdei . . . . per tai gal ir į *saldotus* neisite, *staršas*¹ nelups jums kailio.

Užminus apie „vaiską“, Grigienė pradėjo ašarot, o vaikai, stumiami šaltyšiaus, prisiartinio prie dėdės, pagriebė didelę, juodą ranką ir pabučiavo.

— Durniai! — sumurmėjo Jurgis.

— Ne visai ir durniai, — tarė šaltyšius: — nusilenkimas dangų pasiekia — o tokiam dėdei tai kojas mazgoti ir tą vandenį gerti — ot kas . . . .

— Et! ir be davadų jų bus, — veptelėjo Jurgis.

— Bus, tai bus; bet jeigu galima be kašto, tarp susiedų, tai dėlko nepadaryti! O *liosus* jiems tuoj palengvįs.

— Ką čia palengvįs! . . . .

— Tamista to nenuvoki, — šiurkščiai pertraukė šaltyšius: — ar tai mislyji, kad ir ten nesprendžia pagal lauką? Jeigu abudu atitrauktų nuo namų, tai kas žemę ars? Artojas visus maitina — ir poną, ir valdininką, ir kunigą: tai tau rodos, kad išmintingos galvos nežino apie tai, nesprendžia, idant žemė negulėtų apleista! Supaisei protingai ir krikščioniškai, o zaunyji kas-žin ką! . . .

Šaltyšius nuspiovė ir, imdamas kepurę, dabaigė:

— Likite sveiki! pašnekėsiu kanceliarijoje su vaitu ir viską padarysime, kaip reikia.

Vaitas ir raštininkas.

ms^w

o pusryčių Grigas išėjo atsilsėti į kamaraitę, o Jurgis į kamara; Grigienė prigulė ant priepečkio, Katriuka-gi nuvalė stalą, sumazgojo sūdus, sustatė juos ant lentynos ir, pasimetus po galva skrandą, atsigulė ant suolo. Norėjo užmigti, bet negalėjo: negalėjo supaisyti, kaip tai bus, kada Jurgis atiduos žemę. Be žemės tai jau ne gaspadorius — menkesnis už liuosininką, o net už berną: liuosininkas turi nors margą lauko, nors daržą — o Jurgis neturės nieko; bernas ima 20 rublių ir jeigu gerai — tarnauja, o ne gerai — atėjo Kalėdos, jieško kitos vietos .... O kas su juo bus — nežinia.

Po tų abejojimų įtekme, atsikėlė ir nuėjo į kamara. Jurgis gulėjo lovoje, bet nemiegojo; žiūrėjo į lubas, lyg skaitydamas kamaros lentas. Katriuka prisiartino ir, žiūrėdama į pečių, ir nežinodama, ar sakyti ar nesakyti, tarė:

— Kad tu nesutiktum ant tų davadų apie lauką! . . . .

— O kas?

— Nebusi nė gaspadorium, nė liuosininku; bjauriaus už berną.

— Būsiu tokiu, kaip dabar.

— O iš kur imsi pinigų ant savo reikalų?

— Pasisėsiu pasėlį, — kaip ikšiol.

— Neduos tau pasėlio . . . .

— Niekieno nė neprašysiu pats pasisėsiu.

Katriuka paskendo mislyse; turbūt, jieškojo geresnių darodymų, idant perkalbėti brolių, nės lukterėjus tarė:

— Ir mane marti stumdys . . . .

— Nebijok, įsakysiu raštininkui, tegu rašo taip, kad tavęs nestumdytų.

Davadžiojimas buvo perniek. Katriuka atsiduso ir nuėjo prie durų; vėl sustojo ir pasakė:

— Daryk, kaip nori, tu išmintingesnis, bet minėk, kad mums nuolat prikiš.

— Neprikaišios! Marti, gavus lauką, apsimalšys — bus geriaus . . . .

Tuo tarpu, kada Katriuka kalbėjo su Jurgiu, valsčiaus kanceliarijoje vaitas, sėdėdamas už stalo, bubnyjo pirštais į gelumbę. Raštininkas, apsiaubtas mislimis, vaikštinėjo po kambarį.

— Dėkui Dievui, — atsiliepė pirmasis: — šiuo žygiu tyka; tai gali dar ir atsilsėti.

— Pons vaitas taip mislyja, o aš kitaip, — tarė raštininkas, prisiartindamas prie lango ir žiūrėdamas tolyn, į kelią. — Pons turi gaspadorystę, tai vis darbo atsiras, o su manim tai kas kits: nėra provų — nėra darbo! o mano toks įstabus būdas, jog nė valandos negaliu rimti be darbo.

— Neilgai pons aimanuosi. Na, jau pas mus provų — dėkui Dievui!

Tai tarydamas, vaitas pasikėlė ir paėmė kepurę.

— Luktelk valandėlę, pons vaite! — sušuko raštininkas: — man rodosi, kad Snaudžių šaltyšius važiuoja: jis turi didelį reikalą.

— O ką?

— Užėina vakar su Piktų Grigą. Mat, Pikto brolis norįs pavesti lauką; būk užrašysiąs Grigo vaikams.

Vaitas, nerimdamas, pakasė pakaušį ir tarė:

— E, tai vis Grigienė — smarki boba. Jurgis Piktas lyginai durnelis — su juo viską gali padaryti! bet tai vis ne taip, kaip Dievas prisakė.

— O kas mums galvoj? Jie ne mūsų broliai; jeigu vienas sutinka, o kitas gražiai paprašys . . . .

Čia raštininkas padarė ratą pirštu.

Vaitas pataisė medalį ir tarė:

— Taip, tai taip, bet pusė valakos lauko tai ne niekai — diktas plotas.

Raštininkas atsikreipė į langą.

— Man rodosi, kol neduos po *ketvirtį*,¹ tai nėra ką nė šnekėti.

Vaitas tarė nerimdamas:

— Tegu tik duotų po porą *raudonukiu*² Šaltyšius taip-gi ne uždyką važinėja.

— Šaltyšius jų pusę laiko, o mėš savo; kaip ant visų, tai galima būtų ir apie *Katrę*³ pamislyti.

Čia raštininkas atsikreipė nuo lango, patekšleno vaitą per petį ir tarė:

— Lenkų priežodis sako: *kalk geležį kol įkaitusi*, o rusiškas persergi: *sausas šaukštas burną drasko*; be tepalo negali — kas tepa, tas važiuoja.

Pašoko augštyrė, sudavė kulniai j kulnį ir pridūrė:

— Sėsk, pons vaite; Vargelis jau atvažiavo ir nuėjo pas sargą — turbūt, siųs į karčiamą šį-tą pargabenti. Žiūrėk, laikykis drūčiai!

Vaitas linktelėjo galva ir, lyg koks sankalbininkas, atsisėdo ant kėdės.

Neužilgo pasirodė šaltyšius.

— Labas rytas, pons vaite!

— Labas rytas! o koks reikalas?

— Tai su Piktais; bet ką čia šnekėti! Tuoju Anupras atneš gėralo, lengviaus bus kalbėti; tik kunigai ant sauso spaviedoja.

Raštininkas nusijuokė ir tarė:

— Priežodis sako: varnas varnui akies neiškirs, tai yra: vaitas su šaltyšium ir be to gali susitaisyti.

¹ 25 rublius. ² Dešimtrublių. ³ Šimtruble, nės ant 100 rbl. bankuoto yra imper. Katrės II. paveikslas.

Vargelis, juokavodamas, suraukė veidą, lyg užpykęs, ir sušuko:

— Ką čia pons kolioji mus varnais! kaip tie varnai iškrapštys, tai ir kuosa les.

— Ir gerai padarys, — atrėmė raštininkas: — ir ji turi gyventi ant svieto.

— Et, nesidarkykite, o šnekėkite, kas priguli, — pertraukė vaitas.

Visi trys atsisėdo. Kada šaltyšius išaiškino visą reikalą, kada visi suprato, jog Jurgis Durnelis, nors lėtas, bet neapsileis, ir be prisidėjimo valdžių reikalas nebus atliktas, — bešnekučiuojančiųjų veidai prašvito. Raštininkas užbaigė:

— Šimtelių reiks paimti.

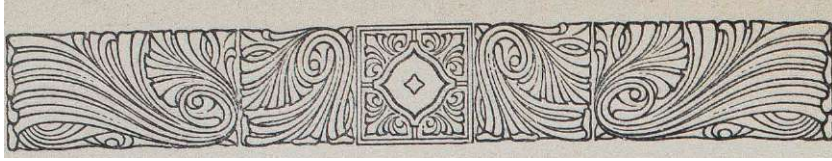
— Neduos, — užtėmyjo šaltyšius.

— E, tai ir perdaug! — išspraudė vaitas.

— O tamista negadink dalyko! — sušuko raštininkas: — neduos *Katrės* — ir žemės neturės; o kaip man rodosi, sugrįžęs, pons Vargeli, užsik pas Piktienę ir apreišk, kad prova nelengva . . . . O jeigu dar purtintusi, tiesiog pasakyk, kad apart pamylėjimo, — šimteliu kvepia . . . .

Raštininkas nutilo, nės tuotarpu sargas įnešė bonkas.

Užrašai.

ubatos rytą, ant vieno vežimo Jurgis su šaltyšium, ant kito Grigas su pačia, užvažiuavo prieš kanceliariją. Užkviesti ant liudininkų susiedai jau laukė ant kiemo. Neužilgo raštininkas sėdo surengti aktą. Susiedai pašnabždomis šnekėjosi apie *liosus* — kas eis, kas liks šiuosmet. Jurgis stovėjo pas pečių ir tylėjo, kaip visada.

Raštininkas padėjo plunksną ir tarė: — *Černovaja*¹ jau yra, klausykite!

Visi prisiartino: raštininkas skaitė aiškiai, pamaži; Grigas klausė, nuleidęs galvą, gėda jam buvo žiūrėti žmones. Liudininkai jautė lyg sunkenybę ant širdies. Vaitas, stovėdamas pas langą, net

nuspjovė; atsiminė testamentą, kurį pereitą žiemą rašė pas Baudį; tikrai kitokia buvo pradžia, o toliaus tai taspat. Ir toje valandoje, rodosi, matė mirštantį senuką: išblyškusi, su užtemusiomis akimis, kurčiu balsu mokinantį vaikus, idant būtų teisiais, sutiktų tarp savęs ir neskriaustų viens kito; o jeigu kas taps vanagu savo karvelių lizde, tai tegu prapuola tie, kurie tokį gelbės. Vaitas krūptelėjo. Norėdamas atsikratyti nuo tos apmaudžios mislies, dirstelėjo pro langą. Bažnyčios bokštelyje užgaudė var-

¹ Juodraštis.

pelis — pakreipė akis į tą pusę ir mato: veža ant kapinių baltą, pušinį grabą, o paskui eina kuopelė susiedų ir gailiai gieda:

„Balsas triūbos svieta judys
Ir numirusius pajudys;
Visus žmones Dievas sūdyt“.

Vaitas persižegnojo ir pamislyjo: visi ten būsime.
Štai raštininkas pabaigė skaitęs ir paklausė:

— Ar gerai?

— Dar kaip gerai! — atsišaukė Grigienė.

Bet raštininkas atsigrėžė į Jurgį ir paantrino klausymą — taip tik, dėl viso ko, nės žinojo, kad atsakys: »e!“

Stojosi, vienok, kitaip. Jurgis prisiartinio prie stalo, pasirėmė, net lentos subraškėjo ir žiūrėdamas į akis raštininkui koku tai jstebilytu ir perverančiu regėjimu, — net tas pasisluko — tarė:

— Rašyk pons apie Katriuką! Kada tekės už vyro: karvę, dvi avis — senę ir jauniklę, kumelį ir porą jaučių; kraičio ir kitų daigtų tiek, kaip ir pas kitus gerus gaspadorius. Kol neištekės, tai kad nebūtų prikaišiojimų ir skriaudimo, o jeigu bus — atimsiu lauką.

Liudininkai nusistebėjo ir išpūtė akis: tuose žodžiuose, ištartuose lygiai, kurčiai, lyg kad kas kirviu būtų kirtęs sausą medį, buvo kasžin kas, prieš ką niekas nedrįstu atsiliepti.

Tuotarpu Jurgis atsitraukė nuo stalo ir vėl atsistojo pas pečių. Raštininkas, abejodamas, paėmė plunksną į ranką, dirstelėjo į jį ir nusistebėjo: platus kauluotas veidas vėl buvo paniuręs, pilkos, miglotos akys vėl žiūrėjo į lubas . . . . Tai jam tik taip pasirodė! . . . . kokių plynių išsigando akių kokio ten durniaus . . . . Atsikreipė į Grigienę ir paklausė:

— Tai kaip, ar galiu rašyti?

Grigienė plonu balsu užgiedojo:

— Tai jau Jurgis kas-žin ką šneka! Prieš visą parapiją mus gėdina. Ar tai Katriuka svetima, kad ją

skriaustume? Duosime, kaip visi gaspadoriai. O dabar apie jaučius: pons vaitas, gal, pirmas gaspadorius visame valsčiuje, o pernai, leisdamas dukterį, ką davė? karvę, kumelį ir vienos žiemos veršį. Lengva pasakyt — porą jaučių! Kas ištesės ant tokių prabangų! . . .

Piktienės išvadžiojimai buvo teisingi: iš viso valsčiaus buvo ne daugiau, kaip du ar trys gaspadoriai, kurie galėtų duoti tokią pasogą, nepažeisdami gaspadorystės. Katriuka, kaipo sirata, negali tokių daigtų nė reikalauti. Taigi ir liudininkai pradėjo dvejoti ir pažiūrėjo į Jurgį.

— Kaip mislyji, Jurgi? gal apie jaučius nė nerašyti — gal veršiuką, ar ką?

— Et! — sumurmėjo Jurgis iš nenoro ir atsikreipė.

Raštininkas dairėsi aplinkui, lyg klausinėdamas akimis, ką čia daryti. Tokioje smurtnoje valandoje prisiartino prie talo vaitas ir tarė:

— Kol nesutiks, negali rašyti.

Jurgis, rodos, to tiktai ir laukė.

— Likite sveiki! — tarė ir žengė prie durų.

Grigienė išsigando.

— Palauk, Jurgi! — sušuko: — jeigu jau mums netiki, tai tegu taip bus, kaip tu nori.

Jurgis pasiliko. Raštininkas ėmė vadžioti plunksną po popierą. Pabaigus jam ir perrašius, visi stojo pasirašyti. Už Jurgi pasirašė siuvėjas Stelmoką, už Grigą — vargamistra, už liudininkus — Piktienės giminė Laumaitis. Šaltyšius prispaudė savo pečetį, raštininkas valsčiaus pečetį su ereliu ir viskas buvo užbaigta.

Kol sargas pastatė pavaišinimą raštininko kambaryje, kol valdžia ir susiedai prisirengė mylėtis, Jurgis jau lingavo keliu ant Snaudžių.

Vileikai.

mžsm

enis Vileika buvo žmogus teisingas ir dievo-
baimingas, bet užsivertėlis ir nartus. Kaip
bulius, kada jį karštoje dienoje įgils sparva,
bėga, akis išdegęs, su užriesta vuodega,
neklausydams piemenų balso, — taip Vi-
leika, ant ko jau užsispyrė, nieks jo ne-
perkals; eina ant pagrėbimo ir nors visas
kaimas prieš jį pakiltų, savo daro.

Mat ir dabar, kada prašinėjo susiedus į
liudininkus Piktų dalyke, Vileika nevažiavo
— įkando jį kokia ten musė: užsispyrė, na ir ką su juo!

Vakare visi žinojo, kaip pasibaigė prova; visaip šne-
kėjo: vieni sakė, būk Jurgis gerai padaręs, kiti — būk
per daug išreikalavęs Katriukai.

Vileika, eidamas gulti, tarė savo bobai:

— Jurgis ne toks durnelis, kaip mislyjau; ant Katriu-
kos tik nedoras ką pasakytų. Kad ne Grigienė, ką savo
godumu susitepa, tai siūsčiau pas juos piršlį nuo Ignotuko.

— Ką čia Grigienė! JiLaumaičiutė, o ne Pikčiutė; Ka-
triukos motina iš labai gerų namų, Baudžiutė: lyg nežinia, kas
tai per lizdas. Tik, man rodosi, Ignotukas nenorės Katriukos.

— Kaip liepsiu, tai ir norės.

— Nėr ką! Dar žmonės pamislys, kad tai dėl jos kraičio...

— Ką man žmonės! Aš pats žinau, kaip yra.

Ant to pasibaigė šnekta.

Ant rytojaus, išėjus seniui į kaimą, Vileikienė kukš-
telėjo sūnui:

— Matai, sakiau, nešnekėk nieko, lauk, — gal Dievas
duos, ir tėvas susipras.

— O kas? — sušuko vaikinai, greit kildamas.

— Tėvas, būdavo, visada sako: gaila tos merginos; vienas brolis — tai boba, kitas — durnius, o marti godi; nieks nė piršlio nesiųs, nės niekam nebus miela turėti tokias gimines; o kaip vakar Jurgis pastatė ant savo, tėvui tas taip patiko, kad ketina siųsti tave su piršliu pas Piktus.

— Oi, ar tikrai? — suriko vaikinai ir apsikabino motinai už kaklo.

Ignotukas buvo panašus į Katriuką, kaip ugnis į vandenį: virgus, visada linksmas, niekad negalėjo pasėdėti ant daigto: į gužynę ateidavo pirmas, išeidavo paskutinis — be jo nežinia būtų ką ir veikti . . . . Merginos smorėjo į jį, lyg katės į taukinę, bet vėjavaikis vaikinai nedavė pirmos vietos nė vienai; skraidė aplinkui su užriesta savo nosim nuo vienos prie kitos — net reikėjo sutikti, kad dar per jaunas ant pavartaunešnių užgaidų. Tuotarpu Katriuka šį tą žinojo, vienok už išganymą dūšios nebūtų niekam pasakius, o net bijojo apie tai mislyti. Žiniojo taip-gi ir Ignoto motina, tai-gi pakreipė visą savo trūšą, idant ir senio mislį ant to užvestų; tiesiog pasakyti negalima: kaip užsispirs, norės padaryti saviškai.

Vakar senis pirmą syk pats apie tai užminė, tai gi motina su sūnum taip nudžiugo, kad prašnekėjo visą/ytą, o paskui senukė pradėjo šnabždėti karūnką prie Švenčiausios Motinos, o sūnus, išbėgęs iš grinčios, peršoko penkiolika tvorų ir parvertė merginoms, nešančioms vandenį, dvidešimtį viedrų — purijo ant jo, vienok, joms patiko.

Katriuka apie nieką nežinojo. Kiekvieną kart, sugirgždėjus durims, drebėjo; o gal ateis koks susiedas ir pasakys: „Ignotukas nuvažiavo su piršliu pas Merkulius.“ Vienok, apie tai aptyko. Ar tėvas pripažino, kad dar vaikišcias per jaunas; ar paisė ką, — gana, kad perėjo adventai, perėjo užgavėnes, o apie tai nė nešnekėjo. Turbūt, koks paukštelis pasakė ką Katriukai, nės apsukriaus trūsiasi po grinčią, girgždėjimo durų nesibijo ir net — pastebėtina! jos plaukai sugulė taip lygiai, lygiai . . . .

Gaisras.

ries patį Blovieščių garnys perlėkė per kaimą ir atsitūpė ant liepos už Vargelių žardžio. Keli vaikiščiai tvirtino, būk matę lakiojančias kregždes; vyresniejie juokėsi iš to, darodinėdami, kad tai buvę paprasti žvirbliai; bet, kad vaikai, išpūtę akis, nesidavė apsigauti — reikėjo su jais sutikti ir pripažinti, jog pavasaris įstojo į savo tiesas, ypač kad vyturiai nuo pat ryto giedojo *čyru-vyru pavasaris* už viens kito.

Vėjas, pakilęs užtekant saulei, valkiojosi po laukus sutingęs, lyg bernas, kurs nedėlioje neina į bažnyčią, o paskui nežino, ką su savim daryti: miego nenori, darbo nėra, tai gi sutingęs slankioja po kampus. Ir vėjas vaikščiojo be siekio, lyg mislydamas, į kurią pusę kreiptis: tai pūstels iš pietų, tai truktels iš vakarų, tai net užsuks į rytus; kartais pabėgęs smarkiaus ir, pripuolęs prie stogo, pradės purtyti šiaudus; neužilgo užsislėps, — rodos, numirė. Taip buvo iki pietų; paskui su visa savo plačia krūtine nubėgo išilgai kaimą — į vakarus . . . . ir jau nė sykį ne susiblaškę, tik vis augo, o sniegą ėdė taip godžiai, kad iki vakarui liko vos palaikai, ką spėjo užsislėpti už kalnelių arba aplinkui triobos.

Gaspadinės ir merginos per visą dieną, be atilsio, trusėsi po grinčias, nės, apart paprasto darbo prieš šventę,

atsirado nemažai ir nepaprastų trūsų; taigi, kol iššiūravo suolus, suoslanus, kol iškepė *garnio pyragus*¹ — dienos, rodos, nė nebuvo. Iki vėlaus vakaro žiburiai, lyg žvaigždučių eilė, blizgėjo žemuose languose, paskui pradėjo pa-eiliui nykti. Ilgiausiai žibėjo balana galutinėje Smilgiaus grinčioje — ir ta užgeso . . . .

Neužgeso . . . . Štai kamara lange blizga rausva liepsnelė — turbūt, nuo degančios balanos . . . . Mirga, dreba, bet nenyksta; gandžiaus kaskart vis didinasi . . . . turbūt, tai ne balana!

O gal kakalį kuria? . . . . Štai visa kamara nušvito, lyg bažnyčia per raras . . . . liepsna prasimušė per langą ir įsigrauzė į stogą. Vėjas pagriebė saują degančių šiaudų ir permetė ant klėties.

Neužilgo visas kaimas sujudėjo. Trukšmas ir išgasties balsai išbudino Katriuką; pakilo ir pusiau be nuovokos nubėgo pas ugnį.

Baisu buvo žiūrėti. Smilgiaus, Paukščio, Vileikos triobos degė, kaip šakų pundeliai. Šileikos ir šaltyšiaus triobų ugnis dar nebuvo palytėjus, daržinės, nors stovėjo pašalyje, koku tai daleidimu jau buvo užsidegę. Kibirkštys, lyg ugniniai ledai, lakiojo su vėju ant viso kaimo; ruoštais šmotas degančio stogo, lyg aitvaras, lėkė augštin ir krito ant arčiausių triobų. Juo artinosi, juo didesnę jautė baimę: jai rodėsi, kad mato pragaro liepsnas, landžiojančius šetonų šešėlius, kad girdėt nuožmus prakeiktųjų riksmi. Priėjus prie galo, sustojo, lyg prikalta. Galvijai, vejami nuo ugnies, o bijodami apsiaupiančios^ tamsumos, mykdami šoko atgal ir nyko liepsnose. Šunės, slankiodami patvoriais, staugė, lyg ant šermenų. Žmonės nenutuokdami stumdėsi tarp gyvulių, rėkavo, vaitojo nieks negelbėjo. Kartais atvėrė kuris viedrą, bėgo į šioželką ir, pasiėmęs vandens, pylė ant degančio sučio, bet matydamas, kaip perniek dingsta, — raukėsi,

¹ Pyragai, kepami ant Blovieščiaus iš miltų, sumaišytų iš visokių grūdų.

pūtė, stėrino akis ir stovėjo persigandęs. Moters, dejuodamos lyg apuokai, jieškojo savo vaikų žmonių ir gyvulių miniose. Senis Vileika su sūnum ir bernu užkabino prikiu degančios klėties sieną ir traukė iš viso vieko, norėdami sugriauti, bet dyka stato paskutinąją. Katriuka pribėgo prie jų, pagriebė taip gi už koto, bet matydama, kad nieko nepagelbi, pamislyjo: kad tai Jurgis . . . . Jurgis! — užmiršo jį pabudinti . . . . o ką ji be jo . . . . Parbėgo namon. Įpuolus į kamarą, suriko:

— Jurgi, dega! visas kaimas ugnyje!

— Dega? — sumurmėjo, atsisėdęs; pratrynė akis, apsiavė čebatais, susijieškojo kepurę, sermėgą ir išėjo laukan.

Pažiūrėjo valandėlę, paėmė iš pastogės prikių ir nulinalgavo į gaisro šalį, lyg nendrė ant vėjo. Katriuka vos spėjo paskui jį.

Tuotarpu minia vis didinosi: iš arčiausių kaimų su bėgo bernukai ir noriai šoko gelbėti, bet ką padarysi? Pekliškas karštis nedaleido prisiartinti prie triobų, o moterų dejavimas ir galvijų mykimas atėmė nuovoką. Nuleido rankas ir žiūrėjo persigandę, kaip plati liepsnos upė vis eina tolyn: jau užliejo visas Šileikos triobas, jau, iau apima ir šaltyšiaus klėtį — paskui butą, tvartus . . . . Paskutinio triobas — ir taip toliaus . . . . Iš viso kaimo neliks nė žymio.

Jurgis Durnelis — didvyris.

Štai suaidėjo balsas, kuris perviršyjo minių riksmą ir puolančių sparnų braškėjimą:

— Broliai, eikite čionai!

Tas šaukimas atsigarsėjo kiekvienoje ausyje, visi jį atskyrė ir atkreipė akis į šalį, iš kur jis pakilo; nės tarp vaitojimų ir dejavimų, smarkus balsas įkvėpė įstabų ramumą. Dirstelėjo — ir savo akimis nenorėjo tikėti: kastai? Lyg Jurgis, bet toks didis, galingas; akys žiuri į žmones tiesiog, o visas veidas toks įstabus, kad net baimė ima žiūrėti. Stovėjo ant tvoros ir šaukė:

— Šian, šian, eikite!

Sukrutėjo visi sykiu.

— Persidalinkite! — sušuko ir dukart mostelėjo ranka, lyg perkirsdamas minią į dalis. Suprato jį ir padarė tris kuopas.

— Merginos! neškite vandenį!

Išlindo iš minios ir, paėmę nuo vyrų viedrus, nubėgo.

— Jūs — ant šaltyšiaus triobų, užliekite krintančias kibirkštis!

— Jūs, — tarė, atsikreipęs į kitus:—susirinkite gyvulius ir varykite už kaimo!

— Kiti paskui mane! Sugriaukime Šileikos butą!

Visi brusgiai ėmėsi prie darbo, nės pajuto, kad nors ugnis didelė, žmogus gali su jaja kovoti. Dejavo ir blaškėsi

tik tie, kurie jau pragaišinę buvo turtus. Jurgis pryšakyje viso pulko artinosi prie ugninių vilnių; tojepat valandoje ūmai liepsna užėmė šaltyšiaus klėties stogą. Bernukai nusiminė ir sustojo. Jurgis sugrįžo, priėjo prie klėties, išstūmė duris ir įsmuko į vidurį. Ką ne pasijudino, tai metė skrynias, šėpas, maišus su miltais, skrandas, audeklą . . . .

— Neškite už tvoros, ant varyklų!

Bernukai šoko prie darbo. Kol ugnis pragraužė stogą, liko tik grūdai aruoduose. Jurgis išėjo.

Tuoj pribėgo šaltyšius ir, vėpliodamas be susivedimo, bruko jam į ranką raktą.

— Nuo ko?

— Nuo klėties, — tarė, raukdamas veidą: — vos ne vos radau . . . .

Jurgis sumurmėjo: „et“ . . . . ir pastūmė jį į šalį.

Dabar arčiausiaisiai nuo ugnies stovėjo Vargelio butas: ant jo krito kibirštys ir deganti šiaudai. Dukart jau stogas pradėjo degti, bet bernukai užliejo. Štai vėjas susuko smarkiaus, nutraukė nuo klėties šmotą liepsnos ir metė jį ant grindos. Ugnies liežuvis lyžtelėjo vieną bernuką per veidą, vaikinš sudejavo, kad net visi knystelėjo, ir nusirito žemyn — kiti pradėjo bėgti.

— Butas užsidegs! — suriko kas šalia Jurgio, be dvasios.

— Dirstelėjo; pas tvorą stovėjo Alina ir drebančia ranka rodė į triobą, kuri tuoj turėjo užsidegti. Jurgis mostelėjo ranka ir pradėjo lipti kopėčiomis. Keliose vietose kibirkštys stengėsi įsigerti į įkaitusius šiaudus.

— Berneliai! — riktelėjo tokiu balsu, kad net bėgan-tieji krūptelėjo: — eikitešian, dengkite stogą drabužiais ir liekite vandeniui!

Sugrįžo ir šnabždėdami „Piktas“ . . . . šoko vėl prie darbo: nusivilkdami savo sermėgas, dengė jomis vietas, kur greičiausiai galėjo užsidegti, ir liejo vandeniui. Vienas bernukas sugriebė kelias naujas skrandas, išgelbėtas iš Šileikos klėties, idant jas užmestų ant stogo; bet Šileikienė, rėkdamajie savo balsu, įsikabino į vienintelį likusį jai turtą.

— Šileikiene, leisk! — riktelėjo Jurgis, lyg pasiutęs.

Moteriškė sudrebėjo, riktelėjo „Piktas“! ir paleido iš rankų savo turta.

Tuotarpu ant degančios klėties pylė vandenį sriovėmis. Veltui! . . . . Rodosi, trioba tapo ugninių žalčių lizdu: prie kiekvieno viedro vandens girdėt buvo pasiutusias šnypštimas, raičiojosi nevydonų kamuoliai, o ilgi jų kaklai, išlįsdami iš lizdo, tiesėsi tai prie bernukų, tai prie buto. Karšti gyiliai, vis labiau pripuldami, laižė stogą — tuoj, tuoj liepsna ir ten plykstels . . . . Viena viltis — Jurgis ant buto; ne tas durnelis, bet stiprus, baisus Piktas, kuris jeigu butų paliepęs bernukams lįsti į ugnį, tai butų lindę: visų akys buvo atkreiptos į stogą, visi žiūrėjo į kiekvieną Jurgio pasikrutinimą — ar ištrivos. Prie kiekvieno smarkesnio ugnies pliskinimo buvo girdėt išgasties riksmi. Kartais sudejavo kuris bernukas, kada kibirkštys nudegino veidą, kaip kuris nusirito žemyn; kelis syk rengėsi bėgti . . . . bet į juos žiūrėjo pilkomis perveriančiomis akimis Piktas — turėjo trivoti. Bematant, degančios klėties stogas griuvo į vidurį, iš liepsnos pakilo kibirkščių stulpas ir perneštas vėjo ant buto, apibėrė bernukus ugnies pusnimis. Suriko iš išgasties ir skaudėjimo, šoko ant žemės. Sauja degančių šiaudų nupuolė ant Jurgio galvos, plaukai plykst ir užsidedė. Ant viso kiemo pakilo riksmas: „Jurgis dega!“ Iš visų balsų du sudejavo skaudžiausiai — Katriukos ir Alinos: viena sudrebėjo už brolių, antra . . . . turbūt, už butą. Jurgiui nebuvo kada apie tai mislyti; kaireje ranka užsidengė akis, tiesėja pabraukė per plaukus ir užgesino ugnį. Kada pakėlė galvą ir nematė ant stogo jau nė vieno, riktelėjo, lyg stumbras:¹

— Vaikai!

Ir vėl ant svylančių jau sermėgų ėmė pilti vandenį.

¹ Tauras, laukinis jautis, žiūrėk viršuj.

Jurgis ir vaikai.

lėtis, sugriauta, vis mažiaus ir mažiaus davė ugnies: ant degėsių ir šiaudų nuolat pylė vandenį. Šaltyšiaus butas ir kita kaimo dalis užsiliko: upė tapo užtvenkta.

Sujuodąs, visas suodinas, pūslėtas, Jurgis nulipo nuo stogo ir, atsistojęs ant tvoros, sušuko: „mažiuliai“! Tame balse jau nebuvo girdėti skambėjimų — rūsčių, perveriančių: dabar atsiliepė pažįstamas vaikams jų „dėdė“, iš visų kampų pasirodė persigandusios gelsvos ir juosvos galvutės.

Kada jį vaikai apstojo, atskyrė tuos, kurie neteko turtų, ir atsigręžęs į susiedus, tarė:

— Priimkite, kas gali, padegėlius, o tuotarpu jų vaikus paimsiu pas save.

Ir apsuptas mažaisiais, nuėjo namon.

Katriuka liko pas degėsius, nės Alina užsikabino jai ant kaklo ir nenorėjo leisti.

Sugrįžęs namon, Jurgis išnešė iš kamaraitės visas rakandas ir baldus į priemenę, paklojo ant žemės šiaudų, suguldė vaikus, kaip paršiukus, užklojo kuo pasitaikė — ir pats atsigulė pas slenkstį.

Ant rytojaus anksti prisikimšo po Jurgio valdžia pilna Piktų grinčia mažų padegėlių, kaip amaro. Grigienė krūptelėjo iš papykio; na, tegu jau du, trys, o čia vienuolika!

Kas gal privalgydinti, ypač į pavasarį? Biauriausiai, tai kad nežinia, kaip ilgai sėdės ant sprando! Prapuldys namus_____o tai vis Jurgis!

Tuotarpu suodinas milžinas, visada taip nedrąsus, trūsė po kampus ir visukuo, ką rado: duona, bulvėmis, garnio pyragais — penėjo svečius. Kada pavalgė, įleido visus į kamaraitę ir sugrįžęs į grinčią, paklausė:

— O ar išvirsite vaikams kokios buizos?

Grigienė negalėjo ilgiaus iškęsti:

— Ką, ar tamista toks turtingas, kad maitintum pusę kaimo?!

Jurgis nieko neatsakė, atsikreipė į seserį ir tarė:

— Katriuka, eik virk buizą!

Bet, kada mergina ėmė puodą, Grigienė ištraukė jį iš rankų ir suriko:

— Nedrįsk!

— Kirmėlė! — riktelėjo Jurgis, stovėdamas priešais marčią.

Dirstelėjo į jį, pabalo ir, atsitraukdama, sušuko: „Jėzau, Marija!“ Akys jo žibėjo kaktoje, kaip dvi angli, ir taip į ją žiūrėjo, kad jai išrodė geriaus skradžiais žemę nueiti. Grigas, išbalęs, rodos, kad jį kas avižiniais miltais apibėrė, pašoko nuo suolo.

— Jurgi! — meldė: — negąsdink bobų! Susipyks ir susitaikys, o vaikus pavalgydys — ar tai jiems reikės mirti iš bado? . . . .

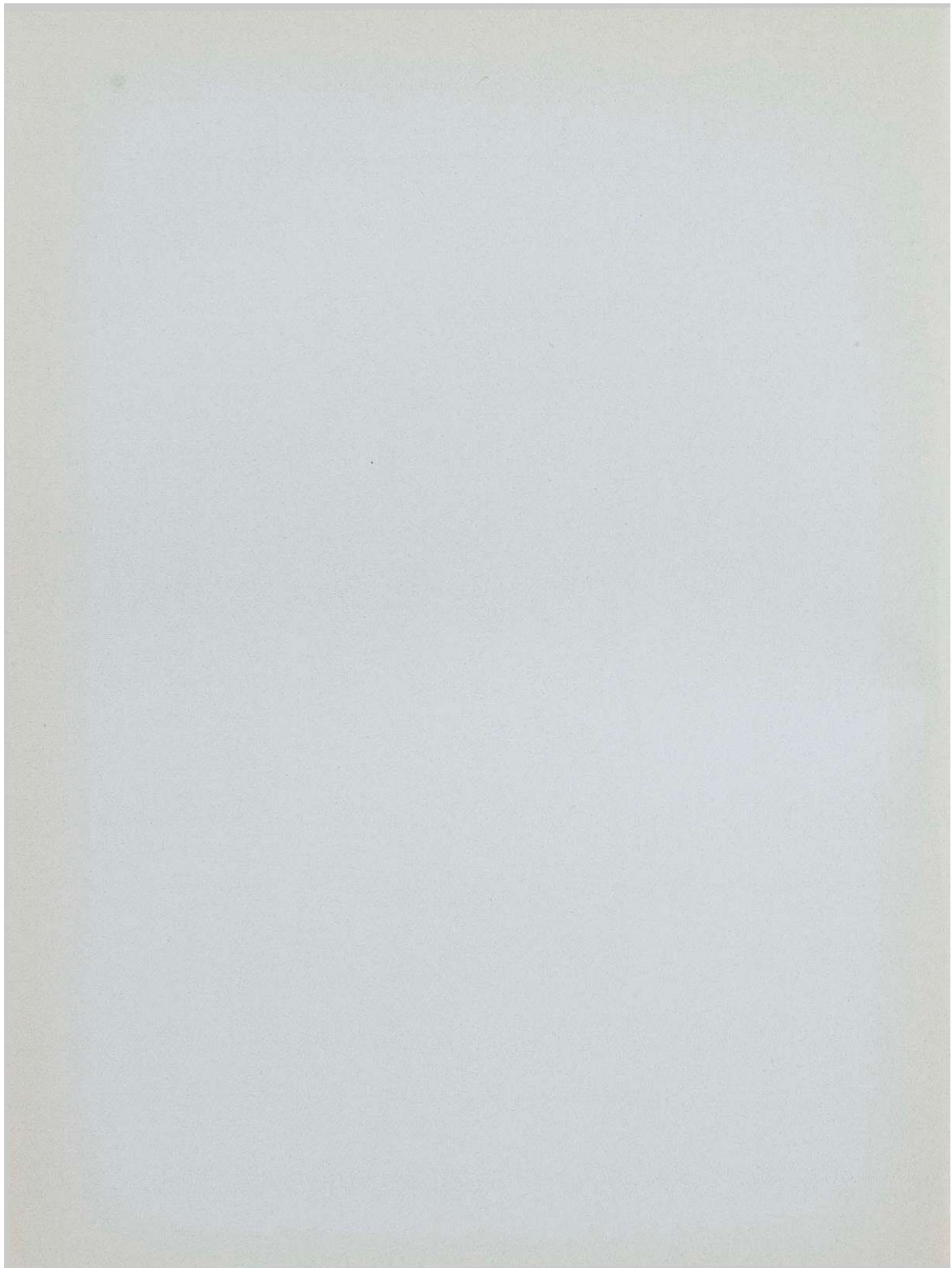
Jurgis atsitraukė. Pasišaukė brolio vaikus ir tarė:

— Eikite į kamaraitę ir bovykitės su vaikais; pašauks į grinčią — eikite sykiu; duos valgyti — valgykite sykiu; o nepaklausysite, išmesiu į užtvorį.

Vaikiščiai paskubino į kamaraitę.

Atitokę nuo išgąsties, padegėliai pradėjo dairytis. Pasirodė, kad Vargelio sudegė klėtis ir daržinė; Smilgio ir Paukščio liko tik kluonai; Vileikos kluonas ir pirtis. Vienas Šileika liko ant gryno lauko. Niekiausiai, kad nė vienam neliko nė gorčiaus grūdų. Dėlto-gi sunkiai slinko pavasaris; vienok, su gerų žmonių pagelba atsigraibstė

pamaži nuo sudegimo. Jurgis per visą vasarą nežinia kada miegojo, kada valgė. Ar traukti medžius, ar rėsti rentinį, ar sušaukti talką padegėliams — visur jis; taip priprato prie jo pagalbos, kad ne tik padegėliai, bet ir kiti susiedai — kad tik kur kas — bėgo pas jį rodos jį ieškoti. Ką pats pagalbėjo, tai dar nieko; mokėjo ir kitus patraukti: ne tik savo susiedus, bet ir iš aplinkinių kaimų. Vaikus laikė kamaraitėje beveik iki rudeniui. Gri-gienė išpradžių vaikščiojo po grinčią, lyg tamsus debesys, ir, negalėdama rasti teisybės pas susiedus, važinėjo su skundu pas vaitą; bet kad ir vaitas nenorėjo duoti rodos, o kunigas ant pamokslo taip gražiai pasakė apie tuos, ką priglaudė siratas — susitaikė su savo valia ir laukė tik nekantriai rudens. Ant galo sulaukė: Vileika pirmiausiai atsiėmė savo dvi mergaiti, paskui savo vaikus Šileika, o paskiausiai Paukštis ir Smilgius. Kamaraitė vėl sulaukė savo pirmojo stovio — Jurgis vėl pamaži pradėjo tylėti ir niūroti.

Piršlybos.

er Kalėdas Grigai išvažiavo į svečius net į kitą parapiją; Katriuka nuėjo į gužynę pas šaltyšių, kuris per vasarą pasistatė jau klėtį ir daržinę. Tik viens Jurgis liko namieje. Gulėjo kamaroje su įstebeilytom į lubas akim, lyg skaitydamas plyšius. Ruoštais permainė balaną ir vėl gulė. Štai sugirgždėjo durys; įbėgo Katriuka ir Alina.

— O kas tai, Jurgi, guli ir neini į gužynę? — sučiauskėjo šaltyšiotė.

— Et! ką ten bernas veiks tarp gaspadoraičių? — sumurmėjo.

— Ką šneki niekus, eik šian!

— Et!

Merginos, lyg nežinodamos, ką čia daryt, pašnabždėjo tarp savęs, o paskui Alina vėl atsiliepė:

— Jurgi, ar leistum Katriuką už Vileikučio? Nors jie nuvargo po ugnelės, bet vis geri namai, tai ne koks paskutinis.

— Dar jis neatsiuntė piršlio.

— Ryt atsiųs.

— Iš kur žinote?

— Kad klausė Katriukos, ar eitų už jo. Mat, senis Vileika vis dausėjo; išpradžių norėjo pas Merkulius, o pavasaryje pasakė, kad pas jus važiuotų. Dabar po ugnelės senis tyli, lyg kelmas, o kaip Ignotas paklausė, tai jam atsakė: daryk kaip nori.

Jurgis, gulėdamas, pakreipė galvą j seserį ir paklausė:
— O tu ką?
Mergina uždengė veidą rankove ir sušnabždėjo:
— Aš eičiau.
— Na, tai atsivesk jį čia, priimk — pašnekėsime, ot ir bus piršliai.
— Tuojau? — paklausė nusistebėjus.
— O kad ir tuojau . . . .
— Eime! — tarė Katriuka ir traukė su savim Aliną, nes jai vienai negražu buvo vadinti vaikiną.
— Ką čia! — sušnabždėjo šaltyšiutė: — pasakysi, — kaip niekaniekė, — kad Jurgis prašo ateiti, o aš čia pabusiu.
Išbėgus draugei, Alina pataisė balaną ir tarė:
— Aš čia palūkėsiu.
— Tai lauk! — atrėmė Jurgis, neatitraukdamas akių nuo lubų.
— Ot, seserį išleidi, — sakė lyg ne savo balsu: — o dėlko pats neapsigobtum?
— Gudas sakė: „ne šun dešra“.
— Ką čia gudo klausyti; už tamistos kiekviena eitų.
— Už berno gaspadinaitė neis, o liuosininkės kokios norėčiau, nepažįstu.
— Koks tamista bernas; gal geresnis gaspadoraitis už kitus.
— Bernas, nes lauką užrašiau brolio vaikams.
— Tamista galėtum įeiti į žentus.
Jurgis pasijudino nekantriai, sumurmėjo savo „et!“, bet tuojau tarė:
— Tai atsiųskite pas mane piršlius; kuri patiks — imsiu.
— Kokia-gi merga siųs piršlį? kas tai matė?
— Aš nesiųsiu.
Šaltyšiutė nutilo. Kelias valandėles tęsėsi aprėpnas tylėjimas; tik piešos nuo balanos, šnabždėdamos, puldinėjo ant mėlynos aslos, arba svirplys atsišaukė iš užpečkio. Mergina, pašiodama skepetos kampą, dukart atidarė lu-

pas, idant ką pasakytų, bet vėl jas uždarė. Ant galo, padarė du žingsniu artyn ir tarė:

— Jurgi . . . .

Kas skambėjo tame balse, nieks nebūtų atminęs; bet turbūt kas-nors svarbaus, nes nepajudinamas ir užkietėjęs Jurgis vienoje akimirkoje pakilo, dirstelėjo j ją ir koku tai atsimačiusiu balsu paklausė: ką?

— Ar neatsiųstum pas mus piršlį?

Norėjo pasakyti: „gudas“. . . . . bet kas-žin kas gerklėje jam sudrebėjo. Mergina su verksmu puolė prie jo ir priglaudė galvą prie plačios jo krutinės. Kieta milžino ranka išlengvo perslinko per jos plaukus

Ignotukas su Katriuka, įėję į kamara, išvertė akis, lyg kukulius: Jurgis sėdėjo su Alina ant vieno suolo ir . . . . juokėsi, ir jau tikrai juokėsi! Ir taip gražu buvo žiūrėti į iššieptus jo dantis, į lupas, atidarytas beveik iki ausų, į didelius raukus palei nosį, į žibančias, kaip dvi angli, akis, — kad Katriukai atėmė žadą. Seniai, labai seniai, kada dar buvo gyva motina, — ji taip juokiantis jį matė, o paskui niekad! . . . Tai-gi tik suplojo rankomis, suriko: „Jurgi!“ . . . ir vėl žiūrėjo į jį nusistebėjęs.

*

Sukakus šešioms nedėlioms, Piktų grinčia net drebėjo nuo trenksmo: išsyk iškelti buvo net dvi veselyji. Muzikantas režė, kad net skripka verkė — visi šoko, net ir Jurgis bandė. Grigienė, mylėdama svečius, nežinojo, ar džiaugtis ar liūsti. Teisybė, dabar liks pati ponija, bet už tai neteks dviejų gerų darbininkų ir apart visokio gero — net baisu pamislyti — poros jaučių.

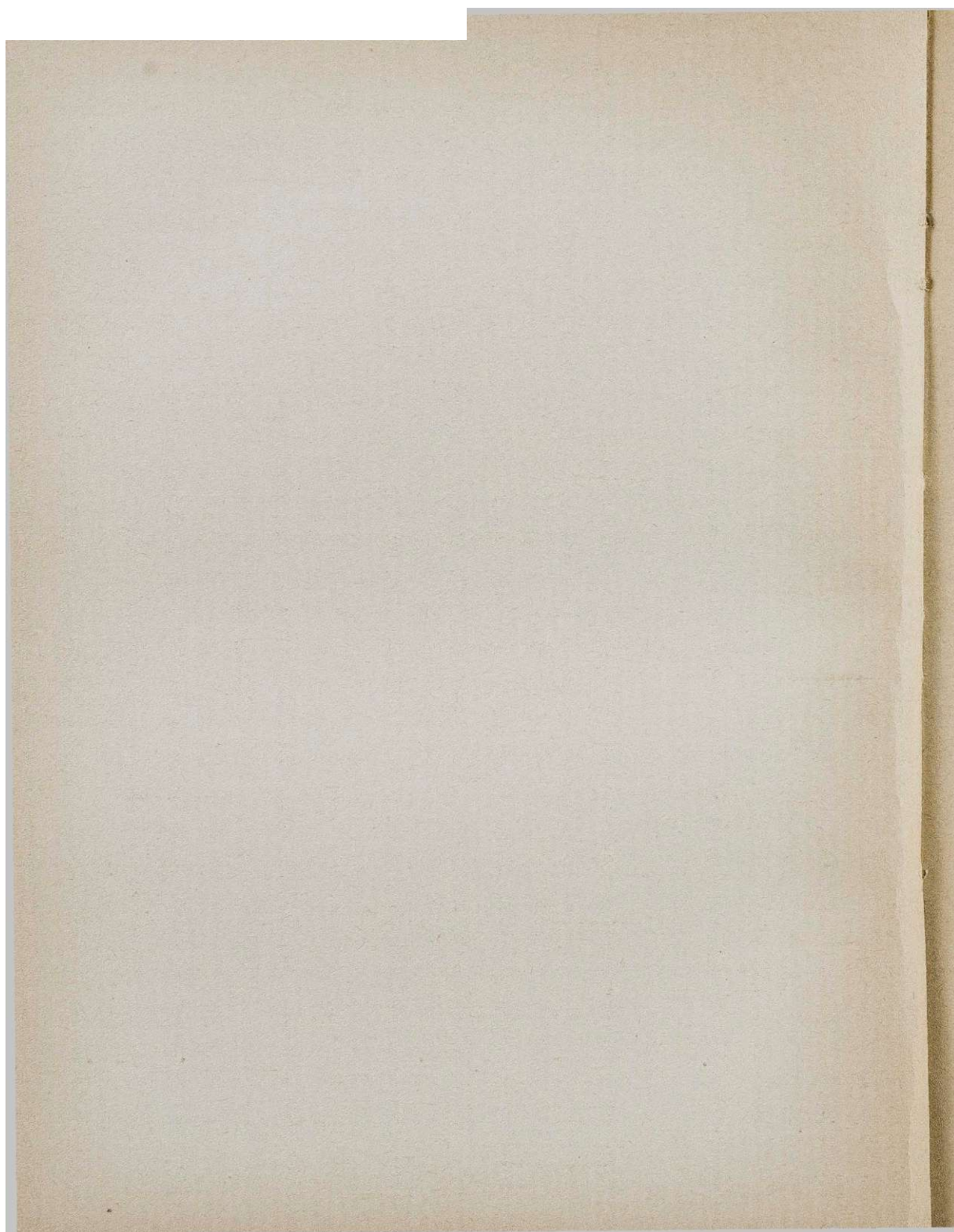
Raštininkas, užsilinksminęs, kukždėjo šaltyšiui pašalyje, kad pusę valakos žemės galima būtų atimti nuo Grigo . . . . bet Vileika, išgirdęs tai, tarė:

— Liaukitės, negriešykite vėl!

VAITIEKUS SMAIGHS.

Vaitiekus Smaigas.¹

mssm

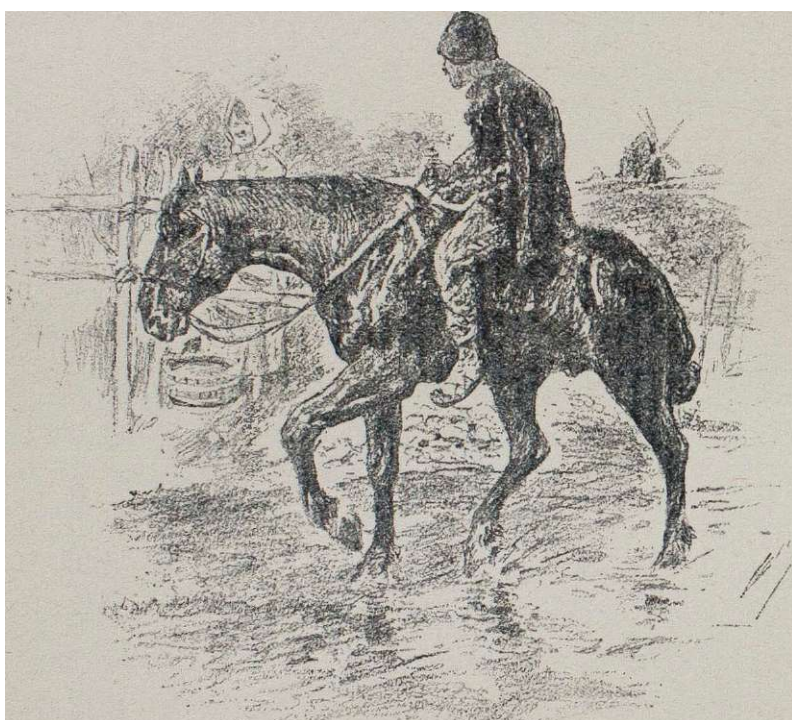
Vaitiekus Smaigas, bernas iš dvaro L., grįžo raitas iš miesto, kur buvo pasiūstas parnešti mėsos ir laikraščius. Kumelka, aptaškyta iki pusiau šonų, išrodė lyg nevidonas, o jis pats, nors permirkęs iki paskutiniui siūlui, buvo linksmas net akys juokėsi, ir jodamas per girią švilpino, net aplinkui gaudė kaip-gi nebūti linksmam? Kiek sykių pasitaikė joti pro malūną, tai visados Onutė, maluninkiuotė, taip apsuksiai pasipainiodavo, kad jeigu negalėdavo jos įgnybti ar stumtelti, tai bentgi išgirdavo tokį žodį, kad net širdį pakutendavo. Nebuvo atsitikimo, kad jotų ir nesutiktų Onutės, ar grįžtančios nuo šaltinio su vandeniu, ar skalbiančios pas šioželka,¹ ar darže už pinučių, iš kur, geisdama jį pakibėti, mėtydavo bulvėmis, arba morkomis, o jų netekus, tai nors grumsteliu. Mat, ir šiandien jau tarė jos nepamatysiąs, nės lijo be galo ir purvyno buvo sulyg kaulelių. Jojo ir pagal paprotį dairėsi malunolink, štai kas-žin kas iš užpakalio supėrė kumelką.

Kumelka pasibaidė, šoko zovada, o Vaitiekus mažką nenusmuko į grabę ir vos sulaikė kumelką. Atsigrižta — o Onutė stovi ant vidurio kelio, įsirėmus ir leidžiasi juokais padarius tokį juoką. Vaitiekus norėjo už tai nedo-

¹ Šitą veikalą lenkiškai parašė M. Balucki's, sulietuvino Vincas Kudirka. ² Šioželka — tvenkenys, (prūdas).

vanoti ir atsisuko atgal; bet, iki prijojo, mergina metė į žemę pundelį malkų, kurį nešė iš girios, peršoko per grabę ir įsmuko į butą, o per langą, šypsodamasi, parode špygą.

Tai jau tur būt ne prietikis — mislyjo jau Vaitiekus — kad ji taip vis pataiko susitikti. Ar čia siųsti po rugpiūtei piršlį, ar ką? mergina, matomai, turės gerą kraitį.

tm^W'.

Pamojo jai kumščia ir nujojo sau, bet taip nudžiugęs, kad be paliovos dainavo ir švilpino. Iš džiaugsmo būtų užsidūmęs cigarą, ilgąjį, už pusę šeštoko, ką nusipirko mieste, bet šipulėliai¹ taip sumirko kišeniuje, kad jokiu

¹ Šipulėliai — degtukai.

būdu nedegė. Tuom tarpu išgirdo girioje balsą kirvio. Tai malkininkai dirba; gal turės ugnies — pats sau tarė ir pasuko iš kelio tiesiog ant balso kirvio. Vienok buvo toks tankumynas, kad turėjo nusėsti nuo arklio, pririšti jį prie medžio ir pėsčias persiveržė toliaus. Daėjus jam iki vietai, kur buvo kertama, koks ten skriblius, matydamas Vaitiekų išeinantį iš krūmų, šoko bėgti. Vaitiekus jį vyt, bet prapuldė tankumyne. Sustojo ir kelias valandas klausė, ausis ištempęs. Lytus vienok šnabždėjo per lapus ir negalima buvo išgirsti žingsnių. Vaitiekus betgi neapsileido. Persimanęs, kad užtiko piktadėją, besinaudojantį iš darganos ir naikinantį dvaro girią, norėjo jį kaip nors sugriebti ir ėmė tarp krūmų rūpiai jieškoti. Tol slankiojo, tol tėmyjosi, kol nesugriebė tankumyne besislepiančią vagį. Da sykį bandė ištrūkti, bet Vaitiekus, sugriebęs viena ranka už krūtų, o kita už keteros, pakėlė augštin jo veidą, kurį vagis taikėsi slėpti.

Pelėda, sušuko Vaitiekus — ar tai tu, brolau? Palaukk, atliksiu aš su tavim! Kur dėjei kirvį? Duok šian jį tuojaus ir eiva į dvarą!

Vagis, matyt, buvo silpnesnis už Vaitiekų, nes nė nebandė gintis, tik nuduodamas nusižeminimą, tarė: Vaitiekieli, ką tu laimėsi, kad man dvare išpers kailį, arba da apskųs?

— U gi kam tu vagi pono girią?

— O kas tau sakė, kad pono?

— Na, vai keno?

— Keno? Pirmiausiai Dievo, o paskui mūs.

— Kaip gi tai mūs? — klausė Vaitiekus užgautas tais žodžiais.

— Tai žinoma, kad mūs, nės už tą girią da valsčius tąsysis su ponu.

— O kas tau sakė?

— Atsirado toks, ką apie tai gerai išmano ir leistruose atrado, kad ta giria valsčiaus. Vaitiekus atleido truputį nagus ir tėmyjosi, lyg n'ištikėdamas:

— E, tai vagių sukimai, kurių išmoko kalinuose, sušuko Vaitiekus, dvejodamas, ar tikėt, ar netikėt, eikš į dvarą, ten galėsi su ponu pasirokuoti! Ištaręs tai, vėl pagriebė vagi už krūtų ir patraukė kelis žingsnius. — Vaitiekau! — sušuko melddamas Pelėda — ką iš to turėsi, ką mane nuvilksi į dvarą, tau rodosi, gausi už tai ką? Jeigu tik nori, tai ir aš nupirksiu ant jomarko kokius du pundelius tabako. — Aš tabako nedumiu — sumurmėjo šiurkščiai Vaitiekus.

— Na tai cigarų nupirksiu, tik leisk mane!

— O matydamas, kad Vaitiekus vėl atleido, nè nepasimislyjęs toliaus, sakė: Ar tai ponas pavargs dėl to galo pagalio, ką paimsiu iš girios?

— Teisybe, nepavargs.

— Na, mat, giria buvo, mūs nebuvo, mus nebus, o giria bus. Ką tu užtari už poną?

Tie davadžiojimai matyt, pergalėjo Vaitiekų, nè atleido Pelėdą ir ėmė kasytis galvą, lyg norėdamas iškasyti iš jos sau rodą, ką čia daryti.

— Na, ar nupirksi cigarų? — paklausė po valandai.

— Žinoma, nupirksiu.

— Ar ilgųjų?

— Ilgųjų, trumpųjų, kokių tik norėsi.

— Ar ant galo, ar aš girios sargas, kad turėčiau girios žiūrėti?

— Tai jo darbas — pritarė Pelėda, taisydamas skrybėlę, kurią sumankė besitąsydami.

— Ar turi ugnies? — atsiliepė vėl Vaitiekus, išsiimdamas iš kelnų kišenius cigarą.

— Turiu.

— Tai duok šian. Tegul tave medis užtrenkia!

Šnekėjo su Pelėda išaugšto ir didžiavos, lyg stengdamasis duoti jam pajauti savo malonę. Pelėda išsitraukė skiltuvą, uždegė pintis ir padavė Vaitiekui, kuris, nuduodamas ponišką didybę, nukando galą cigaro, nuspjovė ir tada tik užsidegė. Na tai sudiev! — tarė ant galo — o saugokis, kad tavęs nesugautų girios sargas!

- Apie tai nesirūpink.
- O neprasitark, kad aš tave mačiau.
- Lyg aš toks jau kvailas.
- Tegul bus pagarbintas!

Ant amžių amžinųjų — josi sveikas!

Vaitiekus sugrįžo pas kumelę, užsėdo ir nujojo.

Pelėda turėjo vėl stvertis už darbo, nės girdėti buvo tauškinėjimas kirvio. Vaitiekų išsyk užrūstino ta vagies drąsybė. Norėjo grįžti ir uždrausti toliaus kirsti, bet, palaukęs, pats sau tarė:

— Kas man galvoj — pasakė, paleido kamuolį dūmų ir nujojo. O jodamas dairėsi po laukus, ant kurių siūbavo dvaro javai ir mislyjo sau: „Kad taip žmogus turėtų kokius penkis margus, tai drąsiai galėtum gretintis prie malūninkutės; o dabar, kasžin, kaip gali būti: senis malūninkas puikus — gal dukters nenorės išteisti už berno.“

Nusiminė mažumėlį, bet vėl pats save suramino: — Kad tik mergina tarš už mane, tai malūninkas turi atsi-leisti. Na-ašyvute! Spūstelėjo kumelką kojomis ir šuoliu nujojo per purvyną į dvarą.

Jonas Pelėda

Jonas Pelėda buvo sūnus ūkininko, turėjo net turtingą dėdę kaime, bet tas neprisipažindavo prie valkatos ir vagies. Jono tėvas taipgi dailiai gaspadoravo, bet kelis-syk padegė ir per tai nuvargo. Prie to turėjo keletą vaikų, beveik vienas tik dukteris kaip atėjo laikas visas išlaidyti, tai kas-syk lauką dalino į mažesnius sklypus, taip kad jaunesniems dviem sūnam išpuolė vos po keiolišką lysių ir stubelė pagiryje, kurioje išpradžių gyveno išvien, bet marčioms pradėjus kelti vaidus ir peštis tarp savęs, Jono brolis suardė savo pusę stubos ir persikėlė ant kito galo kaimo, o Joną paliko ant vietos.

Labai skurdžiai ir baisiai apdriskusiai išrodė dabar ta sodyba. Nebuvo ji ir prieš tai perdaug švari, betgi dabar,

COCCOOCBOCDEDDSDS V. KUDIRKOS RAŠTAI

kada pusę išplėšė, atsidarė nevalus ir surukę nuo durnų viduriai, lotos styrėjo iš po šiaudų lyg šonkauliai, pridudamos stubelei paveikslą tuštumo. Stuboje¹ buvo keletas pundų ant prižedos; suolas, užklotas šiaudais ir visokiais nevaliais skarmalais, buvo tai patalas dėl visų namiškių: gaspadoriaus, jo pačios ir dvejeto vaikų, kurie sujuodę, nešukuoti, apdriskę bėginėjo vasarą po lauką, o žiemą rūko dūmuose ką nuo prižedos vingiavo per stubą į priemenią. Kampe stovėjo garnos, ant karties, tiesiog ant patalo, kabojo šiek-tiek apdangalų, keletas sijonų, skylėta skrandpalaikė — tai visas turtas, visi rakandai. Net aslos medinės nebuvo, tiktai molinė. Vargas rodė dantis iš visų kampų, nės tas keletas lysių negalėjo ištesėti ant išmaitinimo visos šeimos, o uždirbti pati Jonienė neįveikė, nės visada sirginėjo, jisgi pats dirbti nenorėjo. Velyjo pavogti, ne kaip uždirbti ir darė tai be jokio graužimo sąžinės, nės taip save ramindavo, kad nuo turtingesnių, nuo ponų ar žmonių, galima paimti. Deltogi ir ėmė, kur galėjo ir ką galėjo: čia malkų, pasikurti, ten nukasė kelias lysias bulvių, prisiskynė rugių varpų, užsmaugė vištą arba žąsį, jeigu tik prigriebė kur pašalyje, ir nusinešė namon.

Atsitikdavo naktyje ir į svetimą kamarą įlysti, nusitverti lašinių paltį, arba audeklo stuomenį, kurį paskui užpusdykį parduodavo mieste žydams.

Tada per kelias dienas buvo stubelėie linksma: pati virė kukulius ir kepė pautienę,¹ o Jonas vilko iš karčiamos degtinę, kuriaja lakinosi visa šeima, neskiriant ir vaikų. Paskui vėl keletą dienų būdavo ir šalta ir alkana, kol atsitikdavo naujas uždarbis. Ne visados vienok klojosi taip švelniai ir laimingai. Apie kelis syk sugavo jį ant vagystės ir surakytą pristatė į kalinį. Tada pati imdavo vieną vaiką ant rankų, kitą už rankos ir eidavo per kaimus, (elgetaudama), kol vyras neattupėjo kalinį ir nesugrįžo namon.

Taigi dabar susiejo ilgai nesimatę. Jonas turėjo daug

¹ Stuba — grinčia. ² Kiaušinienę.

Toliaus kabojo karieliai: tai raudoni, tai mėlyni, tai geltoni gintariniai; žvilgėjo žiedai su žibančiomis akimis; gulėjo škaplieriai, ražančiai ir kitokie žibučiai. Da toliaus žydai viliojo prie savęs moteris, rodydami margus kartonus, vilnones ir šilkines skepetaites, arba statinėjo ant lentynų eilėmis skrybėlės ir gelumbines kepurės su bumburais.

Tarp tų išstatymų žmonės spietė būriais, tai sustodami, dairydami, žiopsodami, derėdami, stumdėsi į visas puses trukšme ir sumišime prie linksmų balsų kanklių dūzgimo elgetų (ubagų) ir giesmių žmonių bažnyčioje.

Vaitiekus buvo taip gi ant jomarko. Slinkdamas sykiu su vilnimi žmonių, išsiveržusia iš bažnyčios, tarp jomarkinių būdelių, stapteldamas kaip kur ir tėmydamasis geidulingai į žibučius ir parėdus. Ne dėl savęs jų geidė, tik dėl Onutės. Susitiko su jaja ant trumpos valandėlės tame sumišime. Ji sveikais, baltais dantimis poškino riešutus ir kvatojo su gaspadoraičiais, kurie traukė ją į karčiamą. Pamačius Vaitiekų, nusijuokė, kumštelėjo jį į pečius ir tarė:

— Na ką nupirkai man ant jomarko? Vaitiekus apkaito ir nežinojo, ką atsakyti. Gerai da, kad kita žmonių vilnis juos perskyrė.

Vaitiekus liko viens ties kromais, nusiminęs, nės neturėjo už ką nupirkti jai dovanų. Gėda jam buvo, kad jis toks nuvargęs, kad neištesa nė ant pamylėjimo, nė ant dovanų.

Štai kasžin kas šuktelėjo jį iš užpakalio. Atsižiūrėjo ir pamatė Pelėdą, kuris prisiartino prie jo su linksmu veidu ir kumšteldamas jį draugiškai tarė.

— Tai, ką tu manęs jieškotum, tai aš turiu tavęs jieškoti po visą jomarką.

— O ko tu nuo manęs nori? paklausė Vaitiekus nekantantas, kad susitiko su Pelėda, apskelbtu vagimi. — Tai gi mat su tais cigarais. Ar užmiršai, kad aš tau kaltas?

— Al —tarė Vaitiekus atsimindamas. — Matai, koks aš tiesus. Jieškau tavęs nuo pat ryto su tais cigarais. Tai ištaręs, ištraukė iš kišenius saują cigarų, aštuonis ar da daugiau, ir įbruko Vaitiekui į ranką.

•— Kad tu man duotum kelis varinius vietan tų cigarų, tai būtų geriau — pasakė Vaitiekus.

— Oi kas tai? Ar neturi pinigų?

— Žinoma, kad neturiu — atsakė Vaitiekus susigėdinęs — algą išėmiau visą, dvare dabar visai negaliu užpelnyti, tai iš kur juos imti?

— Kad aš būčiau ant tavo vietos — tarė Pelėda, plaksnodamos j petį — tai būtų pinigų, kiek tik norėčiau.

Pelėda tėmyjosi į jo akis, lyg norėdamas iš jų išskaityti, ar galima pasakyti tai, ką turėjo ant mislies.

— Na, sakyk — sušuko nekantriai Vaitiekus — nės be juoko dabar reikia man pinigų.

— Jeigu taip, tai eiva į karčiamą. Atsisėsiva sau kur kamputyje prie puskvatierkės¹ ir pasišnekėsiva išmintingai. Pasakęs tai, nusitraukė Vaitiekų ir įėjo abudu į plačią, tamsią priemenę, iš kurios buvo durys į vidų karčiamos. Sėdėjo tenai daugiaus kaip valandą. Kada išėjo laukan, Vaitiekus buvo raudonas, lyg putinas, akys žibėjo, o ėjo lyg beprotis, apkvaitęs, nors da nebuvo girtas. Teisybė, išgėrė po kelias puskvatierkes, bet apkvaito jis ne nuo degtinės, o labiaus nuo šnektos su Pelėda. Kokius jis ten vartojo žodžius, idant pritraukti Vaitiekų prie savo pusės, nežinia, vienok yra tikru daigtu, kad jį prikalbino, nės atsisveikindamas Jonas tarė jam:

— Jau aš taip apsisuksiu, kad ir ant galvos atsistotų, tai manęs nesugaus. O pinigų kad bus, tai bus! Su tais žodžiais persiskyrė. Vaitiekus nuėjo tiesiog į kromus nupirkti Onutei karielius — jau dabar nebuvo be skatiko. Pelėda pagelbėjo šiek-tiek jo kišenių. Eidamas sutiko du žandaru, kuriuodu, vaikštinėdami tarp žmonių, dairėsi ir tėmyjosi į visas puses. Vaitiekus negalėjo žiūrėti jiems tiesiog į akis; jam rodėsi, kad ant jo veido perskaitys piktas mislis ir greitai atsikreipė į kitą pusę. Neturėjo jau grynos sąžinės, kuri tiesiog žiuri žmonėms į akis. Kuogreičiausiai prasitraukė žandarams iš kelio ir nuėjo į

¹ Degtinės saikas.

kromą. Nupirko ten karielių, porą žiedų, kryželį ir viską tą laikė saujoje, o akimis jieškojo Onutis, idant atiduoti. Karčiamoje "jau jos nebuvo, bažnyčioje taip gi, nė apie kromus. Ant galo užtėmyjo ją besėdant į vežimą ir keitinant važiuoti namon. Aplink vežimą stovėjo keletas vaikinų, apsirėdžiusių pusiau kareiviškai, su šiaudeliais nuo valakiškų cigarų už ausų, ir čvierydamiesi dabinosi prieš patogią malūninkietę, kuri taisydama ir glamžydama sukrakmolintą šlebę, išpūstą lyg pūslę, raižėsi ant vežimo besijuokdama. Vaitiekus, naudodamas iš valandos, kada senis malūninkas taisė plėškes ir viržius prisiartino prie vežimo.

— Onute, štai — tarė ir išpylė jai į žiurštą dovanas iš saujos.

— Tik tokios? — paklausė nekantanta, čiupinėdama su paniekinimu karielius — aš mislyjau, kad toks švarus berniukas ištesės ant geresnių dovanų. Nebijok! bus ir geresnės — sumurmėjo po nosia Vaitiekus. — O! turiu turėti — tarė paskui pats, kada malūninkietė jau nuvažiavo — turiu, kad ir kas-žin kas būtų!

mssm

Vaitiekus — vagis.

Ir teisybė nuo tos valandos tankiai nešiodavo Onutei tokias dovanas, kokių nesigėdintų ne gaspadoraitis: tai plėčius kaspinus, tai paausuotas sagutes tai šilkinės skepetas. Bet nuo laiko pradėjo nykti dvare visokie daigtai: tai sidabrinis šaukštas, tai šaukštukai nuo kavos, tai žlugtas nuo augšto ir negalima buvo susekti, kas imdavo. Tarnaitės prysiegavojo, kad nepaėmę. Ant Vaitiekaus nė nemislyjo, nės buvo laikomas už teisų; tai-gi išpradžių šiaip-taip nusisekdavo. Visiems rodėsi, kad mazgojant išliejo šaukštus su pamazgomis, arba atėjo koks elgeta ir nusinešė. Ant augšto, prie žlugto, taip-gi koks svetimas vagis turėjo prisitaikinti. Namiškių nieks nė neaptarė. Tiktai ankščiau paleisdavo dabar nuo retežių šunis, ir

panaktiniui davė pagelbininką. Tikrai, per šiek-tiek laiko nieko nebuvo girdėt.

Bet po dviejų nedelių pragaišo pono auksiniai akulioriai ir išnyko du sidabriniai uzbonėliai nuo smetonėlės. Tada jau nebuvo abejojimo, kad tai darbas naminio vagies. Davė žinią j pavieta, atvažiavo du žandarai ir kamisorius, perkratė visus tarnus, perjieškojo visas skrynias, viską ir visur ir nieko nerado.

Užtai gi Jonas Pelėda gerai apimislyjo visą užmąymą ir išjieškojo gerą paslėpimą pavogtų daiktų. Po tiltu buvo medinė ryna, per kurią tekėjo vanduo iš dvaro sodo į grabę, ką ėjo šalia kelio patvoriu. Pelėda, valkioldamasis apie dvarą, užtėmyjo sykį tą ryną, apžiūrėjo ją visą ir nusprendė, kad tai labai gera vieta paslėpti pavogtiems daiktams. Prisitaikęs pranešė apie tai Vaitiekui ir nuo to laiko tasai, kiek kartų pasisekė ką nutraukti nuo stalo, arba iš kuknios,¹ nešė viską pavakarėj į tą ryną sode, iš kurios Pelėda naktį per kitą galą išsitraukdavo pavogtus daiktus ir nešdavo į miestą parduoti, o paskui dalinosi pelnu su savo pusininku. Turime čia pridurti, kad ryna apslėpta buvo dilgelėmis, tai niekam nė į galvą neatėjo tenais jieškoti. Bet prietikis pasirodė išmintingesnis už Pelėdą. Vieną dieną ponas vaikštinėjo po sodą su savo mylimu šuniu, duobininku, su kuriuomi visados medžiodavo ant kurmių. Tai gi šuo tą dieną, eidamas pro tvorą, užvuostė kas-žin ką dilgelėse ir nubėgo ten lodamas. Ponas mislyjo, kad atrado kurmio pėdas ir sustojo ant tako, laukdamas, kol duobininkas išeis su laimikiu. Neužilgo pasirodė, bet vietoj kurmio nešė dantyse kas-žin kokį ten baltą daigtą ir padėjo pas pono kojas. Tas pasilenkė, prisiziūrėjo arčiau ir pažino savo paties marškinius, kuriuos vakar dėvėjo ir persivilko dėlto, kad rankovę sutepė kava. Stebėjosi, koku būdu jo marškiniai galėjo patekti į sodą. Tuom tarpu šuo, kuris vėl prapuolė krūmuose, išnešė kitą marškonių sklypą, suvyniotą į kočėlą, kuris bevelkant išsivyniojo ir iš vidurio išpuolė kavinis šaukštukas. Užimtas tokiu atradimu, ponas nuėjo

ten, iš kur šuo išnešė tuos daigtus ir užtėmyjo aną ryną, o aplink ją truputį nukastų žemių ir neapautų kojų pėdas. Jau dabnr neabejojo, kad atatiko paslaptą vagies, kur kišo gal visus pavogtus daigtus. Dabar tik reikėjo susekti, kas buvo vagimi, o tas susekimas nelabai buvo sunkus. Pri-sakytą tapo sodininkui, idant rūpiai tėmytusi, kas iš tarnų eis į sodą ir duotų apie tai žinią ponui. Tuojaus, į antrą ar į trečią dieną sodininkai pranešė, kad sode Vaitiekus. Nuėjo paskui jį ir sugriebė da ant karštosios toje-pat va-landoje, kada kišo į ryną du sidabrinu žibintuvu, suvy-niotu į skotertėlę. Tuoj parkvietė vaitą, žandarą, surašė protokolą. Vaitiekus, nežiūrėdamas nieko ant bauginimo mūšių, neprisipažino prie nieko ir neišdavė savo pusininko. Darė tai taip gi pagal pamokinimą Pelėdos, kuris būdamas miklium tame dalyke, visados mokino jį, idant niekad prie nieko neprisipažintų.

— Kad ir tave sugautų už rankų bevagiantį — sa-kydavo — tai neprisipažink, kad paėmei, tiktai kad radai.

Tai-gi Vaitiekus vis savo kalbėjo, būk radęs tuos ži-bintuvus ir buk nežinaš, iš kur jie tenai atsirado; o ką apie kitus daigtus, pirmiaus pavogtus, visai užsigynė. Nieko nežinau — nieko nemačiau — nieko nepaėmiau tai buvo vienatiniu jo besiteisinimu. Bet jį suėmė ir nu-vedė į kalinį.

Pelėda tampa turtingu ir davadnu gaspadorium.

Vaitiekui betupint kalinyje, o tupėjo arti dviejų metų, nes pirmiausiai atsėdėjo tyrinėjimo laike pusmetį su viršum, o kas liko, tai po apsūdyjimui, atsitiko, kad Pelėdos dėdė netikėtai numirė, o dėdienė jau seniai buvo persikrausčius į amžinystę. Dėdė nepaliko jokio sudavadyjimo palaikų, tai-gi Jonas, būdamas arčiausiu giminaičiu, liko pirmiau-siu įpėdiniu viso turto, tai yra triobų, gyvulių, padarų ir penkių dešimčių margų įdirbto lauko. Teisybė, reikėjo dalintis su našle po jo broliui pasimirusiam pavasaryje, ir su likusiomis giminėmis, bet apsukrus Jonas taip mokėjo

pasielgti, kad jis pasiliko prie namų, o kitiems apsiėmė tik išmokėti. Tokiu būdu iš apdriskėlio ir pavargėlio išsyk tapo turtingu gaspadorium ir įsigriebęs į turtus persimainė taip, kad rodėsi visai ne tas pats. Jis, ką pirma visados sakydavo, kad turtingiems pridera šelpti nieko neturinčius, o gyveno tik iš to, ką nuo kitų paėmė ir visai sau neišmėtinėjo to, dabar tapo labai darbojančiu savo turtus ir baisiai nemielaširdingu ant neturtingų. Tegul piemuo įleidžia netyčia karvę į javus, tegul tik įeina keno žąsys, tuojaus varo į tvartą ir neišleidžia, kol jam neužmokės, nors ta karvė būtų kokios neturtingos stubelninkės, kuriai pritrūko ant žiūpsnelio druskos. Už mažą kąsnelį nuganytos pievos, už ežę užartą, už kiekvieną šakelę iš savo sodo tuojaus skundė į sudą ir plėšė be jokio pasigailėjimo. Elgetos ne perdaug tankiai užeidavo, nes tankiausiai vieton duonos kąsnio, turėdavo klausyti pamokslo, kad turi dirbti, tai ir duonos turės. O jeigu pavasaryje paskolijo kokiam nabagai puskartį rugių, ar kiek bulvių, tai paskui reikalavo už tai sunkiai atidirbti.

Nuvargėliai vadino jį „kietžmogiū", o turtingesniejie, vieton pykti už tokį pasielgimą, stebėjosi tiktai, kad Jonas Pelėda mokėjo išsyk tapti tokiu davadnu gaspadorium. O kad turėjo pinigų kad nesigailėjo skatiko, prireikėjus pasirodyti svietui, ar tai kada tarė pastatyti kryžių prie kelio, ar sudėti ant naujos karūnos į bažnyčią arba pasitaikė kada pamylėti vaitą ir lovininkus, ant atlaidų, tai žmonės greit užmiršo, kuomi buvo pirma, ir noriai su juom sėbravo ir net primindavo jam, kad ant ateinančio rinkimo tapsiąs lovininku. Idant suvisai išdildyti iš atminties žmonių savo praeitę pardavė tas kelias lyses, ką turėjo pagiryje, o savąją stubelę sugriovė ant malkų. Neliko nė pėdsako anojo Jono Pelėdos. Tasai, kuris dabar sėdėjo ant penkių dešimčių margų, buvo suvis nepanašus ant anojo: tvirtas, pavartaunas, šiurkštus dėl neturtingų, švelnus dėl lygių su savim, prie to ypatingai dievobaimingas ir sargiai prisilaikantis pasninkų. Vienu žodžiu,

persidirbo ant suvisai davadno gaspadoriaus, kaip ir visi kaimynai. Kas jį matė važiuojant su porą išertų šyvių kaustytu vežimėliu į jomarką, ar ant atlaidų, su nauja sermėga, dailia skrybėle, greta su pačia, kuri taip gi, lyg kokia miestažmonė, įsipuošus į kartonus ir aksomus, tai nepasakytų, kad tai tas-pat žmogus, kuris prieš dvejetą metų basas, apdriskęs valkiojosi po kaimą slėpdamasis nuo žmonių ir žandarų.

Dabar drąsiai ir išaugšto žiūrėjo ant žmonių, o žandarą laikė už aniuolą sargą dabojaanti jį nuo vagių ir valkatų, kurių dabar labai bjaurėjosi. Per dvejus metus turtai padarė taip didelę atmainą. Pirmą žmonės šalinosi, dabar glaudėsi prie jo ir geidė su juimi pasipažinti. Čia jį prašo į kūmus, ten renka į viršininkus, tai maldauja į piršlius, nės mėgo pasirodyti gausum tokiuose dalykuose. Tai gi kada maluninkas leido savo dukterį Onutę, kvieslys neaplenkė Pelėdų.

Sugrįžimas Vaitiekaus iš kalėjimo.

Tu man taip susitaikyk, kad Onutės sujungtuvės susirengė tuom tarpu, kada Vaitiekus, atsėdėjęs kalinį, grįžo į kaimą. Kad grįždamas būtų užėjęs į tos parapijos bažnyčią, tai būtų išgirdęs pirmus užsakus. Bet jam gėda buvo pasirodyti žmonėms su purvina suvelta skrybėle, apdriskusiam, basam baugu buvo, kad nerodytų jį pirštais ir nešnabždėtų, kad grįžta iš kalinio. Gal ir į kaimą nebūtų grįžęs, kad nebūtų traukęs tas vidurinis jausmas, kuris liepia katinui grįžti į vietą, kur paturėtas ir užaugęs. Ar šiaip ar taip, buvo vienok kas nors, kas jam rūpėjo. Pirmiausiai Pelėda, su kuriuomi rišo jį vienoki nusidėjimai, o paskui Onutė. Ugi ne dėl ko kito, tik dėl jos davėsi prisikalbinti Pelėdai, prie piktų darbų; galėjo jį suprasti ir atleisti jam. Taip sau mislyjo Vaitiekus, grįždamas į kaimą suvargęs, sunykęs. Ėjo pašaliais ir temstant. Pakeliui pirmųjų-pirmiausiai buvo Pelėdos so-

diba pagiryje ir ten pirmiausiai nuėjo. Bet kaip nusistebėjo, kad eidamas pagiriu, pažįstamu taku, vieton stubelės pamatė gryną lauką. Pasirodė ištikro, kad paklydo. Vaikščiojo išilgai ir skersai, jieškodamas ženkle, bet niekur jos rasti negalėjo. Sustojo lyg kvailas ir nežinojo ką daryti. Ta stubelė apdraskyta ir niekam netikus buvo siekiniu, prie kurio skubinosi, vienintelė ant svieto vieta, kur tikėjosi prisiglausti, ir ta stubelė išnyko, kas-žin kur rodos žemė prarijo. Dėlto-gi labai nusiminė. Troško tikrai dasižinoti kas dedasi su Pelėda, su jo gimine ir dėlto užėjo į karčiamą. Čia jam apsakė apie didelę atmainą gyvenime jo pusininko. Išgirdęs tą žinią Vaitiekus nudžiugo. Atsiminė visas šnekas su Pelėda, jo pamokimus ir pamislyjo sau: dabar, kada tapo turtingu, tai ir man bus gerai prie jo. Ir susiramino jo širdis. Gal ir Onutė nepaniekins jį patekusį į geresnį būvį. Atgijęs ta viltimi iš džiaugsmo išsimetė puskvaterkė ir, dasiklausęs apie Pelėdos namus, tiesiog pas jį nuėjo. Rado tik jį patį namieje, nes pati buvo išėjus pas kaimyne su verpalais. Pelėda sėdėjo už stalo, ant kurio žibėjo liampa, ir kraipė rankose kokį ten raštą iš vyriausybės. Daug tokių raštų gaudavo dabar iš sūdo, nes turėjo kelias bylas su giminėmis, kuriuos norėjo prašalinti nuo palikimo tėviškėje, {lindęs sykį į gaspadorystę, nenorėjo nė dalėtis nė išmokėti, tai-gi per pagelbą vieno pašalinio tiesų apgynėjo taip bylą kraipė, kad tik niekam nieko neduoti. Mat dabar jam galvoj buvo kitokie sukimai, kada durys sugirgždėjo ir į stubą įėjo Vaitiekus. Gaspadorius nepažino jo, nes buvo labai nuvargęs ir sunykęs.

— Tegul bus pagarbintas — atsišaukė ateivys.

— Ant amžių, o kas ten? Sumurmėjo be noro Pelėda.

— Tai tu, Jonuti, mane nepažinai? aš Vaitiekus, Vaitiekus Smaigas.

Pelėda truputį nubalo ir nusimini, bet tuojaus sutaisė pavartauną veidą ir šiurkščiai paklausė:

— O tu ko nori čia naktyje?

— Sugrįžau ką tik iš kalinio, neturiu kur pasidėti.

— Mano namai ne karčiama, kad galėtų nakvoti valkatos ir vagys.

— Vaitiekus pakėlė augštyn galvą, akyse jo lyg kibirkštys sužėrėjo iš rūstybės.

— Ir tai tu man šneki tokius daigtus? paklausė rūsčiai artindamasis su sugniaužtomis kumsčiomis — o per ką aš likau vagim — ką? Aš buvau teisum bernu, tu mane prikalbinai prie viso pikto!

— Nerėkauk taip! da man vaikus išbudįsi — tarė Pelėda, jau nė taip sketeriaudamas, nės nusigando baisaus veido Vaitiekaus. Nerūpėjo jam vaikai, tiktai bijojo, kad kas už lango neišgirstų apie jo senovės veikalus.

— Tai dėlko mane veji iš stubos, kaip šunį?

— Vyt neveju, bet matai viskas dabar atsimainė — aš tapau ūkininku.

— Žinau, žinau kad tau pasisekė, tai gi dėlto atėjau pas tave, nės ir aš norėčiau tapti davadnu gaspadoriumi.

— Ugi kokiū būdu?

— Duosi man sklypą žemės, o toliaus pats užsidirbsiu.

— Ar aš tau žemę? už ką-gi? ar tu mano brolis, ar ką?

— Bet aš neturtingas ir nieko neturiu, o tu turi; o man visados sakydavai, kad turtingas turi duoti tam, kuris nieko neturi. Na, ar nesakei taip?

— Nežinau, neatsimenu.

— Bet aš atmenu gerai kiekvieną tavo žodį. Sakydavai da, kad Dievas ne dėlto leidžia užderėjimą ant laukų, idant vieni surinktų daug, o kiti būtų alkani.

— O aš dabar alkanas ir nieko neturiu, tai gi atėjau pas tave, kad man duotum.

— Žmogau, atsitraukk nuo manęs! — sušuko Pelėda nekantriai — šauksiu pagelbos.

ŪDBODBOOBOOOSOOB00 VAITIEKUS SMAIGAS ODBDDBOGBOOgODBOūB00

— Jonuk! nebūk taip kietos širdies, ir aš tau nesykj dariau gerai — meldė Vaitiekus — imk mane nors už berną, kad tik turėčiau kur užsikabinti ir nereiktų ubagauti arba vogti. Tarnausiu tikrai ir teisingai.

— Ką-gi pasakysi?

— Aš turiu berną, duok man šventą atilsį — tarė Pelėda, o matydamas, kad Vaitiekus nesitraukia ir tiktai žiūri į jį taip įstabiomis akimis, atsitraukė atgal persigandęs ir pradėjo kalbėti drebančiu balsu:

— Atmink, kad galiu tave apskusti už užpuolimą ant namų ir įkimšti į kalinį.

— Tai eisiva ten abudu — sušuko Vaitiekus stačiai — aš dabar nebūsiu toks kvailas ir pasakysiu viską . . . .

— Pasakysiu, kaip mane kalbinai ant pikto, kaip mokinai vagisčių, vylių, kaip ėmei nuo manęs pavogtus daigtus ir nešei žydui . . . .

— O kas matė? paklausė Pelėda tyčiodamasis, nės iš tos pusės suvisu nejautė baimės.

— Liudytojų neturiu, bet prisieksiu.

Pelėda garsiai nusijuokė. Tas juokas apliejo Vaitiekų lyg šaltu vandeniu ir parodė jam visą silpnumą jo bauginimų. Turėjo prisipažinti širdyje, kad dabar Pelėdai nieko negalėjo padaryti. Pirma galėjo jį pražudyti vienu žodžiu ir pašaukti į tiesą, betgi dabar jo skundą laidytų už norą atkeršyti! prisiega koroto žmogaus neturėtų sūde jokios vertės. Jokių liuditojų taipgi negalėjo pristatyti dėl patvirtinimo savo skundo, nės nepažinojo nė to žydo, kuriam Pelėda pardavinėjo pavogtus daigtus. Persenęs ant visų pusių vagis žinojo, kad baugu su viskuom prisipažinti savo pastninkui.

Pažinimas savo silpnumo taip nutrenkė Vaitiekų, atėmė visą drąsą, taip kad Pelėdai, kuris jautėsi nuveikęs jį, liepus išeit lauk iš stubos, išėjo nesipriešindamas, ypač kad pas stubą išgirdo žmonių balsus ir muziką.

Tai broliai svotbininkai apvaikštinėjo kaimą, kviesdami visus ant malūninkiuotėssvotbos. Vaitiekus pasitraukęs matė per langą, kaip broliai įėjo į stubą, pasilenke iki kelių Pelėdai ir jo pačiai, ką tik parėjusiai, ir repetojo augštą kalbą užprašydami: „*ant startos¹ karkos, ant zylės pečiankos.*”

Matė, kaip Pelėda išsitiesęs, lyg kaulą prarijęs, pavartautiiai klausė kalbos, kaip paskui dėkavojo broliams už garbę ir pastatė krupninką. O elgėsi taip mandagiai, kad rodėsi, lyg Dievs žino nuo kaip seniai buvo teisum žmogumi ir turėjo kada priprasti prie to. Vaitiekus žiūrėjo ir netikėjo savo akim, kad tai būtų tas pats Pelėda, kuris apdriskęs purvinas gyveno pagiryje, apskurdusioje stubelėje, ir maitinosi iš to, ką pavogė. Tuomi matymu taip susiglumijo, kad stovėjo įaugęs į žemę žiopsodamas, su išverstom akim ir atidarytomis lūpomis.

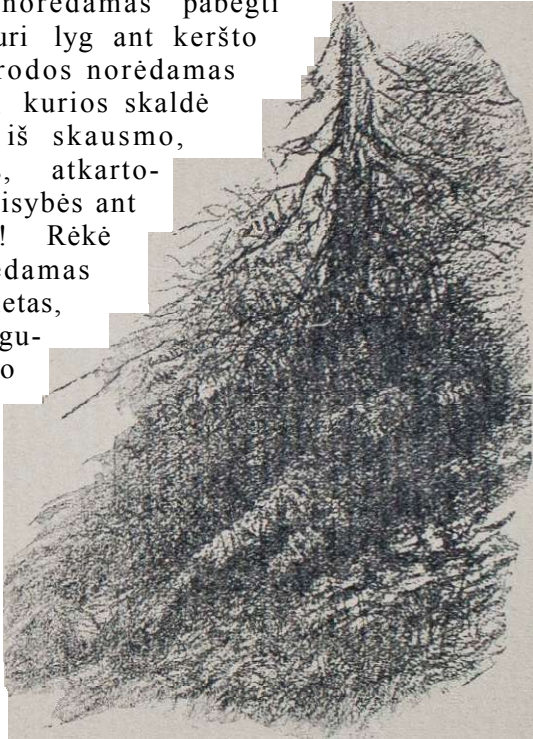
Netrukus, broliai su muzika išspietė ant kiemo.

— Na, vyrai — tarė vienas iš jų pramoniaudamas — dabar į malūną, pas nuotaką! Užtrauksime Onutei ant „labanakt”.

Žodžiai tie kirto Vaitiekui lyg lazda į galvą, net pasibloškė. Tai Onutės sujungtuvės — mislyjo sau — tos pat Onutės, dėl kurios tapo vagimi, ir Pelėda bus ant tų sujurigtuvių guodjamu kaimynu, o jis pats turi vargti kaip šuo ant lauko, slapstytis iš gėdos nuo žmonių. Ir Onutė kad dabar pamatytų, tai tikrai nė nenorėtų žiūrėti į jį. Tos mislys padarė didelį sumišimą jo galvoje ir taip jį apkvaitino, jog, kada Pelėda išėjęs iš stubos ir pamatęs jį, suriko rūsčiai, idant be reikalo nesipainiotų apie namus ir eitų sau su Dievu. Vaitiekus lyg mašina pasijudino iš vietos ir ėjo tamsia naktimi tiesiog, nežinodamas nė kur eina, nė ko, taip kaip aklas, tiesiog priešan, ėjo be nuovokos, lyg girtas, tai klupdamas ant akmenų, tai daužy-

¹ Paukštis, emberiza citrinella.

damasis į medžius, ką buvo pakeliui. Juom daugiau mislių veržėsi į galvą, juom greičiau ėjo, ant galo pradėjo bėgti, rodos norėdamas pabėgti nuo tos muzikos, kuri lyg ant keršto lėkė į ausis su vėju; rodos norėdamas pabėgti nuo tų mislių, kurios skaldė jam galvą, o rėkė iš skausmo, lyg pažeistas jautis, atkartodams nuolatai: nēr teisybės ant svieto! nēr teisybės! Rėkė taip garsiai, lyg norėdamas idant išgirstų visas svietas, idant išgirstų net danguje. Bet dangus buvo juodas, apvilktas debesiais, kad išrodė lyg užmūrytas. Ant galo pailsęs uždušęs, parklupo ant akmens pakelėje, parpuolė lyg negyvas ir ilgai, ilgai gulėjo be jausmo.

Yra teisybė ant žemės.

Tiktai išryto, kad švintant išsiaiškino tamsumą, atsipekė ir Vaitiekus, atsikėlė ir nusivilko į karčiamą. Čia už likusius pinigus, kiek turėjo prie savęs, išgėrė kelias puskvatierkes, pasirito po suolu ir užmigo, vogliuodamas da per sapnus: nēr teisybės! ir daužydamas ranka į žemę.

Kada pabudo, buvo jau netoli vakaras. Pratrinęs akis, pamatė su išgasčia, kad šalia jo stovi žandaras.

— Ar tu Vaitiekus Smaigas, paklausė jo.

— Aš — atsakė apsiniaukęs Vaitiekus — bet aš jau korą atlikau.

— Buvai kalinyje?

— Da tik vakar sugrįžau.

— Ar nesimatei su nieku, sugrįžęs?

— Vaitiekus tylėjo, nežinodamas, koks siekinys to klausymo.

— Šinkorius pripažino, kad klausinejeisi apie kokį ten Pelėdą.

— Na tai klausinėjasi — atsakė stačiai.

— Tai turėjai jį pirmiaus gerai pažinti?

— Žinoma, kad pažinojau. Kad ne jisai, ~~tai ne~~ bučiau sėdėjęs kalinyje. Šiandien jis turtingas, o aš o nėr teisybės ant svieto!

— Tai jis buvo tuomi pusininku, kurio nenorėjai išduoti prie tyrinėjimo?

— O! šiandien nebūčiau toks kvailas. Tik dabar man nieks netikės.

— Kelk ir eik! tarė žandaras.

— Kur?

— Dažinosi.

— Ar vėl į kalinį?

— Gal būt.

Žinia ta nepergąsdino jo labai. Jau dabar buvo jam vis vien, kur eiti. Atsikėlė subraukė pirštais sutaršytus plaukus, užsidėjo kepurę ir nuėjo, nuleidęs galvą, nės nenorėjo žiūrėti ant žmonių, ką žiopsojo, išėję iš stubos. Būrys vaikų bėgo paskui per kaimą. Žandaras nuvedė jį pas vaitą.

— Ar pažįsti šitą? — paklausė Vaitiekų, įėjusį į vidų.

Vaitiekus tik dabar pakėlė galvą ir, apsidairęs, pamatė sėdintį ant suolo Pelėdą.

— A, tai tur būt jisai mane apskundė už užpuolimą! — sušuko Vaitiekus rūščiai.

— Neteisybė, aš tavęs neskundžiau — atkirto greitai Pelėda — tai ne aš, tai . . . .

Norėjo sakyti toliaus, bet žandaras jam užgynė.

Tikrai, ne Pelėda buvo priežastimi antro suėmimo Vaitiekaus, nės jis pats buvo suimtas per pripažinimą kokio

tai žydo, pas kurį krečiant buvo atrasta daug pavogtų daiktų, o tarp jų ir tų, ką prapuolė dvare, kur kitąsyk Vaitiekus tarnavo.

Prispaustas ant ištyrimo žydas prisipažino, nuo ko juos pagriebė, o kad sūdas jau nuo seniai jieškojo pusininko Vaitiekiaus, nės buvo datyręs, kad ne jis pats piktdariavo, tai ir prisakė suimti Pelėdą. Reikėjo tiktai iširti Vaitiekų, kad tuomi pusininku, kurio jieško, yra Pelėda.

Vaitiekus pats iš gero noro, be jokios prievartos, pripažino viską prie surašymo protokolo su visais mažmožiais ir norėjo prisiekti ant to, ką sakė. Pripažinus tai, Pelėda tapo suimtu, o ant rytojaus abudu kaltininku, sukaltu, nuvedė j sūdą. Pelėda ėjo per kaimą apsiniaukęs, nuleidęs žemyn akis, o Vaitiekus drąsiai žiūrėjo ant žmonių ir kaipo tikras pergalėtojas atkartojų, pakeldamas augšтын rankas:

— Yra teisybė ant žemės! Yra Dievas ant mūsų!

Tiems, kurie norėtų žinoti tolesnį likimą tų dviejų žmonių turime pasakyti, kad Vaitiekus, atlikęs reikalingą pripažinimą, tapo išleistas. Negrįžo vienok į kaimą, tik liko tarnauti mieste, kur užsidirbo tiek, kad šiandien jau laiko savo arklius.

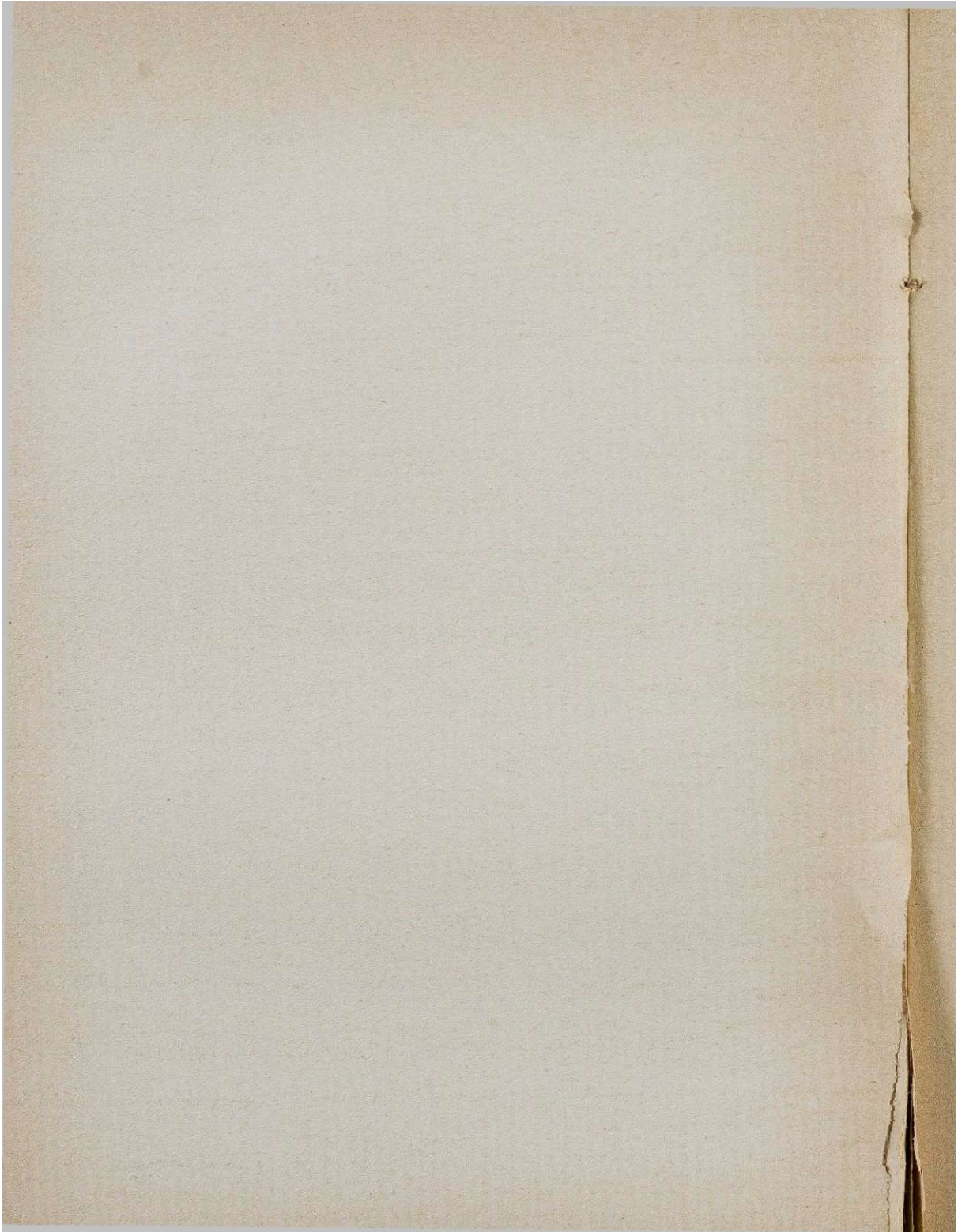
Už tai-gi Pelėda tupėjo daugiau kaip metus. Pertą laiką jo giminės išsiprovojo palikimą dėdės ir turtas tapo padalintu į lygias dalis, taip kad Pelėdai teko tik septinta, iš kurios išgrėžus da ką sūdas atėmė dėl nuskriaustųjų, liko vos tiek, kad tiktai labai dirbant ir trūsiantis galima būtų išmįsti. Bet jo galvoje buvo kas kits. Pirmiausiai pametė kaimą, nės žmonės, kurie pirma lingavo jo turtams, dabar šalinosi nuo jo ir nenorėjo pažinti. Išsikraustė į kita šalį, kas liko nuo dalykų pragėrė, pervedė, o paskui elgėsi kaip ir kitą syk, misdamas iš skriaudimo žmonių, iki vėl neįkliuvo į kalinį.

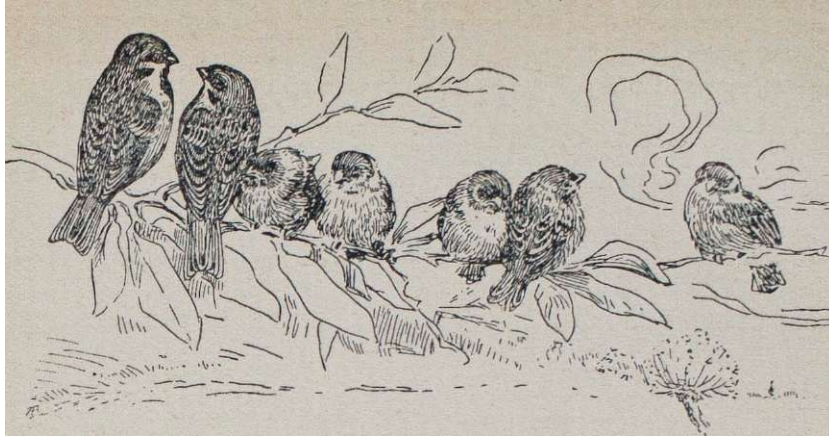

ŽVIRBLIAI

Žvirbliai.¹

Varo pakluonyje augo senas gluosnis — gal vyriškos veislės, o gal ir moteriškos. Kam kaime rūpi, kokius žiedus gluosnis turi pavasarį — vyriškus, ar moteriškus. O vienok medis buvo patėmytinas.

Kas antri metai, pradžioje rudens, imdavo bernas kirvį, įlipdavo kopiečiomis į gluosnį ir labai rūpestingai nugenėdavo visas šakas.

Nuo randų, padarytų kirviu, per ilgą laiką gluosnio viršūnė sustorėjo, lyg didi galva, ant kurios sugulė dulkės nuo kelio, sukeltos vėjo, genamų galvijų, pravažiuojančių vežimų. Tose dulkėse tūnėjo tūkstančiai gyvasties diegų, kurie tiktai laukė pritingančios valandos, kad užgimtų ir pradėtų valgyt. Lytus suplakė ant gluosnio galvos sluogsni derlingų purvų, ir tas medis, sutemus vakare, išrodė lyg kokia baidyklė — taip buvo išmirkęs ir pajuodęs.

¹ Lenkiškai parašė A. Dygasiński, sulietuvino V. Kudirka.

Atėjo ruduo su darganomis ir vėjais; gluosnis tada neošė, kaip kiti medžiai, su šakomis — stovėjo tarytum negyvas. Išpradžių balzganavo ant jo galvos randai nuo nukirstų šakų; bet pagalios tie balti žymiai apdžiuvo, pagelto, ant galo pajuodo.

Atėjo žiema ir gluosnio galvą, tarytum apkirptą galvą žmogaus, pridengė stora, balta kepure sniego, kuri užslėpė visas žaizdas ir skyles. Dabar tiktai kada-ne-kada varna, pabaidyta nuo kiemo, tūpdavo ant gluosnio, kad nereiktų palėkėt šiek-tiek augščiau ant kluono kraigo. Tiktai pavasaryje iš pribrinkusios, skylėtos ir gumbuotos galvos išsprogdavo daug atžalų, kurios apsisagindavo pumpurais, dabinančiais medžio viršūnę. O pro tarpus, kvepiančių jaunų atžalų, da žiurėjo j svieta apsilause išpurę uoksai, tarytum duobės, iš kurių išluptos akys. Sugelta, sopianti galva ir joms traukė į save syvus, reikšdama vidurinę gyvastį.

Atgimdavo gluosnis ne tik paties savo gyvastimi: ant sužeistos jo galvos įvykdavo šeimyna mažesnių ir didesnių augalų, kurie čia dygdavo ir tarpdavo, nekalbant jau apie samanais ir grybelius, augančius ant žievės. Pavasarį ir vasarą galima buvo matyti įvairius vainikus žaliuojančių parazitų; tūli augo iš juodų išstrandijusių uoksų ir puikiais posmais dribo žemyn.

Kokia galybė varnalėšų, dilgėlių, drignių, usnių augte augo aplink medį!

Iš kur ten, iš gilumos skylių, iš žievės plyšių, pradėjo lyst keisti gyvulėliai: menki amaro vabalėliai, muselės su ilgomis, lyg stiebai, kojomis. Ar-gi ištikro viskas tai gyvena? turi savyje prietaisas jausmo? Vieni aplipo jauną atžalą, kiti lapą ir siurbia syvus. Dievo jautukai, poruškos — tai vaikštinėja, tai ilsisi, tai lakioja augštyn. Tai vėl kokios musės stiprios, guvios, mitros lakioja čia kas valandėlę ir vėl pašokusios lekia toliau. Tokių svečių laukė vorai ir voreliai visokiose pakampėse. Štai ilgakojis vuodas įsipainiojo su viena koja į vortinklį, veltui šoka, daužosi lyg pasiutęs, ir gailiai, kiek galėdamas, dūzgia.

Nuo ryto iki vakaro keliauja po gluosnį eilėmis skruzdės, kurių darbui nepakanka, matyt, žemės pakalnių. Lipa augštytyn, staptelia, uosto lyg šunes, o kitos vėl grįžta jau žemyn su daktu grobiu.

Gluosnio gyvenime galima pavadinti labai svarbų laiką, kada gegužio mėnesyje atleikia karkvabaliai, tinginiai, ir besočiai — tik ėst ir miegot. Temstant, apsupa jie vainiku gluosnio galvą ir pradeda šokius su niurnančia muzika. Besočiai! per visą dieną guli ant saulės ir žlėbčioja, o naktį, atvėsus, sukyla tik ryt, tik ėst lapus.

Marguodama saulės šviesoje baltu ir juodu aksomu su raudonais ženklais ant sparnų, atlėkdavo kartais pas gluosnį puiki peteliškė *atalanta*; aplėks aplink stuomenį, pasirinks vietą šešėlyje, ir suglaudžia sparnus, iškeldama juos augštytyn, idant nesuterštų jų bjaurus gnusai, besiviliojantieji baltose putose, kurios lyg seilės sunkiasi iš medžio vidaus.

Išnyks karkvabaliai, tai vėl pasirodo kitoki vabalai, spiečiai baltų nakties plaštakų, apžėlusiu, uodeguotų, su galva įsprausta tarp sparnų, su samanotais ūsais, su juodomis kojomis, — net bjauru!

Ėda tie niekadėjai, kaip pasamdyti, deda kiaušinius ir miršta. Tūkstančiais, jų lavonai, paukščių subadyti, sumindžioti žmonių ir gyvuolių kojomis, pusiau supuvę, guli po gluosniu, o kiti tūkstančiai sukasi naktį aplink medį.

Sunku vienok suskaičiuoti ant seno gluosnio visus vabalėlius, musėles, peteliškes, kirmėlaites. Sunku galutinai apskaičiuoti kokį darbą atlieka viduje medžio tokia spragė. Tas gluosnis daro naudą tokiam daugeliui sutvėrimu, o jam pačiam, išskyrus vieną tik žemę, viskas kenkia. Žemė ir dangus davė medžiui gyvastį tur būt tik tam, idant tą gyvastį draskydami kiti būtų gyvi.

Ir žvirblis, ir pelėda, ir velnias gyvena senam gluosnyje. Žmogus, kad atsikratytų nuo drugio, gręžia gluosnyje skylę, pučia į ją tris kartus ir užkala drugį vagučiu. Per Verbą šventina bažnyčioje gluosnio šakutes su bumburais. Kas praryja tokių šventintų pumpurų, tam gerklę

neskauda, o kas vėl šventintas gluosnio šakutes laiko namieje, tai nuveja nuo namų piktas dvasias ir gyvuoliai

sckssi

Tuojaus po švento Juozapo būdavo šiltos dienos ir vidurdienyje susirinkdavo ant kluono stogo pulkas žvirblių, kurie, pasipūtę čiauškėjo čia sau kasdiena po keletą valandų, šildydami ant saulės. Kartais visas pulkas nusileidžia ar ant pridaržės, ar ant kiemo ties vištų siūstomis, o subraškėjus, arba pasirodžius bernui, ar merginai, pakilę žvirbliai kaip galėdami lėkdavo ant stogo ir puldavo ant kraigo, kaip lytus. Tie paukščiai buvo visokio kilimo: vieni išperėti karčiamoje, kiti žmonių triobose, bažnyčioje, varpinyčioje, kluonuose, tvartuose, garnio lizduose, karvelių, gluosnių skylėse ir tt. Bet ant žiemos susirinko visi prie dvaro, kaipo vietos, kur parankiausiai galima pergyvent žiemos šalčius ir sniegą. Tų išmintingų pažvilgių laikėsi su žvirbliais startos, varnos, kuosas, šarkos, kuodžiai. Tokiu būdu įvyko didelė maisto bendrystė, kuri naudojosi iš didesniojo žemės turto.

Tyliam, gražiam kaime gyveno nuotikiai labai šiurkštus, pagal žmonių priežodį: „šiandien būsi, ryt supūsi.“ Dėl tos priežasties labai prasiretino kuopa žvirblių, likusių nuo vasaros, nors ir taip gana da jų buvo.

Apie ką tokį paukščiai be paliovos čiauška, sunku žinoti; bet tikrai, kad viską mato ir gerai moka pritaikyt savo nužvelgimus. Oo! nieks neužsislepia čia nuo žvirblių akies! Štai užvažiuoja vežikas ir sustoja ties vartais pasišert; žinoma, atvažiuoja žydas pirkt javų, arba atimt skolą nuo pono: toks neišdrįsta kimštis per dvarą su savo vežimu ir sustoja pas kluoną. Žvirbliai tuojau lekia prie vežimo ir žiūri, kokį pašarą vežikas duos arkliams. O gal duos avižas? Tarp žvirblių visada yra toks vaitas, paukštis su gera galva, kuris moka viską „patirt“.

Jis, rodos nė kam ko, šokinėja sau ištolo, o apsimetėlis, ištiesia kaklą ir viską, kas reikia, gerai mato. Tokį žvirblį turėdami, visi kiti gali būti kvaili — jis vienas viską kuogražiausiai aprūpins. Tai nieko, ką kartais ap-

suks, apvogis; už tai-gi turi už visus kvailius, niekam netikusius, vienas laužyt galvą ir dirbt.

Nevienkart išeina iš triobos burnota mergina, nešdama žiurste pabirų namų paukščiams. Sustoja ir, berdama iš saujos grūdus, visu balsu šaukia: put, put, put, put! Žvirbliai jau čia! Iki atkuitė vištos, pusiau bėgdamos, pusiau lėkdamos, iki atsvyravo antys, žąsys, iki atlėkė karveliai, tuotarpu jau ne vienas žvirblis pusėtinai prilesė. Kiti paukščiai, kaip štai startos, šarkos, varnos ir tt., laižėsi tiktai ištolo ir gal apkartusioje širdyje pliovojo ant visos žvirblių giminės. Merginai taip gi neparankus toki begėdžiai nuobradai, tai gi pati sau kalba:

— Kam gi Dievas prileido tų pragaišėlių niekdarių, tik žmonėms skriaust ir tiems štai varguoliams gyviems daigtams?

Pradėjo mosuot su /anka, baidydama žvirblius:

— Špuč bestijos! Špuč šunssnukiai . . . . Juk toks niekas da išplėš vištai iš gyvos gerklės! . . . . Ar nelėksite sau, pragajšėliai! O kad jus nežinia!

Žvirbliai vienok visai neklauso tų keiksmų ir plūdimų; lenktyn griebia sau grūdus. Kartais višta užpyksta, užsi-moja savo dideliu snapu ant nuobrado, tada žvirblis, mikliai nušokęs kelis žingsnius atgal, žiūri j vištą ir rodos sako:

— Juk ir mane Dievas sutvėrė ir davė man pilvą! Bent nieks ikšiol da neparodė, kad vištos būtų geresnės už žvirblius.

Perniek visi trukdymai, žvirbliai sau lesė, iki buvo kas lest.

Paskiau vėl bernas nešė ant pečių pintinę su pašaru arkliams; tuojau penki ar šeši žvirbliai nusileido nuo stogo ir lėkė ties juo, žiūrėdami išaugšto, ką tas žmogus neša, ar kartais nenubirs kokia saujalė. — Umai sulestų. Bernas įėjo su pintine j tvartą, o žvirbliai sutupė ant stogo ir aiškiai girdėjo, kad žmogus pila ką arkliams j zalabą. O kuo žvirbliai niekesni už arklius? Vis tiek, ar gyvuolys, ar paukštis išalkęs, ar keturkojis, nori ėt. Ir gudrus

žvirbliai sulindo į tvartą: vieni per langelius, kiti tiesiog per duris, ir pagalios lesė išvien su arkliais.

O, žvirblis turi ant visko gerai žiūrėti, jei nori išgyvent ant sviesto! Žmogaus globoje apkvailo višta, antiš, žąsis; bet žvirblis tik kaimynas žmogaus ir, gyvendamas toje kaiminystėje, išdirbo sau tiesą: „tu gudrus, tai ir aš negaliu būt kvailas.“

Tuotarpu išliejo merga pamazgas; pilnas kibiras skystimo pūkštelėjo ant žemės; žvirbliai jau ten, rankioja trupinius virtų bulvių, kruopų, iš puodų pagramdas: juo dvaras turtingesnis, juo daugiau tokių turtų patenka į mėšlyną.

Nė vištos, nė kiaulės, nė karvės, nė arkliai, nė šunės net negalėjo gauti savo kąsnių, nepasidalinę su žvirbliais. Nuo kluono stogo, lyg iš sargyklos, žvirbliams buvo matyt visa apygarda, o labiausiai jie tėmyjosi į žmonių darbus.

O kas-žin ką veikia daržininkas? Ten darže tur būt kas gero, nės žmogus bereikalo nedirbtų to, iš ko jis duonos neturėtų. Noroms nenoroms žvirbliai vis dairėsi į daržo pusę. Ant galo du šoko pažiūrėti: tam dalykui reikia mažiausiai dviejų, nės vieną gal ant kelio ištipti nelaimė, vanagas gal pagaut, ir kuopa nepatirtų, ką veikia daržininkas, iš augščiausios vietos, t. y. nuo kluono kraigo, žvirbliai suprato gerai, kad, jeigu du jų pasiuntiniu tupi kriaušės viršūnėje ir labai atsidėję žiūri į daržininko darbą, tai galima gerai laimėt: žvirbliai taip gi sprendžia ir mena.

Vienas kitam sučiulbėjo maž daug šitaip: „Ką matome, tai jau nebereikalo.“ Ir veikiai nulėkė visi į daržą, o pakeliui, kaip kas galėjo, spėjo ir teisino savo viltį. Neapsiriko žvirbliai ir iki pačiam vakarui labai naudingai ir neišpasakytai smagiai trūsėsi, nės darbštus daržininkas buvo pasėjęs ant lysių aguonas.

Kiekvienas teismus žmogus žino, juog valgome ir geriame, kad gyventume, o kaipgi gyvėsi be draugystės? Tai gi valgyt ir gert smagiausiai yra draugystėje, ypač draugystėje geroje. Tokios nuomonės prisilaikė žvirbliai,

DOBOBOOBÜDBOBOOBODBOOB ŽVIRBLIAI BOOBI

kurių linksmumas prie apsčiai prirengto stalo privileijo ne tik paukščius, kurie grūdus lesa, bet ir tokius, kurie minta vabalais. Gera žvirblių pradžia, davė pavyzdį dagilėms, startoms, zylėms; prisigretino net kielė su lakštینگala, ir nykštukas ir tt. Vienu žodžiu, draugystė buvo graži ir aguonos greit nyko nuo lysių, ypač kad arti buvo prūdas su labai gardžiu vandeniu — sakytum paukščių koniakas, tasai gėresnys. Susirinkimas užsigulęs valgė ir gėrė: valgis dilgino troškimą, o troškimas valgį. Ant to viso pokilio, rodosi, skraidė smagumo dvasia.

Ant rytojaus anksti vėl atėjo ta draugystė pusryčiaut; bet neužilgo pasirodė ir daržininkas. Varguolis išvydęs tą paukščių spiečių, abiem rankom griebėsi už galvos, ir kuogreičiausiai nubėgo šaudyklės.

Pirmutiniai žvirbliai užtėmyjo pavojų, purptelėjo greitai, o paskui juos ir kiti paukščiai.

— Ką aš gero padariau? — tarė daržininkas, laužydamas rankas. — Pasėjau aguonas, o užmiršau, amžindie, tuos Jaidokus, nepastačiau nė baidyklės.

Žinoma, aguonos nedygo ir daržininkas keikė žvirblius per visą nedėlią.

— Padaryk žmogus ką gero ant svieto ir labiausiai norėdamas! Tie bjaurybės turi protą ir viską sunaikins ....

Daržininkas pasakė teisybę: „žvirbliai turi protą.“

Kvaili ir netikę išnyko per žiemą, užsiliko tiktai stiprus, toki žvirbliai, kurie niekad badu nestips, kolei žmogus sės naudingus augalus, kol augins naminius gyvuolius. Nė didelis daigtas, gaut nuo žmonių visą užlaikymą už tai, kad jiems pavedi kartais savo kailį, kad jiems dirbi, kaip jautis ir arklys, arba eini ant kepsnio, kaip višta ir antis! Žvirblis naudoja iš civilizacijos geradėjysčių žemdirbystės kultūroje, o vienok liko laisvas. Išvien su viščiukais ir žąsiukais tankiai lesa jis sukapotą smulkiai virintą kiaušinių, košę su varške, o vienok toli nuo likimo, kuris ateityje būtinai laukia viščiukus su žąsiukais. Tai vienintelis ant žemės paukštis, kurisai buvį savo veislės parėmė ant

idėjos bendrystės su žmogum: „turi perdaug, tai atimu nuo tavęs dalelę, nesiklausdamas.“

¹ Pavasaris! Čia aria, ten sėja, veisiasi vabalai. Yra iško gyvent, galima steigt šeimyną, atgimti vaikuose, perduot jiems savo dorybes. Tas pareigas žvirbliai atlieka su tokiu-pat pasigėrėjimu, kaip ir žmonės, tiktai kur kas lengviau. Prisiartinus laikui, *ariae primum volucres te, diva, tuumęue significant ininum percussae corda tua vi.*¹

Ant kluono stogo šnekasi dabar žvirbliai tur but apie tai, kas ką turi vest, kaip ir kur kraut lizdą. Nuolat matai užvydėjimą, peštynes, meilės nesutikimus. Meilės jausmo apimtos poros jau atsiskyrė nuo kuopos ir toli nuo trukšmo šio svieta išpažįsta sau meilę. Ir paukštis ir žmogus tai atlieka su ypatingai sulepintu balsu, kas jau aiškiai parodo suvaikėjimą: meilė permaino suaugusį žmogų į tik ką nutrauktą kūdikį. Tai žinoma, kitaip nepadarytum nė paikystės. Ne vienas pasakė savo numylėtai tokius niekus, kad jų nepasakytų nė geriausiems draugams, bijodamas išjuokimo. Kalba tada sušvelninta, vaikiška, o kiekvienas žodis tai melas. „Balandėle mano — sako jaunikaitis savajai — rūtele, lelijėle!“ ir tt. O nerasdamas jau žodžių tarp gyvuolių ir augalų, kreipjasi prie pasaulės šaukdamas: „Saulele tu mano skaisti! žvaigždele gražioji!“ Nė to negana, tai gi meilužė tampa „skaisčia dievaite, angelu, pavasariu“ ir tt. Tikro ir netikro svieta nepakanka įsimylėjusiam, kuris, tikrai kalbant, per tai nieko nepasako. Graži ir turtinga meilės kalba, bet nėra joje nė vieno žodžio, ką-nors reiškiančio!

Seniai, rimčiausi net žvirbliai meilės laiku cypia visai kaip jų vaikai lizde. „Čir, čir?“ — girdėt klausymas. — „Čiii, čiii!“ — atsakymas. Girdėt tai visuose gluosniuose, ant tvorų, stogų, sienų. Negalima to kitaip išreikšt žmonių kalboje, kaip tik šitaip: „Myliu tave labiau už gyvastį, tai gi turiu viltį, kad ir tu mane myli.“ Tai pirmas pasiūlymas.

¹ Pirmiausiai dangaus lakūnai skelbia, deive, tavo atėjimą, sujudinusios širdys.

„Ar galima įsimylėt į tą, kurią tik ką pažinai?" — Kad tau parodyt, galiu tuoju atimt sau gyvastį! — „O, meldžiamas, neniekink taip gyvasties!" — Prisiekiu tau, mieliausia! pasibučiuokiva! — Tai antras pasiūlymas.

Na, ir taip dykais žodžiais besikalbant, užsimezga labai svarbus prilygimas abiejų esybių, kyla paskutinis pasiūlymas moterystės.

Vienpatystėje tam, kuris merginasi, lieka gana nesmagi pareiga pergalėt priešininką, t. y. vyrą, iš visoko tinkantį į moterystę; bet reikia jis gerai išpert, arba net ir užmušt, nės aš esmi persitikrinęs, kad turiu didžiausią tiesą prie meilužės širdies. Jeigu toks gaidys, vesdamas dvidešimts arba da daugiau pačių, kabinasi į skiauturę kiekvienam, pasipainiojusiam su savo jausmu ant jo kelio, tai ką kalbėt apie žvirblį, arba kitokį vienpatį? Prigimimas vienok turėtų už tuos visus meilės pėrimus paskirti ištarnavusiems vyrams emeritūrą.¹

Tai gi nepertoli nuo vienos burkuojančios žvirblių poros nutūpė gražus patinukas, kiek galima pažint iš viršaus, labai smarkus, o pasielgime miklus, mandagus. Šokinėja ant vienos kojos, čiulba labai meiliai, o akis perkeičia tai į saldžias, tai į perdēm perveriančias, labai raiškias. Atsitinka, nors retai, kad moters vienpatystėje sulaužo moterystės užsitikėjimą; ir sužieduota jau žvirbliuke, galėjo patekt mažių-mažiausiai pagundymui to suviliotojo. Du kartu nusišypsojo ir^porą kartų dyrstelėjo į jį ilgai, raiškiai, net mirgtelėjo. Žinoma, užvirė širdis jaunikio. Vieną ir antrą kart da susiturėjo, bet pagalios iširdęs prišoko prie suvadziotojaus ir^sušuko:

— Ką tu čia man, nususėli! Žinok, kad tie tavo šokinėjimai ir prisimeilavimai man visai nepatinka!

— Eik sau po velnių! — suriko su paniekinimu viliotajas. — Ir aš juk ne iš po startos uodegos išsprūdes! Kas tau sakė, kad tai tu tik viens gali prie tos merginos gretintis?

¹ Alga išsitarnavusių valdininkų.

Tuojau pradėjo vienas kitą bjauriai plūst ir neužilgo buvo girdėt: „tekšt, tekšt“, visiems pažįstamas balsas, pažįstamas balsas smagiai suteiktų žandinių, po kurių daugiau nieko jau nebliko, kaip tik persipešt už nupieštą garbę. Du priešininku šoko viens prie kito, didei įniršusiu. Viens kitą kumščiaavo, stumdė, spardė, iki ant galo, besipešdamu ir įsikabinusiu į keteras, abu nukrito nuo stogo į dilgeles ties senu gluosniu. Pataitė užlaužė sparnus ir nusiminus ėmė gailiai šaukti. Tik atlėkė sena jos teta ir pratarė šitaip:

— Moteriške, ko tau reik? Iš tų peštinių tu vis tiek laimėsi: ar šiaip ar taip vienas apgalės ir tu vis turėsi vyrą. O, apie mane matai, žvirbliai jau nesuka ir aš labai norėčiau ištekėti, nors už to, katrą nupeš.

Jau taip buvo lemta, kad tikrasis jaunikis pusėtinai apipašiotas, sukruvintas turėjo trauktis iš kovos ir ant naudos priešininko išsižadėt savo tiesų prie išrinktosios, mieliausios širdžiai. Teta nulėkė jo suramint.

Laimingas pergalėtojas sugrįžo dabar ant stogo, kur laukė jo žvirbliuke. Išrodė lyg didvyris ir su randu ant kaktos, buvo gražus akise tos, kuriai prigulėjo jo širdis. Bet ir ji buvo graži. Koks liemuo, kokios akys, sparneliai, kojukės, uodegaitė! O ypač tas neišreiškiamas patogumas, kurį poetai vadina moterių grožiu. Kad ir gražiausias ant svieto kolibris,¹ tai nieks mus žvirbliui prieš tą pataitę! Buvo už ką kovoti, netekti vyriškų plunksnų ir vyro kraują praliet!

Anas ties kluonu stovintis vienui vienas guosnis viliojo prie savęs įsimylėjusią porą. Išrodė jis, tarytum nepgyventa sala, o jo išpuvusios skylės — lyg urvai, kur galima pasislėpti nuo šio svieto trukšmo. Jeigu jau džiaugtis meile, tai tik dviesia, bė kokių liudytojų. Juk to gluosnio skylėje prastam butelyje, galima patalpinti savo gyvenimą, įsteigti ten rojųr gyvent, išpradžių dviesia, o paskui-paskui . . . . Žinoma atsiras moterystės vai-

¹ Labai gražus šiltųjų kraštų paukštelis.

siai, toki gražus, miela cypiantieji ir čiulbantieji žvirbliukai.

Prasidėjo dienos karštos meilės, kurios liudytoju buvo ans senas gluosnis. Nekartą beveik prisiglaudę viens prie kito, tupėjo juodu ant šakutės, čiulbėdamu apie jausmus, apėmusius jų dviejų širdis. „Čir, čir? — Čiii, čiii" girdėt tolydžio. Jis kartais perlėkdavo ant kitos šakutės, bet tik dėlto, kad vėl tuojau sugrįžtų su išskėstais sparneliais ir numylėtą jį prispaustų prie širdies. Ji buvo laiminga, meiliu balsu dėkavojo jam už glamonėjimą. Visoki jaunavedžiai gerai žino, kiek tai trūso, rūpesčio, darbo įtaisyt namus ir ūkę, ypač, jeigu vedusi pora negauna iš tėvų lizdo nė kokio kraičio. Vis tiek — paukštis, ar žmogus — gali gyvent kur nors ir kaip nors, bet baisu išstart žodžiai: „turime įkurti namus!" Ji turi būtinai tapti namų šeimininke; jis vyru — šeimynos galva.

Ėmė kraut lizdą, vilkt į skylę, katras kiek galėjo. Daugiausiai medegos rado ant mėšlyno, tikros kasyklos sienojaus, sukrauto vienoje krūvoje. Jau gaidžiai ir vištos buvo prakasę tą kalną, taigi žvirbliams dabar nesunku rinkti iš ten, ką nori. O mėšlyne tam guli: įvairus popiergaliai, visoki skudurai, žiupsniai vatos, virvagaliai, siūlai, šipulėliai, papirosų galai, iššukuoti žmonių plaukai. Žvirbliai nieko neniekino: ko jisai nepaėmė lizdui sudrūtint, arba padaryt jį parankesniu, tai jį atnešė ir mažu kuo papuošė tą sodybą. Uoksas senam gluosnyje tuoj pavirto į moterystės vietą, pilną patalų ir visokių skarmalų. Apie lizdo architektūrą, puikumą, sanlygas sveikatos nebuvo nė šnekos. Abudu dirbo sunkiai, tarytum statydami Egipto piramidą, o čia perkėlė tik mėšlyną iš vienos vietos į kitą. Sunku, kad tokiuose namuose galėtų užaugti vaikai su augštesniais kokiais reikalavimais. Patinuks, nekartą pusėtinai nuilsęs, vilkdamas namo visą šiaudą, arba plunksną iš žąsies sparno, pritūpdavo pasilsėt ant vištininco stogo, ant tvoros, ant žemės. Pataitė, laukdama būsimų motinos rūpesčių ir darbų, ėmėsi lengvesnio trūso. Abiem, tai bedirbant, atsitikdavo visaip.

Yra ir tarp žvirblių niekšai ir nenaudėliai, kurie ant visokių takų, vieškelių tyko savo artymo, užpuola iš netyčių ir apiplėšia. Prasidėjo pagalios grynai moteriškas darbas: dėjimas kiaušinių, iš kurių turėjo gimt vyriškos ir moteriškos lyties vaikai.

Tikrai, reikia pagirt žvirbliuke, pridėjo kiaušinių ir daug ir gražių: buvo šeši, su plonu lukšteliu, melsvu su pilkais lašeliais, tarytum murmuliniai dryžiai. Da kiaušiniuose tėvai pamylėjo savo vaikus ir lizde viešpatavo šilti šeimynos jausmai. Tiktai prie tokios šilumos gali iš kiaušinių išeit žvirbliai. Pataitė, jau kartą atsitūpus ant kiaušinių, tupėjo beveik tolydžio per keturioliką dienų; sunki j nuobodį pareiga, neištesėtų nė vienas patinas. Kad tai nors žinotum, ar neišeis iš kurio kiaušinio koks ištvirkėlis išgama, žvirblių padermės apdergėlis.

Motina, pildydama savo pareigas, gali užsnūst, pamiegot; turi vienok namiejie tūpėte, tupėt ant kiaušinių. Negali imtis nė prie kokio tyrinėjimo svieto už savo lizdo, arba priimti kokias pašalines pareigas, nės peršaldys kiaušinius ir išperės žvirbliukus silpnus, arba kvailus. O! kiek tai lizde yra darbo! Žvirblienė turėjo nuolat prisiklausyt ir mažiausiam braškėjimui, o užmigus, miegojo labai budriai. Kartais ateidavo skruzdės, juodi arba rudi sutvėrimai, nurodomi žmonėms kaipo pavyzdžiai darbštumo, nės išsiskirsto toli nuo skrusdyno ir vargina kiekvieną, kas su jomis turi reikalus. Žvirblienė be pasigailėjimo naikino snapu tą darbščių plikių minią, galinčių suėst ir ją ir kiaušinius. Kitą-kart vėl, švintant, įpuldavo ten su trukšmu kokia plaštaka, kampininkas, kuris visą naktį geria, o auštant grįžta namo; įleidus tokį per vartus, jau negali išleist. Atsargus ir apsukrus vorai, smalininkai, šimtakojai, keliaudami po svietą, užeidavo į tylų žvirblių namelį, lyg į karčiamą pakelėje, ir tuoj ant-pat slenkščio rasdavo galą. Dėl gero savo veislės prisieidavo tankiai suskaidyt kam galvą.

O ką gi veikia vyras? Sakysit, ūžia tuotarpu kur už namų ir iš pilnos taurės geria gyvenimo saldumus? Kur

UOBOOBOOBUOBOOBOOSOOB Ž V I R B L I A I SOOBODBOOBODBOOBOOBOO

tau! Žvirblis priguli prie tų sutvėrimų kurie neturi tiek pajiegu, kad galėtų iškišt nosį už prigimimo tiesų: nežino jis visai priežodžio *et haec facienda et illa non omittenda*.¹ Arba tupėjo ant gluosnio šakutės, arba ant kraigo netoli nuo lizdo, atsiliepdamas „čir, čir, čir," t. y.: aš visada prisitaisęs gint namus ir jų dievus — arba kartais, ant trumpo laiko užsidėdavo bindolikus, apsisėkdavo sijoną, užlipdavo ant šeimynos guolio ir užvaduodavo pačią. Kad tai visos gautų sau tokį vyrą, kaip tas žvirblis!

Ant galo iš kiaušinio, gulinčio po-pat motinos širdim, pradėjo lįst pirmutinis sūnelis, cypiantis nuogalius. Nudžiugusi žvirblienė nenorėjo tikėt savo akimis, kad išsipildė jos svajonių svajonė.

Pakilo nuo lizdo, prasitraukė šiek-tiek į šalį ir pamatė gabalėlį gyvo kūno. Susigraudinusi, kaipo motina, suriko. Išgirdęs riksmą, pargrįžo į lizdą pats tėvas. Tik ką užgimęs nuogalius, panašesnis greičiaus į pelę, ne kaip į paukšti, pripildė neišpasakytu džiaugsmu tėvų širdis. Ištikrųjų, tai nebuvo ką taip labai mylėt! Tėvas, nudžiugęs, tarytum jį kas ant šimto arklių pasodino, tuojau išlėkė iš lizdo ir neužilgo sugrįžo, nešdamas snape didelę, riebę, kaip kukulis, kirmėlaitę: da buvo gyva ir raitėsi. Kūdikis plačiai išsižiojo, o abudu tėvai drauge įkimšo jam į gerklę bjaurią baidyklę. Valgyt tai pirmiausia žvirblio pareiga. Užsiturįs žvirblis ir kvailas žmogus vienos vertybės — kiekvienas savotiškai. Tiktai, gaila, sunkiau rast užsiturintį žvirblį, ne kaip kvailą žmogų.

Iki vakaro, užgimė da penketas žvirbliukų. Ant giedro dangaus užtekėjo mėnulis, jo spinduliai įsiveržė ir į tą tamsią skylią, o susigraudinusiai motinai tupinčiai lizde, rodėsi, juog dangus šviečia tiktai dėlto, kad atsirado ant svieta šešetas žvirbliukų, jos vaikų.

Tėvas pritūpęs ant krašto lizdo snaudė, pasielgdamas kaipo tikras ricierius.

¹ Ir šitą prider padaryti ir ano nereik apleisti.

Paukščių svietas pasidaugino trimis žvirblių sunumis ir trimis dukterimis.

Ant rytojaus neišpasakytai džiaugėsi tėvai, kada vaikai, praplėšę iš miegų akis, ėmė šaukt: „ėsti, ėti, ėti!“ Motina, kaip paprastai motinos, greičiau išreiškė savo jausmus glamonėjimu, ne kaip darbu — žinomas moterų idealizmas. Ar tai maža, kad suteikė vyrui laimę, o svietui davė šešetą vaikų?

Tėvas smarkiai ėmėsi prie valdymo namų ir prižiūrėjimo giminės dalykų: iš kur imsi, iš ten imsi, o lizde bado būti negal. Laužyk tėvai galvą, dirbk, skolink, vogk, o duok valgyt!

Žvirblių vaikams tinka tik tai mėsa: riebios ir gardžios kirmėlaitės; o mėsa niekur nėra pigesnė už daržoves.

Kokias medžiokles turėjo ruošti žvirblis-tėvas, idant vaikai būtų sotus! Vaikučiai, Dievui dėkui, buvo sveiki ir gerai valgė: suvalydavo viską, ką gaudavo nuo tėvų ir da prašydavo daugiau. Šimtai kirmėlaičių ir įvairių minkštų vabalėlių dingo pilvuose besočių, o jie da cypė ir, išžioję, nasrus reikalavo ėti. Galima visai parbaigti sveikatą prie tokių sunkių pareigų pakakinimo visų mylimų vaikučių reikalų.

Tėvas, kartais nusidirbęs, prisidėdavo prie draugystės žvirblių, prisilaikančių celibato¹ — tikrai išmintingų paukščių. Toks pasilsis niekad neišeidavo jam ant gero, nes šeimyna paskui dvi gubai tiek norėjo valgyt ir dvi gubai tiek reikėjo dirbt. Tada tūpdavo kur pašalyje ant tolymo kuolelio, nuleidęs sparnus ir galvą, pilną labai liūdnu minčių.

Žvirblis, galėdamas kalbėt žmonių liežuviu, pasakytų: — Kad būčiau neėmęs ant savo galvos sunkių tėvo pareigų, galėčiau gyvent laisviau, smagiau! . . .

Vienok, ką kalti mažiulėliai, kad atėjo ant sviesto, kad taip valgyt nori? Ant galo ką gi senas žvirblis gali geresnio padaryt ant sviesto, kaip augint jaunus žvirblius?

Pasilsėjęs, vėl šoko prie darbo, vėl lėkė medžiot, o kad su laimikiu grįžo namo, prikišdavo jam, kad perilgai

¹ Iš lot. *coelibat* — stovis ypatų užsilaikius nuo moterystės.

kasžin kur trunkėsi, kad užmiršta savo pareigas. Nėra sviete atlaidžių pačių! Turėjo nukęst karčius išmetinėjimus, rūgojimus ir, kaip pridera geros širdies paukščiui, ne vieną prikaišiojimą pavertė j juokus.

Jeigu kas apsirtų suskaičyti, kiek tiems ėdriems mažiuoliams reikėjo, tai persitikrintų, kad per dieną neapseidavo be kelių šimtų žvėrienos, o per nedėlią kokių dviejų tūkstančių. Ypač tas pirmutinis sūnelis, mamos mylimiausias, niekad nebuvo sotus, ir atėjus laikui penėt, mokėjo taip gudriai išsižiot ir pakišt savo nasrus, kad apkirsdavo kitus šeimynykščius. Tėvas tik dėl motinos, dėl šventos santaikos, nebarė vaikišcio už visokias gudrybes, kurias jis užtaisydavo broliams ir seserims, kiek kartų tik reikėjo pasiskubinti paglemžt gardesnę kėsnį.

— Matyt, kad sveikas ir turi protą, tai jam seksis ant svieto — sakydavo motina tėvui, kuriam jau nusibodo tas didelis vaikų noras valgyt ir valgyt.

Ištikro, bjauru buvo žiūrėt į tuos nuogus pilvus, prikimštus peno iki gomurio, o da vis trokštančius. Dyrstelėjus į skylę su žvirblių lizdu, pamatytum vis tąpat: šešis geltonus snapus, plačiai pravertus ir laukiančius, kad kas ką įmestų.

Vieną kart žalią varliukę, ta, kur ant lytaus rėkia iš medžių ir krūmų, slėpdamosi nuo karštų saulės spindulių, pametusi žalius gluosnio lapus, įrėpliojo į skylę, kur buvo lizdas. Vos tik įėjo, paukštukai ištiesė nuogus kaklus ir cypdami išsižiojo. Varliukę taip persigando, kad sustojusi ant krašto lizdo, nebegalėjo pasijudinti. Įstebeilyjo akis į tuos žvirbliukus, kurie išrodė, tarytum norėtų ją praryti. Tuotarpu parlėkė motina, didei įniršus užklupo ant varlės, pavaišino ją taip smagiai, kad varlepalaikė iš baimės pradėjo šokinėt per žvirbliukų galvas. Viena jos koja įsprūdo netyčia į prasižiojusius nasrus vyresniojo sūnaus, kuris tuoj ėmė ją ryt, kaip kirmėlaitę, ir giliai į save įtraukė. Išvertus akis, daužėsi įklimpusi varliukę, o čia parlėkė da ir tėvas. Tada tėvas šoko prie nekviestos viešnios ir varliukę, nežmoniškai sumušę, išmetė per duris.

Dabar tai linksmos kalbos pakilo šeimynoje dėl to atsitikimo, kursai, teisybė, pasibaigė laimingai, bet galėjo būt labai pavojingas. Žinomas daigtas, vyresnysis sunus tapo didvyriu: da būdamas lopšyje, jau ką tik nenutraukė galvos hydrui.

Paūgėjo vaikučiai, pradėjo augt plunksnos ir protas; iš įvairių apielinkių numanė, kad už tos gimtinės gluosnio skylės yra da svietas kitoks: gal motina kartais kalbėjo, persergėdama juos prieš busimus gyvenimo pavojus. Kol buvo kvaili, tai nieko nebijojo: dabar imdavo juos baimė ir prisiglaudę prie vienas kito tunėdavo. Kartais sviete būdavo lytus, perkūnijos, vėjas taip smarkiai purtė seną gluosnį, kad medis net girgždėjo. Persigandusi motina parlėkdavo namo, tūpdavo ant lizdo, pridengdavo savim vaikus, liepdavo jiems tylėt ir pati tylėjo. Bet tėvo nebuvo namieje ir mažiems rodėsi, kad tas tėvas taip pūrto svietą; jiems rodėsi, kad tėvas nieko nesibijo, kad jis didžiausias galiūnas. Praėjus audrai, tėvas parlekia, nešdamas snape ilgą sliėką, panėšintį į gardų ungrį. O! koks jis vyras! koks jis vyras!

Ant galo žvirbliukai visai apaugo plunksnomis, užaugo — tik lėkt. Dabar nuolat girdėdavo nuo motinos pamokslus ir persergėjimus. Vienok gyvenimo baisumai tiems, kurie jų nepažįsta, išrodo daug baisesni, ne kaip ištikrųjų. Nors velnias ne toks juodas, kaip jį paišo, vienok nemačiusiems jo, išrodo da juodesnis. Vieną dieną užsispyrė motina išvest savo vaikus į svietą. Kad ir kas-žin kaip norėtume, negalėtume tikrai aprašyti verkmingą sceną atsisveikinimo su prigimtu lizdu. Žinoma žvirblienė negalėjo pasakyt žmonių žodžiais:

— Teesti jums visada brangus ir mielas tas kampas, kur užgimėte ir užaugote!

Motina lepiu balsu vilioja vaikus iš skylės, ir tiek buvo matyt rūpestingumo ir meilės, statant pirmus jų žingsnius ant svieto, kad moralistas tokią motiną galėtų kitiems nurodyt kaipo pavyzdį.

Atsitiko vienok ypatingas dalykas: visi žvirbliukai ap-

leido lizdą, liko jame tik vyresnysis sūnus. Motina trūsdamosi ir perimta tos valandos iškilmingumu, tolydžio žiūrinėjo j skylę, norėdama išvadint mieliausiąj vaikėlį, o tas tupi, nē nesijudina. Atlėkė tėvas, matyt suskaitęs savo vaikus, nēs nusistebėjęs dyrstelėjo į pačią, lyg norėdamas užklaust:

— Kas tai, katinas, ar vanagas jau suėdė vieną mano sūnų? Žvirblienė turėjo jam ką pasakyt, nēs tuoj nubėgo jis į lizdą ir, pamatęs ten savo sūnų betupint], sušuko šiurkščiu balsu maž daug šitaip: — O čia dabar kas? Tu tinginių panti! Ar tai aš tau visą amžį dirbsiu?

Tuotarpu atlekia motina ir užstoja už sūnų, taip gi šiurkščiu balsu tarydama:

— Nebaniutyk vaiko! Toks silpnas, gal kojukę skauda, ar sparnelį, tegul sau lizdelyje patupi!

Senis supykęs pakratė galvą, mostelėjo uodega į vieną į kitą pusę, tur būt duodams suprast:

— Man vis rodosi, kad motina belepindama išdykino tą nenaudėlį ir nori jis mamytės sijono turėtis. Bet, tegul tik kartą pasibaigia mano pareigos, aš pradėsiu saviškai daryti!

Paskui nulėkė ant kluono stogo, ir, sušaukęs savo penketą vaikų, kalbėjo jiems maž daug šitaip:

— Eikite į svieta, tinginiai, pradėkite uždirbt sau duoną, o neužmirškite, kad užgimę senam gluosnyje pas kluoną!

Motinos širdis nedavė likusiam lizde sūnui badu mirti: pati nešė jam visokius gardžius kąsnius. Dienos slinko, žvirbliuks išaugo į jaunikaitį, o motinai vis rodėsi, kad vaikas serga — gal rachitizmas.¹

Kitos žvirblienės, užauginusios vaikus, ištekėdavo antrą kart; bet šita moterystės veluką labai augštai nešė. Retkarčiais tiktai jautriu, širdingu balsu išdėstinėjo sūnui, kad ar šiaip ar taip jis turįs į svieta išeit, tapt sau žvirbliu.

Jos vyras tuotarpu visai atšalo ant šeimynos dalykų,

¹ Liga, kitaip vadin. angliškaja liga.

pradėjo būt jaunu anąkart ir pasileisdavo kartais ant tokių darbų, kurie tokiam amžyje nelabai pritinka. Prisiviliojo vieną jau pagyvenusią žvirblienę ir aplėkė su ja visas dvaro triobas. „Čir, čir? — Čiii, čiii!“ girdėt buvo nuolat meilės žodžiai. Seną pečių velnias kuria, dėlto gi apie senių meilę daug kalba kliasikai ir biblija. Romantizmas reikalauja senius gerbt, o neduoda jiems naudot iš meilės, to didžiausio gyvenimo džiaugsmo.

Žvirbliai prisilaiko kliasicizmo ir Seno Testamento, o tenai meilės gali ragauti, kas tik nori. Mus žvirbliui rodėsi, kad lizdas, kurį beveik jis vienas sukrovė ir kuriame daugiausiai jis pats vaikus išmaitino, tai jo turtas; užtaigi parvedė^čion savo antrąją pačią, kad nereiktų kraut naujo lizdo. Žiūri, o ten tupi jo vyresnysis sunus iš pirmosios pačios. — O tu dykaduoni! — riktelėjo tėvas ir tuoj prie sūnaus. Jaunas žvirblis purtėsi, nesidavė, o senis pėrė jaunikaitį nemielaširdingai. Kas pasirodė? Pienburnis per giliai buvo įkišęs lizde vieną koją ir įpainiojęs į siūlą, visai nereikalingai motinos atneštą. Tėvo mūšis išėjo ant gero: sūnus besipurtydamas, nutraukė siūlą ir išlėkė iš lizdo.

Tėvui bevejant sūnų iš namų, parlėkė motina, ir susitikusi su žvirbliene, pasisavinusia jos vyro širdį, šoko prie jos ir nuviję nuo gluosnio; paskui įlindo į skylę. Kad toji pora nusipešė lizde, tai buvo girdėt iš lauko: riksmas, trenksmas — tarytum žmogus pešasi su pačia. Bet tur būt susitaikė, nės ji neužilgo vėl pradėjo dėti kiaušinius; viskas taip, kaip pas žmones.

Ilgėnis pabuvimas prigimtame lizde niekad niekam ant pikto neišeina: vyriausias sūnus suaugo, parėjo į protą ir žengė į svieta kaip paukštis visai gražiai užaugintas, ką galima buvo patėmyt paskiau.

Kiti jo broliai ir sesers prisilaikė da kokį laiką kluono stogo ir seno gluosnio šakučių; paskui pasileido toliau, pradėjo naudot iš svieta, kuris jauniems žvirbliams rodėsi labai gražus. Tiek daug šviesos, oro, platus apskritis, tiek visur draugystės — nepažįstamų o ypatingų sutvėrimų; nežinai, nės ką pirma daryt.

Pagal žvirblių jaunuomenės pažiūras seniai per daug jau buvę atsargus, ir bereikalo jau taip išsigandę bėgdavo, kiek-kart prisiartino žmogus, šuo, arba katė. Ir jauni paukščiai taip protavo.

— Zvirblai gyvena išvien su vištomis, kalakutais, antimis ir žąsimis, o vėl tie paukščiai gražiai sutinka su karvėmis, šunimis, kiaulėmis ir su žmogum, tai gi nēr ko žvirbliui bijotis keturkojų ir žmonių.

Ne vienas jaunikaitis dingo per nepriteimą ir kvailumą, kitas ir per išdykumą; ne viena mergelė tapo auka savo nesupratimo. Ir tai teisybė, kad jaunai inteligencijai persunku atskirt katiną nuo šuniuko, arba paršiuko. Daug žvirblių turi prapult, iki užaugs vienas, kuris mokės išmintingai gyvent.

Šeimyna, išperėta gluosnio skylėje, susipažino su įvairiais jaunais žvirbliais ir ėmė linksmintis ir pramogaut.

Tiems paukščiams smagiausia buvo maudyklė sausa — smiltyse ir dulkėse, arba šlapia — balos vandenyje. Tai gi didelis būrys jaunimo, o su juo ir kiti seniai, lengvadūšiai žvirbliai rinkdavosi ties vištinkinuku, kur buvo vištų iškuistos gūštos.

Čia tai da gyvenims vyriškiems ir moteriškiems geltonsnapiams, nės, linksmai besikuičiant ir besiplesdinant, galima ir pasičiuilbėt šį tą ir praleisti kelias valandas, nereikalaujančias alsinimo minčių ir kankinimo proto. Ne vienas senesnis žvirblis, rimtai manantis, pralėkdamas, matė, kas žemai darosi ir smarkiai, trumpai o aiškiai persergėjo vėjagalvius, kad pasienyje selina katinas.

Teisybė, veidmainys katinas buvo pasienyje, apsimetęs, būk visai nežiūrįs į žvirblių siautimą, gulėjo ne kaip gyvulys, tiktai kaip koks negyvas daigtas; tuotarpu matė jis gerai viską, **troško**-kašnelio, rijo seilę ir taisė nagus. — Staiga — op! — Šoko prie gūštų ir girdėt buvo tiktai nesmagus ausims: „čy, čy, čy!“ Tai vienas lengvadušis graudžiai rėkė katino dantyse.

Ne tiek nuo paties užpuolimo, kiek nuo to riksmo kenčiančio artymo, susiprato lengvatikiai. Pakilo visi ir

su plakančiomis širdimis nulėkė ant tvoros, iškur akimis, pilnomis mirtinos baimės ir persigandimo, žiūrėjo j vištinkiną. Baisi drama! . . . . Katinas su žvirbliu dantise mikliai ir greit užsoko ant vištininko stogo ir kramtė savo auką, kurios tik plunksnelės vėjas nešiojo. Lemta buvo taip pražūti vienam tų brolių, kurie buvo užgimę ir užaugę gluosnio skylėje.

Antram broliui atėjo kas-žin kas j galvą: išėjo iš kaimo ir prapuolė kas-žin kur, jau nieks apie jį nė negirdėjo. Tris sesers pateko svieto smagumams ir labai linksmai gyveno tarp garbintojų. Pirmiausia vieta susirinkimų tos blizgančios jaunuomenės buvo dabar šulinio apygarda. Vištininko jau prasilenkdavo dėl katino, užtaigi pas šulinį įsteigė žvirbliai tikrą pirtį. Ant to sporto¹ buvo tuomet mada, taigi kiekvienas, prigulįs prie draugystės, skubino pas šulinį, kaip numylėtą vietą suėjimų, kur galima buvo susitikti su būreliu linksmų žvirbliukų ir labai skaisčių žvirbliukų. Linksminosi ten iš tikros širdies, nelyginant žmonės kokiose maudyklėse. Merginoms, žinomas daigtas, ypač rūpėjo pagauti tam sezone vyrą. Ne vienas, matydamas tokį žvirblių pliukšėjimą, galėjo sakyti, kad tai kokia veislė žąsų, arba kitokių vandens paukščių. Ypač perdaug maudėsi gražioji lytis, kas-žin ar tik ne dėlto, kad vyrai aiškiau matytų jų liemenį ir sudėjimą viso kūno: nės kaip peršlapusios plunksnelės prilimpa prie kūno, tai paukščiukė išrodo, lyg nuoga būtų.

Viena pažįstamų mums seserų o maudėsi, o pūškino balutėje ties šulinio lovių ir taip peršlapo, kad nebegalėjo jau nė palėkti.

— O, neišmanėle! kaip tu gali daryti kaip žąsis, būdama tik žvirbliuke? — barė ją išto viena rimta žvirblinė.

Bet visas jaunimas pradėjo tiktai juoktis iš senės žodžių.

¹ *Sport* — iš angl. reiškia žaidimą, sujungtą su kuno miklinimu.

— O, o! Męs jau kitoki! — šaukė jaunuomenė. — *Tempora mutantur et nos cum iltis;*¹ mėš einame drauge su progresu ir amžiaus dvasia.

Kur tau jauna žvirbliuke, emancipuota, klausys, ką kalba sena žvirblinė: maudėsi baloje kasdien ir gana.

Vienąkart, visai netikėtai, išvarė iš tvarto pagirdyt pas šulinį veršiukus. Kas nepažįsta tų kvailių keturkojų su drėgna nosim, išverstomis akimis ir ausimis, primenančiomis asilą? Ištroškę vandens, išbėgo iš tvarto, stumdėsi, spardėsi, šokinėjo ir bėgo pas šulinį. Užrietę uodegas, mykia, o skubina, o bėga. Toks veršis ne tik ką nieko nemano, bet nieko nė nemato, negirdi, kas aplinkui darosi.

Pamatę juos, žvirbliai, nors nedaug ką išmintingesni už veršius, šoko šalin; kurie nebuvo permirkę maudyklėje, nulėkė; tiktai ta viena žvirbliuke negalėjo išlipt iš purvyno ir veltui plesdeno sparneliais. Balti, žali, juodi veršiai pribėgę, lenda per viens kitą prie šulinio lovio, ir da stumdosi, kaip tikri veršiai.

Atsitiko vėl nelaimė: kvailas veršis užsistojo ant žvirbliukės ir, ramiai stovėdamas, gėrė iš lovio vandenį. Veršis atsitraukė, o žvirbliuke, įminta į purvyną, raitėsi mirties kančiose ir neužilgo nusibaigė. Jos kūnas ilgą laiką gulėjo pas šulinį, iki sukirmijęs ir supuvęs sugrįžo vėl į žemę. Tikrai liūdnas galas — purvyne ir nuo veršio!

— Kiek mus pražūva, kiek mus pražūva! — kalbėjo, tupėdamas ant tvoros žvirblis-galvočius. — Kad ne baisios nelaimės, kad ne mūs kvailumas, tai žvirblių veislė neužilgo apimtų visą svietą.

— O kam kvailiai tur gyvent? Ėda tik ir neduoda gyvent kitiems — atsakė greta tupėdamas kitas žvirblis, žinomas savo praktiškėmis pažiūromis. — Pagal mano

¹ Laikai mainosi ir mėš sykiu su jais. ² *Emancipacija* — iš lot. — išsiliuosavimas. *Emancipuotomis* moterimis vadinamos tos, kurios nor netik išsiliuosuoti iš vyro globos, bet ir naudotis vyrų teisėmis.

nuomonę, mažiausiai tūkstantis kvailių tur pražūt, iki užaugęs vienas toks gudrus žvirblis, kurio nieks ant pelų nesugaus. Jei veislė niekai, tai velyk jos visai nebūtų!

Labai išlėto ir labai sunkiai išmokstame gyvent. Tūli žvirbliai iš jaunosios gentkartės tuoj persitikrino, kad pakalnėse labai pavojinga, kad reikia, kiek galint, prasilenkt pažemių, o gyvent augščiau: ant medžių, stogų, tvorų.

Tokią pažiūrą išreiškė vienas jaunas žvirblis, maždaug palinkęs prie poezijos, ir tolydžio visiems aiškino, kad paukštis tik tam turi sparnus, kad augštyn kiltų. Šita idėja greit paplito ir jaunos žvirblaitės pirmiausios ėmė gvildent augštesnius gyvenimo siekius. Pasekmės to buvo tokios, kad žvirblių susirinkimai persikėlė ant liepos, kur nuo ryto iki vakaro buvo neišpasakytas riksmas. Čion vaikai kokių dviejų šimtų lizdų įsteigė sau tikrą kliubą, o kartais sulėkdavo ten tokia daugybė žvirblių, kad metęs akmeniu vis pataikytum į vieną.

Suėjimai tie neužsislėpė nuo vanago, paukščio, panašaus į gegutę, o kuris iš artymiausios girios atlėkdavo čion kartais pamedžiot. Neišpasakytai drąsus, išmintingas ir gudrus kraujagerys niekad neperlėkė per kiemą veltui. Jį išvydus, apimdavo mirtina baimė visus mažesnius paukščius, o seniai žvirbliai slėpėsi į pelių volas. Užklupus tam nemielaširdingam sutvėrimui, vienintelė pagelba lįst į erškečius ir pasislėpti tarp susipynusių šakų.

Ne visiems paukšteliams prigimimas davė tokius sparnus, kaip kregždei: tiktai ką vienos kregždės tyčiojosi iš vanago, o gi net mažumėlį subjaurindavo jam atsilankyme apygardose, apgyventose žmonių, naminių gyvuolių ir žvirblių.

Toji plati liepa, ties svirnu, kurioje čiauškėjo šimtai žvirblių, ne vieną kart regėjo baisias scenas praliejimo kraujo. Kraugeris vanagas neužpuldavo čia iš viršaus: lėkė jis pažeme, tarp triobų ir staiga pasirodydavo po žemutiniais liepos lapais. Tada tarp lapų galima buvo išgirsti riksmą, neišpasakytą cypimą. Ant to baimės balso tojau atlėkdavo kregždės ir su didele drąsa plūdo užpuo-

liką, o tūlos, pakilusios augštai, augštai, puldavo iš ten labai greitai ir šiurkščiu riksmu mėgždžiojo užpuolimą mažų paukštelių ant priešininko; bet tuojau ir da greičiau bėgdavo nuo jo šalin.

Jeigu jau žvirbliai išsigandę, jeigu kregždė išlėkė į laukus ir davė baimės ženklą, tai jau tur but kas negero. Visados augštai ir puikiai iškėlęs ir galvą ir ugnies akimis žiūrintis į svieta gaidys, net ir tas, kiemo monarcha, suriko: „kur, kur!“ ir susikūprinęs šoko bėgt. Persigandusios pereklės šaukė vaikus po sparnu, bėgo su jais į krūmus. Karveliai, suploję sparnus, vieni išlėkė į padanges, kiti sumišime sulindo į atidarytus kluonus, tvartus, karvelidę.

Vanagas šitas tik žvirbliams pavojingas; bet didesni paukščiai, išgirdę kregždžių riksmą, manė, buk čia esąs baisesnis koks kraugerys: juk galėjo but ans galiūnas, vadinamas karvelėdžiu, arba vištėdžiu — *astur palumbarius* — niekad nesotus žudytojas, jau nesakysim vilkas, bet tigras paukščių svieta.

Dabar ir vėl viena iš seserų, užgimusiū gluosnio skylėje, galą gavo pakliuvusi į vanago nagus; išsinešė ją į laukus tarp javų, ir ten, ant ežės suėdė, palikdamas tik keletą sukruvintų plunksnelių.

Gal nors trečioji sesuo, kuri pergyveno ir apraudojo dvi seseris ir du broliu, sulauks pilnį metų, ištekės už vyro ir atliks priderančiai gyvenimo užduotes? Na, ta trečioji taip-gi dingo kaip menkniekis. Susibučiavo ji su vienu jaunikaičiu, kuris tikrai buvo pasirengęs vesti, ir po tų liūdnų šeimynoje atsitikimų, nulėkė drauge su savo jaunikiu į kaimą, norėdama gyvent toli nuo dvaro trukšmo. Vienas tylus kiemelis pasirodė visai tam tinkas. Tokia rami buvo vietelė: ant kiemo vaikštinėjo keturios vištos su gaidžiu, o labai sutingęs šuo, sutvėrimas ant visko atšalęs, nė naktį nelajo.

Kas bėgo nuo svieta trukšmo, didelių draugysčių, tas galėjo čia visiškai pasikakint.

Buto pastogėje kaboj šiaudinėje pintinėje suris, nors

baltas, bet nuousių juodavo ištolo. Priemenioje pora kregždžių turėjo lizdą. Katės nematyt ir vieta iš visų pusių buvo smagi. Už buto buvo mažas sodelis, apie dešimtį slyvų, kelios kriaušės, kelios obels, o ant tų medžių — begalės kirmėlaičių.

Žmogus pats kvailas, ant visko atšalęs; pati jo — da kvailesnė ir da labiau atšalusi; abudu būdavo visą dieną lauke, o nors sunkiai dirbo, kentė didį vargą. Vyresnysis jų sūnus Jonukas, ganė vienui vieną karvutę, ką tik gyvą — vieni tik kaulai.

Antras sūnus, Endriukas, šešių metų vaikas, su purvinais marškiniais, vienas sau sergėjo visą tą gyvatą. Sky-lėtame kluono stoge perėjosi viena tik pora žvirblių.

Štai tas mažas Endriukas rodosi vienintelis žiūrėjo, kas dedasi aplink. Sode dairėsi, ar nėra ant medžių žalių da slyvų, kriaušių ir obuolių, o čia jų neradęs, perlipdavo per tvorą į kaimyno sodą ir čia negaišavo. Apsigyvenusių kluono stoge žvirblių kas žin kodėl jis nematė, o naujai atsiradusią porą tuoj užtėmyjo. Kregždės tai paukščiai šventi, kurių po stogu žmogaus nepatiks nieko pikto, ir Endriukas gerai tai žinojo; už tai-gi žvirbliai prakeiktieji piktdariai, visada galėjo laukt nuo jo ko nors pikto.

Mūsų jaunavedžių porą, ketanti čia susikraut lizdą, švaistėsi tai sode, tai ant kiemo, pilno šašlavų ir visokių šiukšlių. Tai-gl Endriukas ant to kiemo užtaisė sląstas: sustatė ant žemės keturias plytas, o ant jų nuolaidžiai uždėjo penktą, paspirdęs ją plonu šipuliu.

Vieną dieną nutūpė ties tomis sląstoms pataitė jieškodama medegos lizdui; kraipo galvą, žiūri tai viena, tai kita akim, švytuoja uodegaite ir pamatė ant sląstų dugno kelioliką miežinių grūdų. Miežiai žvirbliui, prilesusiam kirmėlaičių, taip-gi gardu, kaip žmogui, privalgiusiam mėsos gabalėlis sūrio. Pataitė pasigodėjo, išoko į sląstus, o tuotarpu — trinkt ir uždengė ją nuolaidžiuoji plyta. Endriukas to tiktai ir laukė, ištolo tykodamas, tuojau pribėgo, išsiėmė iš sląstų auką, kurios širdis plakė iš baimės, nusuko jai galvą, nupešė plunksnas, iškepė ir su-

valgė iki paskutinio kaulelio: padarė kaip katinas ir vagnagas. Ką darysi? bado tiesos vienokios pas visus ir alkanas sutvėrimas nepasigailės kitų sutvėrimų.

Tai gi iš visos šeimynos, išperėtos gluosnio skylėje liko tik vyresnysis sūnus, tas pats, kur taip ilgai tupėjo įsipainiojęs lizde. Senis tėvas antrą kart įsteigė gimtinę vietą ir vėl liedamas prakaitą, dirbo dėl vaikų, kada išlikęs jo sūnus pajuto širdyje taip gi meilės ugnį, tai yra reikalą atsigimimo veislės. Teisybę pasakius, ne kokią pasirinko sau bičiulę, kokią ten pliuškę, su kuria atliko kelionę per visą kaimą. Kas gal žinoti, kam ta žvirblaitė jį taip vadžiojo? Gal tai moterų išdykumas, o gal gudrumas. Buvo, mat, persiskyrus su vyru, o tokios turi labai keistus norus. Kartais tupėjo kur ant stogo ir jis meilinosi, sukosi, o ji rodosi kalbėjo jam neišpasakytus daigtus apie platoniską meilę,¹ apie pasišventimą numylėtai esybei, apie jausmo bešalystę. Kitas žvirblis tik nusijuoktų, bet šitas — jaunas, nesugėdęs da, įsimylėjo be galo.

Pagyveno augštuose dvaro kluonuose ir jis prašė jos, ar nesutiktų susikrauti ten lizdą, augštai už sparo. Tas augštumas jai gana patiko, gal mėgo nakties laike pasižiūrėt į mėnulį, į žvaigždes ant dangaus. Vienok buvo tai neišpasakytai nerviška pataitė, labai jautri ant visko. Tuoju pirmą naktį pergandino ją katė su savo žibančiomis akimis, uostinėjanti, žiūrinėjant! į kiekvieną skylę ir mikliai kabinėdamasi nuo lotos ant lotos. Paskui, nuėjęs katei, atlėkė pelėda, labai rūpestinga medžiotoja naktimis. O vėl kluone valkiuojosi kiaunė, žvėris stiprus, drąsus, miklus ir godus ant kraujo. Nė koku būdu negalima gyvent tokiuose namuose!

Maž daug tą patį prityrė juodu perbuvę vieną naktį ant kraigo dvaro ir karčiamos.

Tvartuose buvo šiek tiek mažiau pavojaus. Kas iš to, naktyje kaip kada karvės apsiveršiuoja, kumelės atsi-

¹ Platoniska meilė — ryšis tarp dviejų ypatų yvairios lyties, paremtas ant prisirišimo ir meilės be lytiško pageidimo.

veda, o per kiaurą naktį girdėt barškėjimas kamanų, brizgilų, mykimas galvijų, dundėjimas arklių kanopų, žvengimas eržilų. Visur vis kokia nors plynia kenkė, baugino nelaimės, rodosi priešingos galybės tik laukė tos poros žvirblių. Neduok Dieve jieškot sau gyvenimo ir da klaustis tame dalyke savo pačios!

Tulą laiką tikėjosi, kad žvirblis gali visai ramiai apsisūbt po garnio lizdu: arti tokio stipraus ir visur gerbiamo paukščio, juk tai negali būti nė kokio pavojaus. Tuotarpu tas garnys nevieną kart, ištiesęs savo ilgą kaklą, čiupinėjo snapu lizdo šonus, išiminėjo išperėtus ten da plikus žvirbliukus ir dalino juos savo labai ėdriems vaikams. Negalimas^ daiktas, gyvent su tokiu kaimynu!

Žvirblis jau nežinojo nė ką daryt, kur rast gyvenimą, tinkantį visiems reikalavimas jo ir išdykusios pataitės, kuri jam aiškiai davė suprast, kad velyk visai netekėt už vyro, jei paskui reiktų gyvent kokioje nesmagioje skylėje. Lipšni ant meilės žvirblaitė nuvedė pagalios savo jaunikį ant bažnyčios, kuri buvo toli nuo kaimo, pašalyje. Čia abudu atsitūpė ant briaunos lango, pro kurį matyt buvo bažnyčios vidus. Namas talpus, šviesus, ramus, jame viešpatauja iškilminga tyluma. Tokioje vietoje puiku būt gyvent; sunku jau rasti geresnį prisiglaudimą paukščiams, turintiems sviete tiek daug priešininkų. Susikrovus čia lizdą, gali tikėtis, kad nė kiaušinių, nė vaikų nieks nenu-skriaus. Abudu kraipė galvas, uodegaites, čiauškėjo ir labai akyvai dairėsi po bažnyčios vidų, tuokart apšviestą saulės spindulių. Paskui aplėkė aplink, tupdamu ant kiekvieno lango, nės tikėjosi, rasę kokią skylią, kokį išmuštą langą, po kurį galima būtų įeit. Viskas perniek! Niekur negalėjo žvirbliai prisitaikyt.

Bet netoli nuo bažnyčios, ant šventoriaus, stovėjo augšta koplytėlė, kalkėmis nubaltinta, su stogeliu, o joje stovėjo paveikslas vienos šventosios, mėlynais rūbais ap-rėdytas su lelija rankoje. Mūsų žvirbliai susikrovė lizdą po tuo stogeliu.

Vasarą, šventomis dienomis, per mišias žmonės, ne-

galėdami sutilpt bažnyčioje, stovėdavo lauke, kimšosi ir aplink tą koplytėlę. Čia klupšti kalbėjo rožančių, meldėsi iš knygų, giedojo giesmes ir nevienąkart tuomet žvirblis, pasipūtęs, tūpdavo ant koplytėlės stogo ir nuleidęs sparnus, kraipėsi čiauškėdamas: „Čir, čir!“ Ne viens vaikas, atėjęs čion su motina, per visą šventimą nenuleido nuo paukščio akių. Vienok nė vienam išdykėliui nė j galvą neatėjo pasiekt lizdą, kursai per šventosios paveikslą tapo nepalyčiamu. Matyt, galimas daigtas apmalšint žmonių godumą ir išdykumą.

Tikinčios širdys graudinosi, iš krūtinių veržėsi gailėsčio atsidūsėjimai, o čia žvirblis parlėkė kas-žinjš kur, parnešdamas vaikams peno. Po koplytėlės stogeliu girdėt buvo tada linksmas cypimas penimų žvirbliukų.

Kartais, po visam, žmonės, be kepurių sustoję pas koplyčėlę, kalbėjo apie tuos žvirblius. Vienas ūkininkas tvirtino, kad žvirblių nereikia gailėtis, nės tai jie atnešė vinis Viešpačiui prikalt; bet kitas tuoj uždarė jam burną, tarydams: „Jei kas išimtų žvirbliukas iš šventos vietos, tai tam per septynis metus nesisektų.“

Pradžioje rugsėjo išpuolė atlaidai, ant kurių kasmet prisirinkdavo labai daug žmonių, ypač, juog tuomet ir oras stovė gražus ir laukų darbai beveik atlikti.

Klebonas — geras žmogelis — rūpinosi apie bažnyčią ir paketino apvalyt ją ir padailint. Tiktai pinigų, tam dalykui paskirtų, buvo taip maža, kad nė šnekos negalėjo būti parsivest kokį meisterį. Viską turės atlikt patys. Klebonas nuvažiavo į miestą, pripirko dažinių, žibučių ir visą darbą pavedė vargamistrai, špitolninkui Blažiu ir dešimties metų vaikui, Praniukui, savo augintiniui.

Jau į penkias dienas prieš atlaidus pas bažnyčią buvo didelis trukšmas. Vargamistra su Blažiu laipiojo augštai kopėčiomis, leido žemyn aniuolus, šventuosius, dulkino juos, mazgojo, dažė, auksavo, dirbo jiems nutrukusias dalis. Praniukas taip-gi triūsė, ypač prie dažymo, kas, matoma, jam labai patiko.

Jau viskas buvo prirengta, kaip klebonas, apeidamas aplink bažnyčią, užtėmyjo šventosios paveikslą klopyčioje. Tuoju liepė Praniukui pristatyt kopėčias ir kas tik reikia, atnaujint, nudažyt. Vaikui dukart tokių dalykų sakyti nereikėjo. Netiktai ką šventosios rūbus mėlynai nudažė, bet da iš savo galvos pridėjo žibučių ir marginių. Pa- baigęs ir džiaugdamašis iš savo darbo, pasistiebė šiek tiek augščiau ir dirstelėjo j lizdą žvirblių, kurie buvo jau su plunksnomis ir rengėsi išlėkt. Praniukui atėjo j galvą ypatinga mintis: „Tie pilki žvirbliai butų kur kas gražesni, kad turėtų, sakysiu, pilvus žalius, raudonas strėnas, spar- nelius mėlynus, o galvas ir uodegas auksines.“ Tokiam artistui darbas nuo minties netoli. Nepoilgam visi šeši žvirbliukai buvo nudažyti taip, kaip vaikui išrodė gražiau.

Atėjo atlaidai. Nuo pat ryto skambėjo varpai, baž- nyčioje buvo pilna žmonių, daugelis stovėjo ant švento- riaus. Kaip paprastai per atlaidus, vieni atsiklaupę arba stati meldėsi, kiti keliais ėjo apie bažnyčią, valė nuo nu- sidėjimų dvasią, kiti giedojo, o buvo ir tokių, kurie per tokią kamšatį pramiegojo didesnę šventimo dalį.

Per pačius pietus, laike svarbiausios šventimo dalies, jauni žvirbliukai apleido lizdą, pradėjo šokinėt ant koply- tėlės stogo, lakiot ant medžių, ant bažnyčios briaunų. Kas per daigtas! Paukščiai su auksinėmis uodegomis užėmė dabar pas bažnyčią atidą visų tikinčiųjų. Žmonės vieni kitiems rodė pirštais, negalėdami numanyti, iš kur atsirado paukščiukai, taip gražiai margi. Liovė visi mel- dėsi ir stebėjosi, žiūrėdami į puikius paukščius, kurie turi vienok žvirblių balsą. Ką čia šnekėt, kad ir kregždės, kurios niekad neturi laiko, stapteldavo pažiūrėt į tuos stebuklus.

Tur but greit pasklido žinia tarp žvirblių apie ypa- tingus paukščius, nės būriais lėkė iš kaimo pas bažnyčią.

Tėvai išmargintų vaikų stebėjosi ir pyko už tai, ką regi. Tėvas suko aplink mažuosius, žiūrėjo atsidėjęs, o paskui, atsikreipęs į žvirblių burį, rodos aiškino jiems, kad nesuprantas, koku budu atsirado ant svieto toki ypa-

tingi vaikai. Motyna vėl, lyg per verksmus skundėsi pilnu nusiminimo balsu. Ištikro, galėjo vargšei rūpėt, kaip tai ji tikro kraujo žvirblaitė, turėdama vyrą žvirblį, išperėjo ir užaugino vaikus ne žvirblius.

Jauni, margi žvirbliukai šokinėjo, lakiojo nė kam ko, nesuprasdami, kas pasidarė ir manydami, kad ant svieto tur būt taip, kaip yra: žemai būrys nusistebėjusių žmonių, augštai — ant medžių ir bažnyčios — būrys taip gi nusistebėjusių žvirblių. Pakilo labai didelis trukšmas, ypač po visam.

Žvirbliukai da daugiau laimėjo garbės akyse žmonių, nės išperėti pas bažnyčią. Vienas kitas norėjo tą atsitikimą laikyt per stebuklą ir jau dvasios gilumoje savęs klausė: „Kas tai yra? kas-žin, ar tai žmonėms ant gero, ar ant pikto?

Tik vienas Praniukas, kunigo augintinis, žinojo slėpinį atsiradimo tokių gražių paukščių.

Kas tiktai buvo bažnyčioje, turėjo staptelt ir stebėtis į nudažytus žvirblius, kurie nuo saulės da aiškiau žibėjo.

Čia buvo ir inteligencija — dvaro ponai. Kaip žmonės buvo labiau palinkę matyti tame atsitikime stebuklą, taip vėl apšviestieji norėjo čia rasti paprastai prigimtas tiesas.

Buvo ten koks pons Raimundas, kuris mokinosi ūkininkystės augštesnėje mokykloje ir gyrėsi, gerai pažįstas savo krašto paukščius ir žoles. Tai gi klausinėjo jį iš visų pusių:

— Pons Raimunde, kas tie per paukščiai?

Prisidėjo ponas Raimundas prie akių binoklį ir ilgai žiūrėjo į žvirbliuką, tupintį arčiausiai ant briaunos bažnyčios lango. Paskui provincijos ornitologas,¹ atsikreipęs į būrelį klausiančių ponių, rimtai tarė:

— O, tai labai ypatingas paukštis, jis bus tarp veislės *pyrrhula* ir veislės *fringula*! Man rodosi, aš pirmas randu tą paukštį, o dėlto galėsiu duot jam vardą *pyrrhula-fringula Raymundi*.

¹ Paukščių žinovas.

Visi, gerbdami mokintą žmogų, klausė. Tik Praniukas, kuris mokėjo daug lotyniškų žodžių, drąsiai atsiliepė:

— Ką tamsta šneki? Tas paukštis vadinasi lotyniškai *passer domesticus pietus*¹. . . . Jug *pingo, pinxi, pietum, pingere* — marginti, o aš pats savo rankomis numarginau tuos paukščius lizde. Ar negražus, ką?

Ponas Raimundas, kuris jau ketino duoti rublį tam, kas pagautų gražų paukščiuką, nuleido nosį ir inteligencija, tylėdama, nuėjo nuo šventoriaus. Žmonės, patyrę viską nuo Praniuko, taip gi išsiskirstė namo.

Tiktai dabar, prasitraukus žmonėms, visas žvirblių pulkas, tarytum audra, supuolė ant tų paukščiukų, kurie, būdami žvirbliais, dėvėjo rūbus ne žvirblių. Žvirblių susirinkimas nusprendė turėti būt, kad tokius persivertėlius reikia nužudyti. —

¹ Naminis žvirblis numargintas.

UŽSIMERKUS

mmmmms l
PSis®

PSilasi

Užsimerkus.¹

elionė geležinkeliu neišpasakytai nusibosta visiems, kad negali vagone skaityti. Prie skaitliaus tųjų nelaimingų ir aš pats. Dėlto gi, sunkiai atsidusęs, atsisėdau vagone, žinodamas, kad vieninteliu mano nusižadiniu bus snaudulys. Tai gi ir dėl tos priežasties, ir vėl dėlto, kad aš įsimylėjęs į pakajingą gyvenimą ant kaimo, labai retai važinėju geležinkeliu ir, nors tat mūsų gdynėse pasirodys stebėtina, jau praėjo penki metai nuo laiko, kada paskutinį kartą važiauvau „kurjeriu“.² O nuo tada rūpinta yra kur kas tobuliaus ir puikiaus įtaisyti vagonai, dėlto gi, išpradžios, gana ilgai radau gaivestį, veizdėdamas į visokias naujienas. Vienok, perėjus valandai kokiai, nudžiugau, pajutęs, kad mane pradeda imti snaudulys ir jau ketinau glustelti kuosmagiausiai, tik štai, kas-žin-kas pakrutino

¹ Parašė E. Bellamy, vertė V. Kudirka. ² Greitasis traukinys.

mano petį. O tai buvo nešiotojas knygų klausiantis manęs, ar nenorėčiau ką paskaityti. Užpykęs atsakiau, kad vagonė neskaitau ir prašiau, kad atsitrauktų.

— Nėpyk, tamista, aš tamistai duosiu knygą, kurią tamista galėsi skaityti užsimerkęs. Tamista da negirdėjai, — pridūrė, pamatęs, kad žiūriu į jį ništikėdamas, — tai knygos fonografiškos, da vos pusmetis, kaip jas įvedė ant geležinkelių.

Tais žodžiais nelabai nusistebėjau, nės paskutiniame laike, labai daug teko skaityti apie įvairius pritaikymus fonografo pas mus Amerikoje. Iš daugelio pasiūlytų man knygų išsirinkau vieną. — Nuo kurio daigto tamista norėtum pradėti? — paklausė. Pažiūrėjau į jį nusistebėjęs.

— Gal tamista jau pradžia skaitei? — tarė jis toliau — tai galima būtų nustatyti fonografą ant to skyriaus, kur sustojai. Tarydamas tai, atidarė mažą skrynutę, pritvirtintą šale mano sėdynės, paėmė nuo manęs pinigus už tris valandas, už valandą po penkis centus, ir atsitraukė.

Iš atidarytos skrynutės išgirdau balsą varpelio; kaip ir kiti pasažieriai, išsiėmiau iš skrynutės prietaisą, panašią į mažą šakutę, pririštą prie vagono sienos, ir pridėjau jį prie ausies.

Per ištisas tris valandas sėdėjau, nesijudindamas beveik, taip užėmė mane ta nauja pramonė. Nės kaip gi negalėjo užimti, kada girdėjau galingą, gražų balsą, kursai paveikslingai, su visomis atmainomis balso apsakinėjo savo apysaką. Praėjus trimis valandoms ir atėjus nešiotojui uždaryti skrynutę, negalėjau ištrivoti neišreiškęs jam savo džiaugsmo. Atsakydamas ant to, pranešė jis man, kad pradėjus nuo ateinančio mėnesio tapo įtaisyti vagonuose fonografiški pravedikai su dziegoriaus įtaisu, kuris skambįs pravažiuojant pro kokią tēmytiną vietą; fonografas gi pasakos tuomtarpu visokias apie ją žinias iš statistikos, iš istorijos ir t. t. Per tokį įtaisymą kelionė geležinkeliu tapo labai smagi.

Paaiškinimus nešiotjo pertraukė koks ten balsas, aiškiai apreikšdamas, kad trūkis artinasi prie vietos, į

kurią aš važiavau. Dairiausi į visas puses, norėdamas išvysti kalbantį; matydamas tai nešiotojas, patėmijo šypsodamas: „Tai mūs naujas enuncijatorius.“¹

Da pasitaisydamas į kelionę, gavau laišką nuo draugo Petro, kuris pranešė, patiksiąs mane ant stacijos. Tur būt kas nors sulaike jį namieje, nės neatvažiavo; o kad buvo jau vėlu, nuėjau į viešbutį ir atsiguliu. Nuilsęs užmigau ūmai ir drūčiai. Dukart man pasirodė, lyg kas mano kambaryje šnekučiuoja; ant galo pabudau ir išsigandęs atsisėdau ant lovos. Šiurpuliai perėjo per strėnas; visai aiškiai girdėjau balsą jaunos moteriškės netoli nuo lovos.

— Mano mielas — sakė ji — tikrai džiaugsiesi, žinodams, kad dabar trys bertainiai trečios. —

Nustebau; sėdėjau kelias valandas nesijudindamas ant lovos ir jokių būdu negalėjau suprasti, iš kur atsirado ta jauna moteriškė.

Galiaus susiprotėjau, kad tai tik mekaniška prietaisa, apreiškianti valandas. Vienok taip buvau perimtas, kad užsidegiau žiburį ir apžvelgiau kambarį, žinoma, nebuvo ten jaunos moteriškės, bet buvo dziedorius, kurio nebuvau nė užtėmijęs, nės neturėjo savyje nieko ypatingo. Atėjus rodyklei ant trečios valandos, išgirdau vėl tą pat balsą, apreiškiantį man, kad „dabar trečia“. — Užpūčiau žiburį, vėl atsiguliu. Vienok niekaip negalėjau užmigti, klausydamas to bekūnio balso, kuris kiekvieną bertainį garsino man valandą, atlikdamas tą dalyką kiekvieną kart kitaip.

Teisybę sakė Salamonas, kad nėra nieko naujo pasaulyje. Sardanapalius ir Semiramis² tikrai nenusistebėtų, girdėdami žmogaus balsą, apreiškiantį valandas; fonografus užvadavo tada vergas, kuris stovėdamas prie vandeninio dziedoriaus, garsiai apgarsindavo valandas.

Ant rytojaus anksti nuėjau pirmių pirmiausiai į viešbučio kantorą, jeib patirčiau, ar nebuvo laiško nuo Petro, kurs žinojo, kad sustosiu tame viešbutyje. Raštininkas pa-

¹ Enuncijatorius — apgarsintojas. ² Assirijos ir Babilonijos karalius ir karalienė, pragarsėję senovėje nepaprastais išmisiais.

davė man pailgą skrynutę, o matydamas, kad žiūru į ją ništikėdamas, tarė: „Tamista tur būt svetimgentis, pamokysiu tamista perskaityti savo laišką.“

Atidaviau jam skrynutę. Išėmė jis iš jos kokias ten šeivutes ir kočelukus ir apsuksiai įkišo juos į kitą skrynutę, kuri stovėjo ant stalelio; pridėjau prie ausies žinomą jau man akustišką¹ šakutę ir tuojau išgirdau pažįstamą Petro balsą, išpažįstančio gailėtį, kad negalėjo mane sutikti. Žadėjo ateiti per pusryčius.

Raštininkas išėmė kočelukus, vėl įdėjo juos į pailgą skrynutę ir atidavė man mano laišką.

— Vienok — tariau — nelabai smagu, gauti tokį laišką, jeigu nepasisuktų prietaisa dėl jo perskaitymo.

— Tai pasitaiko labai retai — atsakė raštininkas, beveik visi turi ypatingą ir neatbūtiną prietaisą „indispensable“. — Kas tai? — užklausiu.

Atsakydamas raštininkas parodė man makštis, lyg nuo žiūrono, kokias nešiojo visi užsikabinę prie šono. — Tamista pats permanysį jų reikalingumą — pridūrė raštininkas.

Viešioje valginyčioje per pusryčius pamačiau daug vyrų ir moterų skaitančių, arba teisingiaus, klausančių savo rytmetinės korespondencijos. Priešais kiekvieną užtiesimą stovėjo krūvutės mažytėlių skrynučių. Norint perskaityti savo laišką, išsiimdavo iš jų kočelukus, įsidėdavo į savo *indispensable* ir prisikišdavo prie ausies. Labai žingeidu buvo, tēmytis į veidą skaitančiųjų; įtekmė pažįstamo balso mainė jį kur kas daugiau, ne kaip skaitymas paprasto laiško. Mačiau ant veido skaitančiųjų išreiškimą nusistebėjimo, nepakajingumo, liūdnumo ir džiaugsmo.

Kada paliečiau duoti pusryčius, atnešė tarnas ir pastatė priešais mane kokią ten įstabią, pailgą skrynutę su akustiška šakute ir atsitraukė. Pridėjau šakutę prie ausies ir tuojaus išgirdau žodžius: „Daily Morning Herald;“ susiprotėjau, kad tai laikraštis. Koktu man buvo paklausti

² Klausymas.

susiedų, o tuomtarpu visai nežinojau, kokį prispausti guziką, idant perskaityti, ką norėjau. Laimingai pataikiau pasukti rodyklę, ką sukosi ant ašies ties viduriu skrynutės ir patyriau visas tos dienos naujienas, kuomi labai pasikakdinau. Taip užvaldė visą mano nuomonę gazieta, kad visiškai užmiršau apie pusryčius. Tuomtarpu atėjo Petras ir atsisėdo šalia manęs. Pasakiau jam, kad prietaisa pagavo visą mano dvasią, tik vienas jos daigtas man nepatinka: turi išklaudyti su kitomis ir žinias visai ne tēmytinas.

— Anaipol — atsakė Petras, rodydamas man vieną guziką ant skrynutės. Reikėjo jį tikrai prispausti, o fonografas pradėdavo kalbėti labai greitai, juo greičiau, juo drūčiau prisispausdavo guzikas. Pasitaikius žingeidžiai vietai, reikėjo perstoti spausti, o prietaisa kalbėjo tada palengviaus.

Kada apsakiau Petrui savo atsitikimą su dziegoriumi, pasileido juokais.

Labai džiaugiuosi, kad man apie tai papasakojei. Da kol šis trūkis, kuriuomi važiuosime pas mane, liks dvi valandi. Sunaudosime tą laiką apžiūrėdami dirbtuvę dziegorniko Ortono: pamatysime ten visokius kalbančius dziegorius! —

Ištikro, buvo ant ko pažiūrėti pas Ortoną. Gaspadorius gerai suteikė su Petru ir nuoširdžiai rodinėjo mums viską.

— Ziegoriai mušantieji — sakė — išeina dabar iš papročio, paveda vietą dziegoriams fonografiškiems.

Petras papasakojo jam mano priepuolį naktyje; jis taipgi iš to kvatojo.

— Gerai da — patēmijo — kad tai buvo prastas fonografiškas dziegorius; jeigu ne, tai būtum tamista galėjęs smertinai išsigąsti.

Paskui, apėjęs visą dirbtuvę, persimaniau, kad sakė teisybę. Daugumas dziegorių taip buvo įtaisytas, kad vienkart su valanda, skelbė kokią nors sentenciją. Čia galima buvo rasti: dziegorius filozofiškus, tikėjimiškus — visokių išpažinimų — literatiškus ir poetiškus, liberališkus — irgi juoksmingus. Ilgai, net apkvaitau klausidamas visokių

Įvairių sentencijų, ant galo labai nudžiugau Įėjęs į „filozofijos“ skyrių. Jaučiau ramybę ir atgijau girdėdamas ištar-
mes Platono, Epikteto ir kitų protmeilių. Literatiškų dzie-
gorių, skaitlius buvo neišpasakytas. Vienok tik su „Dic-
kensu“, buvo Į pusę tuzino. Kada patėmijau, kad tie
dziegoriai, nors ir žingeidus, atkartodami vis tą pat, gali
pagalios pakakti, tai gspadorius mane pertikrino, kad fo-
nografiškus kočelukus galima buvo išiminėti iš dziegorių
ir perkeisti juos kitais — iš kito rašto arba veikalo.

— Tai tik didį pasimėgimą dziegoriai tokie gali su-
teikti sergančioms žmogystoms, ypač, kada negali užmigti;
vienok, svarstant iš kitos pusės, jeigu norėsi miego, tai
visi tie kalbantieji dziegoriai gali trukdyti?

— Ne, kas prie jų pripras, tai neužtėmys jų žodžių,
kaip mušimą paprastų dziegorių.

Pagalčiau, idant išvengti ligoniams galima iš to pa-
kilti į piktybę, prie dziegorių pritvirtinta yra maža kartelė,
su pagelba kurios galima juos sujungti arba atjungti nuo
fonografo.

Apžiūrėdami dziegorius, užtrukome perdaug ilgai
dirbtuvėje ir dabar skubinomėsi ant geležinkelio. Mums
beeinant išgirdau ūmai muzikos balsą, labai garsų, išei-
nantį, kaip man rodėsi, iš *indispensable*, kabančio prie
šono mano draugo. Petras tuoj sustojo, truputį atsitolino,
pridėjo prietaisą prie ausies ir ištaręs: Žinau, kad taip,
vėl ją paleido. Išaiškino man paskui, kad prižadėjo pa-
čiai parvežti vaikams knygų, taigi *indispensable* priminė
jam apie tai. Turėdamas tą prietaisą, šiandien nieks ne-
apsunkina sau galvos reikalų atminimo apie šį ar tą;
viską krauja ant pečių *indispensable*. Reikia tiktai įsta-
tyti į aparatą fonografišką kočeluką, ant kurio užrašyta,
ką privalai atminti, o paskui užstatyti prietaisą ant pa-
skirtos valandos. Paskirtame laike aparatas užskambina,
o pridėjęs jį prie ausies išgirsi tą, ką turėjęi atminti.
Žmonėms labai užimtiems ta prietaisa neužmokama. Jai
esant, pačios gali dabar pavesti vyrams išpildymą smul-
kiausių dalykų, prigulinčių prie jų rūbų ir siuvėjų.

Dėlei to pati, pusryčiaudama, ima *indispensable* savo vyro, šnabžda j jį viską, ką nori, idant vyras išpildytų arba nupirktų jai mieste.

— Tokiu būdu — patėmijau, jeigu pati panorės, kad vyras paskirtoje valandoje sugrižtų iš klubo, arba iš teatro, turi tik pasakyti apie tai *indispensable* tokiu balsu ir tokiais žodžiais, kurie turi didžiausią įtakmę ant vyro. Išradimas sanmojingas ir tur būt moterims labai patinka. Vienok kaip tau nurodo, ar ne teisybė, kad išradėjas, jeigu buvo vyriškis, padarė neapsidairęs be apyveizdos: jau dabar vyrai negali ištrūkti iš despotizmo pačiukių?

Petras nusijuokė, bet juokas jo skambėjo, lyg netaip, kaip reikia; numaniau, kad mano patėmijimas turėjo sukelti jame nelabai smagius atminimus. Bet, kaip žmogus guvaus būdo, greit atsikratė nuo nuliūdimo ir pradėjo darodinėti man, kaip didei ta prietaisa paranki vėjavaikiams, prie kokių ir aš pats prisiskiriu.

Indispensable nemažiaus reikalingas ir rašėjams. Kaip tai paranku, jeigu kada nakties laike ateina į galvą kokia laiminga mislis, kurią geistų užturėti palikūnams, gali šeptelti į prietaisą, prikabintą prie lovos; nereikia tuomkart kelti, nė kitiems įsipykti, idant užrašyti mislį.

Nusprendžiau, kad ir kas-žin-ką, įsitaisyti *indispensable*.

Petras, atsiminęs žadėtas knygas, užėjo į knygyną. Ten regėjau nepaprastus ir nematytus ikšiol daigtus. Vieton knygų ant lentynų gulėjo eilios mažų skrynučių.

— Beveik visos knygos dabar fonografuotos — patėmijo Petras.

— Vienok, įvedus tą atmainą, knygos turėjo labai daug naudotojų įgyti — pratariau, regėdamas didelį skaitlių pirkikų, kurie stovėjo apgulę stalus.

— Tai ne pirkikai, tik abonentai — atsakė Petras.

Išaiškino man priegtam, kad šios dienos fonografiškos knygos negendą taip greit, kaip senovės spaustos knygos ir dėlto už skaitymą labai mažai imasi, o tas dalykas leidžia naudoti iš knygų beveik visiems. Paminėjau, kad fonografiškos knygos negali užvaduoti knygų su iliustraci-

jomis; vienok ir čia klydau. Ant pryšakio fonografo įtaisytas buvo langelis, iš kurio paeiliui, sutinkant su pasakojimu, plėtojosi panorama paveikslų, sujungtų su fonografiška knyga.

Nuėjova su Petrų į skyrių, kur parduoda knygas. Pasergėjau, kad perkančių buvo, sulyginant, neperdaug ir kad bandė kelis fonografus, kol ne ryžosi pirkti knygą. Negalėjau to išspradžių nuvokti, nės įtalpa perkamos knygos buvo visad vienokia. Petras išaiškino viską. Fonografuose knygoje balsas ir būdas išreiškimo įtalpos veikalo atlieka ir pildo tą pat, ką nauginės literos ir apdaras knygoje spaudintose. Pats persimaniau. Tarnas rodinėjo man įvairius fonografus tospat knygos: tai sopranu atsiliepia, tai kontraltu, tai baritonu, tai ant galo basu, o prietam su visai kitokia intonacija. Pamačiau dabar, kad išsirinkimas fonografiškos knygos netaip lengvas, kaip rodėsi — gal sunkesnis už išsirinkimą spaustos knygos. Petras pasakojo man, kad mylėtojai skaitymo pasitiekdavo sau po kokius šešis egzempliorius vienos knygos.

— Meldžiamas — tarė jis tarnui — parodyk mano draugui Otelio būt-barėtų trupos. Matai — tarė — man — yra tai tikras atstatymas ir atnaujinimas viso veikalo tokiam paveiksle, kokiam jis buvo ant scenos. Tarnas nuėmė nuo lentynos fonografišką skrynutę ir pastatė ant stalo. Apačia skrynutės reiškė sceną su nuleistu užlaidu. Vos tik pridėjau prie ausies akustišką šakutę, tarnas prispaudė kokį ten guziką skrynutės, užlaidas pasikėlė ir paregėjau veikalą, įdėmai parodantį pirmąją sceną. Tame akies mirksnyje išgirdau balsus aktorių taip aiškiai, jogiai net šnabždėjimus jų galima buvo jausti. Einant tolyn pačiam veikalui, veidalai iš scenos mainėsi; žmogystos, žinoma, buvo nekrutomos, bet už tai veidmaines jų keitės taip dažnai, — kad rodėsi viską gyvą matai. —

Aš didis mylėtojas dramato; vienok, kad lankymas teaterio taip vargina ir sujungtas su tokia daugybe nepatogijų, už tad retai kada sau tą pasimėgimą darau. Dėlto lengva suprasti, kad nei vienas pritaikymas fonografo mane

taip nenudžiugino. Petras įėjo į kitą kambarį, kur pirko knygas, o kada sugrįžo, da aš sėdėjau prie fonografo, kaip užkerėtas, negalėdamas nuo jo atsitraukti.

— Na, gana jau, gana bus — tarė mano draugas — eiva ant augšto, da ką nors tau parodysiu. Turiu namieje sufonografuotą visą Šekspirą; galėsi džiaugtis juomi per visą naktį.

Petras turėjo rankose kelis pundelius; pačiai nupirko naują kokį ten romansą, vaikams pasakėlių ir *indispensable* savo sūnui.

— Niekam — tarė — fonografai taip naudingai nertarnauja, kaip tėvams. Dabar motinoms nereikia draskyti gerklių, skaitant arba pasakojant vaikams ūkanotose dienose pasakaites. Pastatyt tik fonografą su vaikų pasakomis didžiausiam išdykėliui, o tikrai nē iš vietos nepasijudįs, kol išteks apipasakojimo. O ką apie kudikius, tai, pvz. pas mane, užsupa pati Pattj. Vaikui užaugus ir išėjus iš motinos globos, ir tada per fonografą ji atmena jam save.

— Mąstau, kiek daug tokių prietaisų sugadina ir pameta vaikai ypač sūnus.

Petras prisipažino nusišypsojęs, kad per mėnesį perka jau ketvirtą fonografą sūnui.

Pagaliaus užklausiau, kas dėjosi su spaustuvėmis. Tas dalykas laikė mane apsiaupęs per visą dieną.

— Buvo su jomis blogai, labai blogai; bet nekurios knygos ir ikšiol spaudžiamos, kaip ir kitąsyk. Visgi at-eitėje retai kas mokės skaityti.

— Argi mokslinyčiose jau nemokina vaikų skaityti ir rašyti?

— Ne, tuom tarpu da mokina, vienok kad ir išėjus iš mokslinyčios ir net pačioje mokslinyčioje, kame kur visi rankvedžiai fonografuoti, mokintiniai ne tankiai gali pratintis į skaitymą ir raštą, tai greit ir išeina iš galvos, nelyginant graikiška kalba. Dabar pakeltas klausymas kad skaitymą ir rašymą išmesti iš skaitliaus išguldomų mokslinyčioje dalykų. Vienok gal būti nuspręs, kad reikia iš-

Puldinėti tą mokslą tikrai pagal naują fonetišką metodą, paremtą ant betarpinio persiuntimo garsnimų vilmų. Mokinti ir visoki tyrinėtojai turės mokėti skaityti, nės senovės knygos ne taps sufonografuotos dėlto, kad nedaugeliui žmonių jos galvoje.

— Vienok — patėmyjau — da kokj laiką bus vartojami pilni atspausti sakalai — paveiksle užvardyjimų antrašu ir t. t.

— Teisybė, bet labai lengva užvaduoti juos fonografiškais ir tikrai to sulauksime, nės skaitlius mokančių skaiyti, su kiekviena diena turi mažintis.

— Man rodos, sakei, kad net rankvedžiai mokslinyčiose fonografuoti?

— Taip mūsų vaikai mokinasi dabar iš fonografo.

— Vyreli, tu mano!

— Vienok nėra čia kaip kuomi stebėtis — atrėmė draugas. Vieton mokinties su pagelba regėjimo, žmonės mokinasi su pagelba girdėjimo, čia visa skirtybė. Turiu da tau pasakyti, kad ne tikrai statytojai ir apskritai žmonės dirbantieji spaustuveje, liko dabar be duonos; per fonografą taspat likimas patiko ir specialistus, dirbančius optiškus stiklus. Kol nebuvo išrastos fonografiškos knygos, akis baisiai vargino; dabar, kada dalis darbo perėjo ant ausų, galima tikėtis, kad diktokai pasitaisys akys. Jeigu tikėti fizijoliogams, tai netik ką akys pasitaisys, bet visas organizmas, o net stovis žmogaus. Dabar visi tie, kurie daug skaito arba rašo, nepriversti nuolatai sėdėti, nuo ko kitą sykį būdavo kreivos strėnos, arba kuproti pečiai. Su fonografu dabar galima lavinti dvasią, nešleivinant kūno.

— Kaip didžiai pervers viską ta prietaisa! Kitąsyk aklumas nedaleisdavo žmogui skaityti knygas, iš kurių vienok galėjo pasinaudoti kurtiniai; dabar bus atbulai.

— Taip, tai verta užtėmyti, nors kalbėdamas apie kurtinius, klysti, {vedus naujausius pagerinimus, tikrai suvisai kurčios žmogystos negalės naudoti iš knygų. Dėl jų reiks, žinoma, spausdinti knygas taip, kaip ikišiol dėl aklų.

Taip sanprotaudami, įsisėdome į vinduką ir ūmai atsi-
dūrėme ant augšto, kur Petras norėjo parodyti man naują
budą fonografojimo knygų — tartum spaustuvės darbą.
Dramato dalykus, žinoma, fonografojo teatre laike per-
statymo, taip gi kalbas visokių sakytojų ir kalbėtojų fono-
grafavo besakant jiems, bet knygas fonografuoja tam tikri
specijalistai, kuriuos prilaiko kiekvienas didesnis knygynas.
Mano draugas pažinojo vieną iš tokių fonografiško meno
pirmstovių ir nusivedė mane į jo kambarį. Gerai, kad
tada nieko neveikė. Darinyčia jo išrodė labai ypatingai.
Panaši buvo į kiaušinį. Tiespat viduriu plongalio pasta-
tytas buvo pulpitas, o prieš jį stovėjo eilė fonografų.
Buvo tai jo klausytojai. Bet su pagelba telefoniškų vielų
žodžiai jo siekė ir kitų fonografų, sustatytų kituose kam-
baruose įvairiam atstume.

Tokiu būdu vieną kart antsyk tapo fonografuota į
5000 knygų.

— Patėmyjau, kad fonografiškos knygos turi buti
labai pigios, nės dabar nereikia mokėti nė už spaudą, nė
už apdarus ir t. t.

— Ištikro taip būtų, jeigu visiems patinkantieji spe-
cijalistai, kaip mano pažįstamas, taip labai nesibrangintų.
Svietas štai jįjį laiko už geriausią ir nenori pirkti jokių
knygų, kurios ne jo fonografuotos. Dėlto gi visi rašėjai
kreipiasi prie jo, o išdavėjai turi jam mokėti, kiek jis už-
simano.

Fonografistas nusijuokė. Kalk geležį, kol įkaitus —
tarė — gal kitą metą kitas specijalistas iškils, o tada aš
turėsiu prasišalinti. Ant galo, netikėsi, tamista, kiek daug
darbo prie fonografojimo knygų. Gavęs pvz. veikalą kokio
nors rašėjo . . . .

— Rankraštyje?

— Taip, kartais parašytą fonetiškų budu, kartais su
fonografu; tada imu jį namuosna ir pradedu mokintis per
kelias dienas, nedėlią, dvi nedėlias, žiūrint ant didumo ir
svarbumo knygos. Pasitaiko, kad turiu mokintis to vei-
kalo per du ištisu mėnesiu, idant būtinai persisunkti jo

pažviigiais ir atkartoti jį priderančiu balsu. Viskas tai labai yra sunku ir daug kaštuoja.

Mūsų šnektą pertraukė mano draugas, kurs vertė mane skubintis ant geležinkelio. Pasiskubinova.

Nieko, o nieko nepamenu, kas dėjosi Petro namuose.

Pabudau iš sunkaus miego, nės trūkis sustojo ir vagonė pakilo trukšmas, kaip paprastai, išlipant pasažierams. Petro nebuvo. Kada, rinkdamas savo daigtus, negalėjau dasiprotėti, kur galėjo dingti mano draugas, jis netikėtai išsoko į vagoną ir nudžiugęs pradėjo su manim sveikintis. Jau buvau atidaręs lūpas, idant užklausti, ką reiškia tas sveikinimas, bet atsikvošiau ir nepasakiau nieko. Toktelėjo man, kad aš buvau tam pačiam kambaryje ir ant topat suolo, kaip ir išvažiuodamas iš namų. Buvo jau vakaras, o tai turėjau atvažiuoti pas Petrą lyg dienos laike. Tai gi nė puse žodžio neužminiau apie laiką, su juomi sykiu praleistą.

Kada gi tą vakarą buvau jau namuose Petro, nė gaspadorius, nė gaspadinė negalėjo suprasti, ko aš pradėdau nė iš šio, nė iš to ūmai juoktis, lyg kvailą galvą gavęs.

Turėjau pagalios prisipažinti prie visko.

— Iš to matyt — tarė jie — kad tamista tankiaus pas mus atsilankytum, tai kelionė geležinkeliu nepadarytų tokio sumišimo tamistos galvoje. —

